

NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

Az átlagos és a valószínű élettartam nemzetközi összehasonlítása.

Comparaison internationale des espérances moyennes et probables de vie.

Résumé. En comparant les tables de mortalité des divers pays, on doit, naturellement, tenir compte des différences de méthodes et du fait que les années envisagées ne sont pas toujours les mêmes.

Il faut prendre en considération que la méthode de M. Becker et celle de M. Zeuner, employées le plus souvent aujourd'hui pour faire des tables de mortalité, présentent des différences, et que pour les valeurs médianes de ces tables, il y a, d'un pays à l'autre, des écarts dus à la différence des systèmes employés afin de tenir compte des décès et en particulier à celle des délais pour déclarer les naissances vivantes.

En Angleterre, par exemple, et dans les pays (colonies et autres) employant pour cette déclaration le système anglais (42 jours à partir de la mise au monde de l'enfant né vivant et possibilité de déclarer comme mort-nés les nouveau-nés morts avant l'expiration de ce délai), les chiffres de l'ordre d'extinction indiquent quant au premier âge, pour 100.000 personnes, seulement 6.000 à 8.000 décès, contre bien plus (14.000 à 17.000 aujourd'hui et 20.000 à 22.000 avant la guerre) en Hongrie. C'est à cause de cette différence d'ordre technique que notre chiffre moyen est si bas par rapport à celui des pays de langue anglaise. On voit également sous ce rapport une différence entre d'une part les pays (France, Belgique, etc.) se servant du Code Napoléon (délai de 3 jours) et l'Espagne (délai de 1 jour) et d'autre part la Hongrie (ainsi que l'Allemagne et quelques autres pays d'Europe centrale) où, contrairement au système anglais, français et espagnol, un nouveau-né, même s'il meurt quelques instants après sa naissance, doit être déclaré comme né vivant.

Dans le présent aperçu, je me bornerai à indiquer les valeurs moyennes de l'ordre d'extinction calculé d'après les tables de mortalité.

Ainsi donc, je laisserai de côté d'une part les coefficients de mort et probabilités de survie ressortant des tables de mortalité et d'autre part l'indication détaillée de l'ordre d'extinction. Pour ce dernier, qu'il me soit permis de renvoyer le lecteur à l'année 1937 de cette Revue où je l'ai indiqué d'après la dernière table de mortalité de l'époque.

Pour la série de données de l'ordre d'extinction, je vais parler de 3 chiffres médians. Le premier (l'espérance moyenne de vie) est la

moyenne arithmétique des durées de vie de cette série. Le deuxième (l'espérance probable de vie) en est la médiane. Le troisième (l'espérance normale de vie) en est le *modus*, la valeur la plus „dense“.

En Hongrie, d'après les prévisions faites pour les enfants à leur naissance quant au territoire selon le traité de Trianon, l'espérance moyenne de vie sera, selon la dernière table de mortalité relative à 1930—31 (en supposant que la mortalité y soit pendant au moins un demi-siècle pareille à celle de 1930—31), de 51·34 ans chez les filles et de 48·27 ans chez les garçons. Elle est bien plus considérable en Angleterre et dans les pays colonisés par elle (représentant, par exemple, dans la Nouvelle-Zélande, 67·88 ans pour les filles et 65·04 ans pour les garçons); mais cela est attribué surtout à ce que j'ai dit plus haut du système anglais de la déclaration des naissances.

Dans notre pays, les données qui viennent d'être citées pour ces derniers temps quant à l'espérance moyenne de vie sont sensiblement supérieures à nos données d'autrefois. Elles sont également supérieures à celles de plusieurs pays d'Europe, dépassant pour les femmes les données de la Bulgarie, de la Russie Blanche, de l'Ukraine, de l'U. R. S. S. et pour les hommes, celles de la Pologne. Elles dépassent aussi — et bien fortement — les données de l'Inde anglaise qui, bien qu'établies d'après le système anglais assurant l'avantage apparent dont j'ai parlé plus haut, sont trop basses (26·56 ans pour les femmes, 26·91 ans pour les hommes).

En ce qui concerne l'espérance probable de vie, elle est en Hongrie, d'après notre dernière table de mortalité (1930—31), supérieure à l'espérance moyenne de vie, et il en est de même pour plusieurs autres pays.

Notamment, l'espérance probable de vie est à présent chez nous de 63·74 ans pour les femmes et de 59·77 ans pour les hommes. Quant à la Confédération australienne, elle est, calculée d'après la méthode hongroise, bien plus forte: 73·92 chez les femmes (chiffre maximum dépassant ceux de tous les autres pays) et 70·03 chez les hommes. Pour les pays se servant de la méthode anglaise, comme pour les pays qui suivent la méthode française, on a à prendre en considération, naturellement, les avantages apparents tenant au délai de la déclaration des naissances vivantes.

Afin d'éliminer, de la comparaison internationale des tables de mortalité, ce qui est dû à ce fait engendrant les plus grandes différences d'ordre technique que ce délai-là diffère souvent d'un pays à l'autre, j'ai comparé pour plusieurs pays, y compris la Hongrie, les chiffres de l'espérance moyenne de vie quant aux enfants qui, ayant dépassé le premier âge, avaient 1 ou 2 ans. Celle-ci, quant à la Hongrie, est bien supérieure au chiffre correspondant établi pour les enfants plus jeunes. Pour les filles de 2 ans, elle représente 59.6 ans, donc près de 60 ans, se rapprochant du maximum (68 ans) constaté pour l'Australie. Quelques-unes des données hongroises ainsi calculées dépassent non seulement celles des pays balkaniques, mais aussi celles de la Russie, de la Pologne, de la Finlande, et elles égalent celles de la Lettonie.

Il est intéressant de faire pour les enfants qui, ayant dépassé l'âge considéré plus haut, ont 10 ans, et pour les gens qui ont 20 ans ou 30 ans et pour les vieillards, une comparaison internationale sur l'espérance moyenne de vie. On voit alors que plus les personnes considérées sont âgées, plus décroissent les différences d'un pays à l'autre. Pour les hommes de 20 ans par exemple, l'espérance moyenne de vie est en Hongrie de 43.75 ans, dépassant la donnée correspondante de la France (43.30 ans). Pour les vieillards, c'est la donnée de la Bulgarie qui est bien favorable; cela est attribué à l'alimentation raisonnable de là-bas (yoghourt, etc.), ainsi qu'au climat.

On voit, par un tableau ci-dessous indiquant les valeurs médianes suivant l'état matrimonial, des données plus favorables pour les gens mariés que pour les célibataires. On explique cela par la vie tranquille des gens contents de leur mariage et par la vie moins saine de tant de célibataires (débauchés, noctambules, etc.).

Sous ce rapport-là, il faut tenir compte, cela va sans dire, de ceci que parmi les personnes mariées, il y a moins de malades et d'estropiés que parmi les célibataires. C'est parce qu'ils ont une mauvaise santé ou un défaut physique que beaucoup de célibataires ne se marient pas. Ajoutons qu'il est probable que parmi les hommes mariés, il y a moins de gens dans la misère que parmi les célibataires: nombreux sont ceux qui vivent trop misérablement pour songer à se marier.

*

A halandósági táblákból származó középértékek különböző élettartam-középszámok, amelyek valamely országban a tábla megfigyelési idejének közegészségügyi viszonyai között valamely korban élőkre nézve az illető középérték számítás módjából, illetőleg

jelentésétől függő módon felvilágosítást adnak a továbbélés időtartamára nézve. E középértékek nemzetközi összehasonlítása, így a középérték jelentését tévő fogalom nemzetközi egybevetésén kívül módot ad közvetve az egyes országok halandósági, közegészségügyi, s azon egyéb életviszonyainak elbírálására, összemérésére is, amelyek a halandósági táblák adatainak kialakulására hatással vannak. Hosszú számsorokat, egész táblázatokat nehézkes egybevetni; ily módon az egyes országok vonatkozó viszonyairól nem tudnánk kellőképp röviden fogalmazott ítéletet mondani. A számsorok megvilágítására, valamint a számsorok jelentőségének, súlypontjának vagy középjelentésének kifejezésére is ezért alkalmasak az átlagok és egyéb középértékek. Ugyanezért szolgálhatnak a teljes számsorok egybevetése, s így jelen esetben a kihalási rend, s általában a halandósági, s a közegészségügyi viszonyok nemzetközi összehasonlítása tanulságainak leszűrésére is.

Az egyes országok élettartam-középértékei — értve ez alatt a halandósági táblák számsoraira számított jellemző számokat — a különböző nemzetek halandósági és egészségügyi viszonyaira felette jellegzetes nagyfontosságú adatok, s nemzetközi összehasonlításuknak vannak előnyei a pusztán általános vagy nyers halandósági arányok felett. E középszámok függetlenek lévén a népesség kormegoszlásától a hosszú számsorok helyett egy adatban kész jelzők a nemzetközi összehasonlításra, szemben a népesség kormegoszlásának különbözősége miatt is színvonalukban lényegesen változó általános vagy nyers halandósági arányokkal. Ez utóbbiakat ugyanis még valamely számításal kell e zavaró hatástól függetleníteni, hogy az így módosított adat nemzetközi összehasonlításra alkalmas legyen. Az erre a célra szükséges további számítások pedig — akár az ismeretes standardszámítás, akár a factoriel¹⁾ meghatározás — hosszadalmasak, nehézkesek, s nemzetközileg még mindig nincs elfogadva az a standard

¹⁾ L. Newsholme factoriel számítását s a Kőrösy—Koch—Ogle-féle halandósági indexet Szél (Saile) T.: „Kőrösy hatása a statisztika fejlődésére“ című munkájában. „Értekezések a filozófiai és társadalmi tudományok köréből.“ II. köt. 9. sz. A m. kir. Tud. Akadémia kiadása (Budapest, 1927) 8. §. 133. s k. l.

népességkorösszetétel, amelyre az átszámítás egyes országoknak való kedvezés nélkül történhet. Az élettartam-középérték jelentősége is más: jóslás a jövőre, hogy mi történne akkor, ha a halandósági táblázat alapjául szolgáló megfigyelési időszak halandósági viszonyai hosszabb ideig, közel egy évszázadon át állandóak maradnának. Ezzel szemben a halandóság aránya maga csak a jelennel foglalkozik, az átszámított korrigált pl. standard arány pedig a jelenben mutatkozott halálozási arány háttérével, az azt megszabó körülmények — főleg közegészségügyi viszonyok — színvonalával. Éppen ezért a halandósági táblákból származó középértékek nemzetközi összehasonlítása a korrigált halandósági arányokon felül vagy azok mellett is további jellegzetes képet mutat, s további tanulságokkal szolgál.

Bizonyos, hogy úgy a halandósági táblák készítésében, mint a halandóság statisztikai számbavételének módjában az egyes országok között különbségek vannak, s e módszertani különbségeknek is hatásuk lévén a táblázatból leszűrhető eredményekre: akadályai a nemzetközi összehasonlításnak. Az egyes országok halandósági tábláiból számítható élettartam-középértékek, nemcsak az illető országban az élet hosszára ható körülmények miatt változnak, hanem technikai különbségek miatt is. E technikai különbségek közül kevesebb annak a jelentősége, ami a népszámlálás körül csoportosuló, vagy azok közé eső halálozásoknak táblai számításba való bevonása, így pl. *Becker* vagy *Zeuner* módszere között van.¹⁾ Hasonlóképpen kisebb jelentőségű az alkalmazott segédszámítások pl. a kiegyenlítések módja között való eltérés, pl. hogy 3—5 vagy 7 sortagot vontunk-e össze az esetleges változások elsimítására, s a kihalási rendben megnyilvánuló főtörvényszerűségnek kidomborítására, mert ezek a technikai különbségek csak a tábla célját adó statisztikai törvényszerűség pontosabb kifejezésére való törekvés intenzitásában, illetve módjában lévő eltérések.

A halandósági táblák középértékére legfontosabb zavaró hatás és a nemzetközi összehasonlítás legnagyobb akadályai azok a különbségek, amelyek az egyes országok között a halandóság statisztikai számbavételének technikája között vannak. Elsősorban

mindjárt az élet elején a halvaszületések számbavételének módszertani különbségei, s itt is az egyes országokban lévő ú. n. „bejelentési határidők”. Spanyolországban és Németalföldön tudvalevőleg 1 napos, Franciaországban, Belgiumban s a Cøde Napoleont elfogadó államokban 3 napos, Angolországban, s a hozzá tartozó angolnyelvű államokban pedig éppenséggel 42 napos (6 hetes) időtartam van adva az élveszületések bejelentésére olyképen, hogy az ezen időtartamon belül elhalt halvaszülöttnak is jelenthető. Ezzel szemben hazánk, Németország, más középeurópai államok a fizikai valóságnak szolgálva, ily határidőt nem ismernek, s a legrövidebb élet, akár néhányperces lélegzés esetén is két jelentést kérnek: egy születésit, s egy halálozásit. Ismeretes, hogy ennek a körülménynek minő hatása van főleg a csecsemőhalandóság arányaira, a vonatkozó viszonzszámok nemzetközi összehasonlítását szinte lehetetlenné téve. Ugyanez felette lényegesen kihat a halandósági táblákra, s a belőlük számítható középértékekre. Az angol 6—8% csecsemőhalandóságnál jó része e technikai különbség miatt a 100.000 újszülöttel induló kihalási rendből náluk, annak legelején, az első életév után is csak 6—8 ezer lélek hiányzik; míg nálunk az 1930—31. évi a legutolsó halandósági tábla szerint is a legelső évben már 14—17 ezer lélek, a megelőző táblák szerint pedig 20—22 ezer. Ez pedig — főleg e technikai körülmény — lényegesen visszaveti a magyar élettartam-középszámokat a nyugateurópaiakkal szemben és emeli a magyarországi összhalandóság arányát és az összes ezzel összefüggő jelzőszámokat a más módszerű külföldi adatokkal szemben. A különbség igen jelentős mértékére vonatkozólag pedig már Szemlénkben is ismételtelen közöltünk számításokat.¹⁾

Más eredményre vezet végül a nemzetközi összehasonlítás aszerint, hogy minő fajtájú középértéket számítottunk ki a halandósági táblákból. Jól ismeretes, hogy a matematikai statisztika hosszú sorát ismeri a számsorok megvilágítására, erejük, súlyuk, vagy közepük megmérésére, ill. kifejezésére különböző értelemben alkalmas kö-

¹⁾ L. erről Szél T.: „Magyarország halandósági táblái”. Magyar Statisztikai Szemle 1930. évf. 159. és köv. l.

¹⁾ L. Magyar Statisztikai Szemle 1929. évf. 1049—1054. lapján Szél T.: „A halandóság nemzetközi viszonyítása”, nemkülönben a Csecsemőhalandóságról szóló legutolsó közleményben, az 1939. évf. 1027. és köv. l.

zépszámoknak.¹⁾ Az első magyar halandósági tábla, amely a magyar hivatalos statisztikának összes további munkálataiban mintaképe, s amelynek számításához híven készültek azóta a többi magyar halandósági táblák a *Raffmann—Kenéz-féle 1900—01. évi tábla*; a róla szóló hivatalos kötet az akkori magyarországi kihalási rend alakulásának megvilágítását a következő arányok és középszámok meghatározásával végzi:²⁾

1. „a halálozási hányadosokkal“, amelyek azt mutatják meg, hogy bizonyos korú, pl. 0, 1, 2, 3...n éves korban álló egyének közül viszonyszámokban kifejezve, vagyis ezer, tízezer, százezer lélekre számítva hányan halnak meg az egyik születésnaptól a másikig. Ezek a viszonyszámok tulajdonképpen gyakorisági arányok s még nem középszámok. Ezek azok az alapadatok, amelyek a halandóság kor szerint való alakulására a táblákhoz, a népmozgalom részéről adott abszolút számokból közvetlenül határozhatók meg.

2. Foglalkozik az első magyar halandósági tábla az „életbenmaradás valószínűségével“. Ez annak a valószínűsége, hogy a „0“ évesek (újszülöttek) az 1., a 2., a 3...n évesek megérik-e az „n + 1“ vagy bármely következő korévet.

3. Ennek az „életbenmaradás valószínűségének“ kiegészítő és ellentétes fogalma a „halál valószínűsége“; t. i. annak a valószínűsége, hogy a szóbanforgó korú egyének a következő korévek valamelyikét nem fogják megérni. E két valószínűség (a most 2. és 3. alatt felsorolt) mindig kiegészíti egymást arra az alapszámra, arra a rendszerint kerek tízezres vagy százezres lélekszámra, amelyből — annak kihalási rendjét meghatározandó — a halandósági tábla e számítása kiindult. Ha pl. 10.000 újszülött közül a 7-ik életévet 6.421 éri el — példázza más munkájában is *Kenéz*³⁾ — akkor 3.579-en nem érik el ez életkort (mert $6.421 + 3.579 = 10.000$). E viszonyszámok számsorán alapul azután a következő, a 4-nek alább említett középérték a „valószínű élettartam“, amelynek megállapítása a halandósági tábla egyik igen értékes tanulsága.

¹⁾ L. pl. *Bozóky*: „A statisztika módszertana“ (Debrecen, 1927) 149. és köv. l., vagy *Szél T.*: „Egészségügyi Statisztika“ (Budapest, 1930) 4. §. A statisztikai módszer matematikai része. 34. és köv. l.

²⁾ L. „A magyar korona országainak halandósági táblázata az 1900. évi népszámlálási és az 1900., 1901. évi népmozgalmi adatok alapján“. Magyar Statisztikai Közlemények Új sorozat. 11. kötet. (Budapest, 1906.) A) A magyar halandósági táblák főbb eredményei 1.* és köv. l.

³⁾ L. *Kenéz B.*: „Magyarország népességi statisztikája“. (Budapest, 1906) IV. rész. Halálozások. 5. §. Halandósági táblák, életbenmaradás valószínűsége, valószínű élettartam, átlagos életkor. 159. és köv. l.

4. A „valószínű élettartam“, az a korév, amelyre vonatkozólag az életbenmaradás valószínűsége egyenlő a halál valószínűségével: vagyis pl. az újszülöttekre vonatkoztatva az a korév, ameddig a 0 éveseknek éppen fele hal meg. Bármely más egyenlő korban lévő (pl. az 5, 10, 20 stb. éves) egyénekre nézve hasonlóképpen jelenti azt a kort, ameddig azok fele hal meg. Ha pl. 10.000 újszülött közül a 27. életévet 5.000 éri meg, 5.000 pedig ezen életkorig meghal, természetes, hogy a valószínű élettartam 27 év. Ha pl. 10.000 ötéves korú egyén közül 40 év leforgása alatt 5.000-en halnak el, nyilvánvaló, hogy az ötévesek valószínű további élettartama 40 évvel, az összes valószínű élettartamuk tehát $40 + 5 = 45$ évvel egyenlő. A matematikai statisztika elmélete értelmében a valószínű élettartam a halandósági táblából származó kihalási rend statisztikai számsorának mediánja, a „középső szám“, ameddig valamely életkorú élők fele hal meg. *Kenéz*¹⁾ a „halandóság reflexének“ nevezi, s azt a népesség halandósági viszonyainak jellemzésére a legkülönbözőbb területi, nem és kor szerint való részletezésekben igen kiterjedten használja. Szivesebben, mint az alább az 5. pontban említett „átlagos életkor“-t, mert az csak a népesség kormegoszlásának tömör kifejezője, de a halandóság alakulására csak közvetve mutat vissza.²⁾

5. Az első magyar halandósági tábla tehát végül kiszámítja még az „átlagos életkor“ nevű középértéket is,³⁾ amely alatt azt a korévet érti, amelyet a népesség tagjai által betöltött korévek összegének a népesség számával történt elosztása útján kapunk eredményül. Az átlagos életkor tehát számtani vagy más szóval aritmetikainak is nevezett átlag. Persze mérlegelve kell azt számítani, mert az egyes életkorokban élőknek a táblaszámításhoz így évenként megadott népszámlálási száma eltérő.

Az életkorok pusztán számtani átlagával azonban már *Kenéz* szembehelyezkedik, s nem szívesen használja a számtani átlagokat halandósági kötetében; vonatkozó magánmunkájában, a fentebb említett népességi statisztikában pedig egészen eltekint a számtani átlagok halandósági táblai eredményeinek ismertetésétől, csak módszertani felemlítésükre szorítkozik.⁴⁾ *Kenéz* az átlagos „életkor“-nak nevezett középszám hát-

¹⁾ L. az 1900—01. évi magyar halandósági táblát tartalmazó fentebb már említett hivatalos közleményt a 18*. lapon.

²⁾ L. u. o. 16*. lapot.

³⁾ L. u. o. a 2*. és 16*. és köv. l.

⁴⁾ L. az 1900—01. évi magyar halandósági táblázatot ismertető statisztikai közlemény 16*. l. és *Kenéz* idézett népességi statisztikáját, 167. lap.

rányául rója fel, hogy bár a népesség kor-megoszlásának legtömörebb kifejezője, de azért belőle a népesség korviszonyaira következtetni további kutatás nélkül mégsem lehet, mert *az átlagos életkor is osztozik a nagy átlagok közös sorsában: eltakarja a tényleges viszonyok jellemző sajátosságait.* Pusztá számítás eredménye, átlaga az életkoroknak, s éppen az ily korban halnak meg a legkevesebben, semmi esetre se többen, mint előtte vagy utána bármely életkorban. „A számtani átlagból nem olvashatjuk ki, hogy minő alapszámokból alakul. Ismeretes dolog ugyanis, hogy a legkülönbözőbb alapszámok adhatják ugyanazt az átlagot. Így pl. nyilvánvaló, hogy a gyermekek és öregek bizonyos száma éppen olyan átlagos életkort szül eredményül, mint produktív életkorúak bizonyos tömege. Könnyen megtörténhet tehát, hogy pl. a produktív korúak nagy seregét felszívó városokban és a keresőképes korúak zömétől elvándorlás útján megfosztott vidéken, a valóságban tehát teljesen eltérő korviszonyok ellenére is, egyforma az átlagos életkor.“ A közegészségügyi és a halandósági viszonyok az átlagos életkorra pedig éppenséggel csak közvetett hatással vannak; ahol pl. magas a csecsemő- vagy a gyermekhalandóság, ott a későbbi életkorokra kevesebben maradnak, még a felnőttek halandóságának kedvező alakulása esetén is, s ezért e halandósági körülmény közvetve az átlagos életkorra is csökkentő hatású. „Az átlagos életkor magasabb vagy alacsonyabb voltából azonban ilyképen nem ítélnék meg azt se, hogy valahol a közegészségügyi és általában a társadalmi viszonyok kedvezők vagy kedvezőtlenek-e. Ahol pl. kevés a születés, ott az alacsony életkorúak kicsiny száma következtében az átlagos életkor éppen úgy magas lesz, mint ahol alacsony halandóság következtében az öregek korosztálya erősen van képviselve. Sőt kihálófélben lévő népnél egyre nő az átlagos életkor, anélkül persze, hogy ebben kedvező jelenséget láthatnánk. A multtal való összehasonlításoknál tehát mindig meg kell néznünk — mielőtt ítéletet mondanánk —, hogy nem a születések számának csökkenése-e az, amely a növekvő átlagos életkor háta mögött áll. Viszont, ahol kevés a születés, ott — legalább egy ideig, ameddig tudniillik a magasabb korosztályok meg nem telnek — az átlagos életkor a kedvező háttér ellenére is alacsony lesz. A bevándorlás emelheti, a kivándorlás csökkentheti az

átlagos életkort, anélkül, hogy ez emelkedésnek vagy csökkenésnek a közegészségügy állapotához valami köze lenne. Mindezen okoknál fogva az átlagos életkornak, amely végtére is csak mennyiségtani abstractio, ismerete nem önmagában bír fontossággal, hanem háttérének kiderítése, az alakulására befolyással lévő okok kifürkészése révén.“

A még *Quetelet*¹⁾-től származó, Nyugat-Európából hozzánk is eljutó tanítás hatására, mely a számtani átlagot mellőzendőnek tartja a matematikai statisztika más középszámainak, így a valószínűségszámítás által igen jellegzetes értelmezést nyerő középső számnak (medián) és a legsűrűbb értéknek (modus) előnyére. *Kenéz* a halandósági táblákból kiszámítható egyéb számtani átlagokkal sem foglalkozik. Az említett hivatalos kiadványban²⁾ azokat fel sem említi. Egyik magánmunkájában az említett népességi statisztikában szól még egy számtani átlagról, az ú. n. átlagos további élettartamról,³⁾ melyet mean after life time és vita media nevekkel is illet, de azt nem számítja ki. Ez pusztá számtani átlaga a halálzási tábla kihálási rendjében számbavett száz- ezres tömeg által átélt életkoroknak, *ez az, amit jelen munkánkban átlagos élettartamnak nevezünk, s amelynek nemzetközi összehasonlításaival a valószínű élettartamé mellett foglalkozunk.* *Kenéz*³⁾ szavai szerint ez utóbbi számtani átlagot „úgy számítjuk ki, hogy bizonyos korosztályhoz tartozókra nézve a halandósági tábla segítségével megállapítjuk a még várható élettartamot (pl., hogy mennyien élnek még 10, 11 évig stb.), s az így nyert évek összegét elosztjuk az illető korosztályhoz tartozók számával“.

A matematikai statisztika elméleti tételeinek értelmében teljesen indokolt, hogy *Kenéz* a „medián“-nak sokkalta nagyobb jelentőséget tulajdonít, mint a „moyenne“-nek, a számtani átlagnak. Érthető, hogy a 322 l. terjedelmű vaskos magyar hivatalos kiadványt tévő első magyar halandósági táblázat s az ehhez fűzött 52 lapos szöveges rész majdnem kizárólag csak

¹⁾ L. *Quetelet* A.: Sur l'homme et le développement de ses facultés (Bruxelles, 1835) (Physique Sociale 2. kiadás 1869) stb.

²⁾ L. a Magyar Statisztikai Közlemények új sorozatának 1906-ban megjelent említett 11. kötetét, mely „A magyar korona országainak halandósági táblázata az 1900. évi népszámlálási és 1900. és 1901. évi népmozgalmi adatok alapján“. Szöveges része 57 lap, a táblázatos 322 lap terjedelmű.

³⁾ L. *Kenéz* B.: Magyarország népességi statisztikája. IV. rész, 5. §. 167. l.

a valószínű élettartamnak nevezett medián-nal foglalkozik. Hiszen ennek valószínűség-számítástani értelme van, ezt éppoly joggal remélhetjük elérni, mint aminő gyakran azt el nem fogjuk érni, tehát $\frac{1}{2}$ valószínűség. Ezt éri el az újszülöttek fele, ha a születéskor várható valószínű élettartamról van szó. Más életkorban persze az illető életkorban élőkre vonatkozik, s azt azok fele éri el.

Quetelet a legkiválóbb statisztikus kor-szakalkotó munkáiban tudvalevőleg teljesen szakít a számtani átlagokkal, s csak középső számokat, mediánokat számít. *Quetelet* a valószínű élettartamot nevezi átlagosnak.¹⁾ Az ő átlagai tudvalevőleg mind mediánok.

Quetelet átlagembere²⁾ azonban — ha ugyan ennek a valószínűség-számítás több értelmet is ad már a puszta számtani átlagnál — még mindig nem típus. A valószínű élettartamnak régebben megfelelt 40 és egy-néhány éves korban nem halnak el többen, mint az ötvenévesek, vagy a harmincévesek köréből. Az elhaltak kor szerint rendezett statisztikai mediánja *Quetelet* átlaga — mire a nemzedék fele kihál — is csak szimp-tomatikus közép. *Quetelet* az egész emberi nem típusát, amely minden tekintetben, az élettartam szempontjából is, a közepet képviseli, így a mediofrekvencia elvével sem találta meg.

Quetelet-tel szemben *Lexis*³⁾ mutatott reá arra, hogy a statisztikai számsorokban a sűrűsödési pontokat, a modulusokat kell fel-keresnünk, ha típust keresünk. A modern statisztika ezért számít még egy további középértéket a kihálási rendben is: a modust, oly életéveket keresve, amelyekben az elhalálozások gyakoriak, sűrűsödési pontjuk van. Szemlénk is közölt ily számításokat, a kihálási rend öregkori modulusára, az ú. n. normál korra vonatkozólag pedig nemzetközi összehasonlításokat is.⁴⁾

A kevéssé változó helyű normál kor az ő hetvenöt életév körüli elhelyezkedésével

¹⁾ L. erről Magyar Stat. Szemle 1937. évf. 173. lapját és lásd *Quetelet* és *Lexis* életrajzát is, nemkülönben *Láng*: „Statisztika története“ című munkájának vonatkozó részét is.

²⁾ Aki pedig tulajdonképen „valószínű“ és nem „átlagos“ adatokkal, vagyis mediánokkal és nem számtani átlagokkal jellemzett és akit eszerint téves az „átlag“ jelzővel illetni.

³⁾ L. *Lexis* W.: „Zur Theorie der Massenerscheinungen in der menschlichen Gesellschaft“ (Freiburg u. B. 1877) 63. és köv. l.

⁴⁾ L. Magyar Statisztikai Szemle 1930. évf. 178—179. l., majd 1937. évf. 734. lap.

azonban mintegy természeti törvénye az elhalálozási rendnek, s az egyes országokban attól függően, hogy az egyes életkorokban valamely halandósági tábla kiszámításának idejében a halandóság miképpen alakul, csak a normál-csoport változik, a népesség azon részének nagysága, amelynek élete eléri a normál kort. Éppen ezért a halandósági viszonyok általános jellemzésére, az egyes korévbéli arányok évenkénti változásának, javulásának mérésére, avagy halandósági táblák végső tanulságainak nemzetközi összehasonlítására a normál kor kevéssé alkalmas. Napjainkban egyébként a kihálási rend mediánja, a valószínű élettartam is több országban eléri már a hetvenes életéveket. (L. az 1. táblázatot, s a grafikont.) Így a valószínű élettartam ma már több országban elér tehát abba az életévtizedbe, amelyben a normál kor sűrűsödési pontja esik. A legújabb halandósági táblákban is a medián a modushoz közeledvén, már egyre kevésbé illelhető azzal a kifogással, hogy éppen az általa megjelölt életévben kevesen halnak meg, mert a statisztikai számsorokban újabban egyre inkább a sűrűsödési pont, a típus közelében alakul ki.

A modern statisztikára így az elmondottak értelmében két oly középérték marad, amelynek a halandósági táblákból való kiszámítására és nemzetközi összehasonlítására törekszik. Ezek az átlagos és a valószínű élettartam. Mindkettő a kihálási rend számsorainak egyik középértéke, annak a kihálási rendnek, mely mindkét nemnél száz-százezer újszülöttről indulva ki, nem és minden korév szerint való részletezésben mutatja egy évszázadra előre azt, hogy ha ez alatt az idő alatt a halandósági táblázat idejének elhalálozási arányai állandóak maradnának, a kiindulási százezer újszülött, minő rend szerint halna el. Évről-évre az elhaltak levonása után mennyi maradna belőlük.¹⁾ E kihálási rendet mutató számsorban az átélte életkorhosszak számtani átlaga az „átlagos“, mediánja „a valószínű“ élettartam. A születéskor várható átlagos és valószínű élettartam legújabb alakulásának nemzetközi összehasonlítását együtt, egy táblázatba foglalva mutatjuk be. Ez az 1. táblázat, ezt szemlélteti a grafikon is.

A születéskor várható átlagos és valószínű élettartam nemzetközi összehasonlítását nyújtó 1.

¹⁾ L. a legutolsó magyarországi halandósági táblán alapuló kihálási rendet Szemlénk 1937. évf. 726. és 727. l. lévő 1. táblázat 8. és 9. oszlopában.

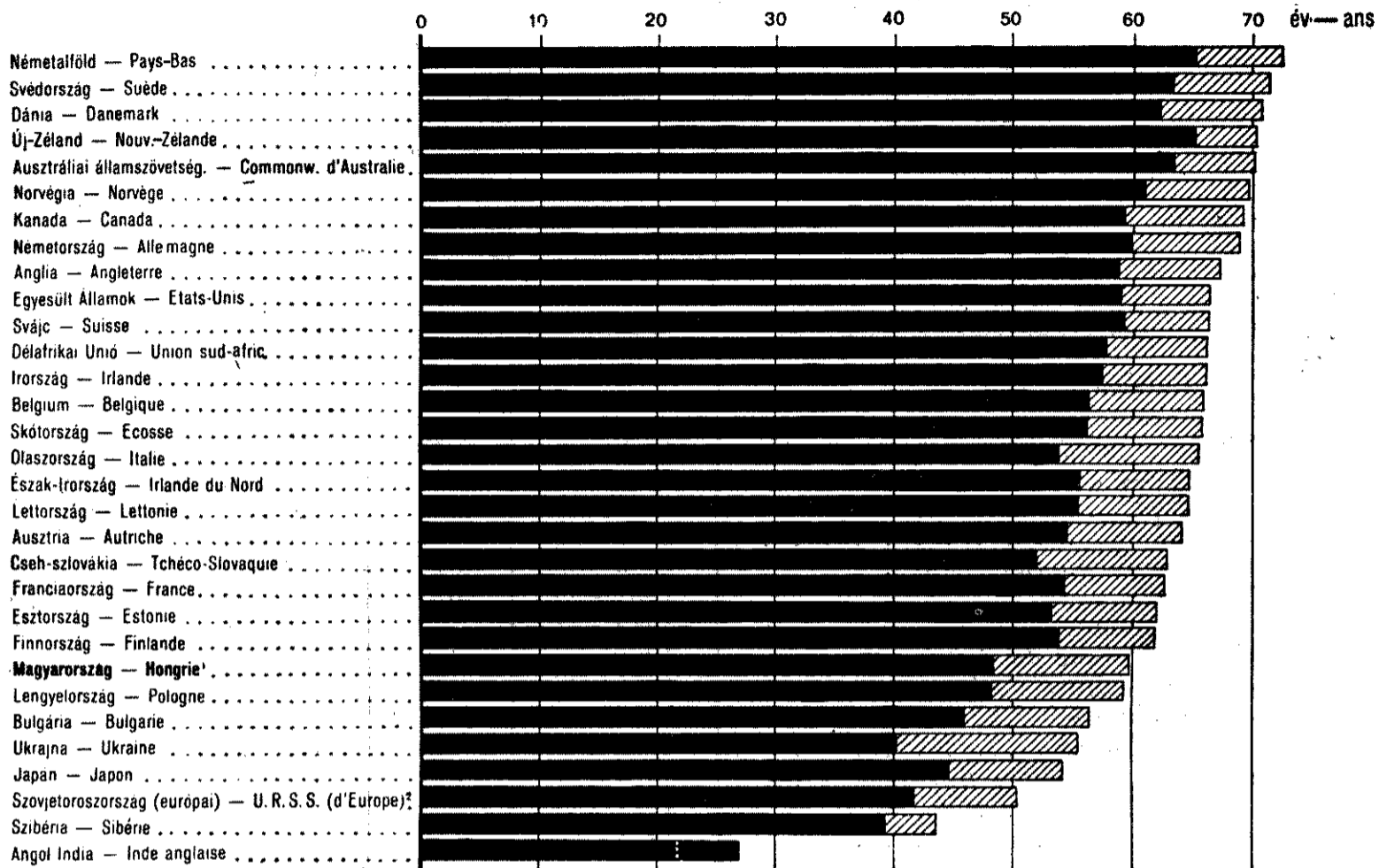
A SZÜLETÉSKOR VÁRHATÓ ÁTLAGOS ÉS VALÓSZÍNŰ ÉLETTARTAM

A LEGUJABB HALANDÓSÁGI TÁBLÁKBÓL SZÁMITOTT KÖZÉPÉRTÉKEK ALAPJÁN.

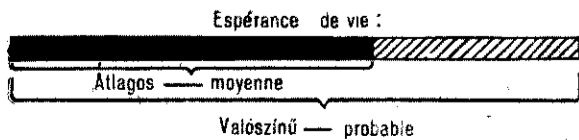
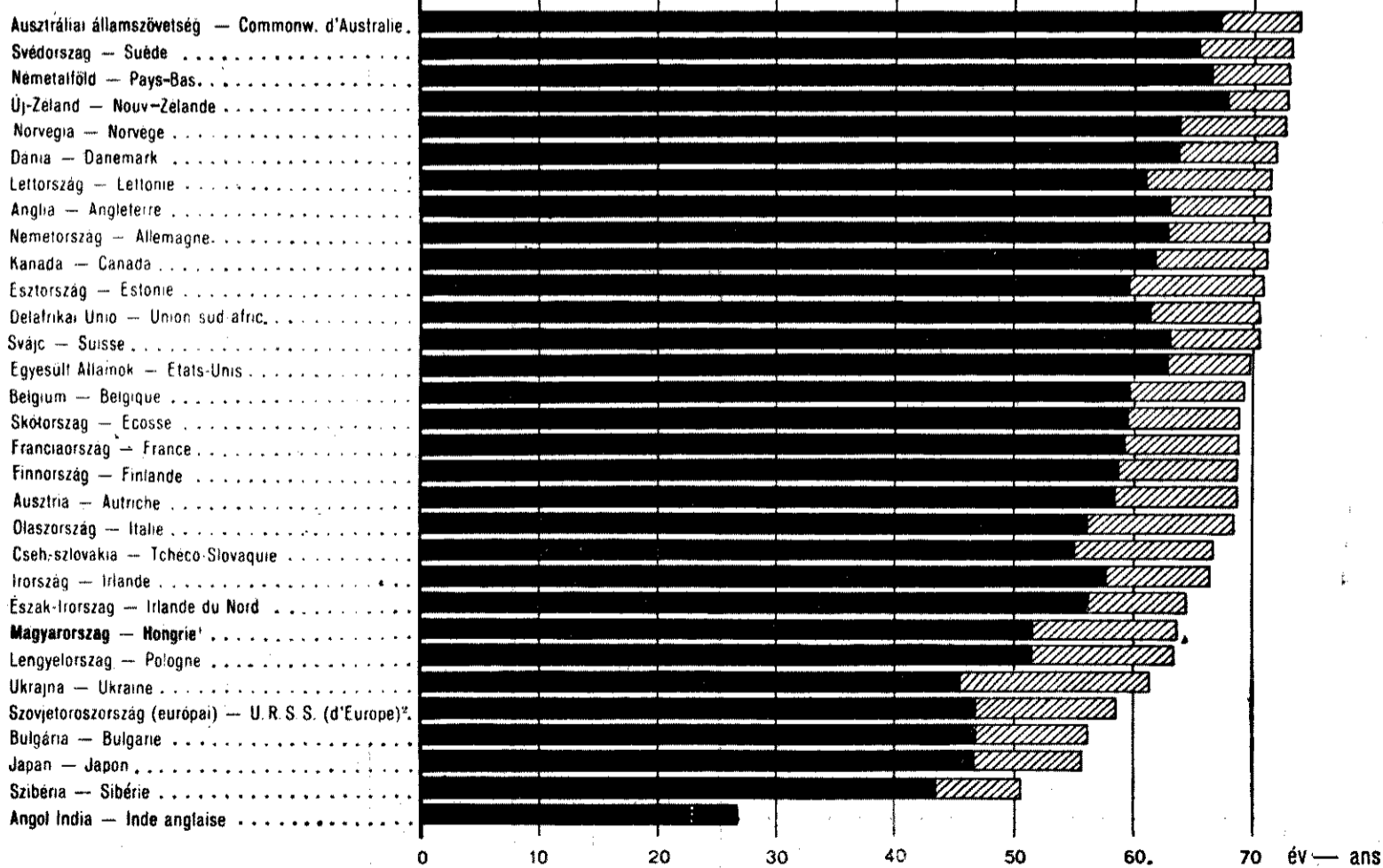
ESPÉRANCES MOYENNES ET PROBABLES DE VIE; PRÉVISIONS POUR LES ENFANTS A LEUR NAISSANCE.

D'APRÈS LES VALEURS MÉDIANES CALCULÉES SUR LA BASE DE LA DERNIÈRE TABLE DE MORTALITÉ.

a) FÉRFIAK — HOMMES

b) NŐK — FEMMES

¹⁾ A trianoni területen.
²⁾ Csak a fehér lakosságra vonatkozó adatok.

¹⁾ Territoire selon le traité de Trianon.
²⁾ Seulement la population blanche.

táblázaton mindenekelőtt figyeljük meg az itt szereplő legújabb halandósági táblák keletkezésének idejét. A számítás alapjául szolgáló elhalálozások időtartama egyedül Lettországnál nyúlik 1936-ig.

1. A születéskor várható átlagos és valószínű élettartam nemzetközi összehasonlítása.

Espérances moyennes et probables de vie; comparaison internationale des prévisions faites pour les enfants à leur naissance.

Világrész, ország <i>Parties du monde et pays</i>	A halandósági tábla származási éve <i>Années auxquelles se rapportent les tables de mortalité considérées</i>	A születéskor várható <i>Espérance</i>			
		átlagos — <i>moyenne</i>		valószínű — <i>probable</i>	
		élettartam <i>de vie selon les prévisions faites pour les enfants à leur naissance</i>			
		fi <i>garçons</i>	nő <i>filles</i>	fi <i>garçons</i>	nő <i>filles</i>
Európa — Europe					
Anglia és Wales — <i>Angleterre et Pays de Galles</i>	1930—32	58·74	62·88	67·27	71·31
Ausztria — <i>Autriche</i>	1930—33	54·50	58·50	64·09	68·51
Belgium — <i>Belgique</i>	1928—32	56·02	59·79	65·71	69·49
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	1925—28	45·92	46·64	56·31	56·35
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	1929—32	51·92	55·18	62·87	66·68
Dánia — <i>Danemark</i>	1931—35	62·00	63·80	70·65	71·77
Esztország — <i>Estonie</i>	1932—34	53·15	59·62	61·89	70·71
Eszakírország — <i>Irlande du Nord</i>	1925—27	55·42	56·11	64·53	64·34
Fehéroroszország — <i>Russie Blanche</i>	1926—27	45·42	48·83		
Finnország — <i>Finlande</i>	1931—35	53·94	58·69	61·73	68·54
Franciaország — <i>France</i>	1928—33	54·30	59·02	62·68	68·67
Ír szabad állam — <i>Etat libre d'Irlande</i>	1925—27	57·37	57·93	66·12	66·12
Lengyelország — <i>Pologne</i>	1931—32	48·20	51·40	59·16	63·27
Lettország — <i>Lettonie</i>	1934—36	55·39	60·93	64·51	71·36
Magyarország ¹⁾ — <i>Hongrie¹⁾</i>	1930—31	48·27	51·34	59·77	63·74
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	1931—35	65·10	66·40	72·23	72·96
Németország — <i>Allemagne</i>	1932—34	59·86	62·75	68·78	71·12
Norvégia — <i>Norvège</i>	1921—30	60·98	63·84	69·74	72·50
Olaszország — <i>Italie</i>	1930—32	53·76	56·00	65·36	68·22
Skócia — <i>Ecosse</i>	1930—32	56·00	59·50	65·65	68·99
Svájc — <i>Suisse</i>	1929—32	59·25	63·05	66·19	70·38
Svédország — <i>Suède</i>	1931—35	63·22	65·33	71·29	73·04
Szovjetországi Szovjetunió (európai) ²⁾ — <i>U. R. S. S. (d'Europe)²⁾</i>	1926—27	41·93	46·79	50·18	58·69
Ukrajna — <i>Ukraine</i>	1926—27	40·23	45·61	55·47	61·11
Afrika — Afrique					
Délafrikai Unió — <i>Union sud-africaine</i>	1925—27	57·78	61·48	66·18	70·39
Amerika — Amérique					
Kanada — <i>Canada</i>	1929—31	59·32	61·59	69·10	71·00
Am. Egy. Államok ³⁾ — <i>Etats-Unis³⁾</i>	1929—31	59·12	62·67	66·43	69·97
Ázsia — Asie					
Brit India — <i>Inde anglaise</i>	1921—30	26·91	26·56	21·83	22·96
Japán — <i>Japon</i>	1926—30	44·82	46·54	54·19	55·63
Szibéria — <i>Sibérie</i>	1926—27	39·18	43·20	43·45	50·46
Ausztrália — Australie					
Ausztráliai államszövetség — <i>Commonw. d'Australie</i>	1932—34	63·48	67·14	70·03	73·92
Új-Zéland — <i>Nouv.-Zélande</i>	1931	65·04	67·88	70·15	72·75

¹⁾ Trianoni terület. — *Territoire selon le traité de Trianon.* — ²⁾ A külön is számbavett Fehéroroszországgal és Ukrajnával együtt. — *Y compr. la Russie Blanche et l'Ukraine, pour lesquelles nous donnons séparément dans ce tableau les chiffres.* — ³⁾ Csak a fehér lakosságra vonatkozó adatok. — *Seulement la population blanche.*

A lett számítás három évre, 1934—36-ra támaszkodik. Ez a legfiatalabb halandósági tábla.¹⁾ 1935-ig ér azután Finn-²⁾ és Svédország,³⁾ valamint Németalföld⁴⁾ legújabb halandósági táblája, melyek újabb kelte így a mai rohamosan javuló halandósági viszonyok közepette középértékeik alakulására kedvező, nekik a többi országgal szemben, előnyt adó hatást gyakorol. A legrégebb, közel két évtizedes adatokra pedig Angol-India⁵⁾ és Norvégia⁶⁾ halandósági táblája támaszkodik, mert az 1921-től kezdődő évtized halandósági adatait dolgozza fel. Az összehasonlított középértékek közül ezek származnak a legöregebb halandósági táblákból. Régi, több mint egy évtizeddel ezelőtt (1926—27-ben) fennállott közegészségügyi és halandósági viszonyok között várható élettartamokat jósolnak azonban az oroszországi (ukrán, szibériai, fehérorosz, szovjet stb.) középszámok is.⁷⁾

Az említett 1. táblázat adatai szerint a születéskor várható átlagos élettartam Új-Zélandban a nők oldalán maximum: 67·88 év. Igen kedvező azután az Ausztráliai Államszövetség és Németalföld adata. Szembetűnő azután, hogy Angolország adata (62·88 év) is jobb, mint Franciaországé (59·02) és az egyéb francia nyelvű országoké, pl. Belgiumé (59·79). Amikor ilyképen azt látjuk, hogy az egész világ halandósági tábláinak élén, mint legkedvezőbb születéskor várható női átlagos élettartalmúak, angol gyarmatokéi haladnak, s hogy az angol nyelvű államok vonatkozó eredményei általában kedvezőbbek, mint a francia nyelvűeké, ismét csak az angol törvényeknek az élveszületések bejelentésére adott 42 napos határideje jut eszünkbe, amely ezen kedvező kialakulásban nagyjelentőségű. Ezzel szemben — mint szintén említettük — a francia törvények csak 3 napos ily bejelentési határidőről szólnak, s látható, hogy eredményeik az angolokéi mögött elmaradnak.

¹⁾ Tableaux de mortalité de la population de la Lettonie en 1934/36. Bureau de Statistique de l'État Letton. Bulletin Mensuel 1938. évi 2. sz. 206. lap. L. ismertette a német Gesundheitsblatt 1938. évi 43. sz. 822. és köv. l. is.

²⁾ L. Tables de mortalité et de survie en Finlande pour les années 1931—35. Helsinski. 1938. 20. lap.

³⁾ L. Tables de mortalité et de survie 1931—35. (Stockholm, 1938) 70. l.

⁴⁾ L. Sterftetfels voor Nederland etc. ore de periode 1931—35. ('s-Gravenhage, 1939.)

⁵⁾ L. Report, Actuarial. Report on the estimated age-distribution etc. of the census returns 1921—31 (Delhi, 1933) 107—214. lap.

⁶⁾ L. Tables de mortalité pour la population de la Norvège 1921/22—1930/31 (Oslo, 1934) 70. lap.

⁷⁾ L. idézve Aperçu de la démographie des divers pays du monde 1929—36. Office permanent de l'Institut International de Statistique (La Haye, 1939) 190. l. Bibliographie 426. l.

A születéskor várható átlagos élettartam a férfiak oldalán Németalföldön a legmagasabb: 65·10, s ebben szerepe van e tábla említett igen fiatal voltának is. Azonban közvetlen a hollandi maximum után sorakozik itt is némely angol gyarmat, így ismét Új-Zéland 65·04 évvel, s azután jön az Ausztráliai Államszövetség. Az angol statisztikáknak a halandósági tábláknál mindig feltűnő helyen kellene e technikai sajátságokra utalni, de azok ezt sohasem teszik.

Magyarország trianoni területén, az 1. táblázaton felemlített legutolsó, az 1930—31. évi magyarországi halandósági tábla szerint a születéskor várható átlagos élettartam, — ha tehát az 1930—31. évi halandósági viszonyok hosszú időre, legalább félszáz esztendőre állandóak maradnának, — a nők oldalán 51·34 év, a férfiaknál pedig 48·27 év.¹⁾ Az Angliában, s főleg az angol nyelvű gyarmatokban (pl. Új-Zéland 67·88 ill. 65·04 év) mutatkozó, más fentebb is ismertetett sokkal kedvezőbb adatokkal való egybevetésnél a halandósági és közegészségügyi ill. klimatikus viszonyok tényleges különbségén kívül persze a mi adatainkkal való összehasonlításnál is, ismét az angol törvények által ismert, említett 42 nap rendkívüli, a mi középszámunk felett többéves előnyt is indokoló különbségére kell elsősorban gondolni. Figyelemre méltó azonban a magyar arány fejlődése a vonatkozó régebbi magyar, adatokkal szemben,²⁾ nemkülönben az a körülmény is, hogy még így nyersen is kedvezőbb a magyarországi átlagos élettartam több európai állam megfelelő középszámánál. Pl. a nők oldalán kedvezőbb a bulgáriai, a fehéroroszországi, az ukrán és a szovjet-crosz adatnál, a férfiak oldalán ezeken kívül a megfelelő lengyelországi eredménynél is jobb.

A másik szélsőséget, a születéskor várható átlagos élettartam minimumát illetőleg felemlítjük a még exotikus viszonyok közepette is megdöbbentően alacsony brit-indiai adatokat: ezek 26·56 ill. 26·91 év. Megjegyzendő, hogy Brit-India a kormegoszlásnál becsléssel dolgozik, s nem népszámlálási eredményekkel, ami lényeges módszertani eltérés.

Ugyancsak az 1930—31. évi magyarországi halandósági táblából vett, a születéskor várható valószínű élettartam (espérance probable de vie) kedvezőbb, magasabb³⁾ — s hasonlóképen a többi

¹⁾ Ezen magyar adatokat Szemlénk már több ízben közölte. Így pl. Barsy Gy.: „Nyers, standard és tisztított népesedési mérlegünk stb.” című tanulmányában az 1938. évf. 593. lapján, vagy Thirring L. a Szemle 1939. évf. 998. lapján.

²⁾ L. erről Szél T. halandósági táblás dolgozatait a Szemle 1930. évi I. köt. 159. s k. l., 1937. évi I. köt. 724. s k. l.

³⁾ L. közölve ezen magyar adatokat az 1. táblázaton kívül Szélnek a halandósági táblázatokkal foglalkozó említett munkáiban is.

államnál is magasabb életkornak ill. tartamnak adódik —, mint a nemzetközi összehasonlításban most méltatott születéskor várható átlagos élettartam (*espérance moyenne de vie*). A nőknél hazánk trianoni területén a legutolsó magyarországi halandósági (1930—31. évi) táblából a születéskor várható valószínű élettartam 63·74, a férfiak oldalán 59·77 év. Ugyanekkor az Ausztráliai Államszövetségben mutatókozó megfelelő adat az e fajta élettartam-középértékek maximuma a nőknél 73·92 évet ér el. Egyidejűleg a férfiaknál az ausztráliai adat csak 70·03 év, átengedve a férfiak oldalán az elsőséget ismét a németalföldi táblának, hol az ugyanekkor 72·23 év. Felesleges ismételni, hogy itt is kell a bejelentési határidőkből álló említett módszertani különbségekre gondolni, hasonlóan, de kisebb mértékűre a francia nyelvű államok szintén kedvező születéskor várható valószínű élettartam adataival szemben is, s a hazánkkal szemben mutatókozó különbségeknek tényleg csak egy tört része írható a halandósági viszonyok tényleges különbségének rovására.

A célból, hogy a halandósági táblákból számítható átlagos élettartam nemzetközi összehasonlítását egyes országokra vonatkozó kihalási rend középértékei között legnagyobb mérvű eltérést okozó azon technikai különbségektől, amelyet az egyes országokban az élveszületések bejelentésére adott határidők okoznak, függetlenítsük, számos államra nézve a csecsemőkort már meghaladott egy- és kétéves gyermekek további várható átlagos élettartamát hasonlítottuk össze. Ezeket a középszámokat a Nemzetközi Statisztikai Intézet 1939. évi legújabb *Aperçu*-je nem közli. Ezek az adatok a már egyévesek (más részük a már kétévesek) számából indul ki; ezek továbbélésére a csecsemőhalandóság már nincs hatással, bárminő is volt színvonala, és akárhányan — akár sokan, akár kevesen — maradtak utána életben. Ezek tömegére csak a további életévek halandóságának alakulása hat, ezek szabják kihalási rendjüket, s ezzel az abból számítható élettartamközépértékek színvonalát. Az egy- és kétéveseknek ily szempontból — éppen a nemzetközi összehasonlítás tekintetében — nagy érdeklődésre számot tartható további átlagos élettartamait, az egyes országok legújabb halandósági tábláiból nem szerint való részletezésben, a 2. táblázat foglalja magába.

Tudvalévő, hogy a csecsemőkort már meghaladott egy- és kétéves gyermekek további várható élettartama, bármely halandósági tábla szerint, lényeges emelkedést mutat a születéskor várható átlagos élettartammal szemben. A gyermekkor különböző éveiben várható élettartamoknak rendszerint a kétéves korban bekövetkező maximuma után az ezt követő későbbi gyermekévekben jósolható további átlagos élettartamok azután

2. A csecsemőkort meghaladott egy- és kétéves gyermekek várható átlagos élettartama.¹⁾

Espérance moyenne de vie, selon les prévisions faites pour les enfants qui dépassèrent le premier âge et ont 1 ou 2 ans.¹⁾

Világ-rész, ország: ²⁾ <i>Parties du monde et pays²⁾</i>	Várható átlagos élettartam a (az) <i>Espérance moyenne de vie à l'âge de</i>			
	1		2	
	éves korban — ans			
	fi — chez les garçons	nő — chez les filles	fi — chez les garçons	nő — chez les filles
Európa — Europe				
Anglia és Wales — <i>Angleterre et Pays de Galles</i>	62·3	65·5	62·2	65·4
Ausztria — <i>Autriche</i>	60·5	63·5	60·4	63·3
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	54·4	53·7	56·9	56·3
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaq.</i>	59·9	62·0	60·1	62·1
Dánia — <i>Danemark</i>	66·5	67·1	66·1	66·6
Esztország — <i>Estonie</i>	57·9	63·9	58·0	64·0
Finnország — <i>Finlande</i>	55·3	59·1	55·7	59·5
Franciaország — <i>France</i>	58·6	62·5	58·6	62·5
Lengyelország — <i>Pologne</i>	56·9	58·7	57·7	59·4
Lettország — <i>Lettonie</i>	60·1	64·8	60·2	64·8
Magyarország — <i>Hongrie</i>	57·1	58·8	57·9	59·6
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	65·3	65·8	65·3	65·7
Németország (Ausztria nélkül) <i>Allemagne (non compr. l'Autriche)</i>	64·4	66·4	64·0	66·0
Norvégia — <i>Norvège</i>	63·5	65·8	63·1	65·3
Olaszország — <i>Italie</i>	59·7	61·3	61·1	62·8
Skócia — <i>Ecosse</i>	60·7	63·1	61·1	63·4
Svájc — <i>Suisse</i>	61·8	64·9	61·2	64·4
Svédország — <i>Suède</i>	64·2	65·5	63·9	65·1
Európán kívüli egyéb világ-részek — Pays extra-européens				
Ausztráliai Államszövetség <i>Commonw. d'Australie</i>	65·5	68·7	65·0	68·1
Egy. Államok — <i>Etats-Unis</i>	62·0	64·9	61·7	64·5
Japán — <i>Japon</i>	51·1	52·1	52·4	53·4
Új-Zéland — <i>Nouv.-Zélande</i>	66·6	68·6	65·9	67·9

¹⁾ A halandósági tábla származási évét l. az 1. sz. táblán. — *Pour les années auxquelles se rapportent les tables de mortalité considérées, voyez le tableau 1.*

²⁾ Az egyes országok területére vonatkozó megjegyzéseket l. az 1. táblázatnál. — *Pour les territoires de certains pays, voir les notes du tableau 1.*

ismét esnek, de olyképen, hogy a születésnél várható átlagos élettartam színvonalára e további középszámok csak a serdülés éveiben (a 12—14. életév között) fejlődnek ismét vissza. Nem szerint való részletezésben a leányokra vonatkozó ezen adatok is kedvezőbbek, mint a fiúkéi, megfelelően a halandósági táblák kiszámításául szolgáló két nembeli halálozási hányadosok között is meglévő ilyenirányú különbségnek. A fiúk életmódja ugyanis tudvalevőleg szabadabb, veszélyeknek, baleseteknek, meghűléseknek inkább kitett, mint a

leányoké; az utóbbiak ugyanis inkább maradnak otthon kézimunkázva, s a háztartásban segédkezve. A fiúknál különösen magasabb a közlekedéssel és sport-balesetek, tüdőgyulladás, influenza és mellhártyalob miatt való halandóság, mint a leányoknál.

Magyarországon — 1. a 2. táblázatot — a csecsemőkort meghaladott egy- ill. kétéves gyermekek körében várható további átlagos élettartamközépszámok közül a 2 éves leányoké a legmagasabb, t. i. az a legújabb magyar halandósági tábla szerint már 59·6 vagyis kereken 60 évre szökik fel. Ilyképen ezen számítmódnál a magyar adat közelebb kerül az ezen középérték tekintetében is Ausztráliában mutatkozó maximumhoz, mint a születéskor várható átlagos élettartam tekintetében. Míg ott a születésnél várható átlagos élettartam tekintetében 16—17 év volt a különbség, addig itt a csecsemőkort meghaladása után, a legelső gyermekévekben csak 8 éves különbség mutatkozik. Az ilyképen — a csecsemőkort elhagyásával — kiszámított magyar adatok némelyike nemcsak az említett Balkán-államok, de a megfelelő orosz, lengyel és finn élettartam — középértékeknél is jobb. E módszerű magyar adatok némelyike — 2 éves fiúk várható átlagos élettartama — pedig a megfelelő lettországi eredménnyel egyezik.

Érdekes megfigyelni, hogy a gyermekhalandóság tekintetében nemcsak Dánia (66—67 év), de a leánygyermek oldalán még Németország (64—66 év) is jobb várható átlagos élettartamot mutatnak, mint pl. Anglia (62—65 év). Ez elsősorban azért figyelemre méltó, mert a születéskor várható átlagos élettartam tekintetében — 1. az 1. táblázatot — Németország mindkét nemnél kedvezőtlenebb ilyenmű középértékeket mutat, mint Anglia. Ezt az eltérést ismét csak az élveszületés bejelentésére Angolországban fennálló, ismételten említett, 42 napos határidő indokolja, az ily határidőt nem ismerő Németországgal szemben, mert ennek a csecsemőkort meghaladó gyermekkorban várható további átlagos élettartam alakulása tekintetében már nincs semmi jelentősége. Ezért nincs a csecsemőkort után Anglia tovább előnyben Németország felett.

Hasonló jelenség nyilvánul meg a Magyarországon megfelelő átlagos élettartam adatoknak az ugyanolyan angolországi középszámhoz való viszonyításkor és egészen hasonlóan ugyanazon, ismételten említett, módszertani okból. A 2 éves fiúknál pl. a magyar adat szerint 57·9, az angol szerint 62·2 és a további várható átlagos élettartam, vagyis a kettő között alig több, mint négy esztendő a különbség. Az egyéb magyarországi és angolországi — 2. táblázatbeli adatok — a csecsemőkort már meghaladott legelső gyermekévek to-

vábbi várható átlagos élettartamai, legfeljebb ha 5 vagy 6 esztendővel különböznek egymástól. Ezzel szemben a születéskor Angolországban várható átlagos élettartam mindkét nem oldalán kerek tíz esztendővel magasabb a vonatkozó magyarnál; amiben tehát tényleg jelentős az említett módszertani különbség szerepe. Látható, hogy ha Magyarország angol módszer szerint számítana, akkor valószínű, hogy kb. 5 esztendővel magasabb, születéskor várható átlagos élettartamot tudna kimutatni.

Érdekes a későbbi életkorokban, s az öregkorban várható további átlagos élettartam nemzetközi összehasonlítása a tekintetben, hogy az életkor előrehaladásával az egyes országok között lévő különbségek miképen enyhülnek, s hogy részben az eltérések iránya, s részben az országoknak e további élettartam középértékek színvonalán alapján képezett nagyságrendje is megváltozik. A 10, a 20 és a 30 éveseknek a halandósági táblákból megállapítható kihalási rendben várható további átlagos élettartamát országok és nem szerint való részletezésben a 3. táblázat tárja elénk.

A későbbi életkorokban tovább várható magyar országos átlagos élettartam különösen a férfiak oldalán mutat feltűnő javulást. Nemcsak számos délkelet-, kelet- és észak-európai állam (pl. a Balkán államok, Orosz-, Lengyel-, Finn- és Esztország) megfelelő adatainál válik kedvezőbbé, hanem megelőzi a vonatkozó franciaországi adatot is, intenzívebben a 20. életévtől kezdve. Magyarországon — 1. a 3. táblázaton — a 20 éves korban lévő férfiak további várható átlagos élettartama 43·75 év, míg az Franciaországban 0·45 évvel, vagyis kereken $\frac{1}{2}$ évvel kevesebb, csak 43·30 év. Csekélyebb különbség, ugyancsak a magyar fiúk előnyére, már a tíz éves korban, s egészen hasonló mérvű a 30 éves férfiaknál is mutatkozik. A 30 éves korban a magyarországi legújabb halandósági tábla szerint a férfiak tovább várható átlagos élettartama 36·01 év, a franciaországi szerint ugyanily korban csak 35·42 év.

Az öregkorban az öregkori halandóság a kultúra fokától tudvalevőleg sokkal kevésbé függ, mint a fiatalabb életévekben. Igaz, hogy a modern orvostudomány sokkal többet tud tenni az élet meghosszabbítása terén, mint elmúlt századok ma már meghaladott ismeretei alapján, mégis különböző területen különböző szociális viszonyok között lévő öregek tömegeinek halandósági arányai között sokkal kisebb mérvű számszerű különbségek mutatkoznak, mint az ugyanott élő fiatalabbakéi között. Amint az elmúlás törvénye mindinkább erőt vesz az elköptatott, elagott szervezeteken, a természet rendje ellen az emberileg lehetséges küzdelem határai egyre korlátozottabbak. Idősebb és még

idősebb életkorú öregek további várható élettartama természetesen egyre kisebb, de a különböző országok halandósági tábláiból számítható megfelelő középértékek között lévő eltérés is egyre kisebb. Azt, hogy az egyes országok

legújabb halandósági táblái megszabott kihalási redjében mekkora a 60 és 80 éves öregek további várható átlagos élettartama, a 4. táblázat mutatja.

Látható, hogy a 60 éves korban a maximum

3. A későbbi életkorokban, a tiz, húsz és harminc éves korban, várható átlagos élettartam nemzetközi összehasonlítása. ¹⁾

Espérance moyenne de vie; comparaison internationale des prévisions faites pour les personnes qui ayant dépassé l'âge indiqué dans les tableaux précédents, ont 10, 20 et 30 ans. ¹⁾

Világrész, ország ²⁾ <i>Parties du monde et pays ²⁾</i>	Várható átlagos élettartam a <i>Espérance moyenne de vie à l'âge de</i>					
	10		20		30	
	é v e s k o r b a n — a n s					
	fi sexe masc.	nő sexe fém.	fi sexe masc.	nő sexe fém.	fi sexe masc.	nő sexe fém.
Európa — Europe						
Anglia és Wales — Angleterre et Pays de Galles	55·79	58·87	46·81	49·88	38·21	41·22
Ausztria — Autriche	54·10	57·00	45·20	48·00	36·90	39·60
Belgium — Belgique	54·88	57·25	46·04	48·43	37·78	40·17
Bulgária — Bulgarie	53·75	53·20	45·78	45·45	38·45	38·97
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie	54·04	56·10	45·29	47·40	37·15	39·24
Dánia — Danemark	59·00	59·40	49·80	50·00	41·00	41·20
Esztország — Estonie	52·02	58·08	43·68	49·75	35·99	41·82
Északírország — Irlande du Nord	54·42	53·73	45·63	45·22	37·46	37·42
Fehéroroszország — Russie Blanche	54·79	57·13	46·22	48·61	38·58	41·79
Finnország — Finlande	51·41	55·65	42·99	47·40	35·58	39·75
Franciaország — France	52·06	55·95	43·30	47·70	35·42	39·54
Ír szabad állam — Etat libre d'Irlande	55·20	54·92	46·40	46·36	38·39	38·60
Lengyelország — Pologne	52·20	54·00	43·70	45·70	36·00	38·00
Lettország — Lettonie	54·19	58·80	45·58	50·25	37·47	42·10
Magyarország — Hongrie	52·23	53·96	43·75	45·77	36·01	38·30
Németalföld — Pays-Bas	60·10	60·50	50·90	51·10	41·90	42·10
Németország — Allemagne	57·28	59·01	48·16	49·77	39·47	40·97
Norvégia — Norvège	56·27	58·35	47·73	49·85	40·39	42·14
Olaszország — Italie	55·46	57·15	46·75	48·49	38·58	40·41
Skócia — Ecosse	54·90	57·20	46·00	48·30	37·40	39·80
Svájc — Suisse	54·36	57·51	45·36	48·46	36·97	40·01
Svédország — Suède	58·37	59·49	49·44	50·55	41·07	42·15
Szovjetországi Szovjetunió (európai) — U. R. S. S. (d'Europe)	51·65	55·72	43·24	47·36	35·65	39·75
Ukrajna — Ukraine	52·63	54·73	44·58	46·76	37·25	39·34
Afrika — Afrique						
Délafrikai Unió — Union sud-africaine	55·17	58·33	46·27	49·34	37·87	40·77
Egyiptom — Egypte	38·06	41·64	32·92	35·77	27·80	30·04
Amerika — Amérique						
Kanada — Canada	58·28	59·03	49·35	50·09	40·76	41·61
Am. Egy. Államok — Etats-Unis	54·96	57·65	46·02	48·52	37·54	39·09
Ázsia — Asie						
Brit-India — Inde anglaise	36·38	33·61	29·57	27·08	23·60	22·30
Japán — Japon	47·93	49·18	40·18	42·12	33·43	35·98
Szibéria — Sibérie	53·12	56·22	44·86	47·98	37·29	40·59
Ausztrália — Australie						
Ausztráliai államszövetség — Commonwealth of Australia	58·02	61·02	48·81	51·67	39·90	42·77
Új-Zéland — Nouv.-Zélande	58·75	60·67	49·61	51·28	40·78	42·45

¹⁾ A halandósági tábla származási évét l. az 1. sz. táblán. — *Pour les années auxquelles se rapportent les tables de mortalité considérées, voyez le tableau 1.*

²⁾ Az egyes országok területére vonatkozó megjegyzéseket l. az 1. táblázat lapaljai megjegyzésében. — *Pour les territoires de certains pays, voir les notes du tableau 1.*

és minimum között (10 és 17 év) ma csak 7 esztendő, a 80 éves korban pedig (3 és 7 év között) már csak 4 esztendő különbség mutatkozik, vagyis, hogy az öregedés előrehaladásával is tovább egyre jobban elmosódnak a tovább várható átlagos élettartam között mutatkozó különbségek.

Érdekes, hogy a késő öregkorban, a 80 éveseknél, összehasonlításunk mindkét nemnél a bolgár adat erősen kiemelkedik, s az európai államok közül a legkedvezőbb. Bulgáriában a 80 éves férfiak tovább várható átlagos élettartama ugyanis 7·08 év, az ugyanilyen matuzsálemi korú nőké pedig 7·27 év. Az összes magas átlagos nép-műveltségű nyugateurópai államokban is csak 4 és 6 év között váltakozik e késő öregkorban tovább várható élettartam-átlag, s az mindenütt kisebb a bulgáriainál. Kétségtelenül megállapítható, hogy a bolgár életmód (Joghurt, Metschnikoff), s a bolgár klíma az öregekre igen kedvező.

Némely ország újabb halandósági táblái nemcsak az illető ország egész népére, illetőleg tekintettel a két nem kihalási rendjének országos alakulására, nemcsak kétféle országos alakban készültek el, hanem kiszámították az egyes országok egyes nagyobb területi részeire és a demográfia szempontjai szerint megkülönböztett némely néprétegre is. A legelső magyar halandósági tábla a Kenéz—Raffmann-féle nemcsak az országrészekre nézve, de minden egyes törvényhatóság vonatkozó statisztikai adatai alapján is elkészült. Azóta azonban, az újabb magyar halandósági táblák — a csonka országra nézve, csak országos eredményeket közöltek. Kívánatos volna, hogy a küszöbön lévő 1940. év népszámlálása és az 1940—41. évi halandóság alapján elkészülő új magyar halandósági táblázat is ismét területi részletek (pl. külön: Dunántúl, Kárpátalja, városi nép) és demográfiai néprétegek (pl. vallás, foglalkozás, családi állapot) szerint is elkészüljön. Annak szemléltetésére is, hogy minő érdekes tanulságokkal szolgálhat a kihalási rendnek ily demográfiai szempontok szerint való elkészítése, ide iktatjuk némely külállam családi állapot szerint részletezett halandósági tábláiból a különböző családi állapotúaknál némely életkorban várható további átlagos élettartamadatokat. Hasonló magyar adat ezidő szerint még nincs. (Lásd az 5. táblázatot.)

Az 5. táblázat a 20, 30, 60 és 80 éves korban mutatja azt, hogy minő különbség van a házasságban és az azon kívül élők ily korban várható további átlagos élettartama között. Látható, hogy minden országban magasabb a házások, mint a nem-házások vonatkozó középszáma. Csak a skót táblákból nem olvasható ez ki, mert ezek a családi

4. Az öregkorban várható átlagos élettartam nemzetközi összehasonlítása ¹⁾

Comparaison internationale concernant l'espérance moyenne de vie chez les vieilles gens. ¹⁾

Világrész, ország ²⁾ <i>Parties du monde et pays ²⁾</i>	Várható átlagos élettartam a <i>Espérance moyenne de vie à l'âge de</i>			
	60		80	
	éves korban — ans			
	fi — chez les hommes	nő — chez les femmes	fi — chez les hommes	nő — chez les femmes
Európa — Europe				
Anglia és Wales — <i>Angleterre et Pays de Galles</i>	14·48	16·50	4·74	5·46
Ausztria — <i>Autriche</i>	14·20	15·40	4·60	5·00
Belgium — <i>Belgique</i>	14·53	15·93	4·65	5·20
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	16·45	17·18	7·08	7·27
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaq.</i>	14·35	15·35	4·73	5·12
Dánia — <i>Danemark</i>	16·00	16·40	5·20	5·40
Esztország — <i>Estonie</i>	14·36	17·44	5·04	5·92
Észak-Írorsz. — <i>Irlande du Nord</i>	14·79	15·55	5·43	6·25
Fehéroroszország — <i>Russie Blanche</i>	16·75	18·08	6·93	6·61
Finnország — <i>Finlande</i>	14·25	16·22	5·73	5·62
Franciaország — <i>France</i>	13·76	15·94	4·44	5·09
Ir Szabad Állam — <i>Etat libre d'Irlande</i>	15·75	16·36	5·81	6·47
Lengyelország — <i>Pologne</i>	13·70	15·10	4·60	5·00
Lettország — <i>Lettonie</i>	14·73	17·73	5·50	6·35
Magyarország — <i>Hongrie</i>	13·50	14·95	3·58	4·33
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	16·30	16·70	5·30	5·60
Németország (Ausztria nélkül) <i>Allemagne (non compr. l'Autriche)</i>	15·11	16·00	4·84	5·15
Norvégia — <i>Norvège</i>	16·97	18·16	5·87	6·31
Olaszország — <i>Italie</i>	15·16	16·13	4·85	5·18
Skócia — <i>Ecosse</i>	14·10	15·90	4·60	5·20
Svájc — <i>Suisse</i>	13·91	15·45	4·58	4·92
Svédország — <i>Suède</i>	16·59	17·29	5·37	5·62
Szovjetország (európai) <i>U. R. S. S. (d'Europe)</i>	14·85	17·07	6·05	6·77
Ukrajna — <i>Ukraine</i>	15·45	16·58	6·14	6·51
Afrika — Afrique				
Délafrikai Unio — <i>Un. sud-afr.</i>	15·31	16·76	5·42	5·85
Egyiptom — <i>Egypte</i>	13·65	14·58	6·05	6·45
Amerika — Amérique				
Kanada — <i>Canada</i>	16·53	17·32	5·77	6·05
Am. Egy. Áll. — <i>Etats-Unis</i>	14·72	16·05	5·26	5·63
Ázsia — Asie				
Brit-India — <i>Inde anglaise</i>	10·25	10·81	3·13	3·25
Japán — <i>Japon</i>	12·23	14·68	4·15	4·73
Szibéria — <i>Sibérie</i>	16·68	18·42	7·32	7·55
Ausztrália — Australie				
Ausztráliai Államszövetség — <i>Commonw. d'Australie</i>	15·57	17·74	5·22	6·01
Új-Zéland — <i>Nouv.-Zélande</i>	16·22	17·30	5·45	5·63

¹⁾ A halandósági tábla származási évét l. az 1. sz. táblán
*Pour les années auxquelles se rapportent les tables de mortalité
considérées, voyez le tableau 1.*

²⁾ Az egyes országok területére vonatkozó megjegyzéseket
l. az 1. táblázatnál. — *Pour les territoires de certains pays,
voir les notes du tableau 1.*

5. A különböző életkorokban várható átlagos élettartam családi állapot szerint.

Espérance moyenne de vie à différents âges, avec indication de l'état matrimonial.

Ország, családi állapot <i>Pays et état matrimonial</i>	A halandósági tábla származási éve <i>Années auxquelles se rapportent les tables de mortalité considérées</i>	Várható átlagos élettartam <i>Espérance moyenne de vie à l'âge de</i>							
		20		30		60		80	
		éves korban — ans							
		fi chez les hommes	nő chez les femmes	fi chez les hommes	nő chez les femmes	fi chez les hommes	nő chez les femmes	fi chez les hommes	nő chez les femmes
Franciaország — France	1928—33								
Nőtlen ill. hajadon — <i>Célibataires</i> . . .		37·04	44·47	29·35	36·98	11·50	14·92	3·91	4·76
Házasság — <i>Mariés(-ées)</i>		45·81	48·83	37·12	40·72	14·63	16·66	4·84	5·45
Özvegy és elvált — <i>Veufs (veuves) et divorcés(-ées)</i>		35·87	43·81	29·27	37·70	12·27	15·72	4·19	5·08
Franciaország összesen — <i>Total</i>		43·30	47·40	25·42	39·54	13·76	15·94	4·44	5·09
Németország — Allemagne	1924—26								
Nőtlen ill. hajadon — <i>Célibataires</i> . . .		42·81	47·18	34·80	38·89	14·03	15·85	5·62	5·71
Házasság — <i>Mariés(-ées)</i>		48·26	48·79	39·55	40·40	15·23	15·95	5·28	5·33
Özvegy és elvált — <i>Veufs (veuves) et divorcés(-ées)</i>		—	—	34·71	38·96	13·61	15·25	4·49	4·92
Németország összesen — <i>Total</i>		46·70	48·09	38·56	39·76	14·60	15·51	4·77	5·06
Olaszország — Italie	1930—32								
Nőtlen ill. hajadon — <i>Célibataires</i> . . .		.	.	33·96	38·89	13·02	15·54	4·32	5·05
Házasság — <i>Mariés(-ées)</i>		.	.	39·47	40·81	15·65	16·44	5·12	5·34
Özvegy és elvált — <i>Veufs (veuves) et divorcés(-ées)</i>		.	.	35·45	39·53	14·24	15·72	4·53	4·97
Olaszország összesen — <i>Total</i>		46·75	48·49	38·58	40·41	15·16	16·13	4·85	5·18
Skócia — Ecosse	1920—22								
Nőtlen ill. hajadon — <i>Célibataires</i> . . .		41·07	47·01	32·82	38·61	12·46	15·66	4·50	5·13
Házasság, özvegy és elvált — <i>Mariés(-ées), veufs (veuves) et divorcés(-ées)</i> . . .		.	.	37·45	38·60	14·03	15·63	4·81	5·42
Skócia összesen — <i>Total</i> . . .		44·82	46·82	36·52	38·63	13·82	15·64	4·78	5·36
Svédország — Suède	1921—30								
Nőtlen ill. hajadon — <i>Célibataires</i> . . .		.	48·76	37·32	40·71	15·38	17·12	5·35	5·73
Házasság — <i>Mariés(-ées)</i>		.	50·53	41·86	42·99	17·14	17·76	5·73	5·88
Özvegy és elvált — <i>Veufs (veuves) et divorcés(-ées)</i>		.	.	38·22	40·5	16·01	17·20	5·30	5·71
Svédország összesen — <i>Total</i> .		48·54	49·74	40·60	41·65	16·61	17·41	5·45	5·73

állapot szerint részletezett skót táblák a házassági állapotúakat a házasságban már élt özvegyekkel és elváltakal együtt állítják a nőtlenek és hajadonok csoportjával szembe, s így a házassági állapot kedvező volta belőlük nem emelhető ki. A különféle nem-házassági családi állapotok (nőtlen, özvegy és elvált) várható átlagos élettartama egymástól életkor és országok szerint különböző irányban változik.

A családi állapot szerint részletezett élettartam-középtételek azon jelenségében, hogy a házasság helyzete a nem-házasságénál minden országban kedvezőbb, a házi tűzhely kényelmének, s a fele-

ség szerető gondoskodásának hatása nyilvánul meg, szemben a házasságban nem élők éjszakázásaival, kicsapongásaival és egészségtelenebb életmódjával. Hozzájárul ehhez persze az a körülmény is, hogy a nem-házasságok között többen vannak olyan nyomorék, beteges emberek, akiket éppen ezen fogyatkozásuk tartott vissza a házasságkötéstől; de feltehető még tovább az is, hogy a házasságok között kevesebb a szegény, mint a nőtlenek közt, akiknek egy része éppen szegénysége miatt nem házasodhatik, s kedvezőtlen szociális viszonyok között él.

Szél Tivadar dr.

Az egyes törvényhatóságok és országrészek kiszámított népessége 1939 július közepén.

*Le nombre, établi par calcul, de la population des comitats, villes autonomes et régions de Hongrie
au milieu de juillet 1939.*

A Szemle f. évi októberi számában az ország területét, a népesség számát és a népsűrűséget törvényhatóságok s országrészek szerint részleteztük.¹⁾ Adataink 1939 július 15-re, a kárpátaljai népösszeírás időpontjára vonatkoztak, tekintettel arra, hogy a Kárpátalját illetően megbízható új adatok eddig és elsőízben csupán erről az időpontról állanak rendelkezésre. A közzétett táblázat elsősorban az adatok összehasonlítására lehetőleg alkalmas *nagyobb területegységek* (országrészek) szerint való tagolásra törekedett és a megyei s tj. városi adatsorokat is ennek megfelelően országrészenként csoportosította. A Szemlében már több ízben volt szó arról, hogy egy ilyen országrésztagolásnál Budapestet szűkebben vagy tágabban körülhatárolt környékével együtt *külön országrész gyanánt a legcélszerűbb* kimutatni.²⁾ Ennek megfelelően a Szemle hasábjain legutóbb közreadott tábla³⁾ is nem a székesfőváros, hanem Nagy-Budapest adatait részletezi s a Budapestre vonatkozó eredményeket csupán jegyzetben adja meg, Pest megyéről pedig a főváros környéke nélkül számított (csonka) adatokat közöl. A két legnépesebb törvényhatóság: Budapest és Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye e szerint magában a táblázatban nem a jelenlegi közigazgatási beosztásnak megfelelő adatokkal szerepel; minthogy ez a körülmény némi adatfelhasználási nehézségeket és zavarokat okozhat, a táblát most a megfelelő adatsoroknak nem jegyzetszerű, hanem a többi törvényhatóság közé való beillesztésével — bizonyos vonatkozásban tehát *kettős* adatközléssel — megismételjük. Megismételt táblázatunk az országrésztagolás során *a központi agglomerációról és a Duna-Tisza közéről kétféle adatsort közöl. Az első — a lényegileg helyesebb — változat* egyrészt Nagy-Budapestet, másrészt a Duna-Tisza közét Nagy-Budapest nélkül mutatja ki külön országrész gyanánt; *a második változatnál* — a formai, jogi szempontoknak megfelelően — Budapest, ill. a főváros környékét is magában foglaló Duna-Tisza köze szerepel mint külön országrész. (A második változat adatait, valamint a megállapításuknál alapul szolgáló eredményeket — pl. a teljes Pest megye adatsorát — táblázatunk *zárójelben* közli.)

Nagy-Budapest alatt ezúttal is azt a város- és községkoszorút (az ú. n. „statisztikai“ Nagy-Budapestet) értjük, mely az idevágó statisztikai feldolgozásoknak az elmúlt tíz-tizenöt év alatt alapja

volt, melyre vonatkozólag tehát a statisztikai anyag bő részletezésben rendelkezésre is áll.¹⁾ *Ez a terület némileg eltér attól, amelyre a közelmúltban a Fővárosi Közmunkák Tanácsának hatásköre bizonyos vonatkozásokban kiterjesztetett.*²⁾ A statisztikai és az említett tekintetben újabban kialakított Nagy-Budapest némileg eltér egymástól. Ezt az eltérést *a Budapest környékéhez számított városok és községek párhuzamos szembeállítása* jól jellemezheti:

Az u. n. szomszédos községek (az u. n. statisztikai Nagy-Budapest alkotórészei)	Budapest környékének az 1937: VI.t.c.- alapján a közmunkatanács hatáskör szempontjából megállapított területe
Alag	Újpest mv.
Újpest mv.	Rákospalota mv.
Rákospalota mv.	Pestújhely
Pestújhely	Rákosszentmihály
Rákosszentmihály	Cinkota
Cinkota	Mátyásföld
Mátyásföld	Sashalom
Sashalom	Rákoscsaba
Rákoscsaba	Rákosliget
Rákosliget	Rákoskeresztúr
Rákoskeresztúr	Rákoshegy
Rákoshegy	Vecsés
Pestszentlőrinc mv.	Pestszentlőrinc mv.
Kispest mv.	Kispest mv.
Pestszenterzsébet mv.	Pestszenterzsébet mv.
	Pestszentimre
	Soroksár
	Dunaharaszti
Csepel	Csepel
Nagytétény	Nagytétény
Budatétény	Budatétény
Budafok mv.	Budafok mv.
Albertfalva	Albertfalva
Pesthidegkút	Pesthidegkút
Békásmegyér	Békásmegyér
	(Dobogókő ³⁾)

¹⁾ A Szemlében már utaltunk arra, hogy a Központi Statisztikai Hivatal az 1940. évi népszámlálás alkalmával a szükséghez képest módosítani fogja nagybudapesti adatösszeállításainak területi körét.

²⁾ A m. kir. belügyminiszternek három rendelete foglalkozott Budapest székesfőváros környékének a városrendezésről és az építésügyről szóló 1937. évi VI. t.c. rendelkezései szempontjából történt megállapításáról; ú. m. az 1938. évi 33. sz. rendelet: Budapest székesfőváros környékének területét tulajdonképpen ez a rendelet határozza meg, 24 várost, ill. községet sorolva ide; a második, a 88.310/1938. B. M. rendelet a Pilisszentkereszt községhez tartozó Dobogókő magaslati üdülőhelyet, a harmadik, a 103.039. sz. rendelet pedig Dunaharaszti községet kapcsolja még ide.

³⁾ Pilisszentkereszt községhez tartozó üdülőhely (a Pilisszentlászló községhez tartozó területével együtt).

¹⁾ L. M. Stat. Szemle 1939. évf. 1085—1087. 1.

²⁾ V. ö. pl. M. Stat. Szemle 1932. évf. 3. 1.

³⁾ M. Stat. Szemle 1939. évf. 1086. 1.

A megnagyobbodott Csonka-Magyarország területe, 1939 július 15-i népessége és népsűrűsége törvényhatóságok és országrészek szerint.

Superficie, population et densité de la population de la Hongrie agrandie; suivant les comitats, les villes autonomes et les régions, au 15 juillet 1939.

(Előzetes adatok. — Chiffres provisoires.)

Országrész Vármegye, tjt. város Régions, comitats et villes autonomes*	Terület (km ²) ¹⁾ Superficie	Lélekszám 1939. VII. 15. i) Population au 15 juill. 1939	Népsűrűség (1 km ² -re) ¹⁾ Densité de la pop. par km ²	Országrész Vármegye, tjt. város Régions, comitats et villes autonomes*	Terület (km ²) ¹⁾ Superficie	Lélekszám 1939. VII. 15. i) Population au 15 juill. 1939	Népsűrűség (1 km ² -re) ¹⁾ Densité de la pop. par km ²
I. Kisalföld. — Petite Plaine.				IVa. Alsótiszántúl. — Sud de la région d'au delà de la Tisza.			
Bars és Hont k. e. e. vm.	1.992	146.656	73·6	Békés vm.	3.681	340.473	92·5
Esztergom vm.	1.074	101.927	94·9	Csanád, Arad és Torontál k. e. e. vm.	2.003	174.616	87·2
Győr, Moson és Pozsony k. e. e. vm.	2.331	157.445	67·5	Csongrád vm.	1.885	147.815	78·4
Győr tjt.	54	51.164	947·4	Hódmezővásárhely tjt.	761	59.021	77·6
Komárom vm.	3.531	262.076	74·2	Szeged tjt.	816	141.254	173·1
Komárom tjt.	26	26.267	1.010·3	Jász-Nagykun-Szolnok vm.	5.259	426.882	81·2
Nyitra és Pozsony k. e. e. vm.	1.602	192.598	120·2	Összesen — Totaux	14.405	1.290.061	89·5
Sopron vm.	1.810	141.582	78·2	IVb. Felsőtiszántúl. — Nord de la région d'au delà de la Tisza.			
Sopron tjt.	130	35.957	276·6	Bereg és Ugocsa k. e. e. vm.	1.642	168.392	102·6
Összesen — Totaux	12.550	1.115.672	88·9	Bihar vm.	2.771	184.488	66·6
IIa. Alsódunántúl. Basse-Transdanubie.				IVc. Felsőtiszántúl. — Nord de la région d'au delà de la Tisza.			
Baranya vm.	3.943	251.540	63·8	Hajdu vm.	2.386	184.123	77·2
Pécs tjt.	71	73.887	1.040·6	Debrecen tjt.	957	128.442	134·2
Somogy vm.	6.695	391.991	58·6	Szabolcs vm.	4.669	431.699	92·5
Tolna vm.	3.601	263.854	73·3	Szatmár vm.	1.747	138.231	79·1
Összesen — Totaux	14.810	981.272	68·6	Összesen — Totaux	14.172	1.235.375	87·2
IIb. Felsődunántúl. Haute-Transdanubie.				IV. Tiszántúl összesen - Ensemble de la région d'au delà de la Tisza			
Fejér vm.	4.008	230.800	57·6	V. Északi dombosvidék. — Nord.			
Székesfehérvár tjt.	120	42.438	353·7	Abaúj-Torna vm.	2.843	163.125	57·4
Vas vm.	3.307	270.648	81·8	Kassa tjt.	93	58.063	624·2
Veszprém vm.	3.966	249.768	63·0	Borsod vm.	3.587	299.692	83·6
Zala vm.	4.866	370.201	76·1	Miskolc tjt.	53	67.566	1.274·8
Összesen — Totaux	16.267	1.163.855	71·5	Gömör és Kishont vm.	2.009	106.744	53·1
II. Dunántúli dombosvidék összesen — Transdanubie entière				VI. Kárpátalja. — Subcarpathie.			
IIIa. 1. változata: Nagy-Budapest. 1re variante du groupe IIIa: Le Grand Budapest.				Circoscription administrative			
Budapest	207	1,071.578	5.176·7	Beregi de Bereg	2.827	190.079	67·3
Szomszédos községek — Communes voisines (P.-P.-S.-Kk. vm. budapest-környéki része).	262	514.100	1.962·2	Máramrosi de Máramaros	6.292	346.583	55·1
Összesen — Totaux	469	1,585.678	3.380·9	Ungi d'Ung.	2.942	128.164	43·6
(IIIa. 2. változata: Budapest — 2e variante du groupe IIIa: Budapest)				Összesen — Totaux			
IIIb. 1. változata: Duna-Tisza köze Nagy-Budapest nélkül — 1re variante du groupe IIIb: Région de Danube-et-Tisza, non compr. le Grand Budapest.				12.061			
Bács-Bodrog vm.	1.676	115.773	69·1	664.826			
Baja tjt.	200	31.879	159·5	55·1			
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. : (Budapest-környéki része) ³⁾	(262)	(514.100)	(1.962·2)	Magyarország összesen — Hongrie entière			
A megye többi része ⁴⁾	11.555	997.753	86·3	117.146			
(Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. együtt) ⁵⁾	(11.817)	(1511.853)	(127·9)	10.817.286			
Kecskemét tjt.	939	83.837	89·3	92·4			
Összesen — Totaux	14.370	1.229.242	85·5	⁵⁾			
(IIIb. 2. változata: Duna-Tisza köze Budapest nélkül — 2e variante du groupe IIIb: Région de Danube-et-Tisza, non compr. le Grand Budapest)							
III. Duna-Tisza köze összesen — Ensemble de la région de Danube-et-Tisza							

¹⁾ Előzetes adatok. — Terület: a trianoni részekre vonatkozóan az 1930. évi magyar népszámlálás alkalmával megállapított területnek és a visszacsatolt részeket illetően a legutolsó cseh-szlovák helységnévtárban közölt községi adatok alapján megállapított területnek az összege. — Lélekszám: a trianoni területet illetően az összes népességre vonatkozólag az 1930. évi népszámlálás adatai alapján s az 1931 jan. 1—1939 júl. 15-i természetes népszaporodás, valamint az előző évtized arányában szármított vándorlási egyenleg (vesztés) figyelembevételével kiszámított lélekszám, a visszacsatolt részeket illetően az 1939 júl. 15-i népösszeírásnak a polgári népességre vonatkozó előzetes adata. — ²⁾ Budapest lélekszáma a fővárosi Statisztikai Hivatal közlése szerint 1·1 millió. — ³⁾ A IIIb. 1. változatában nem foglaltatik, hanem csak a IIb. 2. változatában. — ⁴⁾ A IIIb. 1. változatában Pest-P.-S.-Kiskun vm.-nek csak „többi része” foglaltatik; egész Pest-P.-S.-Kiskun vármegyét csupán a IIIb. 2. változata foglalja magában. — ⁵⁾ A nem egészen egyenlő részletek végösszege; az adat a M. Stat. Szemle 1939. évf. 944. lapján közölt eredménytől némileg eltér. — * Vm. = comitat. — Tjt. = ville autonome.

A Budapest környékéhez sorozott községek körében mutatkozó különbség tulajdonképpen nem lényegbevágó. Figyelmet érdemel azonban, hogy míg a statisztikai Nagy-Budapesthez számított városok és községek 1939 július közepi kiszámított lélekszáma 514.100 (egész Nagy-Budapesté pedig 1,585.678) fő volt, addig Budapest környékének azon a részén, amelyre a Fővárosi Közmunkák Tanácsának hatásköre a városrendezés és építésügy szempontjából kiterjesztett, a kiszámított lélekszám ugyanakkor 563.183 (az így megállapított Nagy-Budapestén pedig 1,634.761) lelket ért el. Nyomatékosan hangsúlyozni kell viszont azt is, hogy a nagyvárosokat és a külvárosokat illetően a népszámlálástól messze eső időpontra vonatkozó lélekszám-kiszámítás a belső népáramlás gyakran megforduló irányzata, ill. változó intenzitása miatt ingatag alapokon nyugszik. (Budapest lakosainak a száma például a fővárosi statisztikai hivatal lélekszám-kiszámítása szerint már 1939 közepén kb. 1·1 millió, az 1939 november 19-i népösszeírás előzetes eredményei szerint 1,115.877, vagyis elég jelentékenyen meghaladja a táblázatban kimutatottat.) A főváros környékére és Nagy-Budapestre vonatkozó mindkétféle lélek-

számnak tehát csupán tájékoztató értéket szabad tulajdonítani.¹⁾ Egyébként táblázatunknak többi adata sem fedi teljesen a valóságot: a trianoni terület megyéire és megyerészeire vonatkozó számok valószínűleg egy kissé túlzottak, a csupán a polgári népességről számot adó felvidéki és kárpátaljai eredmények viszont valamivel alacsonyabbak a valóságnál. Minderről, valamint arról is, hogy az országos végeredmény: a megnagyobbodott Csonka-Magyarország lakosainak 10,817.000-es száma²⁾ nem egészen egynemű részletadatok összege, a Szemle legutolsó számában már behatóbban megemlékezünk.

Th. L. dr.

¹⁾ Az 1939 július közepi lélekszám-megállapításnál azonban az említett helyesebb, ill. hiteles budapesti adatokat nem vehetjük figyelembe; nem lehet ugyanis megállapítani, hogy ezt a magasabb lakosszámot mennyiben és mely törvényhatóságok rovására idézte elő a belső népáramlás (vagyis mely törvényhatóságok lélekszámából kellene levonni veszteségként a Budapest belső vándorlási többletének megfelelő adatot).

²⁾ Ha abból indulunk ki, hogy a trianoni Magyarországnak 1930 után nem volt vándorlási vesztesége, ezt a számot 10·9 millióra kell emelnünk. (Ebben az esetben a trianoni megyék és megyerészek adatai sem túlzottak.)

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Külkereskedelmi forgalmunk az 1939. év első kilenc hónapjában.

Le commerce extérieur de la Hongrie pendant les neuf premiers mois de 1939.

Résumé. Bien que la guerre ait fort diminué notre commerce extérieur en septembre, cette régression a influencé très peu les résultats des 9 premiers mois de l'année. Au cours des mois précédents, nos importations et nos exportations ont progressé extraordinairement. Aussi, les 9 mois envisagés ont eu un résultat dépassant même celui de l'année 1937, la meilleure qu'on ait vue depuis la fin de la crise mondiale. Nos importations, représentant 356 millions de pengős, ont dépassé de 5·5 millions celles de la même période de 1937, accusant une très forte augmentation — 57·4 millions — sur le chiffre correspondant de 1938. Nos exportations, qui ont rapporté 428·8 millions de pengős, ont dépassé de 0·4 million celles de la même période de 1937 et bien plus — de 35·6 millions — celles de janvier—septembre 1938.

Notre balance commerciale eut un excédent appréciable (72·8 millions de pengős). Toutefois, ce surplus était inférieur aux chiffres correspondants de 1937 et de 1938.

L'importation, qui a augmenté à cause des investissements de l'Etat et de l'agrandissement de notre territoire, accusait çà et là une régression. Cette

régression tenait surtout à ce que, pour la Subcarpathie réincorporée les difficultés de transport ayant cessé du fait d'un accord avec la Roumanie, nous avons diminué de plus en plus nos achats à l'étranger quant aux bois et au sel, que produit largement la région subcarpathique. Nos importations ont baissé pour les bois bruts et ouvrés de 2·7 millions de q, soit de 35% (—14·7 millions de pengős, —37%).

Pour la plupart des achats concernant des matières premières industrielles nécessaires à notre pays, on voit, par rapport à la même période précédente, une augmentation. L'importation a fort grandi pour beaucoup de marchandises entrant dans cette catégorie. L'industrie textile a augmenté ses achats de 24% pour le coton brut, de 115% pour la laine brute, de 120% pour la laine peignée, de 59% pour les fils de soie artificielle, de 48% pour les fibres artificielles, de 61% pour le jute brut, de 32% pour les chiffons. Quant à l'industrie lourde, les importations ont progressé de 133% pour la fonte brute et la ferraille, de 87% pour les métaux bruts, de 38% pour le coke; elles n'ont baissé

A Budapest környékéhez sorozott községek körében mutatkozó különbség tulajdonképpen nem lényegbevágó. Figyelmet érdemel azonban, hogy míg a statisztikai Nagy-Budapesthez számított városok és községek 1939 július közepi kiszámított lélekszáma 514.100 (egész Nagy-Budapesté pedig 1,585.678) fő volt, addig Budapest környékének azon a részén, amelyre a Fővárosi Közmunkák Tanácsának hatásköre a városrendezés és építésügy szempontjából kiterjesztetett, a kiszámított lélekszám ugyanakkor 563.183 (az így megállapított Nagy-Budapesten pedig 1,634.761) lelket ért el. Nyomatékosan hangsúlyozni kell viszont azt is, hogy a nagyvárosokat és a külvárosokat illetően a népszámlálástól messze eső időpontra vonatkozó lélekszám-kiszámítás a belső népáramlás gyakran megforduló irányzata, ill. változó intenzitása miatt ingatag alapokon nyugszik. (Budapest lakosainak a száma például a fővárosi statisztikai hivatal lélekszám-kiszámítása szerint már 1939 közepén kb. 1·1 millió, az 1939 november 19-i népösszeírás előzetes eredményei szerint 1,115.877, vagyis elég jelentékenyen meghaladja a táblázatban kimutatottat.) A főváros környékére és Nagy-Budapestre vonatkozó mindkétféle lélek-

számnak tehát csupán tájékoztató értéket szabad tulajdonítani.¹⁾ Egyébként táblázatunknak többi adata sem fedi teljesen a valóságot: a trianoni terület megyéire és megyerészeire vonatkozó számok valószínűleg egy kissé túlzottak, a csupán a polgári népességről számot adó felvidéki és kárpátaljai eredmények viszont valamivel alacsonyabbak a valóságnál. Minderről, valamint arról is, hogy az országos végeredmény: a megnagyobbodott Csonka-Magyarország lakosainak 10,817.000-es száma²⁾ nem egészen egynemű részletadatok összege, a Szemle legutolsó számában már behatóbban megemlékezünk.

Th. L. dr.

¹⁾ Az 1939 július közepi lélekszám-megállapításnál azonban az említett helyesebb, ill. hiteles budapesti adatokat nem vehetjük figyelembe; nem lehet ugyanis megállapítani, hogy ezt a magasabb lakosszámot mennyiben és mely törvényhatóságok rovására idézte elő a belső népáramlás (vagyis mely törvényhatóságok lélekszámából kellene levonni veszteségként a Budapest belső vándorlási többletének megfelelő adatot).

²⁾ Ha abból indulunk ki, hogy a trianoni Magyarországnak 1930 után nem volt vándorlási vesztesége, ezt a számot 10·9 millióra kell emelnünk. (Ebben az esetben a trianoni megyék és megyerészek adatai sem túlzottak.)

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Külkereskedelmi forgalmunk az 1939. év első kilenc hónapjában.

Le commerce extérieur de la Hongrie pendant les neuf premiers mois de 1939.

Résumé. Bien que la guerre ait fort diminué notre commerce extérieur en septembre, cette régression a influencé très peu les résultats des 9 premiers mois de l'année. Au cours des mois précédents, nos importations et nos exportations ont progressé extraordinairement. Aussi, les 9 mois envisagés ont eu un résultat dépassant même celui de l'année 1937, la meilleure qu'on ait vue depuis la fin de la crise mondiale. Nos importations, représentant 356 millions de pengős, ont dépassé de 5·5 millions celles de la même période de 1937, accusant une très forte augmentation — 57·4 millions — sur le chiffre correspondant de 1938. Nos exportations, qui ont rapporté 428·8 millions de pengős, ont dépassé de 0·4 million celles de la même période de 1937 et bien plus — de 35·6 millions — celles de janvier—septembre 1938.

Notre balance commerciale eut un excédent appréciable (72·8 millions de pengős). Toutefois, ce surplus était inférieur aux chiffres correspondants de 1937 et de 1938.

L'importation, qui a augmenté à cause des investissements de l'Etat et de l'agrandissement de notre territoire, accusait çà et là une régression. Cette

régression tenait surtout à ce que, pour la Subcarpathie réincorporée les difficultés de transport ayant cessé du fait d'un accord avec la Roumanie, nous avons diminué de plus en plus nos achats à l'étranger quant aux bois et au sel, que produit largement la région subcarpathique. Nos importations ont baissé pour les bois bruts et ouvrés de 2·7 millions de q, soit de 35% (—14·7 millions de pengős, —37%).

Pour la plupart des achats concernant des matières premières industrielles nécessaires à notre pays, on voit, par rapport à la même période précédente, une augmentation. L'importation a fort grandi pour beaucoup de marchandises entrant dans cette catégorie. L'industrie textile a augmenté ses achats de 24% pour le coton brut, de 115% pour la laine brute, de 120% pour la laine peignée, de 59% pour les fils de soie artificielle, de 48% pour les fibres artificielles, de 61% pour le jute brut, de 32% pour les chiffons. Quant à l'industrie lourde, les importations ont progressé de 133% pour la fonte brute et la ferraille, de 87% pour les métaux bruts, de 38% pour le coke; elles n'ont baissé

(—6%) que pour les minerais de fer, mais cette régression est expliquée par la récupération des mines de la zone nord naguère libérée. Les fabriques de cuir ont augmenté leurs achats de peaux brutes (+28%) et d'extraits de substances tannantes (+86%); les fabriques de papier les ont augmenté pour la pâte à papier (+31%); les fabriques de caoutchouc ont importé 18% de plus de caoutchouc brut (23.233 q, 2.8 millions de p.) que pendant la période envisagée de l'année dernière. Mais nos importations d'huile minérale brute ont baissé (—8%).

L'augmentation de nos exportations (+35.6 millions de pengős) a été due surtout à nos ventes agricoles (+55.7 millions de pengős), qui ont compensé largement la diminution de nos ventes industrielles (—22.3 millions de pengős). Pour les autres articles d'exportation, nous avons également vu augmenter les achats faits par l'étranger (+3 millions de pengős).

Parmi les produits de l'agriculture et de l'élevage (tableau 2B), on voit à l'exportation pour le froment une augmentation (+33.2 millions de pengős) presque égale à l'accroissement de l'ensemble de nos exportations. Nos ventes d'animaux de boucherie et de trait ont aussi augmenté (+26.7 millions de pengős).

La régression de nos exportations industrielles a été due surtout à celle des ventes de l'industrie lourde (—19.4 millions de pengős).

En résumant les choses les plus importantes, soulignons que de l'augmentation de nos importations (+57.4 millions de pengős), il revint: en nombre rond 6 millions aux matières premières (coton brut, peaux brutes, laine, jute et caoutchouc bruts); 23.5 millions aux demi-produits (métaux bruts, fonte brute et ferraille, soie artificielle, demi-produits en fer, pelleteries préparées); 27.9 millions aux objets fabriqués (aux automobiles, +10.6 millions). Les 3 grandes catégories de marchandises (matières premières, demi-produits, objets fabriqués) paraissent tendre à avoir chacune, dans notre importation, la même proportion (un tiers environ).

Parmi nos exportations, on n'a vu progresser fortement (+61.5 millions de pengős) que celles entrant dans la catégorie des matières premières (il en a été ainsi surtout pour le froment et les animaux vivants).

Nos exportations industrielles ont, nous l'avons déjà dit, baissé. Là, il revint, de la diminution, 4.5 millions aux demi-produits (surtout à ceux en fer et aux peaux ouvrées) et 21.4 millions aux objets fabriqués (en particulier à ceux faits par l'industrie lourde, dont nous avons parlé plus haut).

Dans le commerce de la Hongrie avec l'étran-

ger, la part de l'Europe a représenté neuf dixièmes (90.5%, contre 90.2% pendant les 9 premiers mois de 1938).

Comme notre exportation a grandi pour les produits agricoles et diminué pour les produits industriels, le commerce de notre pays a augmenté à l'égard de l'Europe et baissé envers les pays extra-européens.

Dans notre commerce extérieur, la part de l'Allemagne a été de 48.5% (donc presque la moitié), contre 43.3% pendant ladite période de 1938. A l'égard de l'Allemagne, notre importation a monté de 36.5 millions de pengős et notre exportation de 44.8 millions.

L'Italie a pris part pour 10.8% à notre commerce extérieur, contre 7% pendant la période correspondante de l'année dernière. Envers elle, nos importations ont représenté 4.9 millions de pengős; nos exportations, 31.6 millions (le double de celles de la période considérée de l'année précédente).

Parmi les pays de l'Europe occidentale, la Grande-Bretagne a participé pour 5.7% à notre commerce extérieur (en 1938, pour 6.8%), occupant entre nos clients la troisième place. A l'égard de la Grande-Bretagne, notre balance commerciale eut pour janvier—septembre 1939 un résultat inférieur à celui de la même période précédente, car sous ce rapport nos importations ont augmenté de 4.9 millions de pengős et nos exportations diminué de 7.3 millions.

Pour les pays extra-européens, notre commerce a été le plus considérable avec les Etats-Unis, dont la participation, grandissant tant pour les achats que pour les ventes, a monté à 3.5% (contre 3.2% en 1938).

De nos produits agricoles exportés, 63.4% (près des deux tiers) l'ont été vers l'Allemagne, qui par rapport à l'année dernière a augmenté (en nombre rond) de 40 millions de pengős ses achats à l'égard de notre pays. Et dans le total de nos exportations agricoles, l'Italie a figuré pour 19.5% (environ $\frac{1}{5}$), augmentant son importation agricole d'origine hongroise de plus de 33 millions de pengős comparativement à la période envisagée de 1938. De sorte que de nos exportations agricoles, il revenait seulement 17% aux autres pays, parmi lesquels la Suisse figurait pour une proportion à peu près égale à la proportion de la Grande-Bretagne.

*

A Németország és Lengyelország között 1939 szeptember 1-én kitört háború, amit nyomban az angol és francia hadüzenet is követett, széttepte azoknak a gazdasági kapcsolatoknak jórészét, amelyek az európai országokat egymással s a világgazdasággal összefűzik, azonfelül átalakítóan

folyt be az elsősorban hadszintérül szolgáló világ-rész valamennyi államának gazdaságára. A hadviselő felek közötti gazdasági szálak elszakadása, azzal együtt az árucseré megszűnése természetes velejárója a hadüzenetnek, hatása alól azonban nem vonhatják ki magukat a semleges államok sem. Így, ha természetesnek kell tartanunk, hogy a hadviselő Anglia vagy Németország korlátok közé szorítja az élelmiszerfogyasztást, ugyanakkor megállapíthatjuk, hogy a semleges Dánia és Svájc szintén kénytelenek a belső fogyasztás védelmében pl. az élelmiszerek szabad forgalmát megszüntetni, ami már a háború első hónapjában az élelmiszerárak maximálásában, az élelmiszerhalmozás üldözésében jelentkezett, tekintet nélkül arra, hogy az egyik ország bőségben termeli az élelmiszereket s zavartalan viszonyok között hatalmas feleslegeket exportál, a másik pedig behozatalra szorul.

Különösen a semleges államok *külkereskedelme* sínyli a hadiállapotot. A hadviselő felek nemcsak az egymásközi áruforgalmat szüntették meg, hanem — a hadviseléshez szükséges anyagok dugáruvá való nyilvánításával — megakadályozni törekednek azt is, hogy semleges államok szállítsanak ilyen árukat a szemben álló hadviselő félnek. Gyakorlatilag ez, tekintettel arra, hogy dugárunak minősíthető az élelmiszer, a ruházatkodás céljára szükséges nyersanyag, félgyártmány, vagy készáru, mert ezek a hadsereg élelmezését, ruházati felszerelését is szolgálhatják, továbbá minden ipari nyersanyag vagy gyártási folyamaton keresztülment áru, mert ezek viszont hadieszközök, hadiszerek gyártásánál felhasználhatók, azt jelenti, hogy semleges állam a hadban álló félnek, amennyiben az ellenségnek módjában van ellenőrzést gyakorolni, árut nem szállíthat, exportja tehát bizonyos irányban megbénulhat. Amellett azonban a hadviselő felek azt is megakadályozni iparkodnak, hogy a

semleges államok látszólag saját szükségletük kielégítésére szolgáló árukat, főként nyersanyagokat, akár változatlan, akár tovább feldolgozott formában a szembenálló félnek továbbíthassanak. A nem kellő megfontoltsággal, vagyis az importáló semleges ország áru-igényeinek figyelembe vétele nélkül végrehajtott ilyen intézkedések viszont a semleges államok behozatala, s ezen keresztül termelési rendszerük működése elé gördíthetnek súlyos akadályokat.

Természetes ezek után, hogy a világ-külkereskedelmi kapcsolatoknak arra a fejlődésére, amelyre a Népszövetség első félévi adatai alapján következtetni lehetett volna, számítani most már nem lehet. A Népszövetség adatai szerint¹⁾ az idei első 7 hónap világforgalma, aranydolláralapról átszámítva, a következőképen alakult:

I d ő s z a k	Bevitel	Kivitel
	millió pengőben	
1939. január	6.040	5.651
„ február	5.771	5.606
„ március	6.607	6.292
„ I. negyedév	18.418	17.549
„ április	5.909	5.731
„ május	6.607	6.389
„ június	6.607	6.355
„ II. negyedév	19.123	18.475
„ július	6.315	6.069

Az idei év második negyedében tehát a forgalom a beviteli oldalon 4%-kal, a kivitelin 6%-kal haladta meg az első negyedév forgalmát. Július haván túl, amelynek adatai némi visszaesérről számolnak be, a világforgalom alakulását nem tudjuk nyomon követni: az említett kiadvány 11. (novemberi) száma — nyilván adatok híján — már csak egyes

¹⁾ Bulletin Mensuel de Statistique, 1939. évi 10. (októberi) szám.

Néhány európai ország külkereskedelmi forgalma 1939 augusztus és szeptember havában.

O r s z á g	Pénz-egység	B e h o z a t a l			K i v i t e l		
		m i l l i ó b a n		több (+) v. kevesebb (-) %	m i l l i ó b a n		több (+) v. kevesebb (-) %
		VIII.	IX.		VIII.	IX.	
Belgium-Luxemburg	frank	1.720	940	— 45	2.006	1.469	— 27
Bulgária	leva	398.7	390.7	— 2	267.1	616.6	+ 131
Dánia	korona	171.7	124.3	— 28	131.5	147.8	+ 12
Észtország	korona	11.64	6.78	— 42	10.62	10.64	+ 0.2
Görögország	drachma	1.019	825	— 19	385	783	+ 103
Jugoszlávia	dinár	415.9	253.3	— 39	594.7	240.5	— 60
Magyarország	pengő	42.8	30.0	— 30	61.1	37.8	— 38
Nagy-Británia	font	76.61	47.55	— 38	37.08	23.09	— 38
Németalföld	torint	126.9	106.1	— 16	92.1	66.4	— 28
Norvégia	korona	97.3	100.9	+ 4	64.1	67.8	+ 6
Portugália	eszkudo	221.6	157.9	— 29	95.1	135.9	+ 43
Svájc	frank	149.5	98.4	— 34	119.5	55.2	— 54
Svédország	korona	216.7	179.4	— 17	184.8	130.8	— 29
Törökország	font	12.61	5.39	— 57	8.04	11.22	+ 40

országok külkereskedelmi forgalmának eredményeit közli, a viláfgorgalom augusztusi eredményét azonban nem állította össze, mert már az augusztusi adatok is hiányzanak az európai államok közül Német- és Olaszországnál (nem véve figyelembe Spanyolországot, amely már a spanyol beháború kitörése s Oroszországot, amely 1938 decembere óta nem szerepel a viláfgorgalmat feltüntető kimutatásokban). Szeptemberről természetesen még több állam adatai — közöttük Franciaországéi is — hiányzanak, s így e hónapban a hadviselő államok közül egyedül Nagy-Britannia adataival számolhatunk ebben a még csonkaságában is érdekes összeállításban. Az európai államok augusztusi és szeptemberi forgalmának eredményeiről az előző lap alján közölt táblázat tájékoztat.

A kimutatásban szereplő egyetlen hadviselő állam, Nagy-Britannia érték szerint behozatalának és kivitelének egyaránt 38%-át vesztette el a háború első hónapjában az előző hónaphoz viszonyítva. Feltűnő, hogy a behozatalt illetően csaknem valamennyi semleges ország — az egyetlen Norvégia kivételével, amely bevitelét 4%-kal emelte — Nagy-Britannia sorsában osztozott: 57%-tól (Törökország) 2%-ig (Bulgária) terjedő skálán mozognak ezek a beviteli veszteségek. Közöttük nagy (30) %-kal vesz részt hazánk, amelynek arányszámát az említett Törökországon kívül csak a Belgium—Luxemburg-i közös vámterületi, az észt (42%), a jugoszláv (39%), s a svájci (34%) import visszaesése múlja felül. Ezek az eredmények bizonyítják, hogy mennyire hirtelenül s milyen békétlenül hat a háború a semleges államok gazdasági életére, hiszen — legalább részben — bizonyára olyan áruk elmaradását mutatják a szeptemberi beviteli számoszlopok, amelyekre korábbi kötések alapján az illető ország bizonyosan számított, de amely áruk feltartóztatva, s a legjobb esetben mint dugárgyanúsak átvizsgálás alatt állanak. A kiviteli eredmények már nem mutatnak ennyire egységes képet: egyes országok jelentékeny mértékben fokozták exportjukat, míg mások e téren is visszaesést szenvedtek. Az előbbeni csoportból kiemelkedik Bulgária (+ 131%) és Görögország (+ 103%), amelyek kétszeresnél is magasabbra fokozták exportjukat. Ugyanekkor Portugália (+ 43%) és Törökország (+ 40%) is Dániával (+ 12%) és Norvégiával együtt (+ 6%) javított exporthelyzetén, a kis Esztország kivitele pedig az előző évi szinten mozgott. Az államok másik csoportja — s ide tartozik Magyarország is — visszaeső kivitelű bonyolított le. A tekintélyes, 38%-os magyar exportvisszaesést csak Jugoszlávia (— 60%) és Svájc (— 54%) múlták felül.

*

Ha a magyar külkereskedelmi forgalom háromnegyed évi alakulását (1. sz. tábla) a maga

egészében vizsgáljuk, nyoma sem látszik a szeptember havi forgalomcsökkenésnek. Az előző hónapok forgalma ugyanis mind a behozatal, mind a kivitel oldalán annyira kedvező volt, hogy az első kilenc hónap mérlegének mindkét oldala a világválság megszűnése óta a tetőpontot jelenti, meghaladva az eddig maximális forgalmú 1937. év eredményeit is. A 356 millió pengőt tevő behozatal ugyanis 5·5 millióval múlta felül az 1937. évit, s 57·4 millióval az előző 1938. évit, a 428·8 millióval zárult kivitel pedig ugyancsak 0·4 millió pengővel volt magasabb az 1937. évinél, de 35·6 millióval haladta meg az előző évit. Az egyenleg 72·8 millió pengős

1. Magyarország külkereskedelmi forgalma hónapok szerint.

Commerce extérieur de la Hongrie, par mois.

Hónap Mois	A behozatal alakulása az <i>Variations des importations</i>						
	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
	évben, millió pengő — millions de pengős						
I.	22·3	23·1	27·5	40·9	28·5	27·6	39·4
II.	21·6	22·0	27·7	30·4	32·8	32·1	39·3
III.	26·0	29·5	29·8	35·3	38·6	36·1	43·3
IV.	22·7	29·6	32·2	40·6	41·9	35·6	38·5
V.	25·4	28·5	31·5	39·1	39·5	34·5	40·7
VI.	25·7	30·7	26·7	35·0	41·3	34·4	42·0
VII.	25·2	28·2	31·5	37·1	42·5	34·8	40·0
VIII.	26·5	27·6	30·4	32·2	42·0	32·0	42·8
IX.	26·3	27·9	33·4	33·8	43·4	31·5	30·0
I—IX.	221·7	247·1	270·7	324·4	350·5	295·6	356·0
	A kivitel alakulása az <i>Variations des exportations</i>						
	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
	évben, millió pengő — millions de pengős						
I.	23·2	28·6	29·4	34·8	45·8	43·4	50·1
II.	25·7	28·8	28·8	41·0	50·7	43·2	49·6
III.	29·2	38·6	40·3	37·8	53·4	47·0	42·8
IV.	23·1	30·9	30·6	32·8	49·6	41·6	49·0
V.	28·1	26·5	31·3	31·7	48·3	39·9	46·8
VI.	29·3	29·4	29·4	37·1	45·1	36·5	43·5
V I.	29·9	28·0	31·9	40·5	40·1	38·2	48·1
VI I.	34·5	32·4	31·5	49·2	48·5	46·8	61·1
IX.	44·0	35·2	41·8	53·6	46·9	56·6	37·8
I—IX.	267·0	278·4	295·0	358·5	425·4	393·2	428·8
	A külkereskedelmi mérleg alakulása az <i>Variations de la balance du commerce extérieur</i>						
	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939
	évben, millió pengő — millions de pengős						
I.	+ 0·9	+ 5·5	+ 1·9	— 6·1	+ 17·3	+ 15·8	+ 10·7
II.	+ 4·1	+ 6·8	+ 1·1	+ 10·6	+ 17·9	+ 11·1	+ 10·3
III.	+ 3·2	+ 9·1	+ 10·5	+ 2·5	+ 14·8	+ 10·9	— 0·5
IV.	+ 0·4	+ 1·3	— 1·6	— 7·8	+ 7·7	+ 6·0	+ 10·5
V.	+ 2·7	— 2·0	— 0·2	— 7·4	+ 8·8	+ 5·4	+ 6·1
VI.	+ 3·6	— 1·3	+ 2·7	+ 2·1	+ 3·8	+ 2·1	+ 1·5
VII.	+ 4·7	— 0·2	+ 0·4	+ 3·4	— 2·4	+ 3·4	+ 8·1
VIII.	+ 8·0	+ 4·8	+ 1·1	+ 17·0	+ 6·5	+ 14·8	+ 18·3
IX.	+ 17·7	+ 7·3	+ 8·4	+ 19·8	+ 3·5	+ 25·1	+ 7·8
I—IX.	+ 45·3	+ 31·3	+ 24·3	+ 34·1	+ 77·9	+ 94·6	+ 72·8

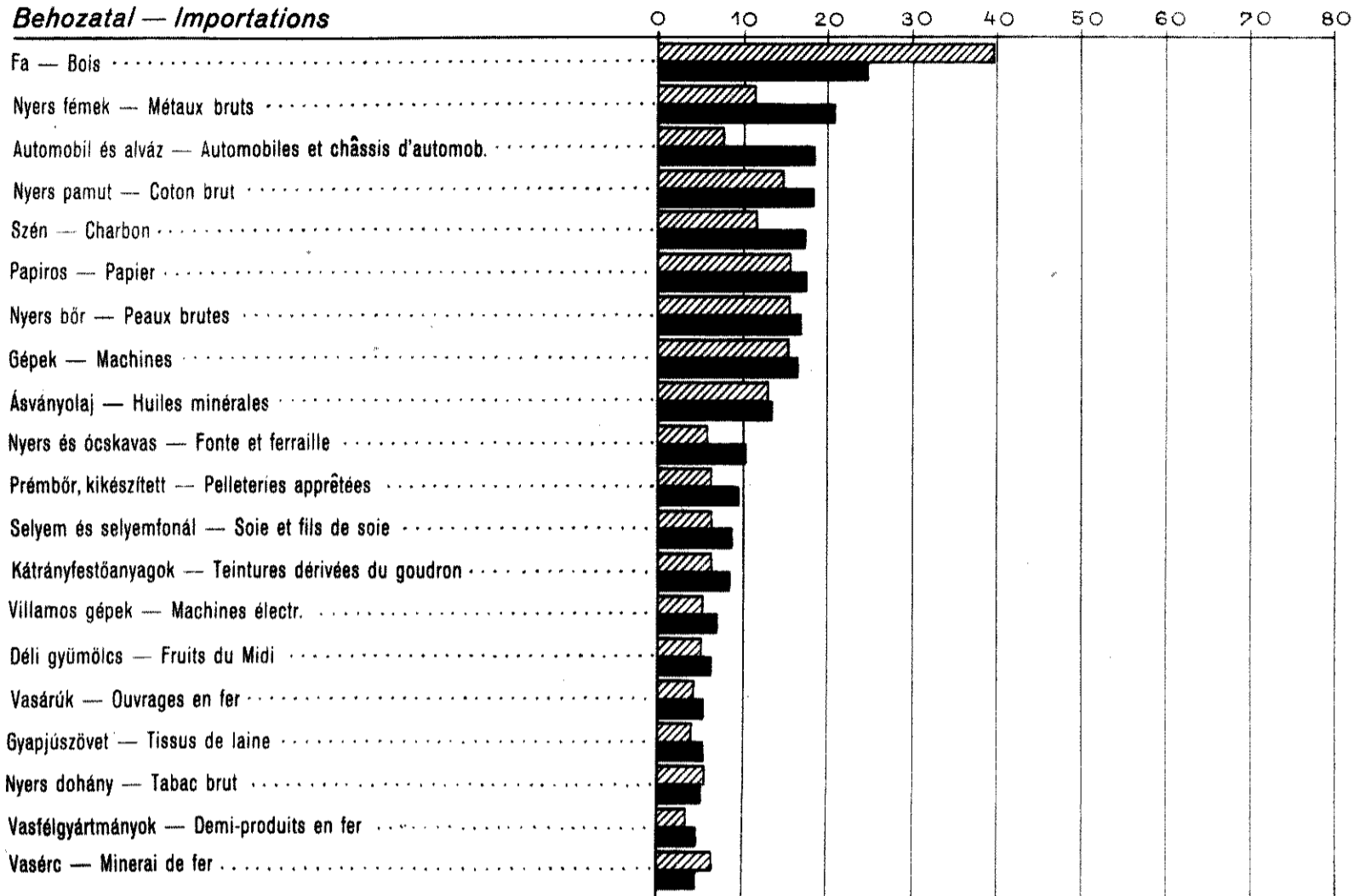
A FONTOSABB ÁRUK FORGALMÁNAK ALAKULÁSA.

VARIATIONS DU COMMERCE EXTÉRIEUR DES MARCHANDISES IMPORTANTES.

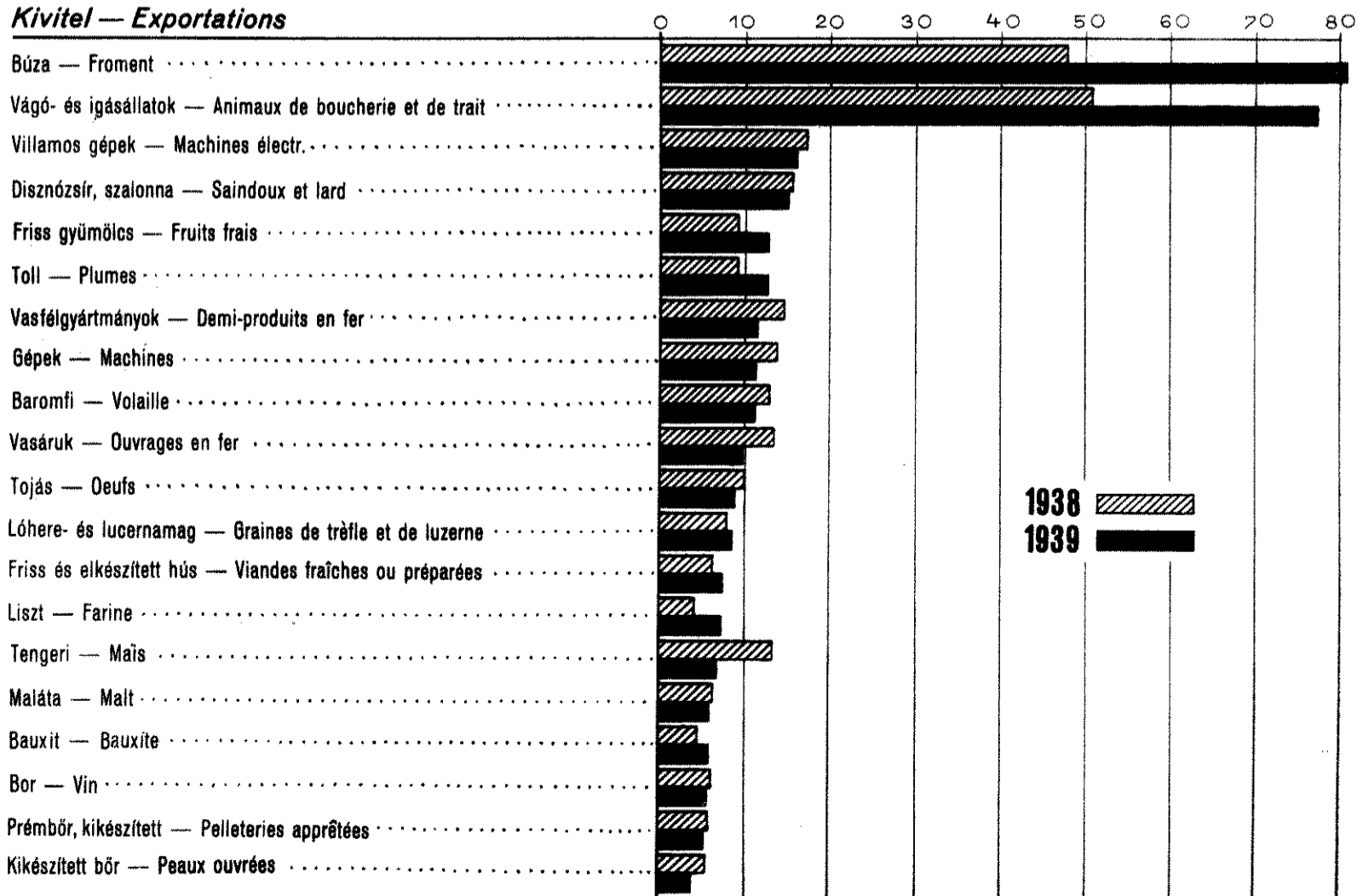
1938 I.—IX. és 1939 I.—IX.

Millió pengőben — En millions de pengós

Behozatal — Importations

Kivitel — Exportations

2. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1938. és 1939. év január—szeptember hónapjaiban.

Le commerce extérieur de la Hongrie en janvier—septembre 1938 et 1939.

A) Behozatal — A) Importations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Marchandises et catégories de marchandises</i>	Egység <i>Unités</i>	Mennyiség q-ban, db-ban vagy párban <i>Quantité en q, en pièces ou en paires</i>		Érték ezer P-ben <i>Valeur en milliers de p.</i>		Az összérték %ában <i>En % de la va- leur des imp.</i>	
		1938	1939	1938	1939	1938	1939
		I—IX.					
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois bruts et ouvrés</i>	q	7,500.495	4,848.653	39.559	24.854	13.25	6.98
Ebből — <i>Dont</i> : Tüzifa — <i>Bois de chauffage</i>	"	2,391.637	1,507.215	5.394	2.605	1.81	0.73
Nyers épület- és szerfa — <i>Bois bruts de construction et d'oeuvre</i>	"	2,891.792	1,358.424	13.115	5.476	4.39	1.54
Bárdolt és fűrészelt fa — <i>Bois équarris et sciés</i>	"	2,217.066	1,983.014	21.050	16.773	7.05	4.71
Nyers fémek — <i>Métaux bruts</i>	"	164.038	306.632	11.406	20.672	3.82	5.81
Automobil és automobilalváz — <i>Automobiles et châssis d'automobiles</i>	"	30.670	69.533	7.706	18.299	2.58	5.14
Nyers pamut — <i>Coton brut</i>	"	173.566	214.918	14.565	18.185	4.88	5.11
Szén — <i>Charbon</i>	"	4,164.027	5,909.531	11.740	17.233	3.93	4.84
Ebből — <i>Dont</i> : Kőszén — <i>Houille</i>	"	1,593.818	2,358.721	4.579	6.704	1.50	1.88
Koksz — <i>Coke</i>	"	2,566.853	3,541.660	7.155	10.520	2.40	2.95
Papiros és papirosárak — <i>Papier et articles en papier</i>	"	431.848	533.009	15.687	17.198	5.25	4.83
Ebből — <i>Dont</i> : Papirosanyag — <i>Pâtes à papier</i>	"	180.875	237.449	5.064	5.272	1.70	1.48
Papiroslemez — <i>Cartons</i>	"	29.377	31.244	1.210	1.405	0.40	0.39
Papiros — <i>Papiers</i>	"	220.500	262.547	8.974	10.059	3.00	2.83
Papirosárak — <i>Articles en papier</i>	"	1.096	1.769	439	462	0.15	0.13
Nyers bőr — <i>Peaux brutes</i>	"	118.382	151.530	15.515	16.901	5.20	4.75
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	47.260	42.233	15.068	16.147	5.05	4.54
Ásványolaj — <i>Huile minérale</i>	"	1,682.489	1,572.059	12.854	13.139	4.31	3.69
Ebből — <i>Dont</i> : Nyers ásványolaj — <i>Huile minérale brute</i>	"	1,416.147	1,309.586	10.500	10.675	3.52	3.00
Nyers- és ócskavas — <i>Fonte brute et ferrailles</i>	"	516.543	1,201.501	5.841	10.291	1.96	2.89
Prémhbőr, kikészített — <i>Pelletteries apprêtées</i>	"	1.028	1.229	6.113	9.464	2.05	2.66
Selyem és selyemfonál — <i>Soie et fils de soie</i>	"	16.876	26.817	6.160	8.917	2.06	2.50
Ebből — <i>Dont</i> : Műselyem — <i>Rayonne</i>	"	16.572	26.292	5.740	8.155	1.92	2.29
Kátrányfestőanyagok — <i>Teintures dériv. du goudron</i>	"	10.418	11.704	6.195	8.643	2.07	2.43
Villamosgépek és készülékek; elektrotechnikai cikkek — <i>Machines et appareils électriques; articles électrotechniques</i>	db - pièce fm - mètres c.	1.532 84	4.886 209	5.109	7.032	1.71	1.98
Déligyümölcs — <i>Fruits du Midi</i>	q	162.009	211.097	5.090	6.205	1.70	1.74
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	"	20.314	28.826	4.060	5.312	1.36	1.49
Gyapjúszövet — <i>Tissus de laine</i>	"	2.839	3.961	4.035	5.274	1.35	1.48
Nyers dohány — <i>Tabacs bruts</i>	"	13.781	12.728	5.544	5.202	1.86	1.46
Vasfélgyártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	"	32.551	43.092	3.296	4.608	1.10	1.29
Vasérc — <i>Minerai de fer</i>	"	3,753.145	3,539.351	6.315	4.510	2.12	1.27
Nyers és előmunkált rizs — <i>Riz brut ou à demi décortiqué</i>	"	105.343	161.511	2.785	4.264	0.93	1.20
Celluloid és más műanyagok — <i>Celluloïde et autres matières artificielles</i>	"	17.315	24.835	2.910	3.848	0.97	1.08
Ebből — <i>Dont</i> : Műrost — <i>Fibres artificielles</i>	"	14.633	21.681	2.042	2.843	0.68	0.80
Gyapjú — <i>Laine</i>	"	7.306	15.689	1.798	3.574	0.60	1.00
Műszerek — <i>Instruments d. p.</i>	db - pièce	722	444	2.563	3.484	0.86	0.98
Pamútszövet — <i>Tissus de coton</i>	q	967	1.212	2.579	3.213	0.86	0.90
Fésült gyapjú — <i>Laine peignée</i>	"	3.823	4.747	1.635	2.865	0.55	0.80
Nyers kaucsuk — <i>Caoutchouc brut</i>	"	3.972	8.746	1.836	2.806	0.61	0.79
Rongy — <i>Drilles</i>	"	19.727	23.233	1.756	2.503	0.59	0.70
Kikészített bőr — <i>Peaux ouvrées</i>	"	29.701	39.264	1.842	2.502	0.62	0.70
Cserzőkivonatok — <i>Extraits tannants</i>	"	1.247	2.078	1.381	2.469	0.46	0.69
Nyers juta — <i>Jute brut</i>	"	35.845	66.508	1.303	2.371	0.44	0.67
Üveg és üvegárak — <i>Verre et verreries</i>	"	44.549	71.801	2.199	2.359	0.74	0.66
Üveg és üvegárak — <i>Verre et verreries</i>	"	18.065	21.000	2.199	2.359	0.74	0.66
Összesen — <i>Total</i>	db - pièces fm - mètres c.	2.254 84	5.330 209	226.445	274.344	75.84	77.05
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	q	19,149.294	19,197.119	72.115	81.694	24.16	22.95
Behozatal összesen — <i>Importations totales</i>	db - pièces pár - paires fm - mètres c. q	318.714 12.573 19 4,715.191	362.883 11.942 31 3,459.638	298.560	356.038	100.00	100.00

B) Kivitel. — B) Exportations.

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése <i>Marchandises et catégories de marchandises</i>	Egység <i>Unités</i>	Mennyiség q-ban, db-ban vagy párban <i>Quantité en q, en pièces, ou en paires</i>		Érték ezer P-ben <i>Valeur en milliers de p.</i>		Az összérték %-ában <i>En % de la va- leur des exp.</i>	
		1938	1939	1938	1939	1938	1939
		I—IX.					
Búza — <i>Froment</i>	q	2,935.107	6,704.904	47.696	80.879	12.13	18.86
Vágó- és igásállatok — <i>Animaux de boucherie et de trait</i>	db-tête	249.280	358.738	50.721	77.377	12.90	18.05
Ebből — <i>Dont</i> : Szarvasmarha — <i>Bêtes à cornes</i>	"	49.182	53.867	20.717	23.922	5.27	5.58
Sertés — <i>Porcs</i>	"	168.222	293.188	24.424	49.339	6.21	11.51
Ló — <i>Chevaux</i>	"	10.480	5.786	5.183	3.856	1.32	0.90
Juh — <i>Moutons</i>	"	21.348	15.897	386	260	0.10	0.06
Villamosgépek és készülékek; elektrotechnikai cikkek — <i>Machines et appareils électriques; articles électrotechniques</i>	fm-mètres c.	1,369.566	1,402.012	16.960	16.017	4.31	3.74
	q	28	65				
Disznósír, szalonna — <i>Saindoux et lard</i>	"	171.704	125.287	15.297	15.114	3.89	3.53
Friss gyümölcs — <i>Fruits frais</i>	"	278.068	490.379	8.955	12.788	2.28	2.98
Toll — <i>Plumes</i>	"	18.144	27.417	8.52	12.754	2.28	2.97
Vasfélgártmányok — <i>Demi-produits en fer</i>	"	929.194	718.275	14.645	11.632	3.72	2.71
Gépek és készülékek — <i>Machines et appareils</i>	"	73.170	57.851	13.565	11.255	3.45	2.62
Baromfi — <i>Volaille</i>	"	1) 115.835	2) 93.004	12.649	11.247	3.22	2.62
Ebből — <i>Dont</i> Élő baromfi — <i>Volaille vivante</i>	"	3) 11.521	4) 4.255	1.052	449	0.27	0.10
Leölt baromfi — <i>Volaille tuée</i>	"	5) 104.314	6) 88.749	11.597	10.798	2.95	2.52
Vasárak — <i>Ouvrages en fer</i>	"	267.192	242.774	13.209	9.680	3.36	2.26
Tojás — <i>Oeufs</i>	"	133.075	95.581	9.947	8.856	2.53	2.07
Lóhere- és lucernamag — <i>Graines de trèfle et de luzerne</i>	"	107.494	70.536	7.849	8.492	2.00	1.98
Friss és elkészített hús — <i>Viandes fraîches ou préparées</i>	"	48.641	58.228	6.061	7.407	1.54	1.73
Liszt — <i>Farine</i>	"	176.507	316.612	3.979	7.247	1.01	1.69
Tengeri — <i>Maïs</i>	"	1,205.136	470.781	13.098	6.803	3.33	1.59
Maláta — <i>Malt</i>	"	245.088	308.191	6.074	5.991	1.54	1.40
Bauxit — <i>Bauxite</i>	"	3,032.236	4,307.061	4.413	5.858	1.12	1.37
Bor — <i>Vin</i>	"	320.274	151.976	6.040	5.643	1.54	1.32
Prémbőr, kikészített — <i>Pelleteries apprêtées</i>	"	3.373	2.693	5.833	5.195	1.48	1.21
Kikészített bőr — <i>Peaux ouvrées</i>	"	6.515	4.130	5.522	4.001	1.41	0.93
Gyógynövények — <i>Plantes pharmaceutiques</i>	"	16.671	21.461	2.365	3.740	0.60	0.87
Női- és leányfelsőruházat — <i>Vêtements de des- sus pour femmes et fill.</i>	"	2.269	1.164	4.001	3.532	1.02	0.82
Selyem-, félselyem- és műselyemszövet — <i>Tissus de soie, de mi-soie et de rayonne</i>	"	4.938	3.344	3.769	3.271	0.96	0.76
Nyers és megmunkált fa — <i>Bois bruts et ouvrés</i>	"	234.887	329.928	2.515	3.181	0.64	0.74
Friss főzelék — <i>Légumes frais</i>	"	260.562	212.759	4.067	3.157	1.04	0.74
Szén — <i>Charbon</i>	"	1.804.983	2,023.280	2.667	3.131	0.68	0.73
Paprika, száraz — <i>Piment séché</i>	"	23.463	17.446	2.641	3.047	0.67	0.71
Nyers dohány — <i>Tabac brut</i>	"	59.534	74.269	1.974	2.891	0.50	0.67
Olajos magvak — <i>Graines oléagineuses</i>	"	114.782	124.042	2.613	2.834	0.66	0.66
Cipészárak — <i>Chaussures</i>	pár-paire	553.006	469.548	3.045	2.708	0.78	0.63
Vasuti kocsik — <i>Voitures pour chemins de fer</i>	q	18.810	8.347	4.257	2.438	1.07	0.57
Húskonzerv — <i>Conserves de viande</i>	"	16.128	14.065	2.100	2.345	0.54	0.55
Vaj, friss — <i>Beurre frais</i>	"	28.403	10.694	5.270	2.264	1.34	0.53
Borsó' száraz hántolatlan — <i>Pois secs, non décortiqués</i>	"	67.417	97.555	1.512	2.188	0.38	0.51
Bab, száraz — <i>Haricots secs</i>	"	112.610	95.578	2.027	2.161	0.52	0.50
Leölt vad — <i>Gibier tué</i>	"	16.985	21.244	1.546	2.017	0.39	0.47
Összesen — <i>Total</i>	db-pièces, têtes pár-paires fm-mètres c. q	1,618.846 553.006 28 12,867.016	1,760.750 469.548 65 17,313.598	317.838	369.141	80.83	86.09
	db-pièces pár-paires fm-mètres c. q	670.626 222.366 — 2,910.448	783.660 347.149 14 3,110.213				
Egyéb áruk — <i>Autres marchandises</i>	db-pièces, têtes pár-paires fm-mètres c. q	775.372 28 2,910.448	816.697 79 3,110.213	75.382	59.632	19.17	13.91
Kivitel összesen — <i>Exportations totales</i>	db-pièces, têtes pár-paires fm-mètres c. q	2,289.472 775.372 28 15,777.464	2,544.410 816.697 79 20,423.811	393.220	428.773	100.00	100.00

1) 7,220.139, 2) 5,889.059, 3) 816.982, 4) 273.578, 5) 6,403.157, 6) 5,615.481 darab — pièces.

aktívummal, bár az előző két évi alatt, de összegszerűen kedvezően alakult.

A behozatalt (2/A. sz. tábla) kedvezően befolyásolták a beruházási programot végrehajtó s a területében gyarapodó ország megnövekedett szükségletei, csökkentően hatott viszont az a körülmény, hogy a visszatért Kárpátalja — a románokkal augusztus folyamán kötött megállapodás értelmében — fáját akadály nélkül bocsáthatta a többi terület rendelkezésére, s e fontos importcikkünknel a külföldi vásárlások mindjobban kiűszöbölhetők voltak.

Nyers és megmunkált fa-behozatalunkat, amely a háromnegyed évet számítva 6·98%-os részesedésével még az első helyen áll, az első negyedév forgalmának különválasztásával (amelyre a márciusban visszatért területek még csökkentő hatást nem gyakorolhattak) a következő adatok jellemzik:

Az árú megnevezése	Időszak	1938	1939	1938	1939
		millió q	millió q	millió P	millió P
Nyers és megmunkált fa	I. negyedév	2·4	2·2	10·1	9·8
	II., III. „	5·1	2·6	29·5	15·1
	I—III. „	7·5	4·8	39·6	24·9
Ebből: Tüzifa	I. negyedév	1·2	1·1	2·7	1·9
	II., III. „	1·2	0·4	2·7	0·7
	I—III. „	2·4	1·5	5·4	2·6
Gömbfa	I. negyedév	0·7	0·4	2·7	1·9
	II., III. „	2·2	0·9	10·4	3·6
	I—III. „	2·9	1·3	13·1	5·5
Bárdolt, fűrészelt fa	I. negyedév	0·5	0·7	4·7	6·0
	II., III. „	1·7	1·3	16·4	10·8
	I—III. „	2·2	2·0	21·1	16·8

Az 1939. évi behozatali adatok a nyers és megmunkált fa egész tételénél 2·7 millió q-s (35 %-os mennyiségi és 14·7 millió pengős (37 %-os) értékvi visszaeséssel számolnak be. Ez a visszaesés — Kárpátalja visszatérésének hatásaként — csaknem teljes egészében a II. és III. negyedév forgalmára esik, mert ottani erdeink kitermelése 14·4 millió pengővel javította a kereskedelmi mérleg behozatali oldalát. Nem mérhető le a külkereskedelmi adatok segítségével az a többlet, amelyet az erősödő gazdasági élet a múlt évvel szemben bizonyára a többi nyersanyagok fogyasztásának emelkedésével párhuzamosan igénybevett, de a kiviteli eredmények 0·6 millió pengős javulása azt mutatja, hogy az előbb említett 14·4 millió pengővel együtt a kereskedelmi mérleg kerekén 15 millió pengős nyereséget könyvelhet el a múlt évvel szemben Kárpátalja visszatérésével kapcsolatban a nyers és megmunkált fa tételénél.

Többi fontos ipari alapanyagainknál már jóformán kivétel nélkül emelkedés, még pedig sok

esetben nagyon jelentékeny növekedés állapítható meg. Így a *textiliparban* a múlt évihez képest a nyers pamutnál 24%-os, a nyers gyapjúnál 115, a fésült gyapjúnál 120%-os, a műselyemfónánál 59, a műrostnál 48, a nyers jutánál 61 és a rongynál 32%-os az import-növekedés, a kátrányfestőanyagoknál pedig 12%-os. A *nehézipar* 133%-kal több nyers- és ócskavasat, 87%-kal több nyersfémeket, 38%-kal több kokszt szerzett be, s csak a vasércnél mutatkozik jelentéktelen mintegy 6%-os visszaesés, amit a felvidéki sávval visszatért bányák termelése tett lehetővé. A *bőrgyárak* 28 %-kal több nyers bőrt, 86%-kal több cserzőanyagkivonatot, a *papirosgyárak* 31%-kal nagyobb mennyiségű papirosanyagot, s a *gumigyárak* 18 %-kal több nyers kaucsukot (23.233 q, 2·8 millió P) vásároltak. A *nyers ásványolaj* import ellenben 8%-kal csökkent.

A háromnegyedévi adatok tehát arról számolnak be, hogy az ország megnövekedett ipari alapanyag-szükségletét az általában emelkedő behozatal kielégíteni igyekezett. Nem ilyen kedvező a kép, ha azt vizsgáljuk, hogy nyersanyagellátásunk a háborús időszak alatt hogyan alakult. Ennek megállapítása céljából hasonlítsuk össze az első nyolc hónap átlagbehozatalát a szeptemberi, tehát az első háborús havi behozatali adatokkal:

	Behozatal q-ban 1939-ben		Emelkedés (+) vagy visszaesés (-) %-ban
	I—VIII. havi átlag	szeptember	
Vasérc	416.527	207.133	— 50
Kokszt	405.149	299.570	— 26
Nyers- és ócskavas	149.411	6.212	— 96
Nyers fémek	36.328	16.013	— 56
Nyers pamut	25.278	12.969	— 50
Gyapjú	1.776	1.482	— 17
Fésült gyapjú	1.003	719	— 28
Nyers juta	8.120	6.841	— 16
Műrost	2.523	1.496	— 41
Műselyem	2.812	3.796	+ 35
Rongy	4.357	4.410	+ 1
Kátrányfestőanyagok	1.321	1.136	— 14
Nyers bőr	17.671	10.162	— 42
Cserzőanyagkivonatok	6.990	10.591	+ 52
Nyers kaucsuk	2.679	1.797	— 33
Nyers ásványolaj	151.597	96.809	— 36
Papirosanyag	27.763	15.347	— 45

E kimutatás szerint alig van cikk, amelynek importja a legtöbb esetben rendkívül nagy mértékben ne zuhant volna az első 8 hónap átlagos behozatali mennyisége alá. A tengerentúli áruk között a cserzőanyagkivonatok tétele az egyetlen, amelynél emelkedés, még pedig nagyon jelentékeny, 52%-os növekedés mutatkozik, nyilván annak következtében, hogy az argentinai származású quebracho-kivonat már a Földközi-tenger valamelyik semleges kikötőjében tárolt, amikor a háború kitört. A főként olasz és német piacon vá-

sárolt műselyemfonálnál állapítható meg még ugyancsak jelentékeny, 35%-os javulás, de már a rongy behozatala, amelyet főként Svájcól szerzünk be, csak 1%-kal multa felül az összehasonlítás alapjául szolgáló átlagot. A többi nyersanyag, amely pedig a magyar termelés folyamatoságának biztosításához okvetlenül szükséges, már mind a kívánt mennyiség alatt volt csak beszerezhető. Vaskohóink vasércbehozatala felére esett vissza, a nehézipar ócskavasimportja pedig csak 4%-át tette a szükségletnek, gyakorlati értelemben véve tehát szinte teljesen megszűnt. Nyers fémekből — amelyek már az előbbeni, főként európai származású nyersanyagoktól eltérően túlnyomórésztben tengerentúli eredetűek — az első 8 havi átlagnak felét sem tudtuk megszerezni. A textilipar helyzete sem volt sokkal kedvezőbb: a főként U. S. A.-ból származó nyers pamutból csak félmennyiséget kapott, aránylag az Olaszország és Németország szállította műrostból sem sokkal többet, mintahogy a főként tengerentúlról származó gyapjú, a fésült gyapjú, s az indiai nyers juta behozatala is visszaesett. A nyers bőr és nyers kaucsuk erős visszaesésében megint a tengerentúli import megakadása játszott szerepet. A kocsz, a kátrányfestőanyagok s a papirosanyag — a közlekedési eszközök egyéb irányú elfoglaltsága következtében — a németországi szállítások elmaradását sinylették meg, a nyers ásványolaj pedig a romániai import visszaesését. Megállapítható így, hogy nyersanyagaink egyrésze a hadviselő államokból (Németország), illetve azok kereskedelméből (Nagy-Britannia), másik nagyobb százaléka pedig a tengerentúlról származott. Az előbbieknél a hadviselés ténye, az utóbbiaknál a tengeri forgalom hadi szempontból való ellenőrzése voltak nyilván azok az okok, amelyek a magyar ipar céljaira szolgáló áruk elküldését vagy leszállítását lehetetlenné tették. Remélhető, hogy a hadviselőknél a gazdasági életnek a háborús gazdálkodásra való átállítása, s a tengeri forgalom ellenőrzésénél az ellenőrzés módszerének kialakulása lehetővé teszi, hogy a semleges országok, közöttük Magyarország áruellátásában a felmerült nehézségek csak átmenetiek lesznek.

Behozatalunk többi területén a nehézipari termékeknél, mégpedig a vasfélgártmányoknál 32%-os, a vasárunknál 42%-os mennyiségi emelkedés állott elő. Az importnövekedés a legkülönbözőbb árukategóriákat érintette. Autóimportunk — a vámleszállítás folytán — több mint megkétszereződött, 127%-kal haladta meg az előző évit. A területnövekedéssel kapcsolatos belső fogyasztás-nagyobbodás hatása nyilvánul meg a déligyümölcsök, s a rizs tekintélyes, 30, ill. 53%-os behozatali emelkedésében.

Kivitelünk összetételét a következő rendszerező kimutatás szemlélteti:

Árucsoport	A kiviteli érték		
	1938	1939	több (+), ill. kevesebb (-)
	I—IX. hónapjában		millió pengőben
Mezőgazdasági termékek .	235·0	290·7	+ 55·7
Mezőgazdasági ipari termékek	20·1	19·5	— 0·6
Agrárárak összesen ¹⁾ .	255·1	310·2	+ 55·1
Iparcikkek	129·0	106·7	— 22·3
Egyéb (túlnyomóan bányászati) termékek . .	9·1	11·9	+ 2·8
Összesen . .	393·2	428·8	+ 35·6

¹⁾ A vámtarifa I—X., XII. osztálya alá tartozó áruk.

Egész kivitelünk 35·6 millió pengős emelkedése oly módon volt lehetséges, hogy mezőgazdaságunk 55·1 millió pengővel fokozta exportját, s így ellensúlyozta az ipari export 22·3 millió pengős visszaesését. Az egyéb termékeknél mutatkozó kb. 3 millió pengős javulás szintén előnyösen befolyásolta kereskedelmi mérlegünk alakulását.

A *mezőgazdasági termékek* közül (2/B. sz. tábla) a búza kivitelének 33·2 millió pengős emelkedése csaknem elérte az egész exportnövekedést. Két év, az 1938. év 26·9 millió q-s és az 1939. év 30·7 millió q-s jó termésének (ez utóbbi, az október 28-i hivatalos becslés szerinti mennyiség már természetesen a felszabadult területek terméseredményeit is magában foglalja) eredője ez a kiviteli többlet. E többlet csaknem teljes egészében az olasz piacon talált elhelyezést, amely az 1938. évi 8.684 vagónnal szemben (11 millió P) 39.813 vagón búzát vett át 44·9 millió pengő értékben, alaposan megváltoztatva olaszországi forgalmunk mérlegének alakulását. Döntően befolyásolta kivitelünket a vágó- és igásállatok tételénél előállott 26·7 millió pengős javulás is, amiből 25 millió pengő a sertésexportnál állott elő, főként a németországi vásárlások nyomán. A német piac vásárlásai javítottak szarvasmarhákivitelünk helyzetén is (+ 3·2 millió P).

Kedvezően alakult a két legfontosabb kiviteli tételünkön kívül a friss gyümölcs exportja. A 3·8 millió pengős többletet a rekordtermés tette lehetővé, ami egyszersmind a gyümölcskivitel újabb formája, a cukrozatlan gyümölcslé külföldi elhelyezésének is (51 vagón, 410 ezer P) lendületet adott (+ 330 ezer P). Jól alakult az ugyancsak újabban egyre nagyobb jelentőségű exportcikkeknek, a gyógynövényeknek szállítása is (+ 1·4 millió P). A burgonya (3.269 vagón, 1·6 millió P) 1·1 millió P-s emelkedést ért el. A nyers dohány (+ 920 ezer P) mellett a földművelés termelvényei közül még a száraz borsó, a lóhere- és lucernamag javuló kivitele említendő meg. Az állattenyésztés termékei közül pedig a

toll (+ 3·8 millió P), s a friss és elkészített hús (+ 1·3 millió P) exportja volt emelkedő. Visszaesés mutatkozott, mégpedig jelentékeny a tengerinél (— 6·3 millió P), amelyet inkább a belföld használt fel, s a rozsnál (— 7·9 millió P), amelyre nem volt piacunk. A friss főzelékfélék 910 ezer P-s visszaesést szenvedtek. Jóval nagyobb mértékű volt ennél a vaj (— 3 millió P), a baromfi (— 1·4 millió P) s a tojás (— 1·1 millió P) elhelyezésénél beállott csökkenés.

A mezőgazdasági ipar exportja, mint fentebb láttuk, csak 0·6 millió pengő értékkel maradt a múlt évi alatt. A szeszkivitel megszüntetésével (— 1·7 millió P), a paradicsomlénél (— 870 ezer P) és a szalámi és kolbász tételénél (— 750 ezer P) mutatkozó veszteséggel szemben a lisztkivitel 3·3 millió pengős emelkedése tette lehetővé a múlt évi színvonal tartását.

Hogy a mezőgazdasági iparon kívüli többi iparág hogyan részesedett kivitelünkben, erről az alábbi összeállítás tájékoztat:

Iparág, ill. csoport	A kivitel értéke		több (+), ill. kevesebb (—)
	1938	1939	
	I—IX. hónapjában		
	millió pengő		
Nehézipar	73·3	53·9	— 19·4
Textilipar	11·7	10·4	— 1·3
Bőripar	9·6	7·8	— 1·8
Vegyészeti ipar	8·2	7·5	— 0·7
Konfekciós ipar	6·0	6·1	+ 0·1
Szörmekikészítő ipar	5·8	5·2	— 0·6
Kő-, agyag-, üvegipar	3·6	5·1	+ 1·5
Faipar	4·5	4·8	+ 0·3
Kaucsukipar	1·8	1·5	— 0·3
Papirosipar	0·7	1·4	+ 0·7
Kefekötő-, fonásipar	1·1	1·2	+ 0·1
Egyéb ipar	2·7	1·8	— 0·9
Összesen	129·0	106·7	— 22·3

Az ipari export helyzetére a nehézipari kivitel alakulása nyomta rá bélyegét: az itt bekövetkezett 19·4 millió pengős visszaesés teszi túlnyomó részét az egész ipari kiviteli kiesésnek. A vasúti kocsiknál és a sínautóknál 6·6 millió, a vasárúknál 3·5 millió, a vasfélgépjárműknél 3 millió, a gépek és készülékek tételénél 2·3 millió, a villamos gépeknél és készülékeknél pedig 940 ezer pengős volt a veszteség; ezek azok a tételek, amelyek alakulása a nehézipari exportra a legnagyobb befolyású volt. — A textilipar főként a jutaszövetek, valamint a selyem-, műselyemszövetek kivitelének visszaesését érezte meg, a bőripart a kikészített bőröknél érte nagyobb visszaesés, a vegyészeti ipart pedig a nitrogéntartalmú műtrágyák, az agyagföldhidrát s az elkészített gyógyszerek tételénél. A konfekciós ipar tartani tudta a kiviteli nívót, kikészített prémbőrből azonban 0·6 millió pengővel

kevesebbet tudtunk elhelyezni. Nagyobb javulás csak a kő-, agyag- és üvegiparban volt érezhető, amiből kerekén egymillió pengő a közönséges téglára jutott. A faipar jobb kiviteli helyzetét a kárpátaljai fűrészeltfakivitel idézte elő, mert egyébként mind a bútort-, mind a furnérkivitel kedvezőtlenebb volt. A kaucsukipar 0·3 millió pengős kiviteli visszaesése mellett a papirosiparnál 0·7 milliós javulás mutatkozott a Szlovákiába irányuló cellulóze-export folytán.

A kivitel fennmaradó része jóformán kizárólag bányászati termékekből áll, ezek javuló kivitele volt befolyással az összesen 2·8 millió pengőt tevő emelkedésre is: a bauxit kivitele 1·4 millió pengős, új exportcikkünké, a magnezit 1·3 millió, s a széné 460 ezer pengős többlettel zárult.

A 3. sz. tábla alapján röviden összefoglalva külkereskedelmi forgalmunk kiemelkedő mozzanatait, megállapítható, hogy a behozatal 57·4 millió pengőt tevő emelkedéséből kerekén 6 millió pengő a nyersanyagoknál (nyers pamut, nyers bőr, gyapjú, nyers juta, nyers kaucsuk), 23·5 millió pengő a félgyártmányoknál (nyers fémek, nyers- és ócskavas, műselyem, vasfélgépjárműk, kikészített prémbőr), 27·9 millió pengő pedig a készárúknál állott elő (amiből 10·6 millió pengő az autóimport növekedésére esett). A több munkaelemet tartalmazó árukategóriák importjának nagyobb növekedése folytán azt lehet mondani, hogy az import összetétele ahhoz a helyzethez látszik közeledni, amelyben a három árucsoport (nyersanyag, félgyártmány, készáru) megközelítően $\frac{1}{3}$ — $\frac{1}{3}$ aránnyal részesedik. Kivitelünkben csak a nyersanyagkategória mutat hatalmas, 61·5 millió pengős emelkedést (főként búza, élő állatok), míg az ipari export kedvezőtlen alakulása folytán a félgyártmányoknál (főként vasfélgépjárműk, kikészített bőr) 4·5 millió pengős, a készárúknál pedig (elsősorban, amint láttuk, a nehézipariaknál) összesen 21·4 millió pengős visszaesés állott elő. Kivitelünk ilyenformán való alakulása természetesen nem kedvező még akkor sem, ha iparcikkeink a belföldi piacon — ennek megnövekedett fogyasztóképessége folytán — kényelmesebb elhelyezést találnának. Agrárexportunk túlnyomó része olyan szomszédos, vagy közel fekvő, ipari nyersanyagokban szegény országokban találja meg természetes piacát, amelyekkel a forgalom át nem váltható devizát eredményez, hiszen az agrárcikkek a nagy távolságra való szállítást annak költséges volta miatt nem is bírják, s így az ipar nyersanyaggal való ellátásához szükséges nemes deviza megszerzése nagyobb részben ipari termelvények exportja útján lehetséges. Nagy veszteség érné a magyar közgazdasági életet, ha iparunk a jelenlegi nehéz viszonyok ellenére is nem követne el minden lehető exportkapcsolataink fenntartására.

3. Magyarország külkereskedelmi forgalma gazdasági ágak és rendeltetés szerint az 1938. és 1939. évek január—szeptember hónapjaiban.

Commerce extérieur de la Hongrie, suivant les branches économiques et la destination, en janvier—septembre 1938 et 1939.

A nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok megnevezése <i>Matières premières, demi-produits et objets fabriqués</i>	Behozatal — <i>Importations</i>				Kivitel — <i>Exportations</i>			
	1938		1939		1938		1939	
	1.000 P	%	1.000 P	%	1.000 P	%	1.000 P	%
	I—IX.							
I. Élelmezési és élvezeti cikkek <i>Objets d'alimentation, y compris les boissons</i>	23.339	7·82	27.517	7·73	159.800	40·64	190.101	44·34
II. Élő állatok — <i>Animaux sur pied</i>	250	0·08	376	0·10	52.227	13·28	78.616	18·33
III. A mezőgazdaság és ipar segédanyagai — <i>Matières nécessaires à l'agriculture et à l'industrie</i>	23.490	7·87	24.206	6·80	28.830	7·33	23.272	5·43
IV. Ipar — <i>Industrie</i>	251.481	84·23	303.939	85·37	152.363	38·75	136.784	31·90
Összes áruforgalom — Total	298.560	100·00	356.038	100·00	393 220	100·00	428.773	100·00
Ebből — <i>Dont</i> :								
Nyersanyagok — <i>Mat. premières</i>	128.886	43·17	134.859	37·88	233.209	59·31	294.671	68·72
Félgyártmányok — <i>Demi-produits</i>	81.092	27·16	104.624	29·38	41.200	10·48	36.682	8·56
Gyártmányok — <i>Objets fabriqués</i>	88.582	29·67	116.555	32·74	118.811	30·21	97.420	22·72

A magyar külkereskedelmi forgalomnak kerek kilenczted része (1938: 90·2%, 1939: 90·5%) Európával bonyolódik le. Agrárexportunk növekedése s ipari kivitelünk visszaesése magával hozza, hogy az európai kapcsolatok erősbödtek, míg a tengeren túli államokhoz fűződő szálak általában lazultak. A többi kontinenssel szemben ugyanis az a helyzet, hogy a behozatal növekedését a kivitel nagyobb arányú visszaesése kíséri, s ez az oka, hogy Ázsia részesedése 1·6%-ról 1·5%-ra, Afrikáé 2·4%-ról 2·3%-ra, Dél-Amerikáé 2·2%-ról 1·8%-ra, Ausztráliáé 0·1-ről tizedszázalék alá esett vissza. Kivétel Észak-Amerika, amelynek részesedése 3·3%-ról 3·6%-ra, s Közép-Amerika, amelynek részese-dési arányszáma 0·2-ről 0·3%-ra emelkedett annak folytán, hogy mind behozatalunk, mind kivitelünk erősbödött.

A Németbirodalommal lebonyolított forgalom 48·5%-át, csaknem a felét teszi egész forgalmunknak az 1938. évi 43·3%-kal szemben. Behozatalunk 36·5 millió, kivitelünk 44·8 millió pengővel emelkedett. Behozatalunkban a legkülönbözőbb áruk szerepelnek, amelyek nagy vonalakban tájékoztató módon így foglalhatók össze:

Árucsoport	Behozatali érték millió P
Élelmiszerek	5·8
Ipari nyersanyagok	4·8
Félgyártmányok, ipari segédanyagok	43·7
Készárúk	89·5
Szilárd tüzelőanyagok	11·6
Műtrágya	0·9
Kisebb tételek	4·1
Összesen:	160·4

Az élelmiszerek csoportjában egyes gyarmatárúk s a kőszó a legfontosabb cikkek, az ipari nyersanyagok között a nyers bőr. A félgyártmá-

nyok, ipari segédanyagok közül a kikészített prém-bőrök, papirosanyag, műselyem, vasfélgyártmányok, kikészített bőrök, fémfélgyártmányok, gyapjúfonál, műrost a legnagyobb tételek. A készárúk csoportjában az autók, villamos és egyéb gépek és készülékek, papiros, kátrányfestőanyagok, vasárúk, gyapjúszövetek szerepeltek legnagyobb értékkel. A szilárd tüzelőanyagok alatt az öntödei és kohókoksiz, valamint a gázgyári szén értendő. A forgalom széles skálájára vall, hogy a kis tételek együttvéve 4·1 millió pengő értéket képviselnek. Kivitelünkben az élő állatokra (főként sertés és szarvasmarha), a búzára, a disznósír- és szalonnára, a tollra, friss gyümölcsre jut a legfontosabb szerep. Mérlegünk 60·1 millió pengővel aktív.

Olaszország 10·8%-ot kötött le összforgalmunkból a múlt évi 7%-kal szemben. Behozatalunk 4·9 millióval, kivitelünk megkétszereződve 31·6 millió pengővel volt nagyobb a tavalyinál, s így aktív egyenlegünk 15 millióról 41·8 millióra emelkedett. Behozatalunkban mind a három legfontosabb cikk (déli gyümölcs, rizs, műselyem) emelkedő irányzatot vett részt, a kivitelünkben bekövetkezett ugrás-szerű emelkedés pedig a búza megduzzadt exportjának köszönhető.

A szomszéd államok közül Románia Nagy-Britannia után a negyedik helyre esett vissza külkereskedelmi forgalmunkban, mert részesedése 6·9% helyett csak 4·8%-os volt annak folytán, hogy a behozatal 6·6 millióval, a kivitel 3·3 millióval csökkent. A behozatal visszaesése az egyes fane-meknél állott elő, a kivitelé pedig a vasárúknál, Állandóan passzív egyenlegünk 10·4 millió pengő-tett a múlt évi 13·7 millióval szemben.

4. Magyarország külkereskedelmi forgalmának megoszlása országok szerint 1938. és 1939. évek január—szeptember havában.

Répartition, par pays, du commerce extérieur de la Hongrie en janvier—septembre 1938 et 1939.

Szarmazási, illetőleg rendeltetési országok <i>Pays de provenance ou de destination</i>	Behozatal — Importations				Kivitel — Exportations				Behozatali (—), ill. kiviteli (+) többlet <i>Exc. des import. sur les exp. (—), ou celui des exp. sur les imp. (+)</i>	
	1938		1939		1938		1939		1938	1939
	I—IX hónap — janvier—septembre								1938	1939
	1.000 P*	%	1.000 P*	%	1.000 P*	%	1.000 P*	%	1.000	P*
Németbirodalom ¹⁾ - <i>Reich allemand¹⁾</i>	123.892	41.50	160.390	45.05	175.696	44.69	220.503	51.43	+ 51.804	+ 60.113
Cseh-Szlovákia ²⁾ - <i>Tchéco-Slovaquie²⁾</i>	27.607	9.25	5.767	1.62	21.241	5.40	4.436	1.03	- 6.366	- 1.331
Cseh-Morva prot. ³⁾ — <i>Protec- torat de Bohême-Moravie³⁾</i>	—	—	3.547	1.00	—	—	3.552	0.83	—	+ 5
Szlovákia ³⁾ — <i>Slovaquie³⁾</i>	—	—	5.123	1.44	—	—	1.116	0.26	—	- 4.007
Románia — <i>Roumanie</i>	30.575	10.24	23.964	6.73	16.841	4.28	13.548	3.16	- 13.734	- 10.416
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i>	14.432	4.83	17.483	4.91	12.817	3.26	10.582	2.47	- 1.615	- 6.901
Luxemburg — <i>Luxembourg</i>	140	0.05	42	0.01	267	0.07	84	0.02	+ 127	+ 42
Svájc — <i>Suisse</i>	6.607	2.21	9.612	2.70	12.270	3.12	12.886	3.01	+ 5.663	+ 3.274
Olaszország — <i>Italie</i>	16.780	5.62	21.633	6.08	31.758	8.08	63.385	14.78	+ 14.978	+ 41.752
Franciaország — <i>France</i>	3.200	1.07	6.328	1.78	7.652	1.95	5.426	1.27	+ 4.452	- 902
Belgium — <i>Belgique</i>	2.155	0.72	4.899	1.37	3.245	0.83	1.988	0.46	+ 1.090	- 2.911
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	9.520	3.19	12.537	3.52	5.818	1.48	6.620	1.54	- 3.702	- 5.917
Nagy-Britannia — <i>Grande- Bretagne</i>	17.668	5.92	22.540	6.33	29.498	7.50	22.195	5.18	+ 11.830	- 345
Dánia — <i>Danemark</i>	1.780	0.59	1.460	0.41	3.844	0.98	1.529	0.36	+ 2.064	+ 69
Norvégia — <i>Norvège</i>	468	0.16	502	0.14	2.127	0.54	1.736	0.40	+ 1.659	+ 1.234
Svédország — <i>Suède</i>	2.527	0.85	4.298	1.21	6.855	1.74	6.090	1.42	+ 4.328	+ 1.792
Lengyelország — <i>Pologne</i>	4.978	1.67	7.367	2.07	3.988	1.01	4.666	1.09	- 990	- 2.701
Finnország — <i>Finlande</i>	1.097	0.37	1.259	0.35	849	0.21	866	0.20	- 248	- 393
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	3.090	1.03	3.447	0.97	4.581	1.16	1.214	0.28	+ 1.491	- 2.233
Görögország — <i>Grèce</i>	3.010	1.01	2.670	0.75	1.240	0.32	3.653	0.85	- 1.770	+ 983
Törökország — <i>Turquie</i>	1.616	0.54	1.816	0.51	3.511	0.89	2.346	0.55	+ 1.895	+ 530
Európai szabad kikötők <i>Ports libres d'Europe</i>	6	0.00	12	0.00	5.582	1.42	2.339	0.54	+ 5.576	+ 2.327
Egyéb európai országok <i>Autres pays d'Europe</i>	519	0.17	764	0.21	2.762	0.70	2.064	0.48	+ 2.243	+ 1.300
Európa összesen — <i>Europe</i>	271.667	90.99	317.460	89.16	352.442	89.63	392.824	91.61	+ 80.775	+ 75.364
Palesztina — <i>Palestine</i>	229	0.08	323	0.09	845	0.22	1.092	0.26	+ 616	+ 769
Brit-India — <i>Inde Anglaise</i>	2.853	0.95	4.198	1.18	2.153	0.55	2.936	0.69	- 700	- 1.262
Holland-India — <i>Indes Néer- landaises</i>	92	0.03	64	0.02	1.825	0.46	794	0.18	+ 1.733	+ 730
Egyéb ázsiai országok <i>Autres pays d'Asie</i>	242	0.08	327	0.09	2.920	0.74	2.146	0.50	+ 2.678	+ 1.819
Ázsia összesen — <i>Asie</i>	3.416	1.14	4.912	1.38	7.743	1.97	6.968	1.63	+ 4.327	+ 2.056
Egyiptom — <i>Egypte</i>	4.126	1.38	5.292	1.49	5.183	1.32	3.926	0.91	+ 1.057	- 1.366
Délafrikai Unió — <i>Union sud- africaine</i>	436	0.15	997	0.28	2.952	0.75	2.595	0.61	+ 2.516	+ 1.598
Egyéb afrikai országok <i>Autres pays d'Afrique</i>	2.510	0.84	4.137	1.16	1.062	0.27	1.192	0.28	- 1.448	- 2.945
Afrika összesen — <i>Afrique</i>	7.072	2.37	10.426	2.93	9.197	2.34	7.713	1.80	+ 2.125	- 2.713
Brit-Észak-Amerika — <i>Amér. du Nord brit.</i>	109	0.04	289	0.08	254	0.07	371	0.09	+ 145	+ 82
Amerikai Egyesült Államok — <i>États-Unis d'Amérique</i>	12.432	4.16	16.964	4.76	9.844	2.50	10.210	2.38	- 2.588	- 6.754
Középamerikai országok — <i>Pays d'Amérique Centrale</i>	198	0.07	217	0.06	1.388	0.35	1.763	0.41	+ 1.190	+ 1.546
Brazília — <i>Brésil</i>	688	0.23	1.853	0.52	908	0.23	2.501	0.58	+ 220	+ 648
Argentína — <i>Argentine</i>	1.929	0.65	2.696	0.76	7.894	2.01	4.511	1.05	+ 5.965	+ 1.815
Egyéb délamerikai országok <i>Autres pays d'Amérique du Sud</i>	883	0.29	1.057	0.30	3.188	0.81	1.741	0.41	+ 2.305	+ 684
Amerika össz. — <i>Amérique</i>	16.239	5.44	23.076	6.48	23.476	5.97	21.097	4.92	+ 7.237	- 1.979
Ausztrália — <i>Australie</i>	166	0.06	164	0.05	362	0.09	171	0.04	+ 196	+ 7
Mindössze — <i>Total général</i>	298.560	100.00	356.038	100.00	393.220	100.00	428.773	100.00	+ 94.660	+ 72.735

¹⁾ Az 1938. évi adatokban Ausztria adatai is bentfoglaltatnak. — *Pour 1938, y compr. l'Autriche.*

²⁾ Az 1939. évi adatok csak az I-III. hónapokra vonatkoznak. — *Pour 1939, seulement janv., févr. et mars.*

³⁾ 1939. IV-IX. hónapjának adatai. — *Pour avril—septembre 1939.*

^{*} P = pengős.

Jugoszláviával lebonyolódó forgalmunkat emelkedő behozatal (+ 3.1 millió P) s csökkenő kivittel (— 2.2 millió P) jellemezte, így részesedése 3.9% helyet csak 3.6%-ot tett. A passzív egyenleg 1.6 millióról 6.9 millió P-re emelkedett. A behozatal a fűrészelt fa és a nyersbőrvásárlások erősödése folytán nőtt, míg kivitelünk a villamos és egyéb gépek és készülékek tételeinél, s a vasfélgyártmányoknál szenvedett veszteséget a vasárak tételének kedvezőbb alakulásával egyidőben.

A *Szlovákiából* importált 5.1 millió pengő értékű áruból 2.9 millió P a nyers és megmunkált fára, 1 millió P a vasércre esett. Kivitelünk legnagyobb tétele pedig a 330 ezer P értékű papirosanyag, s a 220 ezer P értékű paradicsomlé volt. A jelentéktelen, s szerződéssel még nem szabályozott forgalom 4 millió pengős passzívummal zárult. A *Cseh-morva protektorátussal* ugyancsak jelentéktelen volt a forgalmunk. A 3.5 millió értékű behozatalból a kocsz 2.1 millió pengőt tett, kivitelünk pedig — 3.6 millió P összértékben kisebb tételekből tevődött össze. A mérleg egyensúlyban volt.

A nyugati államai közül *Nagy-Britannia* 5.7 %-os (1938 : 6.8%) részesedésével harmadik helyen áll forgalmunkban, amely kedvezőtlenül alakult: behozatalunk 4.9 millió pengős emelkedésével egyidejűleg kivitelünk 7.3 millió pengővel visszaesett, s így a múlt évben még 11.8 millió P-t tevő aktívum 350 ezer pengős passzívummá változott a kereskedelmi mérleg egyenlegében. A behozatal emelkedése néhány ipari nyersanyagnál állott elő, kivitelünk visszaesése részben agrárexportunkat (baromfi, tojás, vaj, hüvelyesek, friss főzelékek), részben ipari kivitelünket (fabútor, női- és leányfelsőruházat, villamos és egyéb gépek és készülékek) sujtotta. Szeptemberben amellet kivitelünk — a hadi események miatt — csaknem teljesen megszűnt (154 ezer P-t tett a 2.7 millió pengős addigi havi átlag helyett). — *Svájc* 2.9%-os részesedése (1938 : 2.7%) valamelyes emelkedést mutat annak folytán, hogy importunk felszökött; kivitelünk csak jelentéktelenül emelkedett, s így a tavalyi 5.7 millió P-s aktívum 3.3 millió P-re esett vissza. — *Németalföldnek* összforgalmunkban való részesedése (2.4% a múlt évi 2.2%-kal szemben) ugyancsak emelkedett a kivitelünk, főként azonban a behozatalunk növekedésével párhuzamosan. Mérlegünk passzívuma 3.7 millióról 5.9 millió P-re emelkedett. — *Franciaországgal* és *Belgiummal* való forgalmunkat a behozatal növekedése, s a kivitel visszaesése jellemezte. Összforgalmunkban való részesedésük 1.5% (1938 : 1.6%), illetőleg 0.9 (0.8%). Mérlegünk mindkét viszonylatban passzív a múlt évi aktívum helyett. A nyugati államok e csoportjával szemben mérlegünk a fentiek szerint kedvezőtlenül alakult: a

múlt évben még 19.3 millió pengős aktívum 6.8 milliót tevő passzívumra változott. A helyzet ilyen alakulásában a kitört háború is szerepet játszott, mert kivitelünket akadályozta, sőt mint ezt Nagy-Britanniánál láttuk, megbénította.

A *Skandináv-államokkal* lebonyolított forgalmunk visszaeső irányzatú volt, míg *Finnországgal* valamelyest javult. Szépen fejlődő *lengyelországi* forgalmunk szeptemberben — a veszített háborúval — megszakadt. A többi *Balkán-állammal* kapcsolataink inkább lazultak, kivéve *Görögországot*, ahova irányuló (egyébként nem jelentékeny) kivitelünk a búzaexport folytán javult.

A tengerentúli országok közül az *Amerikai Egyesült Államok* a legfontosabb kereskedelmi partnerünk. Forgalmunk e viszonylatban — mind a kivitel, mind különösen a behozatal növekedése folytán — emelkedő volt: részesedése 3.2%-ról 3.5%-ra emelkedett. A behozatalban ipari nyersanyagok, a kivitelben a húskonzerv, száraz paprika, maláta, toll voltak a legfontosabb tételek.

Befejezésül az alábbi összeállítás arról számol be, hogy mezőgazdasági exportunk cikkei főként hol találhatnak felvevő piacra:

Rendeltetési ország	Agrárkivitel					
	1938	1939	1938	1939	1938	1939
	I—IX. hónapjában					
	ezer pengőben		%-ban	az egész kivitel %-ában		
Németbirodalom	156.717	196.631	61.4	63.4	89.2	89.2
Olaszország . .	27.314	60.616	10.7	19.5	86.0	95.6
Svájc	10.201	10.356	4.0	3.3	83.1	80.4
Nagy-Britannia	15.056	9.848	5.9	3.2	51.0	44.4
Am. Egy. Államok	8.207	8.483	3.2	2.7	83.4	83.1
Cseh Szlovákia ¹⁾	16.113	3.583	6.3	1.2	75.9	80.8
Egyéb országok	21.523	20.654	8.5	6.7	19.1	21.7
Agrárkivitel összesen .	255.131	310.171	100.0	100.0	64.9	72.3

¹⁾ Az 1939. évi adat csak az I—III. hónapokra vonatkozik.

Agrárkivitelünk 63.4%-a, csaknem kétharmada Németországba irányult, amely ország a múlt évvel szemben kereken 40 millió pengővel növelte bevételét. Olaszország 19.5%-át, kb. egyötödét vásárolta fel kivitelre került mezőgazdasági cikkeinknek, ami több mint 33 millió pengővel haladta meg a múlt évi kivitel értékét. Valamennyi többi piacra ezek szerint már csak 17% jutott, amiből kb. egyforma arányban részesedett Svájc és Nagy Britannia. Jellemző német- és olaszországi exportunkra, hogy az előbbinek csaknem 9/10-e, az utóbbi pedig csaknem teljes egészében mezőgazdasági cikkekből állt.

vitéz Pap László dr.

Közúti forgalmi balesetek Magyarországon 1938-ban.

Accidents de la circulation en Hongrie dans l'année 1938.

Résumé. En 1938, il y eut en Hongrie 12.169 accidents de la circulation (11·2% de plus que l'année précédente), dont 7.561 à Budapest et 4.608 en province. Par rapport à l'année d'avant, le nombre des accidents a monté de 9·5% dans la capitale; dans le reste du pays, de 14·3%.

Les accidents de la circulation ont fait 6.266 victimes (19·2% de plus que l'année précédente), dont le nombre accusait à Budapest comparative-ment à 1937 une augmentation de 32·1%, dépassant le chiffre correspondant de la province (+ 12·2%).

Des accidents, 68·9% sont arrivés sur des voies droites; 23·8%, à des croisements de routes et de rues (pour une grande part à Budapest: + 53·2% par rapport à l'année d'avant).

Parmi les accidents, la proportion des collisions a représenté 69·8%; celle des écrasements, 19·5%. Comparativement à 1937, le nombre des collisions a monté à Budapest de 8·6%; en province, bien plus (+ 21·7%). Sous ce rapport, on a noté quant aux écrasements, pour la capitale une augmentation de 23·5%, dépassant fort l'accroissement constaté pour la province (+ 11·1%).

La plupart des accidents furent causés à Budapest par des tramways et des automobiles; en province, par des voitures hippomobiles et des bicyclettes.

Des accidents de Budapest, 58·3% ont été causés par des automobiles destinées au transport des personnes. En province, où les automobiles de cette sorte ont causé 28·6% des accidents, il y eut nombre d'accidents dus à des bicyclettes (25·8%).

Des accidents de la circulation, 46·2% ont fait des victimes, dont 38·0% furent blessés gravement et 3·3% mortellement.

Parmi les accidentés, il y avait, y compris les enfants, bien plus d'hommes (73·3%) que de femmes (26·7%).

*

A közúti forgalomban előforduló balesetek száma az 1938. évben tovább emelkedett, ami természetes következménye annak, hogy a városi, községi és országúti forgalomban évről-évre mind nagyobb számmal vesznek részt a gyorsan haladó gépjárművek. Az ország területén az 1938. évben 12.169 közúti baleset történt, 11·2%-kal több, mint az előző évben. A balesetek közül 7.561 a főváros forgalmában állott elő, míg 4.608 a vidéken történt. A fővárosi balesetek száma 9·5%-kal, a vidéki balesetek száma pedig 14·3%-kal növekedett.

A közúti balesetek és azok áldozatainak száma az 1937. és 1938. években a következőképen alakult:

		Az	
		1937	1938
é v b e n			
Közúti balesetek száma	Budapesten	6.908	7.561
	vidéken	4.032	4.608
összesen		10.940	12.169
Közúti balesetek áldozatainak száma	Budapesten	1.848	2.441
	vidéken	3.410	3.825
összesen		5.258	6.266

A balesetek száma egy év alatt 1.229 esettel szaporodott. Az emelkedésből 653 a fővárosra, 576 pedig a vidékre esik. A balesetek következtében 6.266 személy sérült meg, 19·2%-kal több, mint az előző évben. A sérültek száma a fővárosban nagyobb mértékben emelkedett, mint a vidéken, mert míg Budapesten 32·1%-kal több személy sérült meg, mint az előző évben, addig a vidéken a sérülések száma csak 12·2%-kal emelkedett.

A közúti balesetek számának és áldozatainak havonkénti alakulását az 1. számú táblázat mutatja.

Budapesten a legtöbb baleset október és december hónapokban történt. E hónapokban korán sötétedik, a látási viszonyok a délutáni órákban már nem jók, köd is gyakran van, ami szintén könnyen balesetet idéz elő, azért e hónapokban a balesetek száma mindig emelkedik. Vidéken viszont augusztus és július hónapokban fordul elő a legtöbb baleset, ilyenkor ugyanis az élénk mezei munkák, valamint a termés beszállítása megnöveli az országutak forgalmát és gyakrabban keletkezik baleset. A közúti balesetek következtében megsérült személyek száma a fővárosban augusztus és október hónapokban, vidéken pedig augusztus és július hónapokban volt a legtöbb.

A balesetek helyszerinti megoszlása a következőképen alakult:

	Budapest	Vidék	Együtt
Fgyenes úton . . .	4.661	3.724	8.385
Útkereszteződésnél	2.221	678	2.899
Téren	664	129	793
Vasúti átjárónál .	13	77	90
Ismeretlen helyen .	2	—	2
Összesen . . .	7.561	4.608	12.169

A balesetek 68·9%-a egyenes úton, 23·8%-a útkereszteződésnél, 6·5%-a pedig téren történt. A

1. A közúti balesetek száma havonként. — *Nombre des accidents de la circulation routière (par mois).*

Megnevezés — <i>Spécification</i>	H ó n a p — M o i s :												Összesen <i>Total</i>		
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.			
Az összes járművek által előidézett balesetek: <i>Accidents causés par des véhicules :</i>	száma <i>accidents</i>	Bpsten — <i>A Budapest</i>	682	509	508	562	703	549	533	594	712	786	679	744	7.561
		Vidéken — <i>En province</i>	225	201	283	318	389	489	553	567	483	473	325	302	4.608
		Együtt- <i>Ensemble</i> . .	907	710	791	880	1.092	1.038	1.086	1.161	1.195	1.259	1.004	1.046	12.169
	áldozatai <i>victimés</i>	Bpsten — <i>A Budapest</i>	154	148	153	208	207	220	180	267	251	264	202	187	2.441
		Vidéken — <i>En province</i>	143	149	248	271	324	465	503	525	369	381	242	205	3.825
		Együtt- <i>Ensemble</i> . .	297	297	401	479	531	685	683	792	620	645	444	392	6.266

fővárosban az egyenes úton és téren történt balesetek száma lecsökkent, ezzel szemben az útkereszteződéseknél 53,2%-kal több baleset keletkezett, mint az előző évben. Vidéken viszont mind a három helyen több balesetet észleltek, különösen az egyenes úton, ahol az előfordult balesetek száma 17,2%-kal emelkedett. Az egész ország területén az egyenes úton és útkereszteződéseknél előállott balesetek száma emelkedést, a téren és vasúti átjáróknál történők pedig csökkenést mutatnak.

A közúti balesetek a hét egyes napjai szerint a következőképpen oszlottak meg:

	Az előfordult balesetek száma		
	Budapesten	vidéken	együtt
Vasárnap	708	733	1.441
Hétfő	1.092	610	1.702
Kedd	1.042	616	1.658
Szerda	1.094	649	1.743
Csütörtök	1.035	596	1.631
Péntek	1.151	688	1.839
Szombat	1.351	709	2.060
Ismeretlen	88	7	95
Együtt	7.561	4.608	12.169

Az összes közúti baleseteket tekintve megállapítható, hogy a legtöbb baleset a hét végén szombaton és pénteken történt, a legkevesebb pedig vasárnap. Budapesten szintén pénteken és szombaton észlelhető a legtöbb baleset, vidéken viszont az vasárnapra és szombatra esik. Mint látjuk, a balesetek a hét végére sűrűsödnek, aminek okát a járművezetők fáradtabb fizikumában kell keresni.

A balesetek órák szerinti megoszlását tekintve megállapítható, hogy a fővárosban a legtöbb baleset a déli órák körül történt. A balesetek közül 582 1—2 óra között, 543 2—3 óra között, 537 pedig 12—1 óra között volt. Vidéken viszont a délutáni órákban történik a legtöbb baleset. A vidéken tör-

tént balesetek közül délután 5—6 óra között 426, 4—5 óra között 389, 3—4 óra között pedig 353 fordult elő. Országos viszonylatban a legtöbb baleset délután 5—6 óra között történik, 956 esik erre az időpontra, ezután következik a 4—5 óra közötti idő 871, és a 2—3 óra közötti idő 862 balesettel.

A balesetek fajták szerint a következőképpen oszlottak meg:

	Össze- ütközések	Elgázo- lások	egyéb	Együtt
Budapest	6.186	1.077	298	7.561
Vidék	2.313	1.289	1.006	4.608
Együtt	8.499	2.366	1.304	12.169

Az 1938. évben előfordult közúti balesetek 69,8%-a összeütközés, 19,5%-a elgázolás, 10,7%-a pedig egyéb természetű baleset volt. Az összeütközések száma a fővárosban kisebb mértékben emelkedett, mint a vidéken. A növekedés itt 8,6%-ot tett, míg a vidéken 21,7%-kal volt magasabb. Az elgázolások száma viszont a fővárosban emelkedett nagyobb mértékben, ahol 23,5%-kal haladta meg az előző évit, ezzel szemben vidéken a növekedés csak 11,1%-ot ért el. Országos viszonylatban az összeütközéseknél 11,9%-os, az elgázolásoknál pedig 16,4%-os növekedést észlelünk.

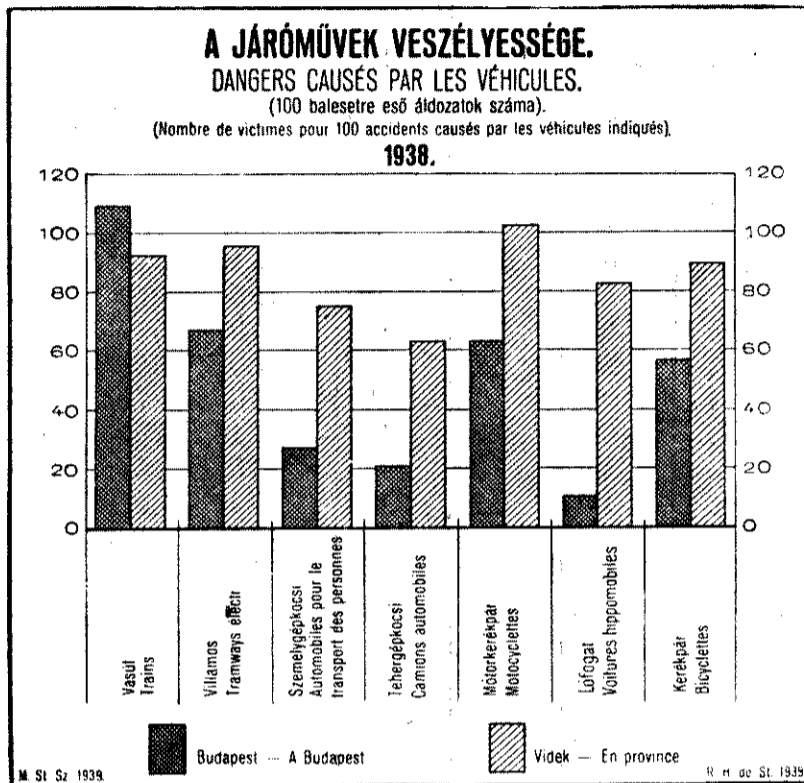
Az összeütközések járművek szerint a következőképpen alakultak:

Az összeütközést előidéző jármű	Az összeütközések száma		
	Budapesten	vidéken	együtt
Vasút	2	10	12
Villamos	261	12	273
Személygépkocsi	3.731	779	4.510
Tehergépkocsi	718	269	987
Mótkerékpár	251	209	460
Lófogat	722	494	1.216
Lábhajtású kerékpár	469	535	1.004
Egyéb és ismeretlen	32	5	37
Együtt	6.186	2.313	8.499

2. A közúti balesetek valószínű oka. — *Causes probables des accidents de la circulation routière.*

A balesetek okainak megnevezése <i>Causes probables</i>	Nombre des accidents causés par					
	A gépkocsik és mótorkerékpárok <i>automobiles ou motocyclistes</i>		Az egyéb járművek <i>d'autres véhicules</i>		Az összes közúti járművek <i>des véhicules, au total</i>	
	által okozott balesetek száma					
	össze- sen - en Hongrie	Buda- pesten à Buda- pest	össze- sen - en Hongrie	Buda- pesten à Buda- pest	össze- sen - en Hongrie	Buda- pesten à Buda- pest
I. Vezetők hibája. — <i>Fautes de conducteurs.</i>						
Vigyázatlan hajtás — <i>Conduite imprudente</i>	1.838	1.537	1.118	715	2.956	2.252
Vigyázatlan előzés — <i>En dépassant imprudemment une personne ou une voiture</i>	1.350	1.095	164	82	1.514	1.177
Vigyázatlan ki- vagy behajtás — <i>En sortant d'un endroit (ou en y entrant) imprudemment</i>	117	89	134	72	251	161
Vigyázatlan kitérés — <i>Ecart imprudent</i>	133	76	66	24	199	100
Vigyázatlan fordulás — <i>En tournant imprudemment</i>	658	613	215	151	873	764
Szabálytalan hajtás vagy vezetés — <i>Conduite irrégulière</i>	529	377	381	135	910	512
Szabálytalan ki- vagy behajtás — <i>Sortie ou entrée irrégulière</i>	375	331	142	70	517	401
Szabálytalan előzés — <i>Dépassement irrégulier</i>	270	127	83	30	353	157
Szabálytalan kitérés — <i>Ecart irrégulier</i>	37	15	36	10	73	25
Gyorshajtás — <i>Conduite trop rapide</i>	534	374	168	61	702	435
Hátrátolatás — <i>Recul imprudent</i>	140	129	17	15	157	144
Jelzés elmulasztása — <i>Manque de signal</i>	180	116	141	44	321	160
Jelzés figyelmen kívül hagyása — <i>Il n'a pas été tenu compte de signaux</i>	133	96	91	54	224	150
Gondatlan vezető — <i>Conducteur imprudent</i>	1	—	3	1	4	1
Lovak felügyelet nélkül hagyása — <i>Chevaux laissés sans surveillance</i>	—	—	83	42	83	42
Hajtásban vagy vezetésben való járatlanság — <i>Manque d'expérience du conducteur</i>	51	17	44	7	95	24
Kivilágítási szabályok megszegése — <i>Infraction au règlement d'éclairage</i>	40	9	64	4	104	13
Ittas állapot — <i>Ivresse</i>	124	72	152	16	276	88
Egyéb — <i>Autres fautes</i>	20	1	22	5	42	6
Együtt — <i>Ensemble</i>	6.530	5.074	3.124	1.538	9.654	6.612
II. Gyalogjárók hibája. — <i>Fautes de piétons.</i>						
Úttestre vigyázatlanul lelépő gyalogos — <i>Imprudence de piétons passant sur la chaussée</i>	484	295	195	75	679	370
Egyéb vigyázatlanság — <i>Autres imprudences</i>	8	1	7	—	15	1
Mozgó járműre való felugrás — <i>Saut dans un (ou d'un) véhicule en marche</i>	7	5	112	72	119	77
Jelzés figyelmen kívül hagyása — <i>Il n'a pas été tenu compte de signaux</i>	77	47	52	27	129	74
Testi hiba (nagyothallás stb.) — <i>Défaut physique (oreille dure, etc.)</i>	20	3	21	9	41	12
Ittas állapot — <i>Ivresse</i>	53	21	35	16	88	37
Pajkos gyermek — <i>Espégleries d'enfants</i>	82	22	54	10	136	32
Gyermek felügyelet nélkül hagyása — <i>Enfants non surveillés</i>	52	22	34	4	86	26
Egyéb — <i>Autres</i>	8	3	16	9	24	12
Együtt — <i>Ensemble</i>	791	419	526	222	1.317	641
III. Utasok hibája — <i>Fautes de voyageurs</i>						
Kiesés mozgó járműből — <i>Chute d'un véhicule en marche</i>	25	14	135	47	160	61
Leugrás mozgó járműről — <i>Saut d'un véhicule en marche</i>	32	15	138	109	170	124
Egyéb — <i>Autres</i>	4	1	3	1	7	2
Együtt — <i>Ensemble</i>	61	30	276	157	337	187
IV. Különböző okok. — <i>Causes diverses.</i>						
Műszaki hiba — <i>Défaut de la voiture</i>	134	19	92	15	226	34
Lovak megbokrosodása — <i>Chevaux emballés</i>	41	—	243	13	284	13
Nedves, csúszós úttest — <i>Voie détrempee, glissante</i>	104	31	57	24	161	55
Gondozatlan úttest — <i>Voie mal entretenue</i>	11	—	17	—	28	—
Egyéb — <i>Autres</i>	81	9	81	10	162	19
Együtt — <i>Ensemble</i>	371	59	490	62	861	121
Mindössze — <i>Total général</i>	7.753	5.582	4.416	1.979	12.169	7.561

Budapesten a villamos, a személy-, a tehergépkocsi és a motorkerékpárok által okozott összeütközési esetek száma megnövekedett, ezzel szemben a lófogatok és kerékpárok által okozott összeütközések száma visszaesett. A vidéki forgalomban csaknem valamennyi járómű által okozott összeütközések száma emelkedett.

Az 1938. évben előfordult közúti baleseteket az előidéző ok szerint részletezve a 2. számú táblázat tartalmazza. A balesetek okainak elbírálása az egész adatgyűjtés legnehezebb feladatai közé tartozik; az ok sok esetben a szűkszavú jelentésekből teljes határozottsággal pontosan nem állapítható meg. Az ország területén előfordult összes közúti balesetek 79·3%-a a vezetők, 10·8%-a a gyalogosok, 2·8%-a az utasok hibájából eredt, 7·1%-át pedig különféle okok közrejátszása okozta. Budapesten a vezetők által okozott balesetek aránya az országos arányszámnál rosszabb volt, mert itt a balesetek 87·4%-át a vezetők hibája okozta és csak az esetek 8·5%-ánál volt a gyalogos hibája megállapítható. A fővárosi balesetek 2·5%-a az utasok hibájából, 1·6%-a pedig különféle okokból származott. A vezetők által okozott balesetek száma az előző évvel szemben az országban 12·5%-kal, a fővárosban pedig 11·4%-kal emelkedett. A gyalogosok által okozott balesetek egy év alatt az ország területén 10·2%-kal, Budapesten pedig 8·8%-kal növekedtek. Az utasok által előidézt balesetek száma 23·9%-kal emelkedett, a fővárosban pedig az utasok által okozottak száma 34·5%-os növekedést mutatnak.

A vezetők által okozott balesetek közül a leg-

több vigyázatlan hajtás (2.956), vigyázatlan előzés (1.514) és szabálytalan hajtás (910) miatt történt. A gyalogos hibájából előállott balesetek közül minden másodikat az úttestre vigyázatlanul lelépő gyalogos okozta. Az utasok hibájából létrejött balesetek közül a legtöbb mozgó járóműről való leugrás (170) és mozgó járóműből való kiesés (160) miatt állott elő. Az egyéb okok között a baleseteknél a lovak megbokrosodásából és műszaki hibából eredők szerepelnek a leggyakrabban.

A baleseteket előidéző járóművek fajták szerint a következő megoszlást mutatják:

A balesetet előidéző járóművek	Budapest	Vidék	Együtt
Vasutak	11	41	52
Villamosok	574	98	672
Személygépkocsik	4.406	1.318	5.724
Tehergépkocsik	782	418	1.200
Motorkerékpárok	394	435	829
Lófogatok	761	1.084	1.845
Lábhajtású kerékpár	596	1.191	1.787
Egyéb és ismeretlen	37	23	60
Együtt	7.561	4.608	12.169

A balesetet előidéző járóművek közül a legtöbb járómű többször okozott balesetet, mint az előző évben, kivételt csak a lófogatú és az egyéb járóművek képeznek, melyek kevesebb balesetet idéztek elő. A fővárosban előfordult balesetek 58·3%-át személygépkocsi, 10·3%-át tehergépkocsi, 10·1%-át lófogatú járóművek, 7·9%-át pedig a lábhajtású kerékpárok okozták. Vidéken a balesetek 28·6%-a a személygépkocsikra, 25·8%-a a lábhajtású kerékpárokra, 23·5%-a pedig a lófogatú járóművekre esett.

A balesetet okozó járóművek vezetőire vonatkozó adatok azt mutatják, hogy az előző évi 34·6%-ról 38·0%-ra emelkedett az olyan eseteknek az aránya, melyeknél a személygépkocsikat úrvezetők vezették. A baleseteknél a női vezetők aránya szintén emelkedett, mert az előző évi 2·3%-ról ebben az évben a balesetek 2·6%-ánál volt női vezető. A balesetet előidéző járóművek vezetőinek kora 10.168 esetben ismeretes. A vezetők 3.795 esetben 31—40 éves, 3.176 esetben 21—30 éves, 1.670 esetben pedig 41—50 éves korosztályokból kerültek ki.

Az egyes korosztályok között az előző évvel szemben némi eltolódás mutatkozik, amennyiben a balesetek 31·2 %-ánál 21—30 éves vezetők voltak, míg az előző évi arányuk 32·8%-ot tett. A 31—40 éves vezetők szerepeltek a balesetek 37·3%-ánál, míg az előző évben 37·0% esett e korcsoportra. A vezetők 41—50 évesek voltak a balesetek 16·5 %-ánál, az előző évi arányuk is ugyanennyi volt. A balesetek 6·8%-ánál 50 évesnél idősebb, 8·2%-ánál pedig 21 évnél fiatalabb vezetők szerepeltek.

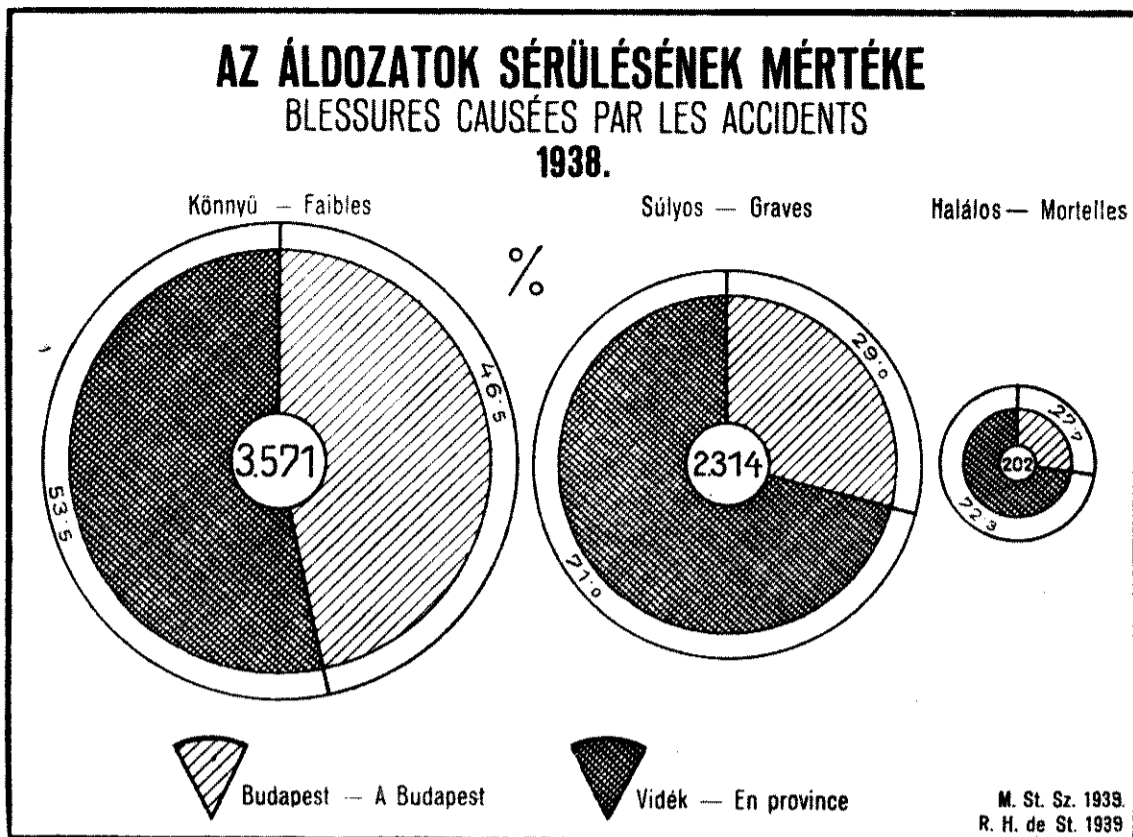
A közúti balesetek 46·2%-a személyek sérülésével járt, ami kedvezőtlenebb az előző évi 43·1%-os aránynál. Az egyes járművek áldozatainak számát az alábbi kimutatás tartalmazza:

	Budapest	Vidék	Együtt
Vasutak	12	38	50
Villamosok	385	94	479
Személygépkocsik	1.200	994	2.194
Tehergépkocsik	165	264	429
Mótorkerékpárok	250	442	692
Lófogatok	84	901	985
Lábhajtású kerékpárok	337	1.063	1.400
Egyéb és ismeretlen	8	29	37
Együtt	2.441	3.825	6 266

A legtöbb áldozatot az ország forgalmában a személygépkocsik szedték, ezek okozták a sérülések 35·0%-át. Ezután következnek a lábhajtású kerékpárok 22·3%-kal, majd a lófogatok 15·7%-kal és a mótorkerékpárok az áldozatok 11·0%-ával. A fővárosban a legtöbb sérülést a személygépkocsik és villamosok, vidéken pedig a lábhajtású kerékpárok és személygépkocsik okozták.

A sérülést szenvedett személyek közül a legtöbb maga a vezető, ezek aránya az összes sérültek 42·9%-át tette az előző évi 41·5%-kal szemben. Az áldozatok 20·3%-a az utasok sorából került ki, részesedésük az előző évben 19·5%-ot tett. A megsérült gyalogosok 36·8%-kal szerepelnek az előző évi 39·0%-kal szemben.

A közúti balesetet szenvedett személyek 58·7%-a könnyen, 38·0%-a súlyosan és 3·3%-a halálosan sérült meg az ismert eseteket tekintve. A sebesülések természete a főváros és vidék szerint részletezve a következő megoszlást mutatja:

	Könnyű	Súlyos	Halálos	Ismeretlen	Együtt
Budapest 1937	1.225	518	41	64	1.848
Budapest 1938	1.662	672	56	51	2.441
Vidék 1937	1.630	1.492	193	95	3.410
Vidék 1938	1.909	1.642	146	128	3.825
Együtt 1937	2.855	2.010	234	159	5 258
Együtt 1938	3.571	2.314	202	179	6.266

Mind a fővárosban, mind a vidéken a legtöbb kategóriába tartozó sérülések száma emelkedett. Az összes sérültek 73·3%-a férfi, 26·7%-a pedig nő volt. Kor szerint csoportosítva az áldozatokat, azt látjuk, hogy a sérültek között a legtöbb a 21—30 éves, ezek aránya 23·4%-os. Ezt követi a 31—40 évesek csoportja 20·9%-kal, majd az 50 évnél idősebbek következnek 17·8%-os részesedéssel. A 41—50 évesek közül került ki a sérültek 12·9%-a. A 10 évnél fiatalabbak részesedése 8·8%-ot, a 16—20 éveseké 10·4%-ot, a 11—15 éveseké pedig 5·8%-ot tett.

A balesetek során elpusztult és megsérült állatokról a következő adatok állanak rendelkezésre. A fővárosban 86 ló, vidéken 316 ló sérült meg, illetve pusztult el az előző évi 85, illetve 296-tal szemben. A lovakon kívül az ország területén még 165 más állat is szenvedett sérülést. A balesetek következtében az 1938. évben 9.591 jármű rongálódott meg kisebb-nagyobb mértékben, ebből 6.738 a fővárosra esik. A megrongálódott járművek közül 5.527 gépkocsi, 1.617 lábhajtású kerékpár, 1.074 vasúti vagy közúti vasúti jármű, 750 szekér, 529 mótorkerékpár és 23 hintó. A megsérült, illetve elpusztult állatok és megrongált járművek értékét a következő táblázat tartalmazza:

	Budapest		Vidék		Együtt	
	db.	kár- összeg P	db.	kár- összeg P	db.	kár- összeg P
1. Állatok.						
Ló	19	7.047	180	51.043	199	58.090
Egyéb	1	100	153	4.310	154	4.410
Együtt	20	7.147	333	55.353	353	62.500
2. Járóművek.						
Vasúti vagy közúti vasúti járómű	70	1.543	16	916	86	2.459
Gépkocsi	274	68.065	868	504.963	1.142	573.028
Mótorkerékpár	31	4.621	187	26.291	218	30.912
Hintó	—	—	17	764	17	764
Szekér	56	3.598	329	21.898	385	25.496
Lábhajtású kerékpár	174	5.582	625	19.120	799	24.702
Egyéb	4	95	12	240	16	335
Együtt	609	83.504	2.054	574.192	2.663	657.696

E kimutatással kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy ebben csak azok az állatok és járóművek szerepelnek, amelyeknél a kár összegét is bejelen-

tették. A legnagyobb kárösszeggel a gépkocsik és lovak szerepelnek.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

Fontosabb kikötőink áruforgalma 1938-ban.

Le trafic des principaux ports en Hongrie.

Résumé. En 1938, 229 ports et lieux de chargement ont fait l'objet de l'enquête statistique effectuée à ce sujet. Il y en avait 148 au bord du Danube; 48 au bord de la Tisza; 6 à celui du Körös; 2 à celui de la Sió; 25 à celui du lac Balaton.

Le trafic y a baissé, par rapport à l'année précédente, de 9·7% pour les marchandises. A cet égard, le trafic international a diminué de 11·6%, accusant une régression dépassant celle du trafic intérieur (— 8·7%).

Dans le trafic-marchandises, la part des ports danubiens a représenté 89·1%; celle des ports de la Tisza, 6·6%. Ce trafic a fort baissé pour la plu-

part des marchandises, sauf l'huile brute, la benzine et le pétrole.

Des marchandises embarquées pour l'étranger, 79·4% ont été expédiées en Allemagne; 8·4%, en Roumanie; 5·6%, en Bulgarie; 4·1%, en Yougoslavie. Parmi les marchandises arrivées de l'étranger, 55·7% vinrent d'Allemagne; 21·7%, de Roumanie; 12·4%, de Yougoslavie.

*

Az ország területén levő kikötők és rakodóhelyek áruforgalmára vonatkozó adatgyűjtés az 1938. évben 229 kikötőre, illetőleg rakodóhelyre terjedt ki. E kikötők és rakodóhelyek közül 148 a Duna, 48 a Tisza, 6 a Körös, 2 a Sió, 25 pe-

1. A kikötőforgalom alakulása 1938-ban havonként.

Mouvement des marchandises dans les ports hongrois; par mois, en 1938.

A vizi útvonal megnevezése <i>Voies navigables</i>	Kikötők együttes áruforgalma — <i>Mouvement des marchandises dans les ports</i>												egész évben pendant l'année
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
	hónapban — <i>aux mois ci-dessus</i>												
	ezer métermázsában — <i>en milliers de q métriques</i>												
Duna — <i>Danube</i>	675	1.831	2.262	2.328	2.592	2.225	2.829	2.464	3.031	3.123	2.628	1.966	27.954
Tisza	6	30	152	120	169	99	67	418	379	363	187	68	2.058
Körös	2	1	26	32	22	32	13	35	31	10	18	7	229
Balaton — <i>Lac Balaton</i>	—	—	63	74	180	224	91	111	99	94	102	56	1.094
Sió	—	1	4	5	8	4	1	—	3	—	2	—	28
Együtt — <i>Ensemble</i>	683	1.863	2.507	2.559	2.971	2.584	3.001	3.028	3.543	3.590	2.937	2.097	31.363

	Budapest		Vidék		Együtt	
	db.	kár- összeg P	db.	kár- összeg P	db.	kár- összeg P
1. Állatok.						
Ló	19	7.047	180	51.043	199	58.090
Egyéb	1	100	153	4.310	154	4.410
Együtt	20	7.147	333	55.353	353	62.500
2. Járóművek.						
Vasúti vagy közúti vasúti járómű	70	1.543	16	916	86	2.459
Gépkocsi	274	68.065	868	504.963	1.142	573.028
Mótorkerékpár	31	4.621	187	26.291	218	30.912
Hintó	—	—	17	764	17	764
Szekér	56	3.598	329	21.898	385	25.496
Lábhajtású kerékpár	174	5.582	625	19.120	799	24.702
Egyéb	4	95	12	240	16	335
Együtt	609	83.504	2.054	574.192	2.663	657.696

E kimutatással kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy ebben csak azok az állatok és járóművek szerepelnek, amelyeknél a kár összegét is bejelen-

tették. A legnagyobb kárösszeggel a gépkocsik és lovak szerepelnek.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

Fontosabb kikötőink áruforgalma 1938-ban.

Le trafic des principaux ports en Hongrie.

Résumé. En 1938, 229 ports et lieux de chargement ont fait l'objet de l'enquête statistique effectuée à ce sujet. Il y en avait 148 au bord du Danube; 48 au bord de la Tisza; 6 à celui du Körös; 2 à celui de la Sió; 25 à celui du lac Balaton.

Le trafic y a baissé, par rapport à l'année précédente, de 9·7% pour les marchandises. A cet égard, le trafic international a diminué de 11·6%, accusant une régression dépassant celle du trafic intérieur (— 8·7%).

Dans le trafic-marchandises, la part des ports danubiens a représenté 89·1%; celle des ports de la Tisza, 6·6%. Ce trafic a fort baissé pour la plu-

part des marchandises, sauf l'huile brute, la benzine et le pétrole.

Des marchandises embarquées pour l'étranger, 79·4% ont été expédiées en Allemagne; 8·4%, en Roumanie; 5·6%, en Bulgarie; 4·1%, en Yougoslavie. Parmi les marchandises arrivées de l'étranger, 55·7% vinrent d'Allemagne; 21·7%, de Roumanie; 12·4%, de Yougoslavie.

*

Az ország területén levő kikötők és rakodóhelyek áruforgalmára vonatkozó adatgyűjtés az 1938. évben 229 kikötőre, illetőleg rakodóhelyre terjedt ki. E kikötők és rakodóhelyek közül 148 a Duna, 48 a Tisza, 6 a Körös, 2 a Sió, 25 pe-

1. A kikötőforgalom alakulása 1938-ban havonként.

Mouvement des marchandises dans les ports hongrois; par mois, en 1938.

A vizi útvonal megnevezése <i>Voies navigables</i>	Kikötők együttes áruforgalma — <i>Mouvement des marchandises dans les ports</i>												egész évben pendant l'année
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
	hónapban — <i>aux mois ci-dessus</i>												
	ezer métermázsában — <i>en milliers de q métriques</i>												
Duna — <i>Danube</i>	675	1.831	2.262	2.328	2.592	2.225	2.829	2.464	3.031	3.123	2.628	1.966	27.954
Tisza	6	30	152	120	169	99	67	418	379	363	187	68	2.058
Körös	2	1	26	32	22	32	13	35	31	10	18	7	229
Balaton — <i>Lac Balaton</i>	—	—	63	74	180	224	91	111	99	94	102	56	1.094
Sió	—	1	4	5	8	4	1	—	3	—	2	—	28
Együtt — <i>Ensemble</i>	683	1.863	2.507	2.559	2.971	2.584	3.001	3.028	3.543	3.590	2.937	2.097	31.363

2. A kikötők áruforgalma az 1937. és 1938. években.
Mouvement des marchandises, en 1937 et 1938, dans les ports hongrois.

A vizi útvonal, kikötők neve, áruk megnevezése <i>Voies navigables, ports, marchandises</i>	Együttes forgalomban <i>Trafic intérieur et international</i>		Belforgalomban <i>Trafic intérieur</i>		Külforgalomban <i>Trafic international</i>	
	1937	1938	1937	1938	1937	1938
	évben feladott és érkezett áruk súlya métermázsában <i>poids, en q mètr., des marchandises expédiées ou arrivées dans les années ci-dessus</i>					
1. Duna — Danube.	A) Kikötők szerint. — Suivant les ports.					
Baja, Dunapart — <i>Baja, quai du Danube</i>	1,086.452	566.892	622.107	427.628	464.345	139.264
Budapest	12,958.573	11,387.494	7,350.926	6,723.203	5,607.647	4,664.291
Csepel	1,761.407	1,205.464	1,532.518	1,105.958	228.889	99.506
Dunakeszi	3,409.200	2,856.000	3,409.200	2,856.000	—	—
Esztergom, Dorog és — <i>et Almásfüzitő</i>	2,222.142	2,196.068	2,090.030	1,831.234	132.112	364.834
Gönyü	237.775	117.052	237.139	114.864	636	2.188
Győr	730.814	990.901	300.854	264.858	429.960	726.043
Komárom, jobbp. — <i>Komárom, rive droite</i>	1,683.614	1,322.710	19.586	34.445	1,664.028	1,288.265
Mohács, város és vasút — <i>Mohács, ville et chem. de fer</i>	2,744.175	2,714.040	1,487.487	1,651.314	1,256.688	1,062.726
Szigetmonostor	943.335	838.523	943.335	838.523	—	—
Szob	522.658	491.325	520.793	490.835	1.865	490
Újpest	425.699	315.097	156.597	114.154	269.102	200.943
Visegrád	214.187	241.255	214.187	241.255	—	—
Egyéb kikötők — <i>Autres ports</i>	2,757.385	2,710.061	2,134.642	2,251.755	622.743	458.306
Együtt — <i>Ensemble</i>	31,697.416	27,952.882	21,019.401	18,946.026	10,678.015	9,006.856
2. Tisza.						
Csongrád	116.726	42.444	73.917	7.965	42.809	34.479
Szeged	875.136	772.161	240.431	225.127	634.705	547.034
Szolnok	250.342	351.947	137.703	119.014	112.639	232.933
Egyéb kikötők — <i>Autres ports</i>	597.910	891.607	426.764	425.434	171.146	466.173
Együtt — <i>Ensemble</i>	1,840.114	2,058.159	878.815	777.540	961.299	1,280.619
3. Körös	184.209	228.948	102.912	151.143	81.297	77.805
4. Balaton. — Lac Balaton						
Badacsonytomaj	299.825	364.165	299.825	364.165	—	—
Fonyód	252.187	265.254	252.187	265.254	—	—
Egyéb kikötők — <i>Autres ports</i>	423.798	464.817	423.798	464.817	—	—
Együtt — <i>Ensemble</i>	975.810	1,094.236	975.810	1,094.236	—	—
5. Sió	30.193	28.460	30.193	28.460	—	—
A) Összesen — Total	34,727.742	31,362.685	23,007.131	20,997.405	11,720.611	10,365.280
	B) Árunemek szerint. — Par marchandises.					
Gabona — <i>Céréales</i>	2,943.343	2,834.622	1,079.524	838.440	1,863.819	1,996.182
Őrlemény — <i>Produits moulus</i>	781.085	539.374	299.456	203.043	481.629	336.331
Hüvelyesek és magvak — <i>Légumineuses et graines</i>	715.965	493.463	218.812	119.144	497.153	374.319
Só — <i>Sel</i>	899.691	585.995	18.241	9.904	881.450	576.091
Élelmezési és élvezeti cikkek — <i>Objets d'alimentation et boissons</i>	496.135	472.848	269.369	249.318	226.766	223.530
Erdőgazd. termékei — <i>Produits forestiers</i>	1,392.193	1,030.679	728.419	650.045	663.774	380.634
Növényi eredetű nyersanyagok és hulladékok — <i>Matières premières végétales et déchets d'orig. végétale</i>	426.672	264.666	216.616	64.432	210.056	200.234
Kavics, kő és egyéb építőanyagok — <i>Cailloux, pierres et autres matériaux de construction</i>	12,703.436	11,602.13	12,684.171	11,577.801	19.265	24.330
Szén — <i>Charbon</i>	8,248.524	7,803.331	6,819.637	6,442.433	1,428.887	1,360.898
Nyersolaj, benzin, petróleum — <i>Huile brute, benzine (essence) et pétrole</i>	574.646	601.033	48.682	50.759	525.964	550.274
Vas- és fémipar termékei — <i>Produits sidérurg. et métallurg.</i>	909.130	852.009	151.623	146.239	757.507	705.770
Gyári termékek — <i>Objets fabriqués</i>	1,477.089	1,134.799	187.785	200.782	1,289.304	934.017
Egyéb áruk — <i>Autres produits</i>	3,159.833	3,147.735	284.796	445.065	2,875.037	2,702.670
B) Összesen — Total	34,727.742	31,362.685	23,007.131	20,997.405	11,720.611	10,365.280

dig a Balaton kikötője volt. A kikötők és rakodóhelyek áruforgalma az 1938. évben az előző évihez viszonyítva 9·7%-kal csökkent, de így is 1·7%-kal volt nagyobb az 1936. év forgalmánál. Az áruforgalom visszaesése a külforgalomban volt erősebb, ahol a csökkenés 11·6%-ot tett, míg a belforgalomban a hanyatlás 8·7%-os volt. Folyóinokon a forgalom egész évben arányosan oszlott meg és víziutaink jól ki voltak használva. Az áruszállítások megoszlását víziutankint és havonkint részletezve az 1. számú táblázat szemlélteti. A dunai kikötők a legnagyobb forgalmat október és szeptember hónapokban mutatják, a Tiszán a szállítások augusztusban és szeptemberben voltak a legerősebbek, míg a Balaton kikötői június és május hónapokban érték el a legnagyobb forgalmat.

A kikötők áruforgalmát folyónkint és árunkint a 2. számú táblázat részletezi. A dunai kikötők az 1938. évben az egész forgalomnak 89·1%-át bonyolították le. E kikötők forgalma a belforgalomban 9·9%-kal, a külforgalomban 15·7%-kal csökkent. A ki- és berakott áruk mennyisége

általában minden kikötőnél jelentékenyen visszaesett, kivételt csak Győr képez, ahol az áruk mennyisége 35·6%-kal emelkedett. A legtöbb áru Budapest után Dunakeszi és Mohács kikötőiben fordult meg.

A tiszai kikötők az egész forgalomnak 6·6%-át bonyolították le. Szolnok áruforgalma emelkedést, Szegedé és Csongrádé csökkenést mutat. Végeredményben a tiszai kikötők áruforgalma 11·8%-kal haladta meg az előző évi mennyiséget. A Körös kikötőinek forgalma 24·3%-kal megnövekedett. A Sión kevesebb áru került szállításra, mint az előző évben. A balatoni kikötők forgalma 12·1%-kal emelkedett.

Áruk szerint részletezve a kikötők forgalmát, megállapíthatjuk, hogy a nyersolaj, benzin és petróleum kivételével, — amelyeknek mennyisége 4·6%-kal megnövekedett, — valamennyi árunál csökkenés tapasztalható. Gabonából 3·7%-kal, őrleményekből 30·9%-kal kevesebb került szállításra. A só mennyisége 34·9%-kal maradt alatta az előző évi mennyiségnek, szénből 5·4%-kal kevesebbet szállítottak víziúton, mint 1937-ben.

3. A kikötők áruforgalma 1937-ben és 1938-ban országonkint.

Mouvement des marchandises, par pays, dans les ports hongrois en 1937 et 1938.

Származási, illetőleg rendeltetési ország <i>Pays d'origine ou de destination</i>	Feladás <i>Marchandises expédiées des ports</i>		Érkezés <i>Marchandises arrivées</i>	
	1937	1938	1937	1938
	é v b e n m é t e r m á z s á b a n — e n q m é t r.			
Belforgalom — <i>Trafic intérieur</i> . . .	11,527.111	10,383.886	11,480.020	10,613.519
Külforgalom — <i>Trafic international</i> :				
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	53.466	339.832	30.855	58.473
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i> .	157.421	130.068	345.390	350.674
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i>	241.172	250.835	538.787	524.867
Németország — <i>Allemagne</i>	5,250.593	4,856.841	3,417.597	2,367.243
Románia — <i>Roumanie</i>	767.657	512.863	820.994	922.006
Egyéb — <i>Autres pays</i>	63.680	27.286	32.999	24.292
Együtt — <i>Ensemble</i>	6,533.989	6,117.725	5,186.622	4,247.555
Összesen — <i>Total général</i> .	18,061.100	16,501.611	16,666.642	14,861.074

A kikötők áruforgalmát származási és rendeltetési országok szerint a 3. számú táblázat tartalmazza. A belforgalomban feladásra került áruk mennyisége 9·9%-kal, az érkezett áruké pedig 7·5%-kal visszaesett. A külforgalomban feladott áruk mennyiségénél a csökkenés 6·4%-ot tett. A külföldre feladott áruk mennyiségének 79·4%-a a Németbirodalomba, 8·4%-a Romániába, 5·6%-a Bulgáriába, 4·1%-a pedig Jugoszláviába irányult. A Bulgáriába és Jugoszláviába feladott

áruk mennyisége emelkedést, a többi országba küldött áruküldemények súlya pedig csökkenést mutatnak. A külföldről érkezett áruk 55·7%-a a Németbirodalomból, 21·7%-a Romániából, 12·4%-a pedig Jugoszláviából származott. Az egyes országokból érkezett áruk mennyisége általában emelkedett, kivéve Németországot és Jugoszláviát, ahonnan kevesebb áru jött be, mint az előző évben.

P.-H. M. br. dr.

ÁRAK, PÉNZÜGY

A húсарak alakulása 1897 óta.

Variations des prix de viandes depuis 1897 en Hongrie.

Résumé. Plus on a de vieilles données, mieux on peut se faire une idée, en comparant le présent avec le passé, du niveau des prix.

En Hongrie, on ne s'est mis qu'il y a une quinzaine d'années à établir pour les prix des indices et des statistiques détaillées. Pour le temps d'autrefois, on a certaines données, mais elles n'étaient ni convenablement dépouillées, ni placées sur une base propre à faire une comparaison avec le présent.

Afin de comparer les prix de viandes, nous les avons dépouillés pour une longue période, remontant à l'année 1897 où furent ouvertes les Halles de la Ville de Budapest. Ainsi donc, nos investigations ont porté sur 40 ans.

Les prix, nous les avons tirés des *Annuaire des Halles*. Bien que ces *Annuaire* indiquent pour toutes les 40 années envisagées les prix mensuels moyens, nous avons rencontré, pour les dépouiller, des difficultés parfois presque insurmontables.

En premier lieu, nous avons eu de la peine à mettre, au point de vue de la qualité de la marchandise, les données sur une base commune. C'est que, en 40 ans, le nom de la qualité prise comme base de cote a souvent changé.

C'est pourquoi, afin de permettre la comparaison, nous avons dû nous rendre compte, pour la période entière en question, des qualités considérées par le service chargé aux Halles de coter les prix. Mais cela n'était possible que pour les viandes où le changement de dénomination n'amenait pas une différence considérable de prix; et nous n'avons trouvé que 9 espèces de viandes susceptibles d'être ramenées, afin d'en comparer les prix pour 40 années, à un commun dénominateur.

Dans les tableaux ci-dessous, on trouvera, sur les prix annuels moyens, des renseignements détaillés.

*

Rendkívüli gazdasági viszonyok mindig visszatükröződnek az árszínvonalban, sőt éppen az áruk emelkedése, vagy csökkenése az, aminek útján a társadalom legszélesebb rétegei is tudomást vesznek a konjunkturális változásokról. A drágulást mindenki a saját bőrén tapasztalja és ha ennek csak lehetőségét is érzi, máris napirenden van és egyre fokozódó érdeklődést vált ki az árkérdés. Természetes, hogy elsősorban a legfontosabb élelmiszeri cikkek áralakulása áll az érdeklődés központjában, mert hiszen az

ezeknél esetleg beálló drágulás sokszorta súlyosabban érinti a fogyasztókat, mint a könnyebben nélkülözhető cikkeké.

Nem vitás, hogy a mostani viszonyok is az árkérdés felé terelik a fogyasztók figyelmét és nem csoda, ha a nyugateurópai háború fejleményei és különösen a blokárendszer szabályok okozta különleges gazdasági helyzet nálunk is bizonyos idegességet váltott ki a kétségtelenül várható nemzetközi ármozgalmak mérve és azoknak hazánkra való befolyása tekintetében. Kétségtelen azonban, hogy az ország ebbeli helyzete teljesen megnyugtató. Indokolatlan idegességből, megzavarodottságból, vagy spekulációból való akárcsak átmeneti drágításokat hatásaink a múlt tapasztalatai után erős kézzel akadályoznak meg, a nemzetközi árhelyzet által diktált elkerülhetetlen áremelkedéseket (importált nyersanyagoknál stb.) csak oly mértékben tűrnek meg, amint azok elismerése gazdasági vérkeringésünk zavartalan fenntartása érdekében szükségesnek látszik.

Az árszínvonal mindenkori helyzete annál biztosabban ítéltető meg, minél hosszabb időre visszatekintő adatok állanak rendelkezésre az összehasonlítás céljaira. Nálunk az áruk részletes statisztikája az indexszámokkal együtt tulajdonképpen csak alig másfél évtizedes multra tekinthet vissza. Az ezt megelőző időszakokról vannak ugyan bizonyos áradataink, de ezek megfelelő szakszerű feldolgozás és a mai árakkal való közös nevezőre való hozatal híján összehasonlításra alkalmatlanok. Ezért a hosszabb időszakra visszatekintő összehasonlítás lehetővé tételének céljaira az alábbiakban feldolgoztattak az élelmiszerek egyik legfontosabb csoportjának, a húsféléknek az áradatai visszamenőleg egészen 1897-ig, mely évben a főváros vásárcsarnoki intézménye megkezdte működését. Az adatok közzlése 1936-ig történik — amely idő óta az áruk alig módosultak —, tehát kerekén 40 évet ölel fel.

Ez a négy évtizedes időszak valóban párját ritkítja a gazdasági politikai viszonyok változatossága szempontjából és a világesemények, valamint hazánk helyzete szerint három főrésze osztható.

1. 1897-től 1913-ig bezárólag tartott a háborút megelőző évek időszaka. Kiindulási évünkben, 1897-ben, a már évek óta tartó kedvezőtlen gazdasági viszonyok következtében teljes pangás uralkodott. Állattenyésztésünket megbénította a sertésvész és egyéb állatbetegségek súlyos csapása, mezőgazdasági termelésünket pedig a sohasem látott, katasztrófálisan rossz termés hozta válságos helyzetbe, holott még ki sem heverhette az 1894—95. évek agrárválságának megrázkódtatásait. A következő években a stagnáló irányzat — részben a belpolitikai viszonyok miatt is — fokozódott s körülbelül csak az 1904—1905. évek óriási szárazságával érte el mélypontját.

Fordulatot az 1906. év hozott. A politikai viszonyok kedvezőre változásával hazánkra is kiterjedtek az Európa-szerte már évek óta uralkodó kedvező konjunktúra hullámai, néhány jó termés nagyban emelte az agrárlakosság fogyasztóképeségét, a kereskedelmi szerződések életbelépte és az Ausztriával való kiegyezés perfektuálása szintén igen kedvezően hatott vissza az egész gazdasági életünkre. Az 1907. év nemzetközi válsága ugyan nálunk is érezte hatását, de csak kis mértékben és rövid ideig, mert csakhamar újból győzedelmeskedett a felfelé haladó irányzat, mely azután el is tartott egészen 1912-ig. Ez évben azonban már mutatkoztak a visszaesés jelei.

Az élelmiszerárak alakulása valósággal tükrösképe ezeknek a gazdasági mozgalmaknak. A depresszió idején csak aránylag kis arányú ingadozásokat látunk, eleinte lemorzsolódó, majd némileg szilárduló irányzattal. Az első komolyabb árhullám 1906—1907-ben jelentkezik, tehát pontosan összeesik a kedvező konjunkturális változással. Ezután egy kis megtorpanás következik az említett 1907. évi nemzetközi válság utóhatásaként, de csakhamar újabb és nagyarányú árhullám következik, mely 1912-ben éri el tetőpontját. Ez volt az a bizonyos háború előtti nagy drágaság, mely oly nagy port vert fel és hatásainkat, gazdasági és tudományos köreinket akkoriban éveken át foglalkoztatta, a fogyasztó közönség körében pedig valósággal pánikot keltett és szinte társadalmi felfordulással fenyegetett.

2. Az 1914—1924. évek jelzik a háború, majd az inflációs évek időszakát. Jellemzője a sohasem látott aranarchia. Két jellegzetes időszakra oszlik: 1914-től 1918-ig tartott a háború s ezekben az években az árak emelkedése jelentékenyen nagyobbarányú volt, mint a papírpénz értékének az aranyérték-

hez viszonyított csökkenése. Ennek következtében az aranyértékmérőre átszámított árak is jelentékenyen, sőt többszörösükre emelkedtek. 1919-től 1924-ig tartott azután az inflációnak tulajdonképeni korszaka, mikor az egyre magasabbra szökkenő papírkoronának aranyértéke egyre csekélyebb volt. Megindult pénzünk nemzetközi értéklésének rohamos csökkenése, mégpedig oly mértékben, hogy ahhoz az árak minden felfelé törtetés mellett sem tudtak alkalmazkodni és ekkor az aranyra átszámított árak hirtelen zuhanni kezdtek. Ez a helyzet mindaddig tartott, míg a szanálással együtt az 1924. év közepén pénzünk stabilizációja be nem következett.

3. 1924-től számítandó a stabilizált értékmérő időszaka, mikor a pénz belső vásárlóképesége — az 1931 utáni nemzetközi valutáris bizonytalanság ellenére — a pénzérték oldaláról nem szenvedett zavaróan ható befolyást (legalább is nem olyan mértékben, mely jelentősnek lett volna tekinthető). Ez az időszak tulajdonképen négy részre oszlik. 1924—1926-ig tartott a szanálási válság, árcsökkenő irányzattal, ezt követte az 1927/29. évek kedvező konjunktúrája, áremelkedésekkel, majd jött 1930-tól 1934-ig a nemzetközi válság, a maga óriási arányú áreséseivel. A válság alatti áresés példátlan arányú volt és oly alacsony színvonalat hozott létre nálunk, mely az inflációs évek aranyra átszámított csekély értékű áraitra emlékeztetett. 1935-ben azután újra felfelé tartó irányzat kezdődött.

Az alább részletezendő húsárak a budapesti vásárcsarnokok forgalmában kialakult árak, és pedig a kisforgalom árai, tehát azok az árak, melyeket a fogyasztó közvetlenül fizet.

A húsárak a fővárosi vásárcsarnokok árjegyzésein alapulnak, mégpedig a vásárigazgatóság által kiadott vásárcsarnoki évkönyvekben foglalt adatok alapján. Dacára annak, hogy ezek a havi átlagárak a negyvenéves időszakról végig megvannak, összeállításuk és feldolgozásuk sok nehézséggel járt, melyek néha alig voltak áthidalhatók.

Először is nehézséget okozott az árak közös nevezőre való hozatala minőségi szempontból. Négy évtized alatt ugyanis az árjegyzések alapjául szolgáló húsminőségek gyakran változást szenvedtek s az összehasonlítás folyamatossága szempontjából ezeket azonosítani kellett. De ezt az azonosítást csak ott lehetett elvégezni, ahol a minőségi megnevezés változtatása nem jelentett a tényleg fizetett áraknál is lényegbe

1. Évi átlagárak pengőértékben. — *Prix moyens par an, en pengős.*

Év <i>Années</i>	V i a n d e d e											
	Szarvas- marha <i>boeuf</i>	Borjú <i>veau</i>	Sertés <i>porc</i>	M a r h a h ú s <i>boeuf</i>			Borjúhús <i>veau</i>		S e r t é s h ú s <i>porc</i>			Juhhús <i>mouton</i>
	nagybani ára a budapesti piacokon élősúly kg. szerint <i>poids vif, prix en gros du kilo aux marchés de Budapest</i>	vesepecsenye tisztítva <i>aloyau, nettoyé</i>	egyéb peccsenyehús <i>autres parties pour rôti</i>	leveshús <i>pour pot-au-feu</i>	comb <i>cuisse</i>	eleje <i>poitrine</i>	karaj <i>filet</i>	comb, tarja <i>cuisse, pièce parée</i>	kocsonyahús <i>pour faire de la gelée</i>	comb <i>cuisse</i>	kisforgalmi ára a budapesti vásárcsarnokok árjegyzései szerint kilogrammonként <i>prix de détail du kilo, selon les prix cotés par les Halles de Budapest</i>	
1897	0.67	0.87	1.23	4.37	1.84	1.66	2.23	1.55	1.91	1.60	1.18	1.32
1898	0.74	0.87	1.29	4.23	1.82	1.67	2.30	1.59	1.96	1.62	1.24	1.32
1899	0.74	0.87	1.07	4.43	1.82	1.66	2.39	1.61	1.83	1.45	1.07	1.35
1900	0.77	0.90	1.14	4.45	1.84	1.67	2.42	1.61	1.86	1.44	0.98	1.38
1901	0.74	0.84	1.06	4.45	1.84	1.68	2.33	1.61	1.77	1.35	0.86	1.37
1902	0.78	0.88	1.23	4.45	1.82	1.68	2.41	1.62	1.88	1.53	0.96	1.38
1903	0.82	0.97	1.42	4.53	1.82	1.68	2.56	1.74	2.04	1.69	1.10	1.44
1904	0.86	0.94	1.37	4.63	1.91	1.71	2.61	1.89	2.11	1.74	1.15	1.49
1905	0.94	1.04	1.55	4.90	2.03	1.83	2.83	2.03	2.42	1.97	1.26	1.66
1906	0.98	1.25	1.50	5.31	2.18	2.03	3.21	2.38	2.49	2.—	1.27	1.78
1907	1.02	1.18	1.59	5.19	2.28	2.15	3.23	2.35	2.60	2.10	1.39	1.76
1908	0.95	1.03	1.46	4.31	2.04	1.90	2.68	1.89	2.55	2.—	1.19	1.70
1909	0.95	1.09	1.67	3.94	2.01	1.87	2.61	1.85	2.62	2.07	1.31	1.63
1910	1.02	1.28	1.82	4.30	2.20	2.03	3.13	2.22	2.81	2.25	1.43	1.67
1911	1.13	1.42	1.90	5.10	2.62	2.38	3.60	2.64	3.07	2.47	1.58	1.86
1912	1.21	1.37	1.82	5.27	2.74	2.54	3.67	2.69	3.10	2.50	1.56	1.83
1913	1.18	1.32	1.58	5.17	2.75	2.53	3.64	2.62	2.91	2.31	1.40	1.74
1914	1.08	1.18	1.62	4.75	2.57	2.37	3.43	2.45	2.76	2.22	1.20	1.57
1915	2.29	2.21	3.86	6.09	4.63	4.48	5.22	4.18	4.42	3.93	1.95	2.84
1916	3.33	3.01	4.70	8.84	7.02	6.79	7.59	5.83	5.93	5.29	2.52	4.76
1917	2.95	2.86	3.38	8.79	6.68	6.53	7.27	5.48	4.73	4.32	2.03	5.08
1918	4.52	5.15	3.40	14.22	10.92	10.51	13.29	10.17	5.94	5.56	2.57	8.63
1919	1.68	3.50	—	4.56	4.01	3.99	7.46	5.47	3.90	3.63	1.72	3.36
1920	1.05	1.11	1.93	2.49	2.12	2.04	2.39	1.87	2.76	2.44	1.35	1.71
1921	0.56	0.63	0.99	2.10	1.26	1.19	1.45	1.06	1.62	1.39	0.69	0.99
1922	0.47	0.68	0.94	1.67	1.18	1.10	1.34	0.98	1.35	1.22	0.58	0.86
1923	0.85	1.20	1.49	2.15	1.71	1.63	2.14	1.58	1.99	1.80	0.91	1.22
1924	1.17	1.48	1.82	4.72	3.04	2.98	3.93	2.71	3.38	2.95	1.45	2.16
1925	1.15	1.43	1.60	5.84	3.07	2.97	4.05	2.65	3.55	2.82	1.34	2.28
1926	1.02	1.34	1.37	4.92	2.73	2.63	3.79	2.47	3.04	2.42	1.06	1.97
1927	1.10	1.56	1.63	5.68	2.87	2.80	4.32	2.72	3.63	2.95	1.33	2.27
1928	1.07	1.51	1.61	5.66	2.79	2.73	4.06	2.62	3.53	2.81	1.22	2.26
1929	1.11	1.52	1.61	5.87	2.90	2.85	4.23	2.66	3.43	2.76	1.10	2.28
1930	1.06	1.43	1.33	5.56	2.81	2.75	3.84	2.49	3.26	2.55	1.06	2.14
1931	0.87	1.04	1.12	5.34	2.53	2.43	3.36	2.05	2.78	2.15	1.—	2.02
1932	0.64	0.76	0.98	4.38	1.92	1.83	2.45	1.47	2.23	1.71	0.79	1.56
1933	0.54	0.78	0.82	3.82	1.68	1.56	2.19	1.32	1.94	1.54	0.73	1.53
1934	0.54	0.76	0.79	3.91	1.66	1.54	2.27	1.35	1.94	1.51	0.76	1.48
1935	0.63	0.72	0.81	3.94	1.64	1.51	2.09	1.20	1.75	1.35	0.55	1.42
1936	0.74	0.97	1.—	4.20	1.97	1.83	2.65	1.57	2.03	1.73	0.71	1.59

vágó eltérést. A csarnoki jegyzésekben közölt húsfajták közül csak kilencnél lehetett ezt az azonosítást elvégezni, tehát csak ennek a kilencfajta húsnak az áralakulását lehetett negyven évre visszamenőleg azonos alapon kiszámítani. És pedig:

a) *Marhahús:*

1. Vesepecsenye tisztítva.
2. Egyéb peccsenyehús.
3. Leveshús.

b) *Borjúhús:*

4. Comb.
5. Eleje.

c) *Sertéshús:*

6. Karaj.
7. Comb, tarja.
8. Kocsonyahús.

d) *Juhhús:*

9. Comb.

Amint látni, a felsorolt húsfajták magukban foglalják a fogyasztás szempontjából fontosnak tekintendő összes húsminőségeket s így kétségkívül helyes képet nyújtanak a húsarak alakulásáról.

Az adatok az egész vonalon pengőértékre számítottak át. Az átszámítás az első években, mikor a hivatalos árjegyzések még forintban és krajcárban történtek, egy forint = 2·32 pengő, a koronában jegyzett árak pedig 1 korona = 1·16 pengő arányban történtek. A háborús és az inflációs években természetesen figyelembe kellett venni a pénz értékének a változásait is és ennek megfelelően minden hónapban külön átszámítási kulcsot kellett alkalmazni.

Az aranykoronának, majd a pengőnek a háborús és az inflációs évek papírkoronaértékéhez való arányát a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal állapította meg (lásd: Magyar Statisztikai Szemle 1926. 12. sz. és 1927. 1. sz.) és ezek az arányszámok kerültek alkalmazásra a húsarak átszámításánál az 1914—1924. években. A korona értékállandóságának helyreállítása után 1925-ben és 1926-ban az árak egységesen 12.500-as kulccsal számítottak át, míg 1927 után már pengőben történt az árak közlése és így átszámításra többé nem volt szükség.

Jelen ismertetésben csak az évi átlagárak közöltek, miután a rendelkezésre álló tér korlátozottsága miatt havi árak közlése nem lehetséges. Az évi átlagárakat teljes részletességgel az 1. sz. táblázat közli. E táblázatban a hús kicsinybeni árai mellett a legfontosabb vágóállatok (szarvasmarha, borjú, sertés) egy-egy jellegzetes fajtájának áralkulása megtalálható, a húsarakkal való összehasonlítás lehetővé tétele céljából. A közölt állatarak a budapesti állatvásári árak alapján vannak kiszámítva.

A tényleges árak mellett a 2., 3. és a 4. sz. táblázatok indexszámokat is közölnek, mégpedig háromfélétt. Először is kiszámítottak a kiindulási évhez, vagyis 1897-hez viszonyított indexszámok, de kiszámítottak az indexek 1913. és 1929. évi alappal is, hogy az e két évvel való összehasonlítás is közvetlenül lehetővé váljék. Az 1913. évi áraihoz, mint a világháborút megelőző utolsó évhez való viszonyítás ma is nagyon divatos még az árstatisztika körében, 1929 pedig a legutóbbi nagy válságot megelőző kulminációs év, melyhez a válság, majd a válság utáni évek árait szokás hasonlítani.

A húsarak összefoglaló adatai.

A hús kétségkívül igen nagy fontossággal bíró élelmezési cikknek tekintendő. Sőt a városi lakosság szempontjából sok tekintetben a lisztnél és a kenyéرنél is jelentősebbnek tekinthetjük, mert például a magasabbrendű életszínvonalon élő fővárosi lakosság által a hús beszerzésére fordított kiadások jelentékenyen magasabbak, mint a lisztre és kenyérré fordított költségek. Ezért azután a városi lakosság körében a hús drágulása rendszerint még nagyobb visszahatást kelt, mint a lisztné, vagy a kenyéرنé a drágulása. A kilencszázas évek drágasági mozgalmában is elsősorban a húsarak felszökkenése szerepelt és a húsdrágaság problémáját úgyszólván azonosították az általános drágasággal.

A székesfőváros élelmezésében a marhahús és a sertéshús egyaránt nagy szerepet játszik. Kiseb a jelentősége a borjúhúsnak, míg a juhhús az előbbieket mellett alig jön tekintetbe.

A húsfogyasztás az idők folyamán a fővárosban a fogyasztók számához viszonyítva nem mutat emelkedő irányzatot, sőt határozottan visszafejlődőben van. Kitűnik ez a húsfogyasztás fejenkinti alakulását feltűntető alábbi adatokból:¹⁾

Év	Összes budapesti húsfogyasztás		Indexszámok
	m. mázsában	fejenkint kg-ban	
1897	335.851	55·6	100·0
1898	358.887	53·2	95·7
1899	371.569	53·3	95·9
1900	382.305	53·1	95·6
1901	387.827	52·1	93·6
1902	380.907	49·6	89·2
1903	379.985	48·1	86·5
1904	364.702	45·0	81·0
1905	370.752	47·5	85·4
1906	354.450	44·7	80·4
1907	360.401	44·4	79·9
1908	411.338	49·4	88·9
1909	431.627	50·7	91·2
1910	433.091	41·8	73·4
1911	429.693	48·3	86·9
1912	460.504	50·6	91·0
1924	259.502	27·2	48·9
1925	328.738	34·3	61·7
1926	419.478	43·5	78·3
1927	350.324	36·1	64·9
1928	358.866	36·7	66·0
1929	317.216	32·2	57·9
1930	413.334	41·3	74·2
1931	403.455	40·0	71·9
1932	416.583	40·8	73·4
1933	417.501	40·5	72·8

¹⁾ L. „A székesfőváros multja és jelene számokban“ Budapest szföv. stat. hivatalának statisztikai közleményei, 87. kötet 1. sz. 436. lap.

A húsfogyasztás viszonylagos csökkenését nem szabad minden további nélkül kedvezőtlen jelenségnek tekinteni. Természetesen lehetséges, sőt valószínű, hogy itt is közrejátszik a lakosság megcsökkent vásárlóképessége, de egyéb tényezők alighanem nagyobb szerepet játszanak és az egész négy évtizedes korszakot tekintve, inkább a fogyasztásban történt eltolódásról van szó, amit mutat különösen a baromfifogyasztásnak, valamint — az utóbbi években — a tejtermékek (vaj, sajt) fogyasztásának nagyarányú emelkedése. Befolyása lehet újabban annak a felfogásnak is, mely egészségügyi és hiúsági szempontból propagálja a húsfogyasztás megszorítását. Mindenesetre tény, hogy ma a fővárosban a húsfogyasztás általános színvonala jelentősen alacsonyabb, mint a háború előtt volt.

Ha a főváros húsfogyasztása szempontjából az 1897. év adatait 100-zal vesszük egyenlőnek, látjuk, hogy azóta az összes évek közül, melyekről adatokkal rendelkezünk, egyetlenegy olyan sem akadt, mely azt a színvonalat újra elérte volna. Egészen 1901-ig maradt csak az indexszám 90 felett s azután 1904-ig 81-ig süllyedt. A csökkenés évről-évre folyamatosan és fokozatosan történt. 1905-ben a húsfogyasztás valamivel javult, de 1906—1907-ben, a húsdrágaság egyik kulminációs pontján megint 80-ra, sőt ez alá esett, amit az 1907. évi 79·9-es index mutat. 1908-ban és 1909-ben a húsarak elég számottevően visszaestek, az általános gazdasági helyzet meglehetősen kedvező volt, aminek együttes hatásaként a húsfogyasztás újra elérte az 1897. évi fogyasztás 91·2%-át. 1910-ben az újabb és elég rohamosan jelentkező drágasági hullámra újra visszaesés észlelhető, mégpedig oly nagyarányú, hogy ez évben az index 73·4-re esett vissza. 1911-ben a drágulás folytatódott, de ebben az igen magas konjunktúrájú évben a húsfogyasztás annak dacára emelkedett, és emelkedett 1912-ben is, mikor a húsarak lemorzsolódása megint megkezdődött.

Az 1912. év után egészen 1924-ig a főváros húsfogyasztásáról adatokkal nem rendelkezünk. Egészen világos azonban, hogy a háború alatt a főváros közönségének húsfogyasztása fokozatosan a minimumra redukálódott és nem sokkal jobb volt a helyzet az infláció éveiben sem, mikor a látszatkonjunktúrát kihasználó vékony társadalmi rétegen kívül a tömegek életszínvonala mélységesen alászállott, bár egyes

években a közvágóhídi vágások emelkedése magasabb fogyasztásra látszik utalni. Az 1924. év adatai, melyek oly évre vonatkoznak, melynek első fele még az inflációs időszakra esik, ezt még élénken visszatükrözik. Ekkor a fejenkinti fogyasztás nem volt több 27·2 kg-nál, ami 48·9%-át éri el csupán az 1897. évi fogyasztásnak. Ez lassankint emelkedett 1926-ig 78·3%-ra, de azután újra visszaesett. Az 1930—1933. években a fejenkinti fogyasztás 40 kg körül állott.

Nyers átlagban elmondhatjuk, hogy a háború és infláció utáni években a főváros húsfogyasztása mintegy 20%-kal, vagyis fejenkinti 10 kg-mal alacsonyabb a háború előttinél.

1. *Marhahús.* A Budapesten fogyasztásra került vágómarhák száma a kilencvenes évek végén és a XX. század első évtizedében általában évente mintegy 90 ezer volt, leszámítva az első nagyobb drágasági hullamba eső 1906—1908. éveket, mikor a fogyasztás 75—80 ezer darabra esett vissza.

Újabb visszaesést okozott az 1910 után jelentkező árhullám, még hozzá az előbbinél jóval nagyobb arányút, melynek következtében a Budapesten fogyasztásra került szarvasmarhák száma 65.000-re esett vissza. 1913-ban és 1914-ben, tehát egészen a háború kitöréséig újból némi javulás állott be a fogyasztásban a visszaeső árak hatása alatt.

A háborús évek, valamint az inflációs idők szarvasmarha-fogyasztásáról adatok nem állnak rendelkezésre. Bizonyos azonban, hogy a háború alatt a polgári fogyasztás nagyot csökkent, bár a budapesti vágások száma 1914—1918-ban igen nagy emelkedést mutatott a hadseregek óriási szükségletei következtében. Igen alacsony lehetett az 1920. évi fogyasztás is még, de viszont a többi inflációs években a fogyasztás valószínűleg erősen emelkedett, amit mutat az, hogy 1921-ben 90.000-nél, 1922-ben pedig 100.000-nél is több marhát vágtak a fővárosban. Később azután a fogyasztás mindinkább csökkent és az utolsó években a fővárosi szarvasmarhafogyasztás mindössze 40.000 darab körül állott.

Ez adatok alapján elmondhatjuk, hogyha figyelembe is vesszük, hogy a fővárosban vágásra került szarvasmarhák minősége javult és átlagsúlya is emelkedett a multhoz képest, ma a szarvasmarhafogyasztás csak mintegy felét teszi ki a háború előtti fogyasztásnak. Kétségtelen, hogy az összes húsfajták közt a marhahús fogyasztásánál állott be a legnagyobb arányú csökkenés, mert láttuk fentebb, hogy a fejenkinti húsfogyasztás — az összes húsfajtákból — a fővárosban csak mintegy 20%-os esést mutat. Eszerint kétségtelen, hogy a húsfogyasztás tekintetében erős eltolódás állott be

más húsfajták javára, amit egyébként a közvetlen tapasztalat is bizonyít.

A háború előtti időszakot tekintve azt látjuk, hogy a marhahús áralakulását átlagban összefoglaló indexszámok 1904-től kezdve mutatnak emelkedést s az index — az 1897. évi árakat 100-zal véve egyenlőnek — az első árhullám tetőzésekor, vagyis 1907-ben, 124-et ért el. 1908-ban és 1909-ben igen erős visszaesést látunk, mely az indexet ez utóbbi évben 104-ig szorította le. Csakhamar következett azonban a második árhullám, mely különösen 1911-ben idézett elő gyors drágulást, majd 1912-ben az évi átlagos indexet 141-ig emelte. A

marhahús indexszáma 1913-ban is csak egy ponttal esett vissza s így magas árszínvonalát akkor csaknem teljes mértékben megőrizte.

A tényleges árakat tekintve, 1897-ben a vesepecsenye ára 4.37 pengőnek felelt meg, mely ár átmeneti csökkenés után a század legelső éveiben 4.45 pengőre emelkedett. A bekövetkezett drágulás az árhullámok tetőzött pontján azután erősen 5 pengő fölé emelte árát. Az egyéb pecsenyehús ára az előbbinek rendszerint felét sem érte el és az 1897. év átlaga szerint 1.84 pengő értékű volt, majd 1907-ben 2.28 pengőre, 1912-ben pedig 2.74 pengőre (sőt 1913-ban 2.75 pengőre) emelkedett. A

2. Összefoglaló indexszámok évi átlagban. — *Indices sommaires moyens, par an.*

1897. évi átlagárak = 100 — *Prix moyens de 1897 = 100.*

Év An- nées	V i a n d e d e												Hús Viandes
	Marhahús — <i>boeuf</i>				Borjűhús — <i>veau</i>			Serteshús — <i>porc</i>				Juhhús <i>mouton</i>	
	vese- pecsenye tisztítva <i>aloyau, nettoyé</i>	egyéb pe- csenyehús <i>autres parties pour rôti</i>	leves- hús pour <i>pot-au- feu</i>	átlag <i>en mo- yenne</i>	comb <i>cuisse</i>	eleje <i>poitrine</i>	átlag <i>en mo- yenne</i>	karaj <i>filet</i>	comb, tarja <i>cuisse, pièce parée</i>	kocsonya- hús <i>pour faire de la gelée</i>	átlag <i>en mo- yenne</i>	comb <i>cuisse</i>	
1897	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1898	97	99	101	99	103	103	103	103	101	105	103	100	101
1899	101	99	100	100	107	104	106	96	91	91	93	102	99
1900	102	100	101	101	109	104	107	97	90	83	90	105	99
1901	102	100	101	101	104	104	104	93	84	73	83	104	96
1902	102	99	101	101	108	105	107	98	96	81	92	105	99
1903	104	99	101	101	115	112	114	107	106	93	102	109	105
1904	106	104	103	104	117	122	120	110	109	97	105	113	109
1905	112	110	110	111	127	131	129	127	123	107	119	126	119
1906	122	118	122	121	144	154	149	130	125	108	121	135	129
1907	119	124	129	124	145	152	149	136	131	118	128	133	132
1908	99	111	114	108	120	122	121	134	125	101	119	129	117
1909	90	109	113	104	117	119	118	137	129	111	126	123	116
1910	98	119	122	113	140	143	142	147	141	121	136	127	129
1911	117	142	143	137	161	170	166	161	154	134	150	141	148
1912	121	149	153	141	165	174	170	162	156	132	150	139	150
1913	118	149	152	140	163	169	166	152	144	119	138	132	144
1914	109	140	143	131	154	159	157	144	139	102	128	119	134
1915	139	252	270	220	234	269	252	232	246	165	214	215	225
1916	202	382	409	331	341	376	359	311	331	213	285	360	325
1917	201	364	394	320	326	353	340	248	270	172	230	385	302
1918	325	593	634	517	597	656	627	311	347	218	292	653	483
1919	104	218	240	187	335	353	344	204	227	146	192	254	231
1920	57	115	123	98	107	121	114	144	153	114	137	130	118
1921	48	68	72	63	65	68	67	85	87	58	77	75	70
1922	38	64	66	56	60	63	62	71	76	49	65	65	61
1923	49	93	98	80	96	102	99	104	113	77	98	92	90
1924	108	165	179	151	176	175	176	177	184	123	161	164	161
1925	134	167	179	160	182	171	177	186	176	114	159	173	165
1926	113	148	158	140	170	159	165	159	151	90	133	149	144
1927	130	156	169	152	194	175	185	190	184	113	162	172	165
1928	129	152	164	148	182	169	176	185	176	103	155	171	159
1929	134	158	172	155	190	171	181	180	172	93	148	173	160
1930	128	153	165	149	172	161	167	171	159	90	140	162	151
1931	122	137	146	135	151	132	142	146	134	85	122	153	134
1932	100	104	110	105	110	95	103	117	107	67	97	118	103
1933	87	91	94	91	98	85	92	102	96	62	87	116	92
1934	89	90	93	91	102	87	95	102	94	64	87	112	93
1935	90	89	91	90	94	77	86	92	84	47	74	108	86
1936	96	107	110	104	119	101	110	106	108	60	91	120	103

leveshús nem sokkal volt olcsóbb a közönséges pecsenyehúsnál, mert az 1897. évi átlag szerint 1.66 pengőnek felelt meg, majd 1907-ben 2.15 pengőre, 1912-ben pedig 2.54 pengőre drágult.

A marhahúsnál tehát a háború előtti időszakban igen lényeges drágulást látunk, bár egyéb húsfajtáknál — mint alább látni fogjuk — a drágulás aránya még nagyobb volt.

Az 1913. évben megindult enyhülő irányzatot a húsaraknál is a háború szakította félbe. A háború előrehaladtával, majd az összeomlás idején a főváros húsellátásában is hiány állott be, mely sokszor ínség jellegét öltötte. A legfinomabb húsfajták gyakran teljesen eltűntek a forgalomból, így pl. a vesepecsenyéről 1919-ben és 1920-ban alig sikerült néhány árjegyzést szereznii. E zavaros idők húsarai ezért nagy óvatossággal kezelendők, mert megbízhatóságuk is kérdéses. Az inflációs időknek későbbi aranyra átszámított árai pedig itt éppoly kevésbé adnak megnyugtató összehasonlítási alapot, mint egyebütt.

A marhahús ára a háború első hónapjaiban még nem mutat emelkedést, sőt az 1914. év II. felének árai alacsonyabbak az első féllévinél, holott ekkor pl. a gabona- és lisztárak már rohamos emelkedéssel számították le a rendkívüli viszonyokat. De ebben az időben az ország hús tekintetében jobban állott, mint a gabonafélék, különösen a kenyérmagvak tekintetében, mert az 1914. évi termés rendkívül gyenge volt. Ezért a húsarak hatósági szabályozására (maximálására) is később került a sor. De azért természetesen a húsarak is csakhamar sohasem látott magasságot értek el s már 1916-ban a marhahúsarak általában meghaladták a 10 koronát (papírkorona értékben számítva), majd 1918-ban a finomabb hús (ha egyáltalán volt ilyen kapható) 30 korona felé járt. Ugyanebben az évben az olcsóbb marhahúsfajták átlagára is jóval 20 korona felett volt már.

Az igazi árugrásokat azonban a következő évek hozták, ami végül is oda vezetett, hogy az 1924. évi átlagárak szerint a vesepecsenye ára 60.000 koronánál is magasabb lett és az olcsó húsfajták is közel 40.000 koronába kerültek. Ez azt mutatja, hogy ez évben a vesepecsenye ára több mint 13 ezerszerese volt az 1913. évinek, míg ugyanakkor a leveshús közel 18 ezerszeresére drágult.

Aranyértékre, azaz pengőértékre átszámítva a kép persze egészen más. A marhahús átlagárának papírkoronaalapon számított indexei ugyanis összehasonlítva az aranyértékre átszámított indexszel, a tárgyalt időszakban a következő összeállításból látható képet adják:

Itt is tisztán észlelhetők az inflációs évek jellegzetes irányzatai. 1918-ig a marhahús ára aranyra átszámítva is nagy arányban emelkedett, majd 1922-ben az 1897. évi ár 56%-ára süllyedt. Csak

Év	Marhahúsarak átlagos indexszámai (1897 = 100)	
	aranyalapon	papírkorona alapon
1914. évi átlag	131	139
1915. " "	220	291
1916. " "	331	561
1917. " "	320	740
1918. " "	517	1.261
1919. " "	187	1.767
1920. " "	98	4.948
1921. " "	63	5.405
1922. " "	56	15.201
1923. " "	80	324.900
1924. " "	151	2,276.000

1924-ben állott ismét helyre a marhahús áralakulásánál is az akkori időknek megfelelő egyensúly.

Az 1924. évi szanálással beállott új helyzetben a marhahús ára is magas színvonalon alakult ki, bár nem nagyon sokkal haladta meg — pengő értékben — az 1912—1913. évek magas húsarait. A magas árszínvonal aránylag nem nagy ingadozásokkal egészen 1930-ig tartotta magát. Az 1913. év átlagáraihoz viszonyítva ezekben az években a húsarak indexszámai a következőnek mutatják az ár-helyzetet:

Év	Marhahúsarak indexszámai (1913=100)			
	Vesepecsenye	Egyéb pecsenyehús	Leveshús	Marhahús átlag
1924. évi átlag	92	111	118	108
1925. " "	114	112	118	114
1926. " "	96	99	104	100
1927. " "	110	105	111	109
1928. " "	109	102	108	106
1929. " "	114	106	113	111
1930. " "	108	103	109	106

Az indexszámok két kulminációs pont körül csoportosulnak. Az elsőt az 1925. év jelzi, mikor a marhahús átlagos indexe 1913-hoz képest 114-ig emelkedett, a második pedig 1929-ben alakult ki, az előbbinél valamivel alacsonyabb színvonalon, amit ez év 111-es indexe mutat. Az áringadozások azonban — mint látni — elég szűk keretek között mozogtak e hét esztendő lefolyása alatt és az átlagos index egyik évben sem süllyedt 100 alá. Az áralakulás jellegzetessége, hogy a fenti kereteken belül a vesepecsenye ára erős kilengések mellett is inkább szilárduló irányzatú volt, míg a többi húsfajtáknál az ellenkező észlelhető.

Az 1924. évvel megkezdődött és 7 éven át fennmaradt magas árak időszaka azonban csakhamar véget ért és a jelentkező világválsággal együtt megindult a marhahús árának a zuhanása is. A hús áránál — természetesen a vágóállatokkal együtt — a válságos évek páratlan árzuhanásokat idéztek elő s ha az előbbi években az árszínvonal a tárgyalt

3. Összefoglaló indexszámok évi átlagban. — *Indices sommaires moyens, par an.*1913. évi átlagárak = 100 — *Prix moyens de 1913 = 100.*

Év <i>Années</i>	V i a n d e d e												Hús <i>Viandes</i>
	Marhahús — <i>boeuf</i>				Borjűhús — <i>veau</i>			Serteshús — <i>porc</i>				Juhhús <i>mouton</i>	átlag <i>en moyenne</i>
	vese- pecsenye tisztítva <i>aloyau, nettoyé</i>	egyéb pecsenye- hús <i>autres parties pour rôti</i>	leveshús <i>pour pot-au-feu</i>	átlag <i>en mo- yenne</i>	comb <i>cuisse</i>	eleje <i>poitrine</i>	átlag <i>en mo- yenne</i>	karaj <i>filet</i>	comb, tarja <i>cuisse, pièce parée</i>	kocsonya- hús <i>pour faire de la gelée</i>	átlag <i>en mo- yenne</i>	comb <i>cuisse</i>	
1897	85	67	66	71	61	59	60	66	69	84	72	76	69
1898	82	66	66	71	63	61	62	68	70	88	75	76	70
1899	86	66	66	71	66	62	64	63	63	76	67	77	69
1900	86	67	66	72	67	62	64	64	62	70	65	80	69
1901	86	67	66	72	64	62	63	61	58	61	60	79	67
1902	86	66	66	72	66	62	64	64	67	68	67	80	69
1903	88	66	66	72	71	66	69	70	74	78	74	83	73
1904	90	70	68	74	72	72	72	72	76	82	76	86	76
1905	95	74	72	79	78	78	78	84	85	90	86	95	83
1906	103	79	80	86	88	91	90	86	87	91	88	102	90
1907	101	83	85	89	89	90	90	89	91	99	93	101	92
1908	84	75	75	77	74	72	73	88	87	85	86	98	81
1909	76	73	74	74	72	70	71	90	90	93	91	93	81
1910	83	80	80	81	86	85	86	97	98	102	99	96	90
1911	99	95	94	98	99	101	100	106	107	113	109	107	103
1912	103	100	101	101	101	103	102	107	108	111	109	105	104
1913	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1914	92	94	94	94	94	94	95	95	97	86	93	90	93
1915	118	169	178	157	144	159	152	153	171	139	155	163	156
1916	171	256	269	236	209	222	216	257	230	179	206	273	226
1917	170	244	259	229	200	209	205	163	187	145	167	292	210
1918	275	398	417	369	366	388	378	205	241	183	212	495	335
1919	88	146	158	134	205	209	207	134	158	123	139	192	160
1920	48	77	81	70	66	72	69	95	106	96	99	98	82
1921	41	46	47	45	40	40	40	56	60	49	56	57	49
1922	32	43	43	40	37	37	37	47	53	41	47	49	42
1923	42	62	64	57	59	60	60	68	78	65	71	70	62
1924	92	111	118	108	108	104	106	116	128	103	117	124	112
1925	114	112	118	114	112	101	107	122	122	96	115	131	115
1926	96	99	104	100	104	94	99	105	105	76	96	113	100
1927	110	105	111	109	119	104	111	125	128	95	117	130	115
1928	109	102	108	106	112	100	106	122	122	87	112	130	110
1929	114	106	113	111	117	101	109	118	119	78	107	131	111
1930	108	103	109	106	106	95	101	113	110	76	101	123	105
1931	103	92	96	96	93	78	86	96	93	71	88	116	93
1932	85	70	72	75	67	56	62	77	74	56	70	89	72
1933	74	61	62	65	60	50	55	67	67	52	63	88	64
1934	75	60	61	65	63	51	57	67	65	54	63	85	65
1935	76	60	60	64	58	46	52	61	58	39	54	82	60
1936	81	72	72	74	73	60	66	70	75	50	66	91	72

40 éves kornak legmagasabb áraival járt — mindig eltekintve a háború és infláció abnormis áraitól — az irányzat csakhamar az ellenkező végletbe csapott át és rövid néhány év alatt sohasem látott alacsony árak kerültek felszínre. Ekkor a marhahús ára is lényegesen az 1897. évi árszínvonal alá süllyedt. Igen érdekesen látni ezt a pusztító értékrombolást, ha az 1929 óta 1936-ig terjedő időszak átlagos marhahúsárait összehasonlítjuk egyrészt az 1897. év, másrészt az 1913. és 1929. év áraival. Volt ugyanis a marhahús átlagára indexszámokban:

Év	1897 = 100	1913 = 100	1929 = 100
1929. évi átlag . . .	155	111	100
1930. " " . . .	149	106	96
1931. " " . . .	135	96	87
1932. " " . . .	105	75	68
1933. " " . . .	91	65	59
1934. " " . . .	91	65	59
1935. " " . . .	90	64	58
1936. " " . . .	104	74	67

Eszerint 1929-től 1933-ig, tehát rövid négy év alatt a marhahús budapesti ára több mint 40%-kal csökkent, s ezzel 30—35%-kal alacsonyabb lett az 1913. évi színvonalnál is, sőt 9—10%-kal elmaradt az 1897. évi áráktól is. Ily arányú árzuhanásra stabil értékmérő mellett — belföldi szempontból a pengőt stabilnak lehet tekinteni ebben az időszakban is — nem találni példát. És a húsnál annál súlyosabb volt a helyzet, mert ez a depresszió tel-

jes 3 esztendeig tartott és még az 1936-ban jelentkező javulás is csak elég mérsékeltnek nevezhető.

És a válságra legjellemzőbb, hogy a rohamos árzuhanások ellenére a főváros fogyasztása marhahúsból nemhogy emelkedett volna, hanem tovább csökkent. Láttuk fentebb, hogy a fővárosi vágások száma 1936-ban már csak $\frac{2}{5}$ része volt az 1897. évinek, de erre vall az is, hogy elsősorban a tömegfogyasztás céljait szolgáló olcsóbb húsfajták ára

4. Összefoglaló indexszámok évi átlagban.

Indices sommaires moyens, par an.

1929. évi átlagárak = 100 *Prix moyens de 1929 = 100.*

Év <i>Années</i>	V i a n d e d e												Hús <i>Viandes</i>
	Marhahús — <i>boeuf</i>				Borjúhús — <i>veau</i>			Sertéshús — <i>porc</i>				Juhhús <i>mouton</i>	átlag <i>en moyenne</i>
	vesepe- csenye tisztítva <i>aloyau, nettoyé</i>	egyéb pecse- nyehús <i>autres parties pour rôti</i>	leves- hús <i>pour pot-au- feu</i>	átlag <i>en moyenne</i>	comb <i>cuisse</i>	eleje <i>poitrine</i>	átlag <i>en moyenne</i>	karaj <i>filet</i>	comb, tarja <i>cuisse, pièce parée</i>	kocso- nyahús <i>pour faire de la gelée</i>	átlag <i>en moyenne</i>	comb <i>cuisse</i>	
1897	75	63	58	65	53	58	55	56	58	108	68	58	63
1898	72	63	59	64	54	60	57	57	59	113	70	58	63
1899	75	63	58	65	56	61	59	53	53	98	63	59	62
1900	76	63	59	65	57	61	59	54	52	89	61	61	62
1901	76	63	59	65	55	61	57	52	49	78	56	60	60
1902	76	63	59	65	57	61	59	54	56	87	62	61	62
1903	78	63	59	65	61	65	63	59	62	100	69	63	66
1904	79	66	60	67	62	71	66	61	63	104	71	65	68
1905	84	70	64	72	67	77	71	71	72	115	80	73	74
1906	91	75	71	78	76	90	82	72	73	116	82	78	81
1907	89	78	75	80	76	89	82	76	76	127	86	77	83
1908	74	70	66	70	63	71	67	74	73	109	80	75	73
1909	67	69	66	67	62	70	65	76	75	119	85	71	73
1910	73	75	71	73	74	84	78	82	82	130	92	73	81
1911	87	90	83	88	85	99	92	89	90	144	101	82	93
1912	90	94	89	91	87	102	94	90	91	142	101	80	94
1913	88	94	88	90	86	99	92	84	84	128	93	76	90
1914	81	89	83	85	81	93	87	80	81	110	86	69	84
1915	104	159	157	142	123	157	139	129	143	177	145	124	141
1916	151	242	238	214	179	220	198	173	192	229	193	208	203
1917	150	230	229	206	172	206	188	138	157	185	155	223	189
1918	243	375	369	334	314	384	346	173	202	234	197	378	302
1919	78	138	140	121	176	206	190	113	132	157	130	147	144
1920	43	73	72	63	56	71	63	80	89	123	93	75	74
1921	36	43	42	41	34	40	37	47	51	62	52	43	44
1922	28	41	38	36	32	37	34	39	44	53	44	38	38
1923	37	59	57	52	51	60	55	58	66	83	66	53	56
1924	81	104	104	97	93	102	97	98	107	132	109	95	101
1925	100	106	104	103	96	100	98	103	102	123	107	100	103
1926	84	94	92	90	89	93	91	88	88	97	90	86	90
1927	97	99	98	98	102	102	102	106	107	122	109	99	103
1928	96	96	95	95	96	99	97	103	102	111	105	99	99
1929	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1930	96	97	96	96	91	94	92	95	92	97	95	94	94
1931	91	87	85	87	79	77	78	81	78	91	82	88	84
1932	75	66	64	68	58	56	57	65	62	72	66	68	64
1933	65	58	55	59	52	50	51	55	56	67	59	67	58
1934	66	57	54	59	54	51	52	55	55	69	59	65	58
1935	67	56	53	58	49	45	47	51	49	51	50	62	54
1936	72	68	64	67	63	59	61	59	63	65	61	69	64

zuhant a legerősebben, míg a vesepecsenye ára némileg jobban tudta magát tartani.

2. *Borjűhús.* A borjűhús a tömegfogyasztás szempontjából kisebb jelentőséggel bír, mint akár a marhahús, akár a serteshús. Ára rendszerint mind a kettőnél magasabb. A fogyasztás mennyiségére vonatkozólag adatokkal nem rendelkezünk, csak a fővárosi vágások száma ad erre vonatkozólag bizonyos támpontot, mely általában 100.000 körül van. A háború előtt elég jelentékeny mennyiségek kerültek a fővárosi piacra Galiciából és Bécsből, sőt néha a vámkülföldről is.

A borjűnak és a borjűhűsnek az áralakulása általában kisebb érdeklődést szokott kiváltani, mint a marha és sertés áralakulása, miután nem tekinthető valódi tömegfogyasztási cikknek és rendszerint nagyobb arányú ingadozásoknak is van alávetve. Mindazok a tényezők azonban, melyek a hűsárakat általában befolyásolják, természetesen az élő borjű és a borjűhűs áránál több-kevesebb következetességgel egyformán éreztetik hatásukat.

A táblázatokba, melyek negyven év adatait hónapok szerint részletezik, a szeletnek való „comb” és az olcsó minőséget képviselő „eleje” van felvéve, mint azok a minőségek, melyek a borjűhűs fogyasztása szempontjából a legjellegzetesebbek.

A borjűcomb kilogrammonkénti ára rendes körülmények között 3—4 pengő körül van, és évi átlagára még a válság legsúlyosabb éveiben sem süllyedt 2 pengő alá (az inflációs évek persze figyelmen kívül maradnak), míg az eleje sohasem érte el a 3 pengőt, a háborús évek kivételével. A comb ára 1897-ben 2·23 pengő értékű volt s ez az ár 1907-ig 3·23 P-re emelkedett. 1909-ig újra visszaesett 2·61 pengőre, majd 1912-ben elérte a 3·67 pengőt és 1913-ban is 3·64 pengővel jegyezték az évi átlagárát. Az eleje viszont 1897-ben 1·55 pengőbe került, majd 1906-ban 2·38 pengőre, 1907-ben 2·35 pengőre emelkedett s 1912-ben, mikor a háború előtt a legdrágább volt, 2·69 pengőbe került. 1912-ben a borjűhűs eleje 74%-kal, a comb pedig 65%-kal volt drágább, mint 1897-ben, s némileg itt is észlelhető volt, hogy az olcsóbb hűs drágulási aránya meghaladja a drágábbét, a kettő közti különbség azonban nem nevezhető jelentékenynek.

A háború a borjűhűsáraknál is megakasztotta a normális áralakulás folyamatát. Az 1914. évi árak a borjűhűsnél is valamivel alacsonyabbak, mint az 1913. évi árak s a tulajdonképeni drágulás ezeknél a hűsfajtáknál is csak 1915-ben indult meg. 1918-ban a borjűcomb évi átlagára már 27·89 papírkorona volt s ugyanakkor az eleje 21·36 papírkoronába került, ha egyáltalán lehetett már a háború végén borjűhűst kapni. Az infláció hatása azután a következő években természetesen itt is rohamos drágulásban nyilvánult s az 1924. évi átlagárak szerint a borjűcomb 50.000 koronába, az eleje

pedig 35.000 koronába került. Ez azt jelenti, hogy az 1924. évi árak szerint a borjűhűs ára 1913-hoz viszonyítva a comb ára 15 ezerszeresére, az eleje pedig 16 ezerszeresére emelkedett. E két hűsfajta áralakulása tehát a háború és infláció árhullámai közt is meglehetősen párhuzamosan haladt. E helyütt is szükségesnek látszik hangsúlyozni, hogy az 1919. és 1920. év zavarai közt feljegyzett hiányos adatok alapján számított évi átlagárak nagyon bizonytalanok és nem tekinthetők megbízhatóság szempontjából egyenértékűeknek a többi évek adataival. Sőt még a rendelkezésre álló adatok is meglehetősen kétes értékűek.

Szembeállítva az 1914—1924. évek papírkorona indexszámait az aranyértékre átszámított indexszámokkal, a következő eredményre jutunk:

Év	Borjűhűsárak átlagos indexszámai (1897 = 100)	
	aranyalapon	papírkorona alapon
1914. évi átlag	157	165
1915. " "	252	331
1916. " "	359	601
1917. " "	340	784
1918. " "	627	1.524
1919. " "	344	2.854
1920. " "	114	5.895
1921. " "	67	5.481
1922. " "	62	17.565
1923. " "	99	401.800
1924. " "	176	2.630.000

A borjűhűs ára is époly kevésbé tudott alkalmazkodni a pénz értékének változása idején beállott mindenkori helyzethez, mint a többi hűsfajták, vagy bármely más árucikk.

Az 1924. évi szanálással kapcsolatosan beállott új helyzetben a borjűhűs ára is — hasonlóan a többi hűsfajtához — magas színvonalon alakult ki egészen az agrárválság kitöréséig. Ezt tisztán mutatják a következő indexszámok:

Év	Borjűhűsárak indexszámai (1913 = 100)		
	Comb	Eleje	Átlag
1924.	108	104	106
1925.	112	101	107
1926.	104	94	99
1927.	119	104	111
1928.	112	100	106
1929.	117	101	109
1930.	106	95	101

Az árak tehát ebben az időszakban, mely felöleli a szanálási válság (1924—1926) és az azt követő fellendülés éveit (1927—1930) általában az 1913. évi magas színvonal felett mozogtak, teljesen hasonlóan a marhahűs árviszonyaihoz. Az áringadozások ezekben az években a borjűhűsnél is igen csekélyek voltak. Feltűnőnek látszik a borjűcomb árának viszonylag erőteljesebb szilárdulása a fel-

lendülés éveiben, ami nyilván a fogyasztóképeség erőteljes emelkedésével függ össze, ami a finomabb húsfajták iránti keresletet fellendítette.

A borjúcomb tényleges ára ezekben az években többnyire 4 pengő felett állott s legmagasabb volt 1929 júliusban, mikor a havi átlag 4·51 pengőt tett ki. Az 1930. év nagyobb részében azonban már 4 pengő alatt állott az ár. Az olcsóbbfajta borjúhús ára ekkor többnyire 2·50—2·70 pengő között ingadozott.

Csakhamar bekövetkezett azonban a válság ki-mélyülésével kapcsolatosan a borjúhúsnál is az árzuhanások időszaka. Itt is épúgy, mint a többi húsfajtáknál a válság óriási arányú árzuhanásokat idézett elő. Ha a marhahús áralakulásának ismertetésénél követett módszer szerint a borjúhús árait is összehasonlítjuk egyrészt az 1897. év, másrészt az 1913. és 1929. év áraival, a következő képet kapjuk:

Év	A borjúhús átlagára indexszámokban		
	1897=100	1913=100	1929=100
1929. évi átlag .	181	109	100
1930. " " .	167	101	92
1931. " " .	142	86	78
1932. " " .	103	62	57
1933. " " .	92	55	51
1934. " " .	95	57	52
1935. " " .	86	52	47
1936. " " .	110	66	61

Az 1897. évvel való összehasonlításból kitűnik, hogy a válság alatt az utolsó 40 év legalacsonyabb árszínvonala alakult ki s az 1935. év árai 14%-kal voltak kisebbek az 1897. év árainál, holott az 1929. évi árszínvonal még nem kevesebb, mint 81%-kal meghaladta azt. Az 1913. évvel való összehasonlítás azt mutatja, hogy míg 1929-ben a borjúhús ára 9%-kal magasabb volt, mint a háborút megelőző utolsó békeévben, 1935-ben 48%-kal süllyedt alája. 1929-hez képest pedig az árcsökkenés ugyancsak 1935-ben már 53%-ot tesz ki. A borjúhús átlagára tehát a válság évei alatt felénél is kevesebbre csökkent. A borjúhús „eleje“ valamivel nagyobb arányban olcsóbbodott, mint a comb. Az előbbi ugyanis az 1935. évi mélypont idején elvesztette 1929. évi árának 55%-át, míg a comb csak 51%-át.

3. *Sertéshús.* A sertéshús-fogyasztás nálunk a közéletmezés szempontjából minden tekintetben elsőrendű fontossággal bír, sőt talán felülmúlja a marhahúst is, legalább is a kettő közti fogyasztási eltolódás jelenleg a sertéshús javára történik.

Magyarország a maga sertéshússzükségletét is nemcsak, hogy mindenkor fedezni tudta, hanem úgy élősertésből, mint sertéstermékekből állandóan jelentékeny exportfelesleggel rendelkezett, ha egyes súlyos csapások ezt a felesleget időnkint csökkentették is. A legsúlyosabb sorscsapás, mely sertéstenyésztésünket érte, a kilencvenes évek közepén

kitört sertésvész volt, mely állományunkat annyira megtizedelte, hogy exportunkat hosszú évekre megbénította, világhírű kőbányai sertéspiacunkat pedig egy csapásra véglegesen tönkretette. Bár nemzetgazdasági szempontból a sertésvész jóvátehetetlen károkat okozott az országnak, a hazai szükséglet ellátása azonban ekkor sem forgott veszélyben. 1906-ig volt ugyan állandóan bizonyos behozatalunk sertésekből is, ezek azonban többnyire híztlásra érkeztek hozzánk, tranzitó célokra.

A tárgyalt 40 éves időszak első éveiben a sertésvész következményei még teljes mértékben éreztették hatásukat, sőt az 1898. évet szokták a hanyatlás mélypontjának tekinteni. Dacára sertéstenyésztésünk szomorú helyzetének, az állomány pusztulása mégsem járt az árak emelkedésével, ami az akkoriban teljes erővel jelentkező amerikai versenynek volt a következménye. Bizonyos fellendülés a sertéskereskedelemben csak 1902-től kezdve jelentkezik, mikor az értékesítési viszonyok is némileg kedvezőbbek lettek. Ez az év arról is nevezetes, hogy akkor nyitották meg a fővárosi sertésközvágóhidat. A fellendülést azonban megakasztotta az 1903—1904. évi takarmányinség és különben sem ölthetett nagyobb mérvet, mert híztlásra beállítandó anyag még mindig kevés volt. 1906-ban a szerb határzár befolyásolta némileg a sertéstermékek piacát. Erőteljes javulás csak 1911—1912-ben következett be.

A háború és infláció évei, valamint az ország megcsönkítése sertéstenyésztésünk számára is súlyos megpróbáltatást jelentettek. Mindazonáltal a sertéstenyésztés volt és maradt az ország egyik legjelentősebb gazdasági erőforrása. 1926 után mindinkább sikerül időnkint a sertéstermékek külföldi piacait kiterjeszteni, aminek következtében a budapesti felhajtások és vágások hatalmas emelkedést mutattak. A hazai sertéstermékeket feldolgozó gyárak megszorodtak, a fogyasztás is emelkedett és különösen említendő a hazai hússertéstenyésztés erőteljes megnövekedése.

A Budapesten vágásra került sertések számáról csak 1902 óta rendelkezünk adatokkal, mióta a fővárosi sertésközvágóhidat megnyitották. A vágások száma az első évben, 1902-ben 200.000 volt. Ez a szám fokozatosan emelkedett, majd 1911 után hirtelen felszökött s 1913-ban meghaladta az 500.000-et. A háború alatt fokozatos csökkenés állott be s a szomorú emlékeztető 1919. évben mindössze 81.000 sertést vágta a fővárosban. Újabb erőteljes fellendülést a vágások tekintetében 1925-től kezdve látunk. Ez évtől kezdve a vágások száma egészen 1934-ig állandóan 4—500.000 körül van, tehát a válságos évek sem hoztak számottevő csökkenést. 1935-ben pedig a fővárosban 742.000, 1936-ban 624.000 sertést vágta a fokozott exporttevékenység következtében, mikor Németország és

Anglia felé irányuló zsír- és szalonna-, valamint sertéshúskivitelünk jelentékenyen megnövekedett.

Mint fentebb már említettük, a részletes táblázatokban háromfajta sertéshús áralakulása van feltüntetve 40 évre visszatekintő havi adatokkal, még pedig a karajé, azután a comb, tarja stb. alatt összefoglalt némileg olcsóbb húsfajtáké és végül a kocsonyahúsé. Mind a három erősen a tömegfogyasztás céljait szolgálja, még a legdrágább karaj is, mely igen népszerű húsfajta és a fővárosban óriási tömegben fogy.

A háborút megelőző időszakban a sertéshús áralakulását átlagban összefoglaló indexszámok szerint a sertéshús ára 1897. év árait 100-zal véve egyenlőnek, 1898-ban némileg szilárdult egészen 103-ig, majd 1901-ig 83-ra, vagyis 1897-hez képest 17%-kal csökkent. Ilyen nagyarányú csökkenést ebben az időben a többi húsfajtánál nem láttunk s ennek oka az 1897—1898-as évek magas árszínvonalában keresendő, melyet viszont sertéstenyészésünk akkori szomorú helyzete idézett elő. Innen kezdve az indexszám emelkedik, eleinte lassúbb, majd gyorsabb ütemben és 1907-ben már 128-on áll. 1897-hez képest ez az árszínvonalat 28%-kal mutatja magasabbnak, de ha az 1901. évi mélyponttal hasonlítjuk össze, akkor nem kevesebb, mint 54%-os emelkedésnek felel meg. Oly hatalmas arányú drágulást jelent ez rövid néhány év alatt, melyet sem a marhahús, sem a borjúhús, vagy a juhús sem tudott megközelíteni. A bekövetkezett visszaesés az élősertés árának megfelelően a sertés áránál is kisarányú volt. Az újabb árhullám 1911-ig és 1912-ig fokozatosan tovább emelte a sertésárakat, melyek indexe a két évben 1897-hez képest egyaránt 150-et ért el, ez azonban 1901-hez képest nem kevesebb, mint 81%-os drágulást jelent. Tehát ebben az árhullámban is a sertéshúsárak állottak vezető helyen, az 1911-et megelőző évtized alatt semmiféle más húsfajta sem tudott hasonló arányú drágulást felmutatni.

A sertésnél és a sertéstermékeknél a háború kitörésének hatása már az 1914. év ősztől kezdve erőteljes drágulást idézett elő, bár az ez évi átlagárak az év elejének viszonylagos alacsonyága miatt még elmaradnak az 1913. évi mögött. A sertéshús ára korán maximálás alá került, ezért annak dacára, hogy a drágulás a sertésnél a legkorábban és a legnyomatékosabban jelentkezett, a háború folyamán a sertéshúsnál általában jelentékenyen kisebb arányú drágulást látunk, mint a többi húsfajtánál. Ez természetesen csak az akkori idők maximális árára vonatkozik. Így különösen 1918-ban, mikor a marhahús és a borjúhús ára már 20 korona fölött volt, sőt a finomabb húsfajták ára a 30 koronát is megközelítette, a sertéskaraj és a comb ára alig haladta meg a 10 koronát. De azután, mikor a húsárak hatósági szabályozása megszűnt,

a sertéstermékek ára hatalmasan előretört és az inflációs idők alatt a sertéshús ára — különösen a combja — mutatja a legmagasabbarányú drágulást. Az 1924. évi adatok szerint a sertéskaraj közel 18 ezerszeresére, a comb és tarja jóval több mint 19 ezerszeresére drágult, csak a kocsonyahús maradt el a versenyben a maga 15 ezerszeres drágulásával. Érdekes, hogy a háború és az infláció éveiben a comb drágulási aránya állandóan meghaladta a karajét, holott a háborút megelőző időkben az árhullámok erősebben érintették az utóbbit. De ez nyilván a rendkívüli viszonyok számlájára irandó, mert — mint látni fogjuk — a normális idők helyreálltával ismét a háború előttinek megfelelő helyzet állott elő. Ha a háborús és inflációs idők papírkoronás indexszámait összehasonlítjuk ugyanezen évek aranyértékre átszámított indexszámaival, a következő képet kapjuk:

Év	Sertéshúsárak indexszámai (1897 = 100)	
	aranyalapon	papírkorona- alapon
1914. évi átlag	128	136
1915. " "	214	282
1916. " "	285	477
1917. " "	230	531
1918. " "	292	691
1919. " "	192	2.115
1920. " "	137	7.114
1921. " "	77	6.342
1922. " "	65	18.316
1923. " "	98	319.433
1924. " "	161	2.422.667

Aranyalapon számítva tehát a sertéshús átlagára 1922-ben volt a legalacsonyabb, mikor 1897. évi árának csak 65%-át érte el. Viszont 1924-ben már igen magas volt, amit a 161-es index mutatott.

Az infláció után pénzértékünk állandósítása a sertéshúsárakat újra normálisnak nevezhető menderbe terelte. Ha az 1913. évi átlagárhoz viszonyítjuk az azóta eltelt évek árait, a következő eredményre jutunk:

Év	Sertéshúsárak indexszámai (1913 = 100)			
	Karaj	Comb	Kocsonya- hús	Sertéshús- átlag
1924. évi átlag	116	128	103	117
1925. " "	122	122	96	115
1926. " "	105	105	76	96
1927. " "	125	128	95	117
1928. " "	122	122	87	112
1929. " "	118	119	78	107
1930. " "	113	110	76	101
1931. " "	96	93	71	88
1932. " "	77	74	56	70
1933. " "	67	67	52	63
1934. " "	67	65	54	63
1935. " "	61	58	39	54
1936. " "	70	75	50	66

Az infláció utáni első maximum a sertéshús-árak átlaga szerint 1924—1925-ben jelentkezett, mikor az árak 15—17%-kal állottak az 1913. évi árszínvonal fölött. De már 1926-ban 4%-kal alája süllyedtek. Viszont már 1927-ben oly arányú árugrásokot látunk, hogy az évi átlagár ismét 17%-kal haladja meg az 1913. évit. Ez az év jelzi egyúttal a sertéshúsáraknál a válság előtti maximumot, mert az árlemorzsolódás innen kezdve szakadatlanul tart — természetesen időnkinti ingadozásokkal — és az évi átlagárak folytonosan csökkentek egészen 1935-ig. Ez évben a sertéshúsárak átlagos indexe 54-re esett, ami azt jelenti, hogy 46%-kal állottak az 1913. évi színvonal alatt.

A sertéskaraj ára ebben az időszakban egy ideig némileg eltérően alakult a többi sertéshús-fajtától, mert csak 1925-ben érte el legmagasabb színvonalát a szanálási válság idején, de azután elég párhuzamosan haladt velük és átmeneti csökkenés után szintén 1927-ben kulminált. Ekkor igen jelentős összegbe, 3.63 pengőbe került, 25%-kal múlva felül 1913. évi árát. Viszont a válság folyamán annyira esett, hogy az 1935. év tavaszán alig került többre 1.50 pengőnél és ez évi átlagára is csak 1.75 pengőt ért el, ami közel 40%-kal alacsonyabb az 1913. évinél. Csak 1936-ban érte el újra a 2 pengőt.

A comb és tarja 1924-ben 2.95 pengőbe került, majd 1926-ig 2.42 pengőre csökkent, de 1927-ben újra 2.95 pengőre emelkedett. Ára azonban hamarosan szintén lemorzsolódni, majd a válság kitörése után zuhanni kezdett. 1935 februárjában volt a legolcsóbb, mikor nem került többre a havi átlagár szerint 1.16 pengőnél, míg évi átlagára ugyanebben az évben 1.35 pengő volt. 1936-ban azonban újra 1.80 pengő fölé emelkedett. Az 1935. évi átlagár 42%-kal maradt az 1913. évi alatt, holott 1927-ben még 28%-kal meghaladta azt.

Viszonylagosan igen alacsony színvonalon alakult ebben az időszakban a kocsonyahús ára. Csak 1924-ben haladta meg az 1913. évi árszínvonalat, de ekkor is mindössze 3%-kal és már 1926-ig is nagyot csökkent. A szanálási válság utáni áremelkedő irányzatban sem tudott jelentősebb emelkedést elérni és az 1927. év átlaga szerint is 5%-kal maradt el az utolsó békeév mögött. A kocsonyahús 1927. évi átlagára 1.33 pengő volt. A gazdasági válság csakhamar 1 pengő alá szorította árát és az áresés oly arányú volt, hogy az 1935. év nyarán, mikor a legalacsonyabban állott, nem sokkal került többre 40 fillérenél. Ez évi átlagára sem tesz ki többet, mint 55 fillért.

A gazdasági válság tehát a sertéshús árában is oly arányú rombolást végzett, hogy érdemes az erre vonatkozó adatokat kissé részletesebben feltüntetni, úgy mint azt a többi húsfajtánál elvégeztük. Az 1897., 1913. és 1929. év azaival össze-

hasonlítva ugyanis az 1929—1936. évek átlagos sertéshúsárai a következő jelzőszámokat adják:

Év	A sertéshús ára indexszámokban		
	1897 = 100	1913 = 100	1929 = 100
1929. évi átlag . . .	148	107	100
1930. " " . . .	140	101	95
1931. " " . . .	122	88	82
1932. " " . . .	97	70	66
1933. " " . . .	87	63	59
1934. " " . . .	87	63	59
1935. " " . . .	74	54	50
1936. " " . . .	91	66	61

Látjuk tehát, hogy 1935-ben a legalacsonyabb sertéshúsárak idején az átlagárak 26%-kal voltak alacsonyabbak az 1897. évinél, 46%-kal az 1913. évinél és kerekén 50%-kal voltak kisebbek, mint 1929-ben.

4. *Juhhús.* A juhhús a magyar közéletben szemponyjából csak alárendelt szerepet játszik. A magyar fogyasztóközönség idegenkedése a juhhús minden fajtájától, sőt a bárányhústól is, egyáltalán nem csökkent a tárgyalt negyvenéves időszakban s így a fővárosban fogyasztott juhhús mennyisége a többi húsfajtához képest igen csekély maradt. Bár minden előfeltétele megvolna, hogy juhtenyésztésünk a húsfogyasztás szempontjából a mainál sokszorta nagyobb szükségletet ki-elégítsen — hízlalt juhaink kivitele tekintetében hazai tenyésztésünk időnkint, ha alkalom és lehetőség nyílt rá, igen szép eredményeket tudott felmutatni — a juhhús fogyasztása nálunk nem tud tért hódítani, holott látjuk, hogy a nyugat-európai államok húsfogyasztásában mily kiváló szerepet játszik a juhhús.

Mégis célszerűnek látszott a juhhús áralakulását is felvenni az ismerttetendő adatokba, mert bizonyos fongalom azért állandóan van ebből a húsfajtából is a fővárosi csarnokokban, de viszont elégnék látszott a részletes táblázatokba csak egy juhhús-minőséget, még pedig a combot felvenni, mely a fogyasztás szempontjából a legjellegzetesebbnek vehető.

A közölt táblázatok a juhhús árát is teljes részletességgel feltüntetik az 1897—1936. években. A juhhúst általában a legolcsóbb húsfajtának szokták tekinteni, ez valóban így is van, egyes kivételes esetektől eltekintve. Ára rendes körülmények között 1—2 pengő között van s az utóbbi színvonalat — eltekintve a háborús évektől — csak ritkán haladta meg.

A lefolyt mozgalmas negyven esztendőben a juhhús árának ingadozásai is ugyanazt a jellegzetességeket mutatták, mint a többi húsfajtáké. Árvonala különösen a borjúhússal mutat feltűnő meg-egyezést, jelentősebb eltérések a kettő között az

áringadozások iránya és mérvé tekintetében csak elvétve fordulnak elő.

A háború előtti években a juhhús ára is két jellemző árhullámot mutat. Az egyik 1906-ban kezdődött, a másik 1911-ben. A múlt század utolsó három évében és tovább is egészen 1902-ig a juhhús ára 1.30 és 1.40 pengő között volt, illetőleg akkori forintban jegyzett ára ennyi pengőértéknek felelt meg. Az első árhullám 1906-ban 1.78 pengőre, a második pedig 1911-ben 1.86 pengőre emelte a juhhús árát. A háború és az infláció következtében beállott árugrások 1924-ig 28.000 koronára emelték a juhhús árát, mely ár az 1913. évi ár 18 ezerszeresének felelt meg. A juhhús háborús és inflációs drágulási aránya igen magas volt és a sertéscomb kivételével felülmúlta az összes többi húsfajtát. Egyébként a juhhús árának indexszámai az 1914—1924. években a következőképpen alakultak:

Év	Juhhús árának indexszámai (1897=100)	
	aranyalapon	papirkorona alapon
1914. évi átlag	119	127
1915. " "	215	288
1916. " "	360	813
1917. " "	385	904
1918. " "	653	1.575
1919. " "	254	2.378
1920. " "	130	6.690
1921. " "	75	6.161
1922. " "	65	18.571
1923. " "	92	352.400
1924. " "	164	2.509.000

Itt ugyanazt a képet látjuk, mint a többi húsfajtánál és egyéb élelmiszeri cikkekénél is.

1924-ben és az utána következő években a juhhús ára is szokatlanul magas volt, mint az az 1924. évi 164-es indexből is kitűnik. Az 1924. évi ár 2.16 pengőnek felelt meg s ez az ár a következő évben 2.28 pengőre emelkedett. Az 1926. évi átmeneti csökkenés után a juhhús ára továbbra is igen magas maradt és csak a bekövetkezett gazdasági válság szorította le ismét 2 pengő alá. A válság alatti árakat az 1897., 1913. és 1929. évi árakkal összehasonlítva, az indexszámok a következő képet adják:

Év	A juhhús ára indexszámokban		
	1897 = 100	1913 = 100	1929 = 100
1929. évi átlag . .	173	131	100
1930. " " . .	162	123	94
1931. " " . .	153	116	88
1932. " " . .	118	89	68
1933. " " . .	116	88	67
1934. " " . .	112	85	65
1935. " " . .	108	82	62
1936. " " . .	120	91	69

Az adatok azt mutatják, hogy az összes húsfajták közül a juhhús volt az, amely a válságban még leginkább meg tudta őrizni árszínvonalát.

Ha a húсарak alakulásáról az elmondottakat összefoglaljuk, megállapítható:

1. 1897-től a háború kitöréséig az összes húsfajtáknál két jellegzetes árhullám észlelhető. Ezek elseje 1906—1907-ben, a következő pedig 1911—1912-ben kulminált. Ebben az időszakban a fejlődés hullámvonala általában emelkedő. A különböző húsfajták áremelkedése ebben az időszakban a következő arányú volt:

Év	Húсарak indexszámai (1897 = 100)				
	Marhahús	Borjúhús	Sertéshús	Juhhús	Hús(átlag)
1906-ban	121	149	121	135	129
1907-ben	124	149	128	133	132
1911-ben	137	166	150	141	148
1912-ben	141	170	150	139	150

Eszerint a második árhullám után legmagasabbra emelkedett a borjúhús ára, azután következett a sertéshús, majd megközelítőleg azonos mértékben a marhahús és a juhhús. Fentebb említettük azonban, hogy a sertéshús ára 1897-ben és 1898-ban is még viszonylag magasan állott és 1901-ig itt elég jelentős áresés következett be, mely a többi húsfajtáknál elmaradt. Az 1901. évi árakhoz való viszonyítás pedig azt mutatja, hogy innen számítva a sertéshúсарak jelentékenyen felülmúlták drágulás tekintetében az összes többi húsfajták árát.

2. A háborús és inflációs évek árviszonyai oly természetellenesek és zavarosak, hogy komoly következtetések levonására még akkor sem alkalmasak, ha aranyértékmérőre számítjuk át. Mindazonáltal teljes mellőzésük nagyobb hiba lett volna, mint közlésük. Ez különben minden közszükségleti cikk akkori áralakulására áll. A fonalat tulajdonképpen az 1924. évtől kezdődőleg lehet újból felvenni, mikor a még papírkoronák ezreiben és tízezereiben kifejezett árak aranyértékre való átszámítása a pénzérték állandósulása után pusztán formalitássá vált és az árak valóban újra reális képét adják a mindenkorai gazdasági viszonyoknak.

3. A stabilizáció után 1936-ig eltelt években az első árhullám 1924—1925-ben tetőzött, majd 1926-ban hullámvölgyet látnunk, melyet 1927—1929-ben újabb magas árszínvonal követett. Ez utóbbiban azonban az egy húsfajták árának magatartása

nem volt egységes és inkább egy bizonyos meglehetősen magas árszínvonal körüli fluktuációt látunk ebben a három esztendőben. Általában az 1929. évtől szokták a bekövetkezett gazdasági válság kezdőpontját számítani, a húsnál pedig az áralakulás tekintetében az 1935. év jelzi a mélypontot. Ez alatt az idő alatt pedig a különböző húsfajták a következő arányú árveszteségeket szenvedték:

Év	Húsarak indexszámai (1929 = 100)				
	Marhahús	Borjúhús	Sertéshús	Juhhús	Hús (átlag)
1929	100	100	100	100	100
1930	96	92	95	94	94
1931	87	78	82	88	84
1932	68	57	66	68	64
1933	59	51	59	67	58
1934	59	52	59	65	58
1935	58	47	50	62	54

Legnagyobb volt tehát a borjúhús árvesztesége (53%), azután a sertéshúsé (50%) és a marhahúsé (42%). A juhhús csak 38%-kal lett olcsóbb a válság alatt, átlagosan pedig (az összes húsfajtákat összefoglalva) a húsarak vesztesége 46%-ot tett ki.

Ha az 1913. évet fogadjuk el összehasonlítási alapul, azt látjuk, hogy ehhez az évhez viszonyítva, a marhahús 26%-kal, a borjúhús 34%-kal, a sertéshús a borjúhússal egyezően 34%-kal, a juhhús 9%-kal olcsóbbodott. Az összes húsfajták átlaga pedig 28%-os áresést mutat. A sorrend tehát ebben a viszonylatban sem változik az áresés arányát illetőleg. Viszont maga az arány természetesen kisebb, mert az 1929. évi árszínvonal magasabb volt az 1913. évinél.

Szőnyi Gyula dr.

A községösszevonások pénzügyi hatása a közigazgatásilag egyesített községek háztartásában.

Les effets, en Hongrie, de la fusion administrative de communes sur les finances des communes unies.

Résumé. Une des questions qui préoccupent notre administration publique, est celle d'améliorer la situation des petits villages économiquement faibles et paraissant incapables d'autonomie communale.

Ces derniers temps, les instructions données par le ministère de l'Intérieur sur l'exécution de la loi IV de 1924 prescrivait que les villages de moins de 300 habitants soient successivement fondus en des communes voisines moins faibles ou joints administrativement à d'autres communes. Et cela non seulement pour simplifier le service administratif, pléthorique en certains points, mais aussi pour que les charges publiques des petits villages soient diminuées considérablement. Ce dernier but, les instructions ministérielles l'ont souligné particulièrement.

Cependant, dans la plupart des cas, ce but-là n'a pas encore été atteint. Du moins, c'est ce qui ressort d'une enquête statistique sur les finances communales en 1934—36; (mais peut-être, ne s'agit-il là que de difficultés passagères, inhérentes au début).

D'après cette enquête, et qui se rendit compte en détail des finances de 44 communes jointes naguère à d'autres, l'union a, dans la plus grande partie des cas, amené plutôt des difficultés matérielles (voyez le tableau publié plus bas, qui présente les principaux postes des budgets communaux).

Il conviendrait sans doute, avant d'unir des communes, de se préoccuper des effets financiers de cette mesure, plus que de la simplification qu'elle apporterait à l'organisation administrative.

L'aperçu ci-dessous indique largement les changements survenus dans les finances des communes unies.

*

Az 1934—1936. években végrehajtott községi háztartási statisztikai adatgyűjtés a községek gazdálkodási viszonyainak feltárása mellett lehetőséget nyújt arra is, hogy a rendszerint racionalizálási okokból összevont községek pénzügyi helyzete abból a célból legyen vizsgálat tárgyává tehető, hogy a községek egyesítését elrendelő jogszabályokban lefektetett szempontok miként érvényesülnek az összevonás után keletkezett új községek gazdasági tevékenységében.

Összeépült községek egyesítése, kislélekszámú, életképtelennek látszó községnek egy szomszédos, lélekszámban nagyobb, gazdaságilag erősebb községbe való beolvastása az 1886 : XXII. t.-c. vonatkozó szakaszai alapján a háborút megelőző időben olyan esetekben történt, amikor a lakosság kifejezett óhaja, vagy a nyilvánvaló szükségesség ezt indokoltta tette. Egész más színe-

nem volt egységes és inkább egy bizonyos meglehetősen magas árszínvonal körüli fluktuációt látunk ebben a három esztendőben. Általában az 1929. évtől szokták a bekövetkezett gazdasági válság kezdőpontját számítani, a húsnál pedig az áralakulás tekintetében az 1935. év jelzi a mélypontot. Ez alatt az idő alatt pedig a különböző húsfajták a következő arányú árveszteségeket szenvedték:

Év	Húsarak indexszámai (1929 = 100)				
	Marhahús	Borjúhús	Sertéshús	Juhhús	Hús (átlag)
1929	100	100	100	100	100
1930	96	92	95	94	94
1931	87	78	82	88	84
1932	68	57	66	68	64
1933	59	51	59	67	58
1934	59	52	59	65	58
1935	58	47	50	62	54

Legnagyobb volt tehát a borjúhús árvesztesége (53%), azután a sertéshúsé (50%) és a marhahúsé (42%). A juhhús csak 38%-kal lett olcsóbb a válság alatt, átlagosan pedig (az összes húsfajtákat összefoglalva) a húsarak vesztesége 46%-ot tett ki.

Ha az 1913. évet fogadjuk el összehasonlítási alapul, azt látjuk, hogy ehhez az évhez viszonyítva, a marhahús 26%-kal, a borjúhús 34%-kal, a sertéshús a borjúhússal egyezően 34%-kal, a juhhús 9%-kal olcsóbbodott. Az összes húsfajták átlaga pedig 28%-os áresést mutat. A sorrend tehát ebben a viszonylatban sem változik az áresés arányát illetőleg. Viszont maga az arány természetesen kisebb, mert az 1929. évi árszínvonal magasabb volt az 1913. évinél.

Szőnyi Gyula dr.

A községösszevonások pénzügyi hatása a közigazgatásilag egyesített községek háztartásában.

Les effets, en Hongrie, de la fusion administrative de communes sur les finances des communes unies.

Résumé. Une des questions qui préoccupent notre administration publique, est celle d'améliorer la situation des petits villages économiquement faibles et paraissant incapables d'autonomie communale.

Ces derniers temps, les instructions données par le ministère de l'Intérieur sur l'exécution de la loi IV de 1924 prescrivait que les villages de moins de 300 habitants soient successivement fondus en des communes voisines moins faibles ou joints administrativement à d'autres communes. Et cela non seulement pour simplifier le service administratif, pléthorique en certains points, mais aussi pour que les charges publiques des petits villages soient diminuées considérablement. Ce dernier but, les instructions ministérielles l'ont souligné particulièrement.

Cependant, dans la plupart des cas, ce but-là n'a pas encore été atteint. Du moins, c'est ce qui ressort d'une enquête statistique sur les finances communales en 1934—36; (mais peut-être, ne s'agit-il là que de difficultés passagères, inhérentes au début).

D'après cette enquête, et qui se rendit compte en détail des finances de 44 communes jointes naguère à d'autres, l'union a, dans la plus grande partie des cas, amené plutôt des difficultés matérielles (voyez le tableau publié plus bas, qui présente les principaux postes des budgets communaux).

Il conviendrait sans doute, avant d'unir des communes, de se préoccuper des effets financiers de cette mesure, plus que de la simplification qu'elle apporterait à l'organisation administrative.

L'aperçu ci-dessous indique largement les changements survenus dans les finances des communes unies.

*

Az 1934—1936. években végrehajtott községi háztartási statisztikai adatgyűjtés a községek gazdálkodási viszonyainak feltárása mellett lehetőséget nyújt arra is, hogy a rendszerint racionalizálási okokból összevont községek pénzügyi helyzete abból a célból legyen vizsgálat tárgyává tehető, hogy a községek egyesítését elrendelő jogszabályokban lefektetett szempontok miként érvényesülnek az összevonás után keletkezett új községek gazdasági tevékenységében.

Összeépült községek egyesítése, kislélekszámú, életképtelennek látszó községnek egy szomszédos, lélekszámban nagyobb, gazdaságilag erősebb községbe való beolvastása az 1886 : XXII. t.-c. vonatkozó szakaszai alapján a háborút megelőző időben olyan esetekben történt, amikor a lakosság kifejezett óhaja, vagy a nyilvánvaló szükségesség ezt indokoltá tette. Egész más színe-

zetet nyert a községegyesítések kérdése a világháborút követő esztendőkből az egész ország gazdasági teljesítőképességét fokozni kívánó, a gazdasági erők egységes összefogását célzó jogszabályok meghozatala után. A gazdasági újjáépítést megindító első törvény, az államháztartás egyensúlyának helyreállításáról szóló 1924 : IV. t.-c. a kormánynak széleskörű felhatalmazást adott a törvény elnevezésében megjelölt cél elérése érdekében. E törvény a 2. §-hoz csatolt *a*) melléklet *B.* fejezetében az *V.* részben felhatalmazza a Belügyminisztert, hogy a községek háztartásának egyensúlyba hozatala céljából az érvényben lévő törvényektől eltérő intézkedéseket tehet. Az ezen felhatalmazás alapján kiadott s a községek pénzügyi helyzetének javítását célzó esetleges összevonások kérdését csak érintő 177.300—1924. B. M. sz. rendelet mellett a következő évben kibocsátott 115.800—1925. B. M. sz. rendelet ismerteti részletesen azokat az alapelveket, amelyek a községek egyesítésénél szem előtt tartandók. Ez a rendelet szinte imperative előírja az összeépült községek egyesítését s a 300 lelket sem számláló kisközségeknek a szomszédos nagyobb községekbe való beolvasztását. Az e rendelet értelmében összevonandó községek között csak olyan esetekben szabad kivételt tenni, amelyet — mint a rendelet mondja — csak kivételesen magasabb állampolitikai ok indokol.

A községek egyesülése két fázisban figyelhető meg. Közigazgatási egyesítés akkor történik, amikor az összevonást elrendelő miniszteri intézkedés a község új nevének megállapításával megtétele, a végleges egyesülés pedig akkor következik be, amikor a két község háztartását is egybevonva, mint új gazdasági alany, egyesített költségelőirányzatot készít. Az elsőnek említett intézkedés nem vonja szükségképpen azonnal maga után a háztartási egyesülést is, ami természetesen nem is vihető rögtön keresztül. Az egyes községeknek olyan anyagi elkötelezettségeik lehetnek, amelyek egyik évről a másikra nem szüntethetők meg s amelyeknek a másik község lakosaira való áthárítása méltánytalan lenne. Ilyen esetekben tehát be kell várni azt az időt, amikor a község valamely rendkívüli kötelezettségének eleget tett, költségvetése legalább nagyjából egyensúlyba került s pótdójának mértéke megközelíti a másik község pótdókulcsát. Sok esetben a községek földrajzi fekvése nem indokolja az egyesítést, s az ezt elrendelő intézkedés ellen az érintett községek lakossága emel sokszor eléggé helytálló észrevételeket. Az ily értelmű aggályok békés úton, vagy hatalmi szóval történő eloszlása természetesen szintén bizonyos idő el-

múlását igényli. Végül egyes esetekben a községek lakosságában bizonyos érületi ellentétek akadályozzák az azonnali egyesülést, amelyeknek a levezetésére célirányos időt engedni. Ezeknek az okoknak a fennforgása következtében néha több esztendő telik el a községegyesítés közigazgatási és pénzügyi mozzanata között. (A Magyarlak néven egyesített Magyarlak és Háromház vasvármegyei községek egyesítését elrendelő belügyminiszteri határozat az 1927. évben kelt s csak az 1935. évben terjesztett fel a két község egységesen kiállított költségelőirányzatot.) Vannak azután olyan esetek is, ahol a község egyesítése elrendeltetett ugyan, de a viszonyok nem tették lehetővé az egyesítés fenntartását s aránylag rövid idő múlva az összevonott községek ismét szétváltak. (Így például a vasvármegyei Ludad és Seregélyháza községek, amelyeknek az egybeolvasztása 1927-ben rendeltetett el, 1934-ben még külön, 1935-ben Gyöngyösfalu név alatt egyesített, 1936-ban pedig ismét külön-külön kiállított költségvetést terjesztettek fel.)

Az egyesített községek háztartási viszonyainak s gazdasági és kulturális helyzetük fejlődésének olyértelmű vizsgálata, hogy azokból a rendeletben kifejtett elméleti elgondolások érvényesülése megállapítható legyen, természetesen csak több évi költségvetési anyag beható tanulmányozása után lehetséges. Az 1934. évben megindított s évről-évre rendszeresen megejtett községi háztartási statisztikai adatgyűjtés ezideig csak három költségvetési év eredményeibe enged betekintést, s ezért a vizsgálódásra alkalmas anyag elégtelensége miatt az egyesített községek gazdasági helyzetében beállott változásra vonatkozólag alapvető megállapítás a dolog természeténél fogva még nem tehető. Ez a hároméves anyag azonban lehetővé teszi annak vizsgálatát, hogy a pénzügyi egyesítést követő esztendőben milyen kép bontakozik ki az új községre nézve, szemben az az állapottal, amely az egyesítést közvetlenül megelőző esztendőben a két községben külön-külön fennállott.

Az említett 3 évben 44 nagyrészt vasvármegyei község egyesült háztartásilag is. A fentebb idézett 115.800—1925. B. M. sz. rendelet 8. bekezdésében annak a feltételezésnek ad kifejezést, hogy a szervezeti változás a községek lakosságának érdekeit egyáltalán nem fogja sérteni, terheit azonban jelentősen könnyíteni fogja. Az említett 22 községegyesítés részletes vizsgálata azonban arról tesz tanuságot, hogy ez a feltételezés az eseteknek csak kis részében állapítható meg, *az összes esetek több mint kétharmadában az egyesítés utáni esztendőben az érintett*

községek lakosai nagyobb terhet voltak kénytelenek legalább is átmenetileg elviselni, mint az egyesítés előtt.

Vizsgálódásaink kiterjednek a szükségletek s a fedezetek végösszegének alakulására, a költségvetési hiány, a pótdóalapok s a pótdókulcs nagyságára s az ezekben beállott változásra. A 22 egyesítés közül 13 esetben az egyesítés utáni évtől eltekintve még egy esztendő eredménye szolgál kutatási alappul. Ezek azok a községek, amelyek 1934-ben még külön-külön, de 1935-ben és 1936-ban már egyesítetten állították össze költségvetéseiket, ezeknél tehát valamivel hosszabb idő áll az egyesítés pénzügyi hatásának vizsgálata céljából rendelkezésre, mint abban a 9 esetben, ahol 1935-ben még külön, s csak 1936-ban terjesztettek fel egységes költségvetést.

1. A szükségletek alakulása.

Kétségtelen, hogy két egyesített község szükséglete s az ezek fedezésére alkalmas pénzforrások nagysága együttvéve körülbelül akkora, mint amekkora az egyesítés előtt volt az egyes községekben. A megtakarítási lehetőség az első esztendőben még nagyon csekély. A 22 egyesítési eset közül 12-ben (tehát több mint a felében) az egyesítés utáni esztendőben semmiféle megtakarítás nem volt keresztülvihető, sőt a szükségletek nagyobb mértékben jelentkeztek, mint az egyesítés előtt. Ebben a 12 új községben nagyobb volt a szükségletek végösszege, mint az egyesítés előtti 24 községben. Hogy az észlelt emelkedés némileg érzékeltethető legyen, a módszertanilag itt nem eléggé helytálló százalékos viszonyítást alkalmazzuk. Ezzel a módszerrel megállapítható, hogy a szükségletemelkedések zöme 4—17% között volt egyik évről a másikra. Legkirívóbb az emelkedés Salköveskút (Salfa + Köveskút, Vas vm.) esetében, ahol 17·5% az emelkedés jelzőszáma. Nagy emelkedés mutatkozik még Magyarlak (Magyarlak + Háromház, Vas vm.) és Kerkateskánd (Kerkateskánd + Kerkatótfalu, Zala vm.) esetében, az előbbi községben 14·2, az utóbbiban 9·5%-kal volt nagyobb a szükségletek végösszege az egyesítés után, mint annakelőtte.

Az olyan összevont községekkel szemben, amelyekben az összevonás ténye a feladatok megszorodását eredményezte, az esetek kisebb részében olyan községeket találunk, ahol az ellátandó feladatok bizonyos fokú mérséklődésének a jelei mutatkoznak. Ilyen értelemben 10 községről adhatunk számot, ahol a szükségleteknek visszaesése

4—27% között mozgott. Az összevonás következtében legnagyobb mértékű megtakarítás volt keresztülvihető Mőcsény községben (Palatinca + Mőcsény, Tolna vm.), ahol 27·5%-kal volt csökkenthető a szükségletek végösszege az összevonás utáni esztendőben. Ugyancsak jelentős szükségletcsökkenés mutatkozik Ásványráró községnél (Ásvány + Ráró, Győr vm.), ahol 21·6%-ot tett ki a szükségletek csökkentésének a mértéke. Említést érdemel még ebben a vonatkozásban Bogádmindszent község (Czinderybogád + Újmindszent, Baranya vm.), ahol a csökkentés mértéke 15·4% volt.

Mint említettük, a 22 összevont község sorában 13 olyan községgel találkozunk, amelyek költségvetési viszonyainak vizsgálatánál az összevonást közvetlenül követő esztendőn kívül még egy költségvetési év adataiban tanulmányozhatók az egyesítés pénzügyi kihatásai. Ezen 13 község között 7 volt olyan, ahol az első évben csökkenő és 6 olyan, ahol növekvő szükségletről számolnak be a költség-előirányzatok. A szükségletek folytatólagos megszorítását az egyesítés utáni évet követő esztendőben 4 községnek (Csányoszró, Gyúró, Lónya, Letenye) sikerült tovább vinni, ellenben 3 község nem tudta a kiadások további lefaragását folytatni, hanem az egyesítés utáni második évben nagyobb szükségleti végösszeget mutatott ki, mint az első évben. Legelőnytelenebb költségvetési helyzet mutatkozik Bértalavár községben (Baltavár + Hegyhátkisbér, Vas vm.), ahol az egyesítés utáni első esztendő szükségletcsökkentő hatását a második esztendőben a szükségletek olymértvű megnövekedése váltotta fel, amely összességében nagyobb volt, mint az egyesítés előtti évben a két községben együttvéve.

Ellenben azok a községek, ahol az egyesítés utáni első esztendőben megnövekedtek a szükségletek, a második esztendőre mindegyiknek sikerült szükségleti végösszegét némileg leszorítani, sőt négy községnek (Rádóckölked, Vasszilvág, Salköveskút, Kerkateskánd, valamennyi vasvármegyei) sikerült olymértvű megtakarítást keresztülvinni, hogy szükségleteik végösszege az egyesítés utáni második esztendőben kisebb volt, mint az egyesítés előtt a két községben együttvéve.

A községegyesítések pénzügyi kihatását a költségelőirányzatok szükségleti oldaláról tekintve, megállapítható tehát, hogy az első esztendő krízise után a második esztendőben mutatkoznak csak a községi közigazgatásnak az összevonás által eredményezett egyszerűsítése folytán keresztülvihető megtakarítások jelei. Az összevonásoknak a községek gazdálkodására gyakorolt hatása tekintetében tárgyilagos bírálat azonban csak akkor tehető, ha a községi költségelőirány-

A közigazgatásilag egyesített községek háztartási viszonyainak változása az
Variation des finances des communes administrativement réunies, d'après

Vármegye Comitats	A községnek az egyesítés előtti neve Noms des communes avant la réunion	Az egységes költségeloirányzat első ízbeni kiállításának éve — Année où il a été établi pour la première fois un budget commun	A községek				A szükségletek Besoins			
			területe (kat. hold) az Territoire (en arp. cad.)		lélekszáma az Nombre de la population		végösszege			
			de la commune		de la commune		en pen-			
			1930. évi népszámlálás eredményei szerint az egyesítés d'après le recensement de 1930						1934	1935
előtt avant		után après		előtt avant		után après		évek -		
la réunion										
Baranya	Kiscsány	1935	2.736	4.908	444	943	10.511	19.820	18.360	
	Oszró		2.172		499		10.613			
" "	Czinderybogád	1935	965	1.969	227	625	4.223	7.103	7.389	
	Újmindszent		1.004		398		4.175			
Fejér	Gyúró	1935	3.306	4.242	1.030	1.213	15.636	18.341	17.937	
	Kuldó		936		183		4.180			
" "	Soponya	1936	2.878	9.235	1.527	2.431	—	20.160	33.881	
	Nagyláng		6.357		904		—	12.215		
Győr, Moson és Pozsony k. e. e.	Nagyécsfalva	1936	2.809	3.368	631	2.040	—	11.772	19.152	
	Nagyécshegy		559		1.409		—	8.329		
" "	Ásvány	1936	5.240	7.620	1.390	2.505	—	18.161	24.874	
	Ráró		2.380		1.115		—	13.576		
Nógrád és Hont k. e. e.	Kisgerge	1936	1.265	2.866	345	944	—	5.768	15.901	
	Liptagerge		1.601		599		—	9.133		
Somogy	Kőkút	1936	912	7.241	556	3.220	—	2.061	23.367	
	Kadarkút		6.329		2.664		—	20.897		
Sopron	Szil	1936	5.051	5.416	2.988	3.197	—	39.595	44.479	
	Kistata		365		209		—	1.803		
Szabolcs és Ung k. e. e.	Nagylónya	1935	4.790	6.203	1.479	2.019	17.666	22.299	20.387	
	Kislónya		1.413		540		4.734			
Tolna	Palatinca	1935	179	1.499	105	579	839	6.459	6.776	
	Möcsény		1.320		474		8.074			
Vas	Kiskölked	1935	998	3.299	150	583	2.128	8.347	6.780	
	Pusztarádóc		2.301		433		5.595			
" "	Szentkirály	1936	472	1.901	288	915	—	2.486	7.507	
	Zarkaháza		1.429		627		—	4.950		
" "	Magyarlak	1935	1.046	1.424	683	877	5.991	10.010	8.810	
	Háromház		378		194		2.777			
" "	Baltavár	1935	2.280	4.499	761	1.599	7.934	14.542	15.153	
	Hegyhátkisbér		2.219		838		6.824			
" "	Alsómesteri	1936	594	1.997	341	768	—	2.676	6.776	
	Felsómesteri		1.403		427		—	3.801		
" "	Kiscsömöte	1936	196	846	123	312	—	2.803	7.466	
	Lukácsháza		650		189		—	5.340		
" "	Alsószilvág	1935	869	2.082	323	691	2.573	6.478	5.693	
	Felsőszilvág		1.213		368		3.405			
" "	Salfa	1935	648	2.304	218	722	3.647	12.452	9.513	
	Köveskút		1.656		504		6.953			
Zala	Bödeháza	1935	532	965	265	435	3.161	5.500	5.467	
	Szentistvánlak		433		170		2.048			
" "	Egyeduta	1935	1.498	7.058	1.201	4.434	9.372	56.808	51.959	
	Letenye		5.560		3.233		50.090			
" "	Kerkateskánd	1935	682	1.564	177	465	2.424	6.378	5.705	
	Kerkatótfalu		882		288		3.401			

általuk 1935. és 1936. években együttesen kiállított költségelirányzatok szerint.
leurs prévisions budgétaires de 1935 ou de 1936, établies d'une façon unie.

A fedezetek Couverture des besoins			Az államsegély betudásával számított költségvetési hiány pengőben az Déficit budgétaire, compte tenu de l'aide financière de l'Etat, en pengős, en			A pótdóialapok B a s e			A pótdókulcs T a u x			A községnek az egyesítés utáni neve Noms des communes après la réunion
pengőben az g ő s, e n			1934 1935 1936			1934 1935 1936			1934 1935 1936			
b e n			é v e k b e n			é v e k b e n			é v e k b e n			
			pengőben — pengős			pengőben — pengős			%o-ban — pourcentage			
7.655	} 13.630	12.956	2.856	} 6.190	5.404	4.025	} 7.737	7.717	72	} 80	70	Csányoszró
7.908			2.705			3.765			72			
2.418	} 3.572	3.851	1.805	} 3.531	3.538	3.542	} 6.519	6.518	51	} 54	55	Bogádmindszent
1.996			2.179			3.023			72			
8.853	} 10.346	10.506	6.783	} 7.995	7.431	11.766	} 14.265	14.161	57	} 56	52	Gyúró
2.919			1.261			2.523			50			
—	} 12.662	} 15.123	—	} 7.498	} 18.758	—	} 12.496	} 31.300	—	} 60	} 60	Soponya
—			2.528			—			9.687			
—	} 8.544	} 11.223	—	} 3.228	} 7.929	—	} 6.456	} 10.298	—	} 50	} 77	Écs
—			6.390			—			1.939			
—	} 14.306	} 14.638	—	} 3.855	} 10.236	—	} 7.710	} 14.624	—	} 50	} 70	Ásványráró
—			10.107			—			3.469			
—	} 4.309	} 12.467	—	} 1.459	} 3.434	—	} 1.946	} 5.286	—	} 75	} 65	Egyházasgerge
—			6.874			—			2.259			
—	} 1.547	} 16.765	—	} 514	} 6.602	—	} 857	} 12.389	—	} 60	} 53	Kadarkút
—			15.100			—			5.797			
—	} 35.482	} 39.227	—	} 4.113	} 5.252	—	} 24.199	} 24.304	—	} 17	} 20	Szil
—			965			—			838			
8.745	} 12.301	10.351	8.921	} 9.998	10.036	7.757	} 10.049	9.862	115	} 100	102	Lónya
2.062			2.672			2.327			115			
556	} 4.194	3.584	283	} 2.265	3.192	472	} 3.775	3.756	60	} 60	85	Mócsény
6.808			1.266			3.305			39			
757	} 4.235	3.334	1.371	} 4.112	3.446	2.286	} 6.841	6.892	60	} 60	50	Rádóckölked
3.035			2.560			4.565			56			
—	} 1.200	} 3.192	—	} 1.286	} 4.315	—	} 2.486	} 10.254	—	} 52	} 42	Szentkirály
—			2.106			—			2.844			
4.126	} 6.672	5.883	1.865	} 3.338	2.927	3.117	} 4.173	4.435	60	} 80	66	Magyarlak
2.226			551			1.010			55			
4.291	} 7.129	7.148	3.643	} 7.413	8.005	5.604	} 10.591	10.674	65	} 70	75	Bérbaltavár
3.184			3.640			5.208			70			
—	} 1.370	} 2.139	—	} 1.306	} 4.637	—	} 2.376	} 7.135	—	} 55	} 65	Mesteri
—			898			—			2.903			
—	} 2.244	} 5.512	—	} 559	} 1.954	—	} 799	} 3.007	—	} 70	} 65	Lukácsháza
—			3.784			—			1.556			
1.675	} 2.832	2.728	898	} 3.646	2.965	2.189	} 5.180	5.107	41	} 70	57	Vasszilvág
1.510			1.895			3.287			58			
2.027	} 6.375	4.199	1.620	} 6.077	5.314	2.702	} 8.103	8.053	60	} 75	66	Salköveskút
3.731			3.222			5.378			60			
2.590	} 4.225	4.289	571	} 1.275	1.178	944	} 1.630	1.386	60	} 78	85	Bödeháza
1.572			476			664			71			
5.989	} 32.778	28.591	3.383	} 24.030	23.368	5.693	} 28.270	27.492	60	} 85	85	Letenye
32.956			17.134			23.795			72			
1.322	} 3.653	2.838	1.102	} 2.725	2.867	1.695	} 3.893	3.823	65	} 70	75	Kerkateskánd
2.032			1.369			2.106			65			

zatok egyéb jelentős elemei, így elsősorban a fedezetek alakulása is beható vizsgálat alá vétetik.

2. A fedezetek alakulása.

A 22 községegyesítés során csak 9 esetben voltak növelhetők a bevételi előirányzatok, 13 esetben azonban a fedezetek megszorítást szenvedtek. Ha párhuzamot vonunk a községek között a szükségletek és a fedezetek változása tekintetében, akkor azt a megállapítást tehetjük, hogy az eseteknek aránylag legnagyobb részében ott, ahol a szükségletek csökkentek, a fedezetek is zsugorodtak némileg (9 esetben). A kiadási és bevételi előirányzatoknak ilyen párhuzamos, de ellentétes irányú változása 8 község esetében észlelhető, ahol a megnövekedett feladatok ellátására némileg nagyobb bevételi előirányzat szolgál az egyesítést közvetlenül követő esztendőben, mint azelőtt. 4 községben (Soponya, Szentkirály, Mesteri és Vasszilvág, az első fejr-, a többi vasvármegyei község) a fedezetek és szükségletek alakulása tekintetében a községek egyesítésének a lakosságra nézve előnyös gazdasági kihatását célzó elvi elgondolásokkal merőben ellenkező kép bontakozik ki, amennyiben ezekben a községekben az egyesítés folytán megnövekedett feladatok ellátására szolgáló bevételi források csökkent mértékben jelentkeztek. Elméletileg a leghelyesebbnek képzelt s a községösszevonásokat elrendelő jogszabályok feltételezéseinek leginkább megfelelő olyértelmű változás, hogy az összevonás által megkevesbedett kiadások fedezésére növekvő mértékben, szabadabban bontakozhassanak ki a szükséges gazdasági erőforrások — merőben a számadatok alapján — csak egyetlenegy községben, a szabolcsvármegyei Nagylónya és Kislónya községek egybeolvasztásából keletkezett Lónya községnél tapasztalható. Ebben az esetben azonban nem szabad szem elől téveszteni azt, hogy egy olyan szabolcsvármegyei községről van szó, ahol a költségvetés egyensúlya éveken keresztül csak nagymértékű államsegély folyósításával volt biztosítható, ahol tehát a megnövekedett fedezetet majdnem kizárólag az állami segélyezés javára kell írni. Ez a két község azon szabolcsvármegyei községek közé tartoztak, amelyek még államsegély mellett is éveken keresztül csak 115—120%-os póttadóval tudták biztosítani költségvetésük egyensúlyát. Az egyébként

szegénysorban sínylődő, nagy gyermeklétszámú lakosság adóterheinek csökkentése céljából később ezen községek államsegélye olymértékben emeltetett fel, hogy a községi póttadókulcs 100%-ra volt leszállítható s ennek tudható be az, hogy Lónya község csökkent szükségleteinek kielégítésére az egyesítést követő esztendőben nagyobb fedezet állott rendelkezésre, mint az egyesítés előtt.

A fedezetek összezsugorodásának mértéke nagyjából 8—40% között mozog. A bevételi előirányzatok a legnagyobb mérvű megszorítást szenvedték a szükségletek alakulásának tárgyalásánál is említett Möcsény községben, ahol 43%-kal kevesebb összeget lehetett bevételként előirányozni az egyesítés után, mint az egyesítés előtt. A győrvármegyei Ásványráró községben 40,0%-os s az ugyancsak győrvármegyei Écs községben (Nagyécsfalva + Nagyécshegy) 24,8%-os a fedezetek visszaesése. A fedezetek növelése általában csak 5—10%-ban volt keresztülvihető. Leginkább tudták növelni fedezeteiket a szabolcsvármegyei Lónya község (13,8%-kal, ez a fedezetnövekedés azonban mint fentebb kifejtettük, úgyszólván teljes egészében az államsegély fokozottabb mértékben való kiutalásának tudható be), Egyházasgerge (Kisgerge + Liptagerge, Nógrád vm.) 11,5%-kal, végül Rádóckölked (Kiskölked + Pusztarádóc, Vas vm.) község 11,7%-kal.

Abban a 13 községben, ahol az egyesítést követően két költségvetési évben vizsgálható az egyesítésnek a fedezetek alakulására gyakorolt hatása, 7 községben csökkent, 6-ban pedig növekedett a fedezetek végösszege közvetlenül az egyesítés utáni első esztendőben. A második esztendőben az előbb említett 7 község közül 4-ben (Csányoszró, Möcsény, Vasszilvág, Letenye) még további megszorítást szenvedtek a fedezetek, habár nem oly erős mértékben, mint az első évben. Három községben (Bogádmindszent, Gyúró, Bérbaltavár) sikerült a bevételeket az első évi csökkentés után a második esztendőre némileg fokozni, azonban egy ilyen szaporodó bevételű községnek sem sikerült fedezeteit oly mértékben fokozni, hogy az meghaladja az egyesítés előtti két község fedezeteinek együttes összegét.

Azon 6 község közül, amelyeknek sikerült az egyesítés utáni első évben magasabb fedezetet előteremteni, mint az egyesítés előtt, csak egy község (Bödeháza, Vas vm.) tudta a második esztendőre bevételi előirányzatát tovább fokozni. Ellenben a többi 5 község (Lónya, Rádóckölked, Magyarlak, Salköveskút, Kerkateskánd) nemhogy tovább növelni, vagy legalább is tartani tudta volna fedeze-

teiknek az első évben mutatkozó mértékét, hanem az egyesítés második esztendejében fedezeteik végösszege oly mértékben esett vissza, hogy alatta maradt az egyesítést közvetlenül megelőző évben a községek külön-külön kiállított költségvetéseiben feltüntetett fedezetek együttes végösszegének.

3. A költségvetési hiány alakulása.

A szükségletek és fedezetek egybevetéséből keletkező költségvetési hiány vizsgálata arra enged következtetni, hogy a fedezeteknek már tárgyalt összezsugorodása az egyesítést követő esztendőben méreteiben nagyobb volt, mint a szükségletek apasztása. A 22 összevont községben az egyesülést közvetlen követő esztendőben 17 esetben nagyobb költségvetési hiányt mutattak ki az összevont községek, mint az egyesítést közvetlenül megelőző évben; és csak 5 esetben sikerült a költségvetési hiányt is mérsékelni. A hiány növekedésének a tünete az esetek egy részében ott észlelhető, ahol úgy a szükségletek, mint a fedezetek megszorítást szenvedtek, (Csányoszró, Écs, Ásványráró, Mőcsény, Bérbaltavár, Letenye); más esetekben a megszorított feladatok ellátására a bevételeknek nem elegendő mértékben való előirányzása következtében mutatkozott nagyobb költségvetési hiány (Kadarkút, Szil, Rádóckölked, Magyarlak, Salköveskút, Bödeháza, Kerkateskánd).

A hiányok növekedésének mértéke elég jelentős, általában 10—40% között mozog. Legnagyobb költségvetési hiánnyal kellett megküzdenie a győrvármegyei Écs községnek, amelynek 53·5%-kal volt nagyobb a hiánya az összevonás után, mint az összevonás előtti Nagyécsfalva és Nagyécs hely községekben együttvéve. Mőcsény 46·2%-kal, Ásványráró 39·8%-kal, Magyarlak 38·2%-kal, Vasszilvágy 30·5%-kal nagyobb hiányt mutatott ki, mint az alkotórészeiket képező két-két község az összevonás előtt együttvéve. Ezzel szemben a hiányukat csökkenteni tudó új községek alig 5—10%-ot tudtak csak elérni, a legszerencsésebbek ezek közül a szükségletek és fedezetek alakulásánál ismertett és különleges okainál fogva kedvező költségvetési helyzetben lévő Lónya (13·8%) és Bogádmindszent (11·4%) községek.

Abban a 13 községben, ahol az egyesítést követően két költségvetési évben vizsgálható az egyesítésnek a költségvetési hiányra gyakorolt hatása,

10 községben növekedett, 3-ban pedig csökkent a költségvetési hiány végösszege az egyesítést közvetlenül követő első esztendőben. A második esztendőben az előbb említett 10 község közül háromban (Mőcsény, Bérbaltavár, Kerkateskánd) még nagyobb hiány mutatkozott, mint az első évben, 7 községben pedig a megnövekedett hiányt a második évre sikerült némileg enyhíteni, sőt három községben (Csányoszró, Rádóckölked, Vasszilvágy) az egyesítést követő második évben kisebb volt a költségvetési hiány, mint az egyesítést közvetlenül megelőző esztendőben a két-két községben együttvéve. Abból a három községből pedig, amelyeknél az egyesítés utáni első évben kevesebb volt a hiány, mint az egyesítés előtt, egyedül csak Gyúró község tudta a hiányt a második esztendőben még jobban lefaragni.

A költségvetési hiányok alakulásának a fentiekben adott tárgyalása már élénkebben juttatja kifejezésre azt a megállapítást, hogy a községegyesítés mellett szóló elméleti elgondolások a gyakorlatban — az egyesítést követő első esztendőben — kezdetben még nem érvényesülnek, sőt a gyakorlati élet az esetek nagyobbik részében ellenkező megállapítások tételét teszi lehetővé. Alátámasztják ezt a feltevést az összevont községek pótdóalapjainak és pótdókulcsának az egybeolvasztás hatása alatt bekövetkezett változásai is.

4. A pótdóalapok változása.

A pótdóalapok alakulásánál figyelembe veendő az, hogy a költségelőirányzatoknak erre az elemére van aránylag legkevesebbé hatással az egyesítés ténye. A magántulajdonban lévő s az egyenesadózás alapját képező vagyontárgyak állaga a legritkább esetben szenved változást a községek egybeolvasztása által, sőt e kettő között összefüggés nincs is. Az összevonás következtében a lakosságra háruló önkormányzati költségtöbblet, vagy az esetleges költségmegtakarítás inkább a pótdóadás terén érezteti hatását. Éppen ezért a pótdók alakulásában az egyesített költségelőirányzatok figyelemreméltó elváltozásokat nem mutatnak. Úgyszólván pár pengőre tehető az a plusz- vagy mínuszváltozás, ami az összevont községekben az egyesítés előtti és utáni költségvetési évben mutatkozik. E tekintetben mint különleges esetet említjük meg Bödeháza községet, ahol 13·8%-kal volt kevesebb a pótdóalap az egyesítés után két évvel,

mint annakelőtte, valamint Szil községet, ahol 7·1%-os a pótdadóalapoknak ez a visszaesése.

5. A pótdadókulcs alakulása.

A tárgyalásunk anyagát képező 22 községegyesítési eset közül 15 esetben nagyobb és csak 7 esetben volt kisebb a pótdadókulcs az egyesítést követő esztendőben, mint azelőtt.¹⁾

A nagyobb pótdadóval gazdálkodó községek sorában megkülönböztetés tehető aszerint, hogy az egyesítés előtti két-két község mindegyikének kisebb volt a pótdadója, mint az egyesítés után, vagy pedig csak az egyiknek volt kisebb, a másiknak ellenben nagyobb. Ilyen elhatárolás alapján megállapítható, hogy a 15 nagyobb pótdadókulcsot alkalmazni kényszerülő összevont község közül 10-ben az egyesítést megelőző esztendőben a két-két községben külön-külön kisebb volt a pótdadó, mint az egyesítés után; ezek a községek összevont alakjukban nagyobb pótdadót voltak kénytelenek kivetni. Ezekben a községekben tehát egyikben sem jelentett a lakosságra anyagi könnyebbülést az egyesítés ténye, sőt kifejezetten terhesebb lett számukra az önkormányzati feladatok ellátása. Így pl. a győrvármegyei Écs községben — ahol a kulcsok az egyesítés előtt 50—50%-ot tettek ki — 77%-ra, Magyarlak községben — ahol az egyesítés előtt 55 és 60% volt a pótdadókulcs — 80%-ra kellett emelni a pótdadókulcs mértékét.

Más községek, mint pl. Mőcsény, Rádóckölked esetében azt mutatják a statisztikai feldolgozás eredményei, hogy azok a nagyobb lélekszámú, gazdaságilag erősebb községek, amelyekhez egy szomszédos kisközség csatoltatott, olymértékben kényszerült átvenni annak terheit, hogy a nagyobb község lakosainak pótdózási terhei a kisebb község sokkal súlyosabb terheinek mértékére emelkedtek. Így pl. a 474 lélekszámú Mőcsény községben az egyesítés előtt a pótdadókulcs 39% volt, a hozzácsatolt 105 főnyi Palatinca község

60%-os pótdadója miatt az egyesítés után a megnagyobbodott Mőcsény község ugyancsak 60%-ot volt kénytelen kivetni. Az egyesítést követő második esztendőben pedig a pótdadókulcs ebben a községben 85%-ra emelkedett. Ilyen és még több hasonló esetben tehát a nagyobb, gazdaságilag erősebb község a kisebb község beolvasztásával átmenetileg lényegesen hátrányosabb helyzetbe került, sőt helyzete később még súlyosbodott is. Ezzel szemben előfordult olyan eset is, amikor a kisebb lélekszámú, de alacsonyabb pótdadóval gazdálkodó község az összevonás után a nagyobb község magasabb adókulcsát kényszerült átvenni, vagyis tehát a kisközség volt kénytelen részt venni a nagyobb község fokozottabb terheiben. (Soponya, Gyúró, Bérbaltavár.)

Azon 7 község, ahol az egyesítés után viszonylag kisebb pótdadó volt kivethető, nevezhetők oly szerencséseknek, ahol az egyesítés ténye valóban könnyítést jelentett a községi lakosokra nézve. Ezek sorában két község van olyan, amelyeknek alkotórészeit képező két-két község mindegyike az egyesítés előtt jóval magasabb pótdadókulcsot alkalmazott, mint az összevont új község. Ezek Egyházasgerge, ahol az egyesítés előtt 75 és 80%, az egyesítés után 65% volt a kulcs; valamint Lukácsháza, ahol az egyesítés előtti 70—70%-os kulcs helyett az egyesítés után 65%-os kulcs is elegendőnek bizonyult a költségvetési egyensúly biztosítására. A többi öt esetben a gazdaságilag erősebb községre nézve az egyesítés ténye szemben a beolvasztott kisközség magas adóterhének lényeges lecsökkentésével —, oly minimális adótöbbletet jelentett — amit a nagyobb község lakossága minden megrázkódtatás nélkül könnyen elbír. Példa erre a megállapításra a megnagyobbodott Szil község, ahol az egyesítés előtt a közel 3.000 lakosú, 17%-os pótdadóval gazdálkodó Szil község a mintegy 200 lakosú 43%-os pótdadójú Kistata beolvasztása után csak 20%-os pótdadót vetett ki. A közölt táblázat adataiból kitűnőleg hasonló megállapítás tehető Szentkirály, Kadarkút stb. községekre.

Abban a 13 községben, ahol az egyesítést követően két költségvetési évben vizsgálható az egyesítésnek a pótdadókulcs alakulására gyakorolt hatása, az egyesítést közvetlenül követő első esztendőben 11 községben viszonylagosan növekedett, 2-ben pedig csökkent a pótdadókulcs mértéke. A második

¹⁾ A pótdadókulcsok alakulásának a következőkben történő tárgyalása során az adókulcs mértékének a csökkenését, vagy növekedését úgy határoztuk meg, hogy az egyesítés folytán keletkezett új község pótdadókulcsát az egyesítés előtti két-két község különböző pótdadókulcsainak középátlányosához viszonyítottuk.

esztendőben az előbb említett 11 község közül 4 községben tovább növekedett, egyben változatlan maradt az adókulcs arányszáma, 6-ban pedig árnyalatilag visszaesett, végeredményben mind a 11-ben többé-kevésbé magasabb volt a pótagókulcs, mint az egyesítés előtt. Abban a két esetben pedig, ahol az egyesítést követő első esztendőben kevesebb pótagó volt kivethető, mint az egyesítés előtt, a második esztendőben mindkét esetben fokozottabb mértékben kellett a pótagót kivetni, mint az első esztendőben. Ebben a 13 egyesítési esetben (vagyis az érintett 26 község esetében) tehát az összevonás ténye az egybeolvasztott községek lakosságára nézve egyikben sem jelentett még a második évben sem számottevő költségvetési előnyt.

Összefoglalva az eddigiekben mondottakat, a szükségletek, a fedezetek, a költségvetési hiány, valamint a pótagókulcs változása tekintetében az 1934. és 1935. évben költségvetésileg egyesült községek számbeli eloszlására nézve a következő összeállítás nyújt áttekinthető képet:

Magnevezés	Növekvő	Csökkenő	Összesen
	szükséglet		
Növekvő } fedezet Csökkenő }	8	1	9
	4	9	13
Összesen .	12	10	22
Növekvő } hiány Csökkenő }	11	6	17
	1	4	5
Összesen :	12	10	22
Növekvő } pótagókulcs Csökkenő }	8	7	15
	4	3	7
Összesen :	12	10	22

A községek költségvetési helyzetét legjobban kifejező hiány, valamint a községi

lakosságra nehezülő önkormányzati terhek mértékét legmegfelelőbben kidomborító pótagókulcs alakulása a vizsgálatunk tárgyát képezett 22 összevont (tehát 44 érintett, összesen 31.517 lélekszámú) község sorában az egybeolvadást közvetlenül követő első költségvetési évben a háztartási viszonyok olyan megrázkódtatására engednek következtetni, amely az első évben egyáltalán nem, a második évben is csak alig-alig látszik kiheverhetőnek. Mélyebb vizsgálódásra az érintett községek költségelőirányzatainak tételenkénti, részletes, több esztendőre visszatekinthető feltárása volna szükséges ahhoz, hogy az ilyen megrázkódtatások okai teljes világossággal felderíthetők legyenek. Kétségtelen azonban, hogy az ilyen kislélekszámú, gazdaságilag erőtlen községek, amelyeknek összeolvasztása a vonatkozó rendelkezések értelmében szükséges, gazdasági és kulturális erőkifejtésüket — legalább is a mai gazdasági viszonyok között — nem tudják a kívánt mértékben kibontakoztatni. Errevaló tekintettel a községegyesítések elbírálásánál nélkülözhetetlennek látszik az érdekelt községek többévi költségelőirányzatainak megfelelő körültekintéssel történő olyértelmű beható tanulmányozása, hogy azokból az egyesítés utáni várható helyzet a jövőre nézve előre vetíthető legyen. Az évről-évre rendszeresen folytatott községi háztartási statisztikai adatgyűjtés anyagában a visszatekinthető adatsorok vizsgálata lehetővé teszi a háztartások fejlődési vonalának figyelemmel kísérését, amelynek szem előtt tartása mellett elkerülhető lesz a pénzügyi szempontból egyáltalán nem indokolt községegyesítések keresztülvitele.

Gidófalvy Elemér dr.

EGYÉB TÁRGYÚ TANULMÁNYOK

A differencia-számítás szerepe a statisztikában.¹⁾

Le rôle du calcul des différences finies dans la statistique.¹⁾

A differencia-számítás szerepéről a statisztikában kívánok beszélni, most megjelent differencia-számítási könyvemmel kapcsolatban.²⁾

A differencia-számítás egyik legfontosabb segédeszközét képezi a numerikus számolónak és ennél fogva a statisztikusnak is.

A statisztika fejlődésével mind több és több számításra lesz szükség. Eleinte a statisztikus megelégedhetett észleléseinek grafikus ábrázolásával; később azonban, midőn az észlelési eredményekből következtetni kívánt, például különböző észlelési táblázatokat összehasonlítani, vagy bizonyos dolgok közötti összefüggést megállapítani, azért akkor a grafikus eljárás elégtelennek bizonyult és matematikai segédeszközökhöz kellett fordulnia.

A matematikában a függvényeket két csoportba oszthatjuk. Az elsőbe sorozzuk azokat, melyekben a változó bizonyos közben minden lehető értéket felvehet, vagyis, amelyekben a *változó folytonos*. Ilyen függvényekkel foglalkozik a matematikai analízis. A második csoportba tartoznak azok a függvények, melyekben a változó csak bizonyos végezzámú értéket x_0, x_1, \dots, x_n vehet fel. A közökbe eső értékek nem fordulhatnak elő. Ekkor a *változó nem folytonos*. Az ily függvényekre az analízis módszerei nem alkalmazhatók; ezekkel foglalkozik a differencia-számítás.

A statisztikusnak leginkább gyakorisági táblázatokkal van dolga, melyek például megadják, hogy az x_i fokozat y_i -szer fordult elő. E táblázatok sokszor olyanok, hogy az x fokozat csak pozitív egészszámú értékeket vehet fel: 0, 1, 2, 3, ..., mint például ha nők gyermekeinek számáról van szó a táblázatokban, tehát a változó nem folytonos. De ha az x változó tényleg folytonos volna is, például ha valakinek a koráról, magasságáról, súlyáról vagy valamely hely hőmérsékletéről, légnyomásáról stb. van szó, akkor sem lehet valamennyi lehető x értéket

tekintetbe venni, miután azok száma végtelen. Ilyenkor a statisztikus bizonyos közöket kénytelen bevezetni és a közbe eső minden értéket egyenlőnek tekinteni a köz közepével. A statisztikai táblázatban azután csak e középértékek fordulnak elő, úgyhogy gyakorlati szempontból még ily esetekben is *nem-folytonosnak* kell tekinteni a változót. Korstatisztikánál például a választott köz rendszeren egy év, úgyhogy abban csak 0, 1, 2, 3, ... éves egyének szerepelnek.

Végeredményben a statisztikusnak mindig *nem-folytonos változóval* lesz dolga, úgyhogy neki mindig differencia-számítást kell alkalmazni.

A statisztika fontosabb matematikai problémái a következők:

Először is a *megközelítés*. Ez alatt a következőket értjük:

1. Adva van egy táblázat, melyben az x_i és y_i mennyiségek közötti összefüggés van feltüntetve. E táblázat adatait kell valamely matematikai függvénnyel megközelíteni.

2. Bizonyos körülmények szemmel tartása mellett választunk egy $f(x, a, b, c, \dots)$ függvényt, melyben az a, b, c, \dots paraméterek egyelőre tetszőlegesek.

3. A paramétereket úgy határozzuk meg, hogy $f(x_i, a, b, c, \dots)$ a táblázat y_i értékeit valamely előírt elv szerint lehetőleg legjobban közelítse meg.

4. Végre az elért megközelítés mérvét állapítjuk meg.

Az első pontra vonatkozólag megjegyzendő, hogy az adott táblázat legtöbbször *gyakorisági táblázat*, mely megadja, hogy az x_1 fokozat y_1 -szer, az x_2 fokozat y_2 -szer fordult elő és így tovább. Sokszor a táblázat úgynevezett *idősor*, melynek értelmében az x_1 időben y_1 mennyiséget, az x_2 időben y_2 mennyiséget észleltek és így tovább.

A második pontban a megfigyelésre szánt függvényt célszerű úgy választani meg, hogy az a differencia-számítás szempontjából egyszerű legyen, vagyis hogy azzal a megközelítés egyszerű számítással legyen elérhető. Ily függvények gyanánt leginkább a következők jöhetnek tekintetbe: parabolák, Bernoulli és Poisson valószínűségi függvényei, bizonyos G függvények; a nem teljes beta és a nem teljes

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaságban 1939 november 28-án tartott előadás. — *Conférence faite par M. Charles Jordan au 28 novembre 1939 à la Société Hongroise de Statistique.*

²⁾ Ch. Jordan, *Calculus of Finite Differences*, Budapest 1939, Hungarian agent Eggenberger bookshop.

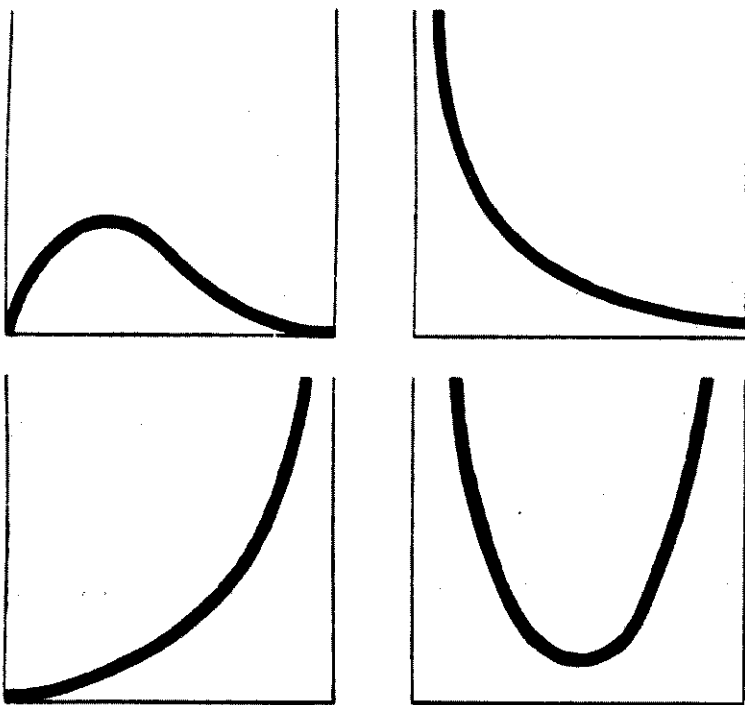
gamma függvény deriváltjai; végre bizonyos trigonometriai függvény.

A függvény megválasztása legegyszerűbben úgy történik, hogy a táblázatot grafikusán ábrázoljuk, úgyhogy az x_i értékek megfelelő y_i észlelést az x_i, y_i ponttal jelöljük; ezt végrehajtjuk minden i -re. Azután, ha például x_i bizonyos időszakot és y_i az ennek megfelelő mennyiséget jelenti és ha ez utóbbi a nagyságához képest csak kevésbé ingadozik, akkor a megközelítést parabolákkal kísérhetjük meg. Például szolgálhatna erre az x_i évben Magyarországon termelt búza mennyisége. Ha a pontok megközelítően egyenesben fekszenek, akkor a választott függvény elsőfokú lehet.

Ha a pontok nagyjából egy elhajlást mutatnak, másodfokú parabolával, ha kettőt harmadfokúval fogjuk azokat megközelíteni és így tovább.

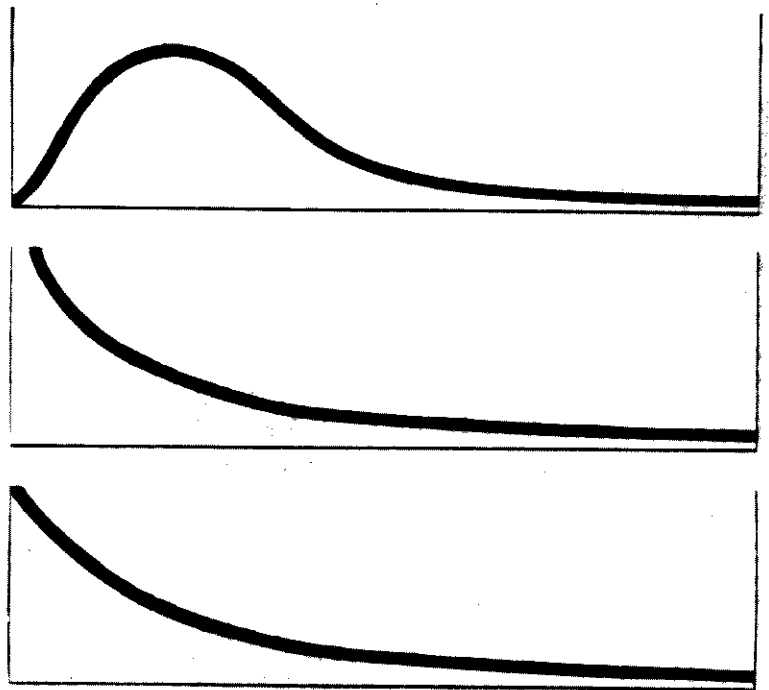
Ha x_i fokozatot jelent és y_i a megfelelő észlelt gyakoriság, akkor y_i rendszeren bizonyos $x = a$ és $x = b$ között kívül nulla. Ily esetekben a megközelítés gyakran jól vihető keresztül a nem teljes beta-függvény deriváltja segítségével, mely a következő görbékre vezethet:

Az első ábra esetén gyakran jó megközelítést érhetünk el Bernoulli valószínűségi függvényével is; ekkor a táblázatot egy urna problémára vezettük vissza, vagyis az észlelések olyanok, mintha bizonyos golyókat húztunk volna ki adott összetételű urnából.

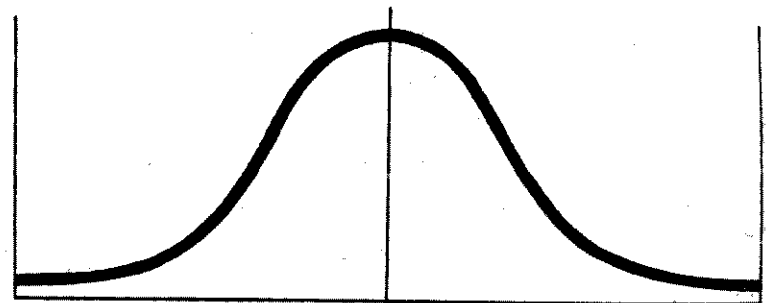
Ha ellenben csak az alsó határ ismeretes a felső határozatlan, mint például a korstatisztikánál vagy jövedelemstatiszti-

kánál, akkor a megközelítést a nemteljes-gamma-függvény deriváltjával vagy esetleg a Poisson-féle valószínűségi függvénnyel kísérhetjük meg. Ezek a következő görbékre vezetnek:

Az utóbbi esetben ugyancsak urna problémára vezettük vissza a táblázatot.

Végre ha úgy az alsó, mint a felső határ ismeretlen, akkor esetleg Laplace valószínűségi függvényével közelíthetjük meg az adatokat. Ez a következő görbét adja:

Jó példa erre az ujoncok magasságának Quetelet által számított megközelítése.

Ha pedig valamely észlelési sorozat periodicitását kutatjuk, akkor legcélszerűbb a megközelítést trigonometriai függvényekkel végezni.

A harmadik pontban a paraméterek meghatározására valamely megközelítési elvből kell kiindulni. A leggyakrabban elfogadott elv a legkisebb négyzetek elve, melynek értelmében a paramétereket úgy határozzuk meg, hogy a pontoknak a görbétől számított eltéréseinek négyzetösszege minimum legyen. $\sum |f(x_i, a, b, c, \dots) - y_i|^2$ Egy másik gyakran alkalmazott elv a momentumok elve. Ha a megközelítő függvényben n tetszőleges paraméter van, akkor ez elv szerint úgy rendelkezünk e paraméterek felett, hogy az észlelések első n momentuma megegyezzen a függvény első n momentumával. Megjegyzendő, hogy ha parabolákról van szó akkor, úgy a legkisebb négyzetek

elve, mint a momentumok elve ugyanarra az eredményre vezet.

A negyedik pontban, különösen ha a legkisebb négyzetek elve szerint jártunk el, akkor a megközelítés értékéül a *diszperziót*, vagyis a görbétől számított eltérések négyzeteinek átlagát, vagy pedig az ebből vont négyzetgyököt a *négyzetes eltérést*, *écart quadratique*, vagy *standard deviation*, fogadjuk el. A momentumok elve esetén is így járunk el rendesen. De ha nem parabolákról van szó, akkor ez esetben jobb más mértékszámhoz fordulni, mégpedig az $n + 1$ -edik momentumok viszonyához.

Az előző pontokban felsorolt számításokhoz a differencia-számítás ad úbaigazítást.

Ha a megközelítő függvényt kiszámítottuk, akkor a táblázatot matematikai formulával helyettesítettük, mely az észlelési adatokat megközelítőleg megadja és amelyből könnyebben vonhatunk le következtetéseket, mint magukból az adatokból. Például az idősort megközelítő függvény esetén bizonyos valószínűséggel megállapíthatjuk a közeljövőre várható értékeket. Néha ezt gyakorisági függvény esetén is elérhetjük, például a jövedelem megoszlását megközelítő függvény segítségével, a különféle jövedelmiadó-tervezetek várható eredményét előre kiszámíthatjuk.

Jó például szolgálhat a megközelítésre Sipos Sándor dr. számítása, aki többek között Magyarország külkereskedelmi forgalmában az 1882—1913. évi behozatali adatokat harmadfokú parabolával közelítette meg, mégpedig a legkisebb négyzetek elve alapján. A számítás az „Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság Közleményei“ 2. számában jelent meg 1930-ban. Az ábra a 32. oldalon az észlelési adatokat és a megközelítő parabolát tünteti fel.

Ha a megközelítés parabolával történik, akkor erre az analízisben hatványsorokat vennénk igénybe, azonban a hatványsorok differencia-számítás szempontjából célszerűtlenek, mert bonyodalmas számításokra vezetnek. Helyettük *Newton-sorokat*, vagyis *binomiális együtthatós sorokat* kell alkalmazni. Ezekkel nemcsak hogy sokkal könnyebben érhető el a kívánt eredmény, mint hatványsorokkal; hanem azonkívül az elért eredmény felhasználásával a megközelítő függvény értékeit $x = 0, 1, 2, 3, \dots$ -ra rendkívül gyorsan egyszerű összeadásokkal számíthatjuk ki. Ez hatványsorok esetén csak úgy volna

lehetséges, ha azokat előbb *Newton-sorra* számítanánk át. Az előző számítás világosan látható az idézett munka 31. oldalán.

A kérdéses megközelítő parabola egyenlete (Newton-sor alakjában) a következő:

$$y = 864,12 + 20,386 \binom{x}{1} - 2,8206 \binom{x}{2} + 0,45504 \binom{x}{3}$$

Az egyenletben szereplő koefficiensek az $x = 0$ -nak megfelelő differenciákat jelentik. Így

$$\begin{aligned} f(0) &= 864,12, & \Delta f(0) &= 20,386, \\ \Delta^2 f(0) &= 2,8206, & \Delta^3 f(0) &= 0,45504 \end{aligned}$$

E számokból összeadással számíthatjuk ki a megközelítő értékek táblázatát.

A második statisztikai probléma a *kiegyenlítés*. A statisztikus nem elégedhetik meg a nyers észlelési értékekkel, ugyanis azokat a véletlen eltérések, vagy a mérési hibák szabálytalanná teszik, és ezáltal elfedik az esetleges törvényszerűségeket; ezért kénytelen eredményeit kisimítani, vagyis kiegyenlíteni. Ez különféleképpen történhetik, de leggyakrabban az átlagok módszerét, vagy pedig a legkisebb négyzetekét alkalmazzák. A megközelítés is tulajdonképpen kiegyenlítés, mint azt az említett ábrából láthatjuk. A kettő között a különbség csak az, hogy míg a megközelítés esetén a legkisebb négyzetek elvét a teljes észlelési anyagra alkalmazzuk, addig a kiegyenlítésnél ezt az anyagot szakaszokra osztjuk és a számítást minden egyes szakaszra külön-külön végezzük el. Ez az oka annak, hogy a kiegyenlítési görbe sokkal jobban simul az észleléshez, mint a megközelítő görbe.

A kiegyenlítésre például szolgálhat a halálzási táblázatoké; ez igen fontos, de fáradságos munka, azonban a differencia-számítás újabb módszereivel az lényegesen megrövidíthető. A kiegyenlített értékek alkalmasak arra, hogy azok segítségével a közökbe eső fokozatoknak megfelelő mennyiségeket interpolációval meghatározhassuk.

A harmadik probléma két észlelt mennyiség közötti *összefüggésnek* megállapítása, vagyis *korrelációjának* kiszámítása, ami alatt a kapcsolatok intenzitásának mérését értjük. Ez esetben is a differencia-számítás szolgáltatja a legegyszerűbb módszereket.

Ha a z és y mennyiségek közötti kapcsolatot ismerjük, akkor az megadja az y megváltozása következtében várható z mennyiség valószínű értékét.

A negyedik probléma a *táblázatok szerkesztése* és az *interpoláció* a táblázatokban. Első pillanatra azt gondolhatnánk, hogy a táblázatok szerkesztésénél nem kell matematikai módszereket alkalmazni. Ez azonban téves, ugyanis a táblázatokban nagy szerepet játszanak az alkalmazott közök kezdő pontjai, valamint azok nagysága, továbbá a táblázatban szereplő tizedesek száma. Ez utóbbi kettőtől függ ugyanis a táblázat terjedelme. Ezek helyes megválasztása matematikai megfontolást igényel. A táblázat célja sokszor az, hogy a közökbe eső értéket, előírt interpolációval, meghatározhassuk, mégpedig ugyanannyi tizedesnyi pontossággal, mint amennyi a táblázat adataiban szerepel.

Ha a közöket túl nagyoknak választottuk, akkor a kívánt pontosságot nem érhetjük el az adott interpolálási módszerrel. Ha pedig a közöket túl kicsinyeknek választottuk, akkor a táblázat fölöslegesen terjedelmes lesz. Könyvemben megmutattam, hogy a használatban levő táblázatok nagyrésze túl terjedelmes az adott pontossághoz képest. Így például elegendő volna a hétjegyű logaritmus-táblázat esetén, ha annak terjedelme a mai ötjegyű táblákéval volna egyenlő; vagyis 185 oldal helyett 21 oldal. A gimnáziumokban használt négyjegyű logaritmus-tábla 19 oldalra terjed, holott négy oldalon lehetne adni ötjegyűt is. Ugyanez áll például a trigonometrikus táblázatokra is. *Brandenburg H.* (Leipzig 1923) hétjegyű trigonometrikus táblázata, melynek főrésze 260 oldalra terjed, helyes köz megválasztása esetén lineáris interpolációval ugyanazt a pontosságot adná meg 22 oldalon. Ebből látható, hogy a táblázatok előállításánál sok munkát és költséget lehetne megtakarítani; továbbá sok olyan új táblázatot lehetne szerkeszteni, melyekre a nagy munka és költség miatt gondolni sem mertek. A táblázatok szerkesztése a biztosítási matematikában is nagy szerepet játszik.

Az *interpoláció* az a művelet, amellyel adott táblázatban x_i és x_{i+1} közbe eső x értéknek megfelelő y mennyiséget meghatározzuk. Szépen mondja *Thiele*, a dán csillagász és statisztikus, hogy az interpoláció az a művészet, amellyel a táblázat sorai között olvasunk.

Az interpoláció szintén a differencia-számításba tartozik. 1927-ben, a bolognai matematikai kongresszuson adtam interpolációs formulát, mely aránylag csekély munkával nagy pontosságra vezet és amely meg-

engedi, hogy a táblázatokat jelentékenyen megrövidítsük a differenciák elhagyása által.

Ötödik problémának tekinthetjük az egyenletek gyökeinek numerikus meghatározását. A statisztikában ez akkor fordul elő, ha az $y = f(x)$ függvény esetén y van adva és az x értékét kell meghatározni. Ez jóval bonyodalmasabb, mint adott x esetén y meghatározása; ugyanis itt az $f(x) - y = 0$ egyenlet gyökének meghatározásáról van szó.

Legcélszerűbb erre a *Regula Falsi* módszerét alkalmazni, melyet sikerült úgy módosítanom, hogy minden más módszernél gyorsabban vezet eredményre. Ezt egy húsz-tizedesnyi pontosságot igénylő példán bemutattam.

A differencia-számítás nagy fontossága dacára eléggé el van hanyagolva az irodalomban. A régi klasszikus munkák, *Lacroix*, *Boole*, *Markoff* és *Selivanoff* művei szükségkép elavultak és nehezen szerezhetőek be. Újabb német differencia-számítási könyv csak egy van, *Nörlund* dán matematikus könyve (Berlin 1924). Nagyszabású, elsőrendű munka, de inkább elméleti, mint gyakorlati célokat szolgál.

Francia nyelven írt modern differencia-számítási könyv nincsen. Az angol nyelven írt munkák közül felemlítendő *Steffensen* (dán) „Interpolation“ (London 1927) és *Whittaker and Robinson* (angol) „Calculus of observations“ (London 1924) című kitűnő munkák, melyek azonban nem ölelik fel a differencia-számítás egész területét. *Milne-Thomson* könyve „Calculus of Finite differences“ című könyve (London 1933) ellenben nem tekinthető gyakorlati könyvnek. Munkám megírásánál főleg az a cél vezetett, hogy a számoló benne mindent megtaláljon, amire szüksége lehet, mégpedig lehető egyszerű alakban, kevés előismeretet tételezve fel. A könyv kizárólag gyakorlati célokat kíván szolgálni és mint ilyen, egyedül áll az irodalomban. Angolul kellett megírni, hogy mindenütt használható legyen. Bevezetését *Harry Carver*, a michigani egyetem tanára írta, aki az *Annals of Mathematical Statistics* alapítója és kiadója volt. Munkámat főleg a statisztikusok szempontjából ítéli meg, biztos benne, hogy azok nagy érdeklődéssel fogják fogadni és hogy számukra hosszú időn át klasszikus kézikönyv fog maradni. A könyvet a Magyar Tudományos Akadémián *Rados Gusztáv* professzor úr mutatta be e hó 20-án meglehetősen elismerő szavak kíséretében. *Jordan Károly dr.*

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(*C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.*)

vitéz Fábry Dániel dr.: A statisztika a nemzetvédelem szolgálatában.

Dr Daniel Fábry: La statistique au service de la défense nationale.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi I. Lajos.*)
83. kötet, 4. szám. Kiadja: Budapest székesfőváros
Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques (rédigées sous la direction du Dr Louis I. Illyefalvi). 83e volume, no 4. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 221 l. — pages.

Vitéz Fábry Dániel dr. úttörő jelentőségű műve a statisztika nemzetvédelmi célból szükséges átszervezésének kérdésével foglalkozik. A hadseregszervezés és hadianyagmozgósítás célszerű irányítását a statisztika módszereinek alkalmazásával javasolja. Felsorolja azokat a tapasztalatokat, amelyek a nemzetvédelem megszervezésének szükségességét már a világháború alatt indokolták, s az azóta kialakult nemzetközi helyzetben az államok legfontosabb és legsürgősebb feladatává tették.

A hadseregszervezés kérdése szorosan összefügg az ország területi és földrajzi viszonyaival, s mindazokkal a tényezőkkel, amelyek az ország népességét meghatározzák. A nemzetvédelmi célból szükséges intézkedések alapja tehát az ország népességi, gazdasági, társadalmi és politikai helyzetének teljes és tüzetes megismerése. A hivatalos statisztikai szolgálat megfelelő átszervezésével végrehajtott statisztikai felvételek útján az ország emberanyagának és gazdasági erejének honvédelmi érdekből való megszervezése végett pontos adatokat kell gyűjteni a népességről, az állatállományról, a közlekedési viszonyokról, az ország műszaki fejlettségéről, a légvédelmi és légtalpi berendezettségről, a közigazgatási és közegészségügyi szervezet működéséről, s a bel- és külpolitikai helyzetről.

Azok a tényezők, amelyek a hadseregszervezésnél és a gazdasági mozgósítás előkészítésénél a legfőbb szerepet töltik be, két csoportba oszthatók: 1) az ország emberanyagának összetételére, sajátosságára vonatkozó, s azok alakulását befolyásoló tényezőkre, továbbá 2) a rendelkezésre álló gazdasági erők nagyságára és felhasználhatóságára, valamint a szükségletek megállapítására vonatkozó tényezőkre.

A hadseregszervezés alapja az emberanyag, amelynek összetételét, nemek és korcsoportok szerinti alakulását, a születési és halálozási viszonyok arányait, valamint a népesség egészségügyi és szociális helyzetét ismertető adatok nélkülözhetetlenek a hadseregszervezési feladatok kidolgozásánál és

megvalósításuk helyes irányításánál. Nemkevésbé ismernie kell azonban a hadseregszervezőnek azokat a földrajzi adottságokat is, amelyek az ország területét meghatározzák. Hegyes vidék, vagy alföld, víziutakban gazdag, vagy szegény ország, a terület nagyságához viszonyítottan nagy, vagy kisebb országhatár más és más feladatok megoldását helyezi előtérbe. Fontos szerep vár a korszerű hadseregszervezésnél a haderőnkívüli fegyveres testületekre, amelyek felállításával, feladatkörének szabályozásával és háború esetén a hadseregbe való bekapcsolásával a haderő jelentős kiegészítéshez jut.

Az ország gazdasági mozgósítása az összes gazdasági erőknél a háború céljaira való megszerzéséből s legcélszerűbb felhasználhatóságának biztosításából áll. A hadsereg és a polgári lakosság, valamint az állatállomány élelmezéséről és a szükséges takarmányról való gondoskodás nemzetvédelmi szempontból épp oly fontossággal bír, mint az ipari nyersanyagoknak és üzemanyagoknak a szükségletet kielégítő mértékben való biztosítása. Az emberanyag és az állatállomány élelmezésének háború esetére történt megszervezése helyesen csak a szántóföldi, kerti, szőlő- és rétművelés teljes statisztikai feltárása alapján képzelhető el, de nemkevésbé szükséges ebből a célból az állattenyésztés megfelelő adatainak az ismerete is. Az ország termelését és az állattenyésztés eredményeit feltüntető adatok gyűjtésén kívül ki kell még terjednie a nemzetvédelmi statisztikának a külkereskedelmi forgalom alakulásának megfigyelésére, s a mindenkor rendelkezésre álló termelői és kereskedelmi készleteknek a megállapítására is. Az állatállomány és az állattenyésztés helyzetét megvilágító adatok ismerete elsőrendű fontosságú a háború esetén szükséges vontató- és szállítóerők biztosítása szempontjából is. Az erdészet és bányászat statisztikai feltárása elsősorban a fűtő- és motorikus energiaellátás kérdésének gazdaságos megoldásához nyújt alapot, a fatermelésre vonatkozó adatok gyűjtése ezenkívül számos ipar, úgyszintén a közlekedés anyagszükségletének biztosítása érdekében szükséges intézkedések megtételéhez nélkülözhetetlen.

Az ipar mozgósításának fontos része a munkáskérdés megfelelő szabályozása. A hadianyaggyárak és a hadsereg egyéb szükségletét előállító üzemek fokozottabb tevékenységet csak megfelelő létszámú szakképzett munkástörzs biztosításával fejthetnek ki. De ugyanakkor biztosítani kell a polgári lakosság ipari szükségletét is, anélkül, hogy a többi fon-

tos gazdasági ágaktól, a mezőgazdaságtól, állattenyésztéstől, bányászat és kohászattól, közlekedéstől stb. a szükséges munkaerő elvonatnék. Az ipari mozgósítás szempontjából nemkevésbé jelentős az ipari nyersanyagok és üzemanyagok biztosítása és pedig a hazai eredetűekből a kellő mennyiség kitermeléséről való gondoskodás, a külföldi származásúakból pedig az előrelátható szükségletnek megfelelő, illetőleg a lehetőség szerinti mennyiség tárolása, vagy pótanyagok előállítására való berendezkedés. Az ipari mozgósítás alapja annak a szükségletnek a megállapítása, mely szerint háború esetén a racionalizálási lehetőségek minden irányú kihasználása mellett az ipari üzemek szakképzett munkásokkal és kellő üzemanyaggal, továbbá nyersanyaggal való ellátása igazodik. A statisztika feladata a szükséglet és termelőképeség megállapításához szükséges adatok gyűjtése és kellő feldolgozása, továbbá a mozgósítható gazdasági erők számbavétele és nyilvántartása oly módon, hogy szükség esetén minden ember és minden anyag kellő helyen legyen felhasználható.

Az ember- és anyagmozgósítás céljaira a közlekedés és a híradószolgálat megszervezéséről is előre kell gondoskodni, de nem hagyható figyelmen kívül a pénzügyi gazdálkodás megfelelő megszervezése sem. E téren is csak az ország gazdasági helyzetének pontos statisztikai ismerete alapján képzelhető el helyes, előrelátó és nemzetvédelmi szempontból jól átgondolt intézkedések előkészítése.

A nemzetvédelmi célból szükséges statisztikai felvételeknek ki kell terjedniök még a közegészségügyi és társadalmi viszonyokra, a népesség foglalkozás szerinti rétegződésére, főleg a hadi szempontból szükséges foglalkozások nyilvántartása végett, végül a lakóházak és lakások számbavételére, melynek alapján a beszállásolási lehetőségek állapíthatók meg.

vitéz *Fábry Dániel* dr. nagy gonddal és fáradtsággal összeállított statisztikai táblázatokban nemzetközi adatok összehasonlításával nyújt módot arra, hogy a statisztikának a hadseregszervezési és hadianyagmozgósítási feladatoknál ismertetett szerepe, s így nemzetvédelmi szempontból való nagy jelentősége meggyőző erővel kidomborodjék.

Farkasfalvy Sándor dr.

Johan Béla: Gyógyul a magyar falu.

Béla Johan: L'amélioration de l'état sanitaire des villages hongrois.

A M. kir. Orsz. Közegészségügyi Intézet közleményei.
Publications de l'Institut Royal Hongrois de Santé Publique.

Budapest, 1939. 7. sz. — No 7. 296 l. — p.

E könyv a tizenkét évvel ezelőtt létesült Országos Közegészségügyi Intézet munkásságáról ad nagyértékű beszámolót. Tizenkét éves faluorvosügyi munka célkitűzéseit, módszereit, sikereit és egyéb törekvéseit tárja elénk. Az országszerte fokozato-

san kiépülő, ma már izmos és biztos alapokon nyugvó magyarországi falusi közegészségügyi és egészségvédelmi szervezet belső szerkezetét, működését és logikáját mutatja. Kitűnik belőle, hogy miként sikerült falvainkban az anyákat, csecsemőket, gyermekeket az életnek, az egészségnek megmenteni, s megtalálni a módot, amely a magyar falu, a magyar tanya népének betegségek okozta, annakelőtte túl nagy vérveszteségét megállítja.

A magyar nemzet 1925-ben törvénybe iktatta a Rockefeller Alapítvány áldozatkészségét, „amelyet Magyarország közegészségügyének fejlesztése érdekében tanusít”, s egyben a törvény vállalta, hogy a magyar polgárok adójából tovább fenntartja és fejleszti az amerikai adomány segélyével épült nagyfontosságú Országos Közegészségügyi Intézetet. Az új intézet, s a vele kapcsolatos intézmények létesítésének volt következménye, hogy az intenzívebb falusi egészségügyi munka megindulhatott. Az egészségügyi személyzet képzésének újjáalakítása, a zöldkeresztes egészségügyi védőnők tanításának megszervezése, a közegészségügyi laboratóriumi munka biztosítása, a fertőző betegségek elleni küzdelem kiépítése a legkisebb faluban s a tanyákon, a vízellátás javítása, a gyógyszerellátás ellenőrzése az Országos Közegészségügyi Intézet első éveinek legfontosabb eredményei. Akkor még a könyv írója, *Johan Béla* állott ezen Intézet élén, fáradhatatlan buzgósággal irányítva a szervezést, majd küzdelmes években tovább vezetve azt, aki most mint az egész ország egészségügyének legfelsőbb őre, az Intézet működését is ellenőrzi.

Az előttünk fekvő könyv statisztikákat közöl az OKI és kapcsolatos intézményei munkásságáról és egybeveti azokat azon statisztikai eredményekkel, amelyeket az ország egészségügyére, a halandóságra, az egészségügyi személyzetre, szervezetre és intézményekre vonatkozólag a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal gyűjt. Számszerű eredményei közül, a hivatásos statisztikusokat elsősorban nem azok az adatok érdeklik, amelyekben a könyv azt ismerteti, hogy hazánk népességéből mennyi él a falvakban, hogy falusi népünk a különböző lélekszámkategóriákhoz tartozó tömörülések között miképen oszlik meg, hogy a falu egyéb népszámlálásbeli jellemzői, nemkülönben népmozgalma miképen alakulnak, mert hiszen ezeket az adatokat a könyv túlnyomó többségben a Központi Statisztikai Hivatal adatgyűjtései alapján közli. A kalóriaértékek, cukorfogyasztási fejadagok, életszint-indexek és egyéb vegyelemzési és élettani és egyéb számok pedig tulajdonképpen nem statisztikai adatok s nem statisztikai felvételek — sokszor elszomorító — vagy csak partialis megfigyelések eredményei, melyek jelentősége azonban nem egyszer vitatható. Inkább meg-

tos gazdasági ágaktól, a mezőgazdaságtól, állattenyésztéstől, bányászat és kohászattól, közlekedéstől stb. a szükséges munkaerő elvonatnék. Az ipari mozgósítás szempontjából nemkevésbé jelentős az ipari nyersanyagok és üzemanyagok biztosítása és pedig a hazai eredetűekből a kellő mennyiség kitermeléséről való gondoskodás, a külföldi származásúakból pedig az előrelátható szükségletnek megfelelő, illetőleg a lehetőség szerinti mennyiség tárolása, vagy pótanyagok előállítására való berendezkedés. Az ipari mozgósítás alapja annak a szükségletnek a megállapítása, mely szerint háború esetén a racionalizálási lehetőségek minden irányú kihasználása mellett az ipari üzemek szakképzett munkásokkal és kellő üzemanyaggal, továbbá nyersanyaggal való ellátása igazodik. A statisztika feladata a szükséglet és termelőképeség megállapításához szükséges adatok gyűjtése és kellő feldolgozása, továbbá a mozgósítható gazdasági erők számbavétele és nyilvántartása oly módon, hogy szükség esetén minden ember és minden anyag kellő helyen legyen felhasználható.

Az ember- és anyagmozgósítás céljaira a közlekedés és a híradószolgálat megszervezéséről is előre kell gondoskodni, de nem hagyható figyelmen kívül a pénzügyi gazdálkodás megfelelő megszervezése sem. E téren is csak az ország gazdasági helyzetének pontos statisztikai ismerete alapján képzelhető el helyes, előrelátó és nemzetvédelmi szempontból jól átgondolt intézkedések előkészítése.

A nemzetvédelmi célból szükséges statisztikai felvételeknek ki kell terjedniök még a közegészségügyi és társadalmi viszonyokra, a népesség foglalkozás szerinti rétegződésére, főleg a hadi szempontból szükséges foglalkozások nyilvántartása végett, végül a lakóházak és lakások számbavételére, melynek alapján a beszállásolási lehetőségek állapíthatók meg.

vitéz *Fábry Dániel dr.* nagy gonddal és fáradtsággal összeállított statisztikai táblázatokban nemzetközi adatok összehasonlításával nyújt módot arra, hogy a statisztikának a hadseregszervezési és hadianyagmozgósítási feladatoknál ismertetett szerepe, s így nemzetvédelmi szempontból való nagy jelentősége meggyőző erővel kidomborodjék.

Farkasfalvy Sándor dr.

Johan Béla: Gyógyul a magyar falu.

Béla Johan: L'amélioration de l'état sanitaire des villages hongrois.

A M. kir. Orsz. Közegészségügyi Intézet közleményei. *Publications de l'Institut Royal Hongrois de Santé Publique.*

Budapest, 1939. 7. sz. — No 7. 296 l. — p.

E könyv a tizenkét évvel ezelőtt létesült Országos Közegészségügyi Intézet munkásságáról ad nagyértékű beszámolót. Tizenkét éves faluorvosi munka célkitűzéseit, módszereit, sikereit és egyéb törekvéseit tárja elénk. Az országszerte fokozato-

san kiépülő, ma már izmos és biztos alapokon nyugvó magyarországi falusi közegészségügyi és egészségvédelmi szervezet belső szerkezetét, működését és logikáját mutatja. Kitűnik belőle, hogy miként sikerült falvainkban az anyákat, csecsemőket, gyermekeket az életnek, az egészségnek megmenteni, s megtalálni a módot, amely a magyar falu, a magyar tanya népének betegségek okozta, annakelőtte túl nagy vérveszteségét megállítja.

A magyar nemzet 1925-ben törvénybe iktatta a Rockefeller Alapítvány áldozatkészségét, „amelyet Magyarország közegészségügyének fejlesztése érdekében tanusít”, s egyben a törvény vállalta, hogy a magyar polgárok adójából tovább fenntartja és fejleszti az amerikai adomány segítségével épült nagyfontosságú Országos Közegészségügyi Intézetet. Az új intézet, s a vele kapcsolatos intézmények létesítésének volt következménye, hogy az intenzívebb falusi egészségügyi munka megindulhatott. Az egészségügyi személyzet képzésének újjáalakítása, a zöldkeresztes egészségügyi védőnők tanításának megszervezése, a közegészségügyi laboratóriumi munka biztosítása, a fertőző betegségek elleni küzdelem kiépítése a legkisebb faluban s a tanyákon, a vízellátás javítása, a gyógyszerellátás ellenőrzése az Országos Közegészségügyi Intézet első éveinek legfontosabb eredményei. Akkor még a könyv írója, *Johan Béla* állott ezen Intézet élén, fáradhatatlan buzgósággal irányítva a szervezést, majd küzdelmes években tovább vezetve azt, aki most mint az egész ország egészségügyének legfelsőbb őre, az Intézet működését is ellenőrzi.

Az előttünk fekvő könyv statisztikákat közöl az OKI és kapcsolatos intézményei munkásságáról és egybeveti azokat azon statisztikai eredményekkel, amelyeket az ország egészségügyére, a halandóságra, az egészségügyi személyzetre, szervezetre és intézményekre vonatkozólag a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal gyűjt. Számszerű eredményei közül, a hivatásos statisztikusokat elsősorban nem azok az adatok érdeklik, amelyekben a könyv azt ismerteti, hogy hazánk népességéből mennyi él a falvakban, hogy falusi népünk a különböző lélekszámkategóriákhoz tartozó tömörülések között miképen oszlik meg, hogy a falu egyéb népszámlálásbeli jellemzői, nemkülönben népmozgalma miképen alakulnak, mert hiszen ezeket az adatokat a könyv túlnyomó többségben a Központi Statisztikai Hivatal adatgyűjtései alapján közli. A kalóriaértékek, cukorfogyasztási fejadagok, életszint-indexek és egyéb vegyelemzési és élettani és egyéb számok pedig tulajdonképpen nem statisztikai adatok s nem statisztikai felvételek — sokszor elszomorító — vagy csak partialis megfigyelések eredményei, melyek jelentősége azonban nem egyszer vitatható. Inkább meg-

ragadják figyelmünket azok a számsorok, amelyekkel a könyv az OKI munkásságának statisztikailag számbavehető részét jellemzi, pl. hogy szám szerint hány mintajárás, hány egészségház, hány artézi kút létesült, hány zöldkeresztes védőnő képeztetett, s hány működik stb. Statisztikai szempontból azonban a legértékesebbek azok a részben a párhuzamos változások módszerén, részben külön e célra számított indexeken nyugvó bizonyítások, amelyekkel szerző azt igazolja, hogy a falusi halandóság csökkenése, a falusi egészségügy javulása, mennyiben tekinthető az ismertett egészségvédelmi munka következményének.

Kétségtelen, hogy a könyvben méltatott tizenkétéstendős munka ideje alatt hazánk népének halandósága igen lényegesen javult. Az általános néphalandóság Magyarországon még a trianoni béke idején is évente 22—24‰, de a legújabb években már csak 13‰ volt. Igaz, hogy a falvak népének mortalitása ennél még ma is magasabb (nyersen 14‰, de a városi kórházakban elhalt falusiak révén még 15‰-et is eléri); azonban kétségtelen, hogy egykor is magasabb volt az országosnál (kb. 25‰ körül alakult), s így lényegesen csökkent. Azt, hogy e javulásban az OKI-nak nagy része van, az egyes betegségek okozta mortalitásnál közvetlenül beláthatjuk. Így különösen egyes járványos fertőző betegségeknel. Ha pl. a skarlát és dyphtheria ellen védő oltásnak van védőereje, ha a hasi hagymáz ellen a jó ivóvizet kút segít, akkor az ily irányú széleskörű tevékenység az e bajok által okozott mortalitás leszállításával persze kihatott az országos általános mortalitás enyhülésére is. Ugyanígy tapasztalható az egészségházak hatása az egész csecsemő- és gyermekhalandóság enyhülésénél, amelyben persze az Országos Stefánia Szövetség működésének is szerepe van.

Az ismertett tizenkétéves egészségvédelmi munka jótékony hatása külön e célra szerkesztett indexekkel mérhető. Ily indexeket *Stouman* dán statisztikus a Népszövetség egészségügyi osztályának felkérésére is szerkesztett, kiterjesztve egy szabványos táblázattal a lehetséges számszerű megfigyeléseket a szanalás és prophylaxis vázolt kérdésének főbb irányaira (l. az ismertett könyv 287. és köv. lapjait). Egyes járásokra, főleg a mezőkövesdire, de az OKI működésének egyéb területeire is éppen ezek az indexek mutatják igen jellegzetesen az évtizedes zöldkeresztes egészségvédelmi munka meglepő eredményeit.

A könyv statisztikai adatai igazolják, hogy az Országos Közegészségügyi Intézet eredményesen törekszik arra, hogy az egészségügyi kultúra áldásait minél szélesebb néprétegeknek tegye hozzáférhetővé. A mintajárás nem szórványos csúcsteljesítmény, mert az ország járásai egymás után mind azokká lesznek; falvaik az egészségházat, a napközi

otthont, az iskolafogászatot, a zuhanyfürdőt, a főzőtanfolyamot, a pormentes utat, az egészséges ivóvizű új kutat s az Országos Közegészségügyi Intézet programjában szereplő egyéb létesítményeket egymás után megkapják. Nemcsak orvosi elgondolások, de a vonatkozó statisztikai számsorok is igazolják a haladást s azt, hogyha lassan is, de „gyógyul a magyar falu!”

Sz. T. dr.

A magyar királyi dohánygyedárúság statisztikája az 1937/38. költségvetési évről.

Statistique du Monopole royal hongrois des tabacs pour 1937—38.

Kiadja és szerkeszti: A M. kir. Dohányjövédéki Központi Igazgatóság.

Publiée et rédigée par la Direction du Monopole Royal Hongrois des Tabacs.

Budapest, 1939. 96 l. — p.

A m. kir. dohánygyedárúságnak az 1937/38. költségvetési évről összeállított statisztikája a dohánytermelésével és értékesítésével kapcsolatban általános szempontokból is érdekes adatokat bocsát közre. Közli a dohányjövédéknél, beváltó hivataloknál, gyáraknál és áruraktáraknál alkalmazott tisztviselők, altisztek és szolgák számát. A dohányveteli adatok közül említésreméltók a dohánytermelők számát, a beültetett földterület nagyságát, egy hold átlagos hozamát, a termelt dohány mennyiségét és az érte fizetett összeget levélfajok, kis- és nagytermelők, vármegyék és dohánybeváltó hivatalok szerint részletező táblázatok. A műismereti a dohánykertészekre, a külföldről behozott nyersdohányokra és a dohánygyártmányokra vonatkozó adatokat, továbbá azoknak a községeknek a jegyzékét, amelyeknek területén az 1937. évben dohányt termeltek. Majd szemlélteti a dohánygyárakban üzemben levő gépek számát, azután közli a dohányjövédéki és az eredeti külföldi különlegességi dohánygyártmányok árjegyzékét is. A dohányárusok létszámát feltüntető tábla új adatközlés. A nem szakemberhez talán legközelebb áll az eladási pénz-, darab- és súlyeredmények összeállítása árunemek és áruraktárak szerint, főleg pedig az átlagos fogyasztási hányad. A külföldre szállított nyersdohány és dohánygyártmányok mennyisége nem változott lényegesen az előző évvel szemben. A dohánygyedárúság üzleteredménye szerint az 1936. évvel szemben csökkent a dohánnyal beültetett terület nagysága és a termelt dohány, növekedett a külföldről behozott nyersdohány és kész szivarkák mennyisége s aránytalanul emelkedett a gyártás és fogyasztás.

B. A.

Jordan, Charles: Calculus of finite differences.

Budapest, 1939. XXII + 655 l. — p.

Jordan Károlynak „Véges-különbség számítás“ című újabb munkája a közgazdasági egyetemen 19 éven át folytatott előadásainak rendszeres egybefoglalását tárja elénk. A vaskos kötet első oldalát követvén, a mű tartalma így határozható meg: „A matematikai analízisnek alapvetését a függvény fogalma hatja át, mégpedig kétféle értelmezésben, a szerint, hogy a független változónak az adott tartományban minden lehető értéket, avagy csak bizonyos elhatárolt értéksorozatot tulajdonítunk. Míg a folytonos változó függvényeivel való dolgozás módszereit az infinitezimális kalkulus (a differenciálok s integrálok tana) nyújtja, addig a nem folytonos változós függvények kezelésében a véges-különbségek és összegek szélesebb körű eljárásaira szorulunk“. A kísérletekből és a megfigyelésekből — így a statisztikai kutatásból is — eredő számsorozatok megközelítő jellegüknél fogva változóiknak csak bizonyos izolált értékeivel lévén vonatkozásban, az alkalmazott matematika függvényei az említett második csoportba tartoznak. Az előttünk levő nagyszabású munka ilyen módon azoknak a statisztikust is közelről érdeklő ismereteknek rendszerét öleli fel, amelyekkel a számsorozatok feldolgozásának használható segédeszközzeit, fontosabb eljárásait és e műveletek valószínűségének kritériumait állapíthatjuk meg.

Jordan feladatát akként oldotta meg, hogy — eltérően az újabban megjelent hasonló tárgyú kézikönyvektől — nem az egyes alkalmazási körök sajátos céljaihoz alkalmazkodó elaprózott módszereket állítja össze, hanem olyan rendszeres felépítésű s kész berendezésű munkát ad kezünkbe, amelyben lehetőség szerint minden együtt van, amire a tudományos kutatásoknak számoló részében mind elméletileg, mind gyakorlatilag, modern értelemben szükség van. Arranéze, hogy az anyagok tartalmi s alaki bonyolultsága miatt nem könnyű célkitűzését tudós szerzőnknek mennyire sikerült elérnie, már nyilatkozott a könyv bevezetőjét író, arra különösen hivatott *Carver H. C.*, a michigani egyetemen a matematika professzora (az *Annals of Mathematical Statistics* alapítója), e szavakkal: „*Jordan* professzor műve hosszú ideig ennek a tárgykörnek klasszikus feldolgozásaként lesz tekinthető, különösen a statisztikusok szempontjaiból... A több mint 600 oldalas könyv ugyan első megtekintésre a teljes anyag enciklopédiaszerű megmunkálásának látszik, mindazonáltal összes fejezetével a „friendly lecture“ érzését kelti az olvasóban, épúgy a matematikai szigorúság mint a statisztikusnak annyira fontos számolási technika megbecsülésében.“

A feldolgozás módszere így jellemezhető: Az egyes számító eljárások eredeti elméletének és nap-

jainkig egyre finomított gyakorlatának történeti s irodalmi teljes bemutatása, majd matematikailag pontos megalapozása során a tárgyalást addig vezeti, míg sikerül a sokrétű anyagból a megközelítés szempontjából legmegbízhatóbb, továbbá számítászerűen legjobban leegyszerűsíthető eljárásokat kiművelnie. Erre klasszikus és mindenféle nagy tudományos s gyakorlati feltűnést keltő példát nyújtott *Jordan* már 1929-ben, midőn megállapította a konjunktúrakutatás összetett irányvonal-számításának lényeges tökéletesítését s számításbeli legmesszebbmenő megkönnyítését azáltal, hogy az addigi, hatványsorokon alapuló módszer helyett az orthogonális többtagú kifejezések szerinti sorbafejtést alkalmazza. Ezen a statisztikailag annyira fontos (eredetileg meteorológiai számításokra készült) vizsgálatán kívül *Jordan* a statisztikai kutatás közben előforduló számos egyéb alapvető eljárás terén is érvényesítette a jellemzett számításbeli racionalizálás gyakorlati kívánalmait; így a függvények közelítő sorbafejtése, a számsorozatok helyes táblázása, közbeiktatása és kiegyenlítése, továbbá nehezebb korrelációs számvetések elvégzése s megítélése tekintetében. Utalunk itt különösen a legkisebb négyzetek módszere szerinti kiegyenlítő eljárásnak megkönnyítésére az orthogonális kifejtési gondolat alapulvételével.

Jordan kiváló munkájának a statisztikusokat közelebről érdeklő fejezetei éppen azok, melyekben az imént említett saját felfedezéseit állítja be a véges differenciák teljességében bemutatott rendszerébe (VII. és VIII. fejezet). Ezeknek megértéséhez természetesen a többi, a matematikai előismereteket tárgyaló fejezet tanulmányozására is reaszorul az olvasó. A kézikönyv statisztikai vonatkozásairól említjük a szerzői előszónak megállapítását: „a munka elsősorban a számolási gyakorlat használatára készült, de egyben bevezető kötete lehet a matematikai statisztikai és a valószínűség-számítási kézikönyvek tanulmányozásának“. Ebben a tekintetben elsősorban szerzőnknek 1927-ben megjelent „*Matematikai Statisztika*“ című művére kell gondolnunk, amely francia kiadásában e szakirodalom legtöbbet idézett kézikönyveinek egyike.

E helyen nem méltathatjuk kellően az előttünk levő munkának azokat a fejezeteit, amelyekből a tudományos matematika számos problémájának továbbfejlesztése is kiemelkedik; ezekben is a bőséges s pontos ismertetések mellett a gyakorlati számolás szempontjainak kidomborítását nyerjük azáltal, hogy a kidolgozott fontosabb mintapéldák során a sokszor csak nehezen hozzáférhető segéd-számtáblázatoknak terjedelmesebb közlése is megtalálható.

Tudomásunk szerint, a soproni Röttig és Romwalter-féle nyomdában készült és külső alakjában (így bonyolult matematikai szedésében) is pompás

kötet Amerikában talált kiadóra; amíg odaér, addig az Eggenberger-féle könyvkereskedés terjeszti. A magyar tudományos köröket, elsősorban a Magyar Statisztikai Társaságot — melynek *Jordan* Károly szorgalmas munkatársa — meglelégedéssel s büszkeséggel fogja majd eltölteni az elismerő fogadtatás, amelyben szerzőnk legújabb munkáját a külföldön is részesíteni fogják.

Goldziher Károly dr.

Karl Marbe: Das Ausgleichsprinzip in der Statistik und verwandte Probleme.

C. H. Beck kiadása.

Édité par C. H. Beck.

München, 1938. 164 — p.

Marbe e könyvében is ismét azzal foglalkozik, hogy a valószínűségszámítás várakozásai a valósággal gyakran nem egyeznek meg, mint ahogy immár több munkájában kutatta azt, hogy mi okból s minő különbség van e téren az elmélet és a valóság között. Nagy megfigyelési anyag egybegyűjtésével ismételt iparkodik azt a tételt végleg bebizonyítani, hogy az események tényleg sokkal kisebb arányban teljesednek be, mint azt a valószínűségi hányadosok alapján elméletileg remélni lehetne. Tétéleikhez példákat erre nemcsak a népességi statisztikából (pl. a születések nem szerint való megoszlása, a többes születések gyakorisága stb.), hanem ismételt a szerencsejátékokból is hoz fel. Megjegyzendő azonban, hogy azt már *Lexis*, a nagynevű német matematikus-statisztikus is kimutatta, hogy a statisztikában szereplő emberi tömegjelenségek túlnyomó többsége nem „kötött”, s hogy a gyakorlati megfigyelések szerint a tényleges adatok az átlagok körül sokkal nagyobb szóródást mutatnak, mint az az elmélet szerint várható. Más szóval, hogy a statisztikai események nem következnek úgy be, mint az a valószínűségszámítás szerint várható.

Marbe jelenleg ismertetett legújabb könyvében is újból egybefoglalja tapasztalati tényeken, illetve ismételt megfigyeléseken nyugvó kiegyenlítési elméletének tétéleit s csak aztán foglalkozik eddigi elgondolásainak továbbfejlesztésével, újabb statisztikai és szerencsejátékbéli vizsgálatai eredményeinek előadásával. Legfontosabb elgondolásait új könyvében a következő pontokba foglalja össze:

1. Tudvalevő, amit tapasztalataink is igazolnak, hogy vannak oly statisztikai tömegek, amelyeknél az egyes eredmények (esetek, elemek) előfordulásának viszonylagos gyakoriságai különböző nagy tömegű megfigyelésekben feltűnő és nagyfokú állandóságot mutatnak. Ez az eset a „fej vagy írás” néven ismert pénzjátéknál, s kisebb mértékben a roulettnél is. Az újszülöttek nemének viszonylagos állandósága a foglalkozás szerint részletezett néprétegekben mutatja a legnagyobb mérvű viszonyla-

gos állandóságot (az általánosan ismert ingadozásokon belül).

2. A különböző fractiók viszonylagos gyakoriságának megközelítő állandósága (pl. valamely szerencsejáték különböző számú ismétléséből álló tömegben az egyes játékeredményeké, vagy a születések tömegében a különböző neműeké) két tényező következménye, nevezetesen először az ú. n. állandóan ható körülmények megközelítő állandóságának, másodsor annak, hogy a változó körülmények hatásai a viszonylagos gyakoriságok színvonalát illetőleg már megközelítőleg kiegyenlítődnek.

3. Két egyforma nagy, kétféle elemből (a és b) álló statisztikai tömeg a megfigyelt „a” jelenségnek (vagy „b”-nek) egy és ugyanazt a viszonylagos gyakoriságát mutatná, ha a kritikus állandó feltételek pontosan ugyanazok maradnának és ha a változó körülmények hatásai a kritikus állandó feltételek mindkét tömeg viszonylagos gyakoriságára való hatásainak következményeképpen egymást teljesen kiegyenlítőnek. Ez az eset azonban mégis úgyszólván sohasem fordul elő. Ha pedig a változó feltételeknek a két tömegre való hatásai különbözőek vagy ha kiegyenlítődéjük valamely okból csak az egyik megfigyelt tömegjelenségre is meg van zavarva, úgy a két tömeg megfelelő viszonylagos gyakoriságai különbözőek. A viszonylagos gyakoriságok különbözőségét az „állandó” feltételek eltérő volta is előidézheti.

4. A változó körülmények hatásának ezen megközelítő kiegyenlítődéjét *Marbe* „statisztikai kiegyenlítés”-nek vagy „kiegyenlítési elv”-nek nevezi. Ez tulajdonképpen „a nagy számok törvényének” érvényesülési módja, hogy a megfigyelések számának szaporításával a végeredményre (átlagra v. más középszámra) az esetleges, a változó, a mellékes körülmények hatása egyre csökken; s egyre inkább kidomborítja a jelenségre ható állandó, fontos hatásokat, az azt megszabó alaptörvényszerűségét, miért is egy állandó értékhez a végeredmény egyre közelebb esik.

5. Természetesen lehetnek oly statisztikai tömegek is, amelyeknél a viszonylagos gyakoriságok töredékes meghatározásai olyan különböző értékekre vezetnek, hogy a változó körülmények megközelítő kiegyenlítődéjéről, avagy körülbelül állandó kritikus feltételekről alig vagy egyáltalán nem szólhatunk.

6. Az, hogy valamely statisztikai tömegben „a kiegyenlítési elv” érvényesül-e és mennyiben, mindig tapasztalati kérdés. Ha éppen ellenkezőleg az nyert megállapítást, hogy a viszonylagos gyakoriságok több nagyobb statisztikai tömegben való minő megközelítő állandóságot mutatnak, úgy ebből következik, hogy további tömegek vizsgálatánál ily módon megközelítőleg ugyanazokra a viszonylagos

kötet Amerikában talált kiadóra; amíg odaér, addig az Eggenberger-féle könyvkereskedés terjeszti. A magyar tudományos köröket, elsősorban a Magyar Statisztikai Társaságot — melynek *Jordan* Károly szorgalmas munkatársa — meglelégedéssel s büszkeséggel fogja majd eltölteni az elismerő fogadtatás, amelyben szerzőnk legújabb munkáját a külföldön is részesíteni fogják.

Goldziher Károly dr.

Karl Marbe: Das Ausgleichsprinzip in der Statistik und verwandte Probleme.

C. H. Beck kiadása.

Édité par C. H. Beck.

München, 1938. 164 — p.

Marbe e könyvében is ismét azzal foglalkozik, hogy a valószínűségszámítás várakozásai a valósággal gyakran nem egyeznek meg, mint ahogy immár több munkájában kutatta azt, hogy mi okból s minő különbség van e téren az elmélet és a valóság között. Nagy megfigyelési anyag egybegyűjtésével ismételt iparkodik azt a tételt végleg bebizonyítani, hogy az események tényleg sokkal kisebb arányban teljesednek be, mint azt a valószínűségi hányadosok alapján elméletileg remélni lehetne. Tétéleikhez példákat erre nemcsak a népességi statisztikából (pl. a születések nem szerint való megoszlása, a többes születések gyakorisága stb.), hanem ismételt a szerencsejátékokból is hoz fel. Megjegyzendő azonban, hogy azt már *Lexis*, a nagynevű német matematikus-statisztikus is kimutatta, hogy a statisztikában szereplő emberi tömegjelenségek túlnyomó többsége nem „kötött“, s hogy a gyakorlati megfigyelések szerint a tényleges adatok az átlagok körül sokkal nagyobb szóródást mutatnak, mint az az elmélet szerint várható. Más szóval, hogy a statisztikai események nem következnek úgy be, mint az a valószínűségszámítás szerint várható.

Marbe jelenleg ismertetett legújabb könyvében is újból egybefoglalja tapasztalati tényeken, illetve ismételt megfigyeléseken nyugvó kiegyenlítési elméletének tétéleit s csak aztán foglalkozik eddigi elgondolásainak továbbfejlesztésével, újabb statisztikai és szerencsejátékbéli vizsgálatai eredményeinek előadásával. Legfontosabb elgondolásait új könyvében a következő pontokba foglalja össze:

1. Tudvalevő, amit tapasztalataink is igazolnak, hogy vannak oly statisztikai tömegek, amelyeknél az egyes eredmények (esetek, elemek) előfordulásának viszonylagos gyakoriságai különböző nagy tömegű megfigyelésekben feltűnő és nagyfokú állandóságot mutatnak. Ez az eset a „fej vagy írás“ néven ismert pénzjátéknál, s kisebb mértékben a roulettnél is. Az újszülöttek nemének viszonylagos állandósága a foglalkozás szerint részletezett néprétegekben mutatja a legnagyobb mérvű viszonyla-

gos állandóságot (az általánosan ismert ingadozásokon belül).

2. A különböző fractiók viszonylagos gyakoriságának megközelítő állandósága (pl. valamely szerencsejáték különböző számú ismétléséből álló tömegben az egyes játékeredményeké, vagy a születések tömegében a különböző neműeké) két tényező következménye, nevezetesen először az ú. n. állandóan ható körülmények megközelítő állandóságának, másodsor annak, hogy a változó körülmények hatásai a viszonylagos gyakoriságok színvonalát illetőleg már megközelítőleg kiegyenlítődnek.

3. Két egyforma nagy, kétféle elemből (a és b) álló statisztikai tömeg a megfigyelt „a“ jelenségnek (vagy „b“-nek) egy és ugyanazt a viszonylagos gyakoriságát mutatná, ha a kritikus állandó feltételek pontosan ugyanazok maradnának és ha a változó körülmények hatásai a kritikus állandó feltételek mindkét tömeg viszonylagos gyakoriságára való hatásainak következményeképpen egymást teljesen kiegyenlítőnek. Ez az eset azonban mégis úgyszólván sohasem fordul elő. Ha pedig a változó feltételeknek a két tömegre való hatásai különbözőek vagy ha kiegyenlítődéjük valamely okból csak az egyik megfigyelt tömegjelenségre is meg van zavarva, úgy a két tömeg megfelelő viszonylagos gyakoriságai különbözőek. A viszonylagos gyakoriságok különbözőségét az „állandó“ feltételek eltérő volta is előidézheti.

4. A változó körülmények hatásának ezen megközelítő kiegyenlítődéjét *Marbe* „statisztikai kiegyenlítés“-nek vagy „kiegyenlítési elv“-nek nevezi. Ez tulajdonképpen „a nagy számok törvényének“ érvényesülési módja, hogy a megfigyelések számának szaporításával a végeredményre (átlagra v. más közép számrá) az esetleges, a változó, a mellékes körülmények hatása egyre csökken; s egyre inkább kidomborítja a jelenségre ható állandó, fontos hatásokat, az azt megszabó alaptörvényszerűségét, miért is egy állandó értékhez a végeredmény egyre közelebb esik.

5. Természetesen lehetnek oly statisztikai tömegek is, amelyeknél a viszonylagos gyakoriságok töredékes meghatározásai olyan különböző értékekre vezetnek, hogy a változó körülmények megközelítő kiegyenlítődéjéről, avagy körülbelül állandó kritikus feltételekről alig vagy egyáltalán nem szólhatunk.

6. Az, hogy valamely statisztikai tömegben „a kiegyenlítési elv“ érvényesül-e és mennyiben, mindig tapasztalati kérdés. Ha éppen ellenkezőleg az nyert megállapítást, hogy a viszonylagos gyakoriságok több nagyobb statisztikai tömegben való minő megközelítő állandóságot mutatnak, úgy ebből következik, hogy további tömegek vizsgálatánál ily módon megközelítőleg ugyanazokra a viszonylagos

gyakoróságokra jutunk, ha a kísérleti alapfeltételek ugyanazok maradnak.

7. Az az elgondolás, hogy a viszonylagos gyakoriságok a tapasztalati, ill. kísérleti alapfeltételek fenntartása mellett is valamiképp „véletlenszerűleg” lényegesen megváltozhatnak, téves.

Marbe új könyvében tovább foglalkozik a statisztikai sorok elemeinek egymástól való függésével, azzal, amit úgy szoktunk kifejezni, hogy „köttött” tömegjelenségekről van szó. Példáinak nagy tömegét veszi *Marbe* ezúttal is a szerencsejátékok (fej vagy írás-játék, roulette stb.) köréből. Majd elmélete segítségével egyes nagyhírű roulettenyerések mechanikai és statisztikai okait is iparkodik kimutatni. Újabb statisztikai példái a születési statisztikából főleg a nemek és a többes születések gyakoriságára vonatkozó arányok állandóságára vonatkoznak.

Kétségtelen, hogy *Marbe* kiváló matematikai statisztikai előképzettséggel, s más jeles szakmabeli kutatók (*Pearson, Czuber, Savorgnan, Tschuprow, Reinhardt, Borkiewicz* stb.) munkáinak alapos ismeretében írta meg munkáját. Kétségtelen az is, hogy hosszú időn át nagy szorgalommal végezte megfigyeléseit, s alaposan és kitartással készítette el azok statisztikáit. Ez érdeme és ezt elismerik bírálói is, akik egyébként nem értenek mindenben egyet *Marbe* munkáiban foglalt új tétélekkel. *Marbe* azonban bírálóinak ellenvetéseitől függetlenül is megérdemli a statisztikus megbecsülését, a hivatásos statisztikusét, aki hozzá hasonlóan a gyakorlatban alkalmazza az elmélet által ismertett sajátosságú széleskörű statisztikai indukcióit, milliós tömegekre, újból és újból. *Marbe* munkája hasonló ehhez: nagy szorgalommal sok ezer megfigyelés statisztikai feldolgozásával felülvizsgálta némely elmélet gyakorlati érvényesülési módját; szabatosan, finoman, számszerű mértékét keresve egyes példákban az eltéréseknek s annak, hogy az, amit a matematikai statisztika írásztal mellett, nagy általánosságban, elképzelt, a gyakorlatban egyes példákban minő mértékben, mikor és milyen arányban következik be.

Szél Tivadar dr.

Ernst Wagemann: Der neue Balkan.

Altes Land — junge Wirtschaft.

Hamburg, 144 l. — p.

Wagemann professzornak, aki éppoly elsőrangú tudósa a konjunktúrakutatásnak, mint amily kiváló művelője a népszerű statisztikai irodalomnak, újabb könyve a szerzőnek egy Balkán-tanulmányútját követően jelent meg. Könyvének megállapításait tehát, bár német szemszögből ítél, közvetlen tapasztalat s helyi szakemberekkel való eszmecsere támasztja alá.

Vezérgondolata, hogy a visszamaradt, néhol egyenesen ázsiai életformákat mutató Balkán gaz-

dasági erőit nagy méretekben lehetne még fejleszteni, sokmillió emberrel növelve e terület eltartóképességét. Szerző szerint e feladat Németországra hárul.

A Balkán államai — Románián, Jugoszlávián, Bulgárián és Görögországon kívül szerző ideszámítja Törökországot is — bár nagyjából egyforma gazdasági fokon vannak, annyira elkülönülnek egymástól s népileg is olyan egyveleget mutatnak, hogy nem lehetne együttműködésüket pl. az Amerikai Egyesült Államok mintájára megszervezni. E terület iparosítása is csak bizonyos iparágakban lehetséges. Ezért a mezőgazdaság intenzívebbé tétele a legfőbb feladat. A termésátlagok Közép- és Nyugat-Európa termésátlagainak csak felét-harmadát teszik. Ha a termésátlagokat csak 50%-kal emelni tudnák, mintegy 13 millió hektár föld szabadulna fel exporttermelésre. Minthogy Németország 4 millió tonnát tevő gabonabehozatali szükségletének ki-elégítésére csak 2-2 millió ha terület szükséges s az egész német mezőgazdasági import fedezésére sem kell több 10 millió ha-nál; a Balkánon megoldásra található Németország élelmezési és 4 milliárd márkára rúgó agrárbehozatali szükségletének problémája.

A Balkán *Wagemann* meglátásában parasztok és hivatalnokok földje, ahol középosztály alig van. A parasztréteg igen széles, rajta keskeny városi iparos-kereskedő réteg, s ezen igen vékony rétege a felső osztálynak. Maga a népsűrűség nem nagy, de nagy a mezőgazdasági népsűrűség. A technika fejletlensége és a tőke hiánya oly korlátok, amelyek ma még akadályozzák a termelés intenzívvé tételét. Gazdasági irányítással, tervgazdálkodással, többéves gazdasági egyezményekkel a Balkán-államok gazdasági életét meg lehetne élénkíteni s a külkereskedelmet sokszorosra lehetne emelni. A német külkereskedelem, különösen 1933 óta, a Balkánon minden más állam rovására teret nyert s az 1938—39-ben megnövekedett Németbirodalom már közel felét veszi fel a Balkán kivitelének. Szerző szerint a német gyarmatok visszakapása sem okoz visszaesést, mert a gyarmatokból főleg trópusi cikkek jönnek be. Szerző úgy véli, hogy az angol-francia gazdasági törekvés a Balkán felé kilátástalan, viszont Olaszország érdekeit a német expanzió nem zavarná.

E. D. dr.

Dr. Karl Sapper: Die Ernährungswirtschaft der Erde und ihre Zukunftsaussichten für die Menschheit.

Strömungen der Weltwirtschaft. 5.

Leipzig, 1939. 157 l. — p.

Tulajdonképpen gazdaságföldrajzi munka, mert tárgya az emberiség élelmeszer-termelésének geográfiaja; de nem elégszik meg a táplálék-termelés forrásainak és a termelés módjának pusztán leírásával, hanem a források megtartásának és termelő-

gyakoróságokra jutunk, ha a kísérleti alapfeltételek ugyanazok maradnak.

7. Az az elgondolás, hogy a viszonylagos gyakoriságok a tapasztalati, ill. kísérleti alapfeltételek fenntartása mellett is valamiképp „véletlenszerűleg” lényegesen megváltozhatnak, téves.

Marbe új könyvében tovább foglalkozik a statisztikai sorok elemeinek egymástól való függésével, azzal, amit úgy szoktunk kifejezni, hogy „köttött” tömegjelenségekről van szó. Példáinak nagy tömegét veszi *Marbe* ezúttal is a szerencsejátékok (fej vagy írás-játék, roulette stb.) köréből. Majd elmélete segítségével egyes nagyhírű roulettenyerések mechanikai és statisztikai okait is iparkodik kimutatni. Újabb statisztikai példái a születési statisztikából főleg a nemek és a többes születések gyakoriságára vonatkozó arányok állandóságára vonatkoznak.

Kétségtelen, hogy *Marbe* kiváló matematikai statisztikai előképzettséggel, s más jeles szakmabeli kutatók (*Pearson, Czuber, Savorgnan, Tschuprow, Reinhardt, Borkiewicz* stb.) munkáinak alapos ismeretében írta meg munkáját. Kétségtelen az is, hogy hosszú időn át nagy szorgalommal végezte megfigyeléseit, s alaposan és kitartással készítette el azok statisztikáit. Ez érdeme és ezt elismerik bírálói is, akik egyébként nem értenek mindenben egyet *Marbe* munkáiban foglalt új tétélekkel. *Marbe* azonban bírálóinak ellenvetéseitől függetlenül is megérdemli a statisztikus megbecsülését, a hivatásos statisztikusét, aki hozzá hasonlóan a gyakorlatban alkalmazza az elmélet által ismertett sajátosságú széleskörű statisztikai indukcióit, milliós tömegekre, újból és újból. *Marbe* munkája hasonló ehhez: nagy szorgalommal sok ezer megfigyelés statisztikai feldolgozásával felülvizsgálta némely elmélet gyakorlati érvényesülési módját; szabatosan, finoman, számszerű mértékét keresve egyes példák az eltéréseknek s annak, hogy az, amit a matematikai statisztika írásztal mellett, nagy általánosságban, elképzelt, a gyakorlatban egyes példák minő mértékben, mikor és milyen arányban következnek be.

Szél Tivadar dr.

Ernst Wagemann: Der neue Balkan.

Altes Land — junge Wirtschaft.

Hamburg, 144 l. — p.

Wagemann professzornak, aki éppoly elsőrangú tudósa a konjunktúrakutatásnak, mint amily kiváló művelője a népszerű statisztikai irodalomnak, újabb könyve a szerzőnek egy Balkán-tanulmányútját követően jelent meg. Könyvének megállapításait tehát, bár német szemszögből ítél, közvetlen tapasztalat s helyi szakemberekkel való eszmecsere támasztja alá.

Vezérgondolata, hogy a visszamaradt, néhol egyenesen ázsiai életformákat mutató Balkán gaz-

dasági erőit nagy méretekben lehetne még fejleszteni, sokmillió emberrel növelve e terület eltartóképességét. Szerző szerint e feladat Németországra hárul.

A Balkán államai — Románián, Jugoszlávián, Bulgárián és Görögországon kívül szerző ideszámítja Törökországot is — bár nagyjából egyforma gazdasági fokon vannak, annyira elkülönülnek egymástól s népileg is olyan egyveleget mutatnak, hogy nem lehetne együttműködésüket pl. az Amerikai Egyesült Államok mintájára megszervezni. E terület iparosítása is csak bizonyos iparágakban lehetséges. Ezért a mezőgazdaság intenzívebbé tétele a legfőbb feladat. A termésátlagok Közép- és Nyugat-Európa termésátlagainak csak felét-harmadát teszik. Ha a termésátlagokat csak 50%-kal emelni tudnák, mintegy 13 millió hektár föld szabadulna fel exporttermelésre. Minthogy Németország 4 millió tonnát tevő gabonabehozatali szükségletének ki-elégítésére csak 2-2 millió ha terület szükséges s az egész német mezőgazdasági import fedezésére sem kell több 10 millió ha-nál; a Balkánon megoldásra található Németország élelmezési és 4 milliárd márkára rúgó agrárbehozatali szükségletének problémája.

A Balkán *Wagemann* meglátásában parasztok és hivatalnokok földje, ahol középosztály alig van. A parasztréteg igen széles, rajta keskeny városi iparos-kereskedő réteg, s ezen igen vékony rétege a felső osztálynak. Maga a népsűrűség nem nagy, de nagy a mezőgazdasági népsűrűség. A technika fejletlensége és a tőke hiánya oly korlátok, amelyek ma még akadályozzák a termelés intenzív tételét. Gazdasági irányítással, tervgazdálkodással, többéves gazdasági egyezményekkel a Balkán-államok gazdasági életét meg lehetne élénkíteni s a külkereskedelmet sokszorosra lehetne emelni. A német külkereskedelem, különösen 1933 óta, a Balkánon minden más állam rovására teret nyert s az 1938—39-ben megnövekedett Németbirodalom már közel felét veszi fel a Balkán kivitelének. Szerző szerint a német gyarmatok visszakapása sem okoz visszaesést, mert a gyarmatokból főleg trópusi cikkek jönnek be. Szerző úgy véli, hogy az angol-francia gazdasági törekvés a Balkán felé kilátástalan, viszont Olaszország érdekeit a német expanzió nem zavarná.

E. D. dr.

Dr. Karl Sapper: Die Ernährungswirtschaft der Erde und ihre Zukunftsaussichten für die Menschheit.

Strömungen der Weltwirtschaft. 5.

Leipzig, 1939. 157 l. — p.

Tulajdonképpen gazdaságföldrajzi munka, mert tárgya az emberiség élelmiszer-termelésének geográfiaja; de nem elégszik meg a táplálék-termelés forrásainak és a termelés módjának pusztán leírásával, hanem a források megtartásának és termelő-

erejük fokozásának, továbbá a művelési módszerek változtatásának szükségességét a növekvő emberiség szempontjából is vizsgálja, tehát a közgazda és a statisztikus érdeklődésére is számot tarthat.

Általában az egész emberi nem szempontjából teszi vizsgálat tárgyává előbb a tengert, majd, érthető okokból sokkal részletesebben, a szárazföldet, mint minden nép táplálékának egyedüli forrásait, de a részletkérdéseket a lehetőséghez képest német szemszögből is gyakran megvilágítja. Nem elégszik meg a jelen adottságok ismertetésével, hanem igyekszik arra is rámutatni, hogy a táplálékot adó források termelőképességének növelésére, csökkentésére milyen befolyást gyakorolt az emberiség a múltban és mi várható ezen a téren a jövőben. Részletesen vizsgálja a különféle kultúrfokon álló népek mezőgazdasági művelési formáit és azok változásait az idők folyamán, majd a termőképes területek megtartásának, szaporításának, vagy pusztulásának földrajzi előfeltételeit tárgyalja. Különös figyelmet érdemelnek azok a fejtegetései, melyek a múlt és a ma emberének meg gondolatlan, kapzsi magatartása és a termőterületek pusztulása közti okozati összefüggésekre igyekeznek rámutatni. Az emberiség káros magatartásának számtalan következménye közül legismertebbek a csillapíthatatlan faigénye folytán elkarsztosított és elsivatagosított területek.

A föld népeltartási kapacitását fajbiológiai és táplálkozástani vizsgálatok alapján általában peszsimisztikusabban ítéli meg, mint ahogy ez a népeségkutatók megállapításai alapján (8—13 milliárd) a köztudatban él, mégpedig legfőképpen azért, mert a trópusok lehetőségeit a népeltartás szempontjából nem túlságosan értékeli.

A német táplálék- és nyersanyagszükségletek alakulását vizsgálva az ellátás javulását a német termelésnek kémiai, fizikai és biológiai kutatások alapján való fokozásában, teljes biztosítását azon-

ban csak a gyarmati kérdéseknek az ismert módon való megoldásában látja.

A munka befejező részében azt fejtegeti, hogy a termőföld megtartásához, ereje fokozásához fűződő általános, nagy emberi érdekek parancsoló kötelességévé teszik az egyéneknek éppúgy, mint a népeknek a birtokukban levő földön való tervszerű gazdálkodást, mert a folytonosan növekvő emberiség eltartását hovatovább csak a minden nép és egyén által tervszerűen keresztülvitt és előre is néző gazdálkodás biztosíthatja. Világgazdaságról beszélünk, azonban ezt joggal csak akkor tehetnénk, ha a világ termőföldjének kihasználását és a föld termékeinek fogyasztását az emberi nem érdekében észszerű nemzetközi szabályok biztosítanák. A szerző e szép elgondolásának keresztülviteléhez azonban az emberi szolidaritásnak a mainál sokkal nagyobb fokú kifejlődésére volna szükség. G. G. dr.

Jahrbuch für Auswärtige Politik.

Szerkesztette: Berber, Fritz
 Rédigé par Frédéric Berber.
 August Gross, Berlin—Wilmersdorf kiadása.
 Édité par Auguste Gross, Berlin—Wilmersdorf.
 1939. VIII + 512. 1. — p.

A tetszetős külsejű, könnyen kezelhető munka néhány időszerű külpolitikai tárgyú cikk után vázlatosan ismerteti az 1938. év politikai eseményeit. Közli ezután az év fontosabb külpolitikai dokumentumait s a jelentősebb ilyen tárgyú német és külföldi könyvek jegyzékét. A munka utolsó része a világ államainak legfontosabb statisztikai adatait (terület, népesség, városok, kivitel, behozatal) tartalmazza. Ez az anyag tulajdonképpen statisztikai szempontból elég sovány; viszont nagy gondot fordít a mű a diplomáciai képviselők ismertetésére. Magyarországot illetőleg a Kárpátaljával kapcsolatos változásokat nem veszi még figyelembe. L. E. dr.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international ou de théorie générale.*) — *Congrès international de la route.* La Haye, 1938. *Compte rendu des travaux du congrès.* Association internationale permanente des congrès de la route, Paris.

Le commerce international de certaines matières premières et denrées alimentaires par pays d'origine et de consommation, 1938. Société des nations, Genève.

Le premier recensement agricole mondial. (1930.) I. köt. *Formulaire-type. Étude méthodologique. Note sur l'élaboration des résultats du recensement.* II. köt. *Allemagne. Autriche. Belgique. Danemark. Espagne. Estonie. État Libre d'Irlande. Finlande. France.* III. köt. *Grèce. Italie. Lettonie. Lithuanie.*

Norvège. Pays-Bas. Royaume-Uni: Angleterre et Pays de Galles, Écosse, Irlande du Nord. Suède. Suisse. Tchécoslovaquie. Institut international d'agriculture, Rome.

L'habitation urbaine et rurale. Société des nations, Genève, 1939.

Rapport épidémiologique annuel. Statistiques corrigées des maladies à déclaration obligatoire, 1937. Société des nations, Genève.

Statistiques du commerce international, 1938. Société des nations, Genève.

Arató László: *A kisipari exporttörekvések Németországban, Ausztriában és Magyarországon.* Részlet doktori értekezéséből. 13 l. Budapest, 1938.

Cournot, Antoine Augustin. *Cournot nella economia e nella filosofia.* Írták: Amoroso, Baudin,

Folyóiratszemle. — *Revue.*

Revue Internationale des Sciences Administratives (11. évf. 3. sz., Bruxelles 1938, fr.). — *Vacchini A.*: Az Olasz Központi Statisztikai Intézet 1936—1937. évi működése. — (4. sz.). — *Heyse Th.*: Koncentráció és dekoncentráció a belga Kongóban. — (12. évf. 1. sz.). — *Vacchini A.*: Az önellátás Olaszországban. — A Magyar Közgazdaságtudományi Intézet. — (2. sz.). — *Johansen K.*: Kopenhága városi statisztikai hivatal. — *Mondy M.*: A közigazgatási tevékenység mint a közszolgálat szervezetének eleme.

Revue Internationale du Travail (38. évf. 5. sz., Genf 1938, fr.). — *Dich Jergen S.*: Gazdasági ankétok és békítések a munkaviszályok terén. — *Vollweiler H.*: A munkatartalékok mozgósítása a Német Birodalomban II. — *Blelloch D. H.*: Az angliai iparfelügyelet eredete és fejlődése. — *Wajnyrb M.*: A lengyelországi „központi iparterület” gazdasági és társadalmi jelentősége. — (39. évf. 1. sz.). — *Lededer E.*: A közgazdasági ciklus elmélete és a bérpolitika. — *Benson W.*: Munkaproblémák Afrikában. — Népmozgalom és alkalmaztatás az Egyesült Államokban. — (2. sz.). — *Johnson E. M.*: A bérminimumról szóló törvény alkalmazása az Egyesült Államokban. — A fizetéses szabadságok Nagy-Britanniában. — (3. sz.). — Társadalompolitika és népesség. — *Douglas P. H.*: Bérelmélet és bérpolitika. — (40. évf. 2. sz.). — *Landau L.*: Időszaki vándorlás Lengyelországból Németországba és Lettországra.

Schmollers Jahrbuch (63. évf. 1. sz., Berlin 1939, ném.). — *Jessen J.*: A közgazdaságtan feladatai. — *v. Stackelberg H.*: A szétosztási politika és a minőségi különbözőségek elmélete. — *Watson D. S.* és *Burns A. E.*: Az Amerikai Egyesült Államok munkanélküliségének fejlődése. — (2. sz.). — *Moeller H.*: A bankok közgazdasági tevékenysége. — *Carell E.*: A szövetkezet mint a mai német nemzetgazdaság vállalati formája. — (3. sz.). — *Schacht-Schabel H. G.*: Az igazságos ár gondolata a görög ókorban. — (4. sz.). — *Frank H.*: Beszéd a közgazdaságtudomány tanáraihoz. — *Wilbrandt R.*: A pénzgazdaság jelentősége. — *Schorer E.*: A népesség dinamikája. — *Heitmüller W.*: Leibniz mint gazdaságpolitikus.

Soziale Praxis (48. évf. 5. sz., Berlin 1939, ném.). — A szövetkezetek Olaszországban, Japánban és Magyarországon. — (6. sz.). — *Zmarzlik H.*: A mérnökutánpótlás tervszerű irányítása. — *Kaufmann H.*: A munkaerőszükséglet és annak fedezése gazdasági ágak szerint. — (7. sz.). — *Noll A.*: A részvénytársaság átalakulása a kapitalisztikus formából „volkswirtschaftlich” vállalkozássá. — 350 munkáscsalád háztartási költségei. — (9. sz.). — *Krausmüller R.*: Hivatásérzet és pályaválasztási irányítás. — (10. sz.). — Háztartási statisztikák mint a segélyezés irányító szempontjai. — (12. sz.). — Az új fasiszta alkotmányjog. — (13. sz.). — *Hellwig W.*: A német munkafront jogi tanácsadó szervei. — (15. sz.). — *Nikolov D.*: Szociálpolitika Délkelet-Európában. I. Bulgária. — *Herschel W.*: Munkaviszony — üzem — vállalkozás. — Mezőgazdaság, erdőgazdaság és ipar a német térben. — (16. sz.). — *Joanitescu R.* és *Joanitescu-Dere D.*: Szociálpolitika Délkelet-Európában. II. Románia. — A német ipar kiadásai és bevételei. — Német paraszttelepítések. Az 1938. év eredményei. — (17. sz.). — *Kovrig B.*: Szociálpolitika Délkelet-Európában. III. Magyarország. — Danzig gazdasági helyzete és szociálpoli-

tikája. — (18. sz.). — Gazdálkodás és munkateljesítmény Németországban. — Társadalom- és magánbiztosítás Németországban. — A munkanélküliek segélyezése Németországban. — Családok támogatása Németországban. — (19—20. sz.). — A munkástömegek átcsoportosítása. — A munkásvédelem rugalmasabb alakulása. — A világgazdaság átállítása.

Statisztikai Értesítő (4. sz., Budapest 1939, m.). — A jövedelemadóval megrótt egyének száma és jövedelme a székesfővárosban. — A budapesti zsidóság lakásviszonyai a lakásstatisztika tükrében. — *Nagy S.*: Budapest önellátása.

Statistický Obzor (20. évf. 1—2. sz., Prága 1939, cseh.). — *Režny S.*: Az árak fejlődése nálunk a háború utáni időszakról 1938 szeptemberig. — *Sauer L.*: A mezőgazdasági és ipari termékek árának diszparitása és azok rendszabályai. — *Kudela F.*: A családi segélyek francia rendszere és a népességi probléma. — *Peterka O.*: A városi statisztika szervezeti kérdése. — (3—6. sz.). — *Auerhan J.*: A hosszú életkor mint tömegjelenség. — *Stejskal L.*: A tej a nagyvárosi fogyasztásban. — *Janko J.*: A népesség szaporodásának népesedési statisztikánk adatai alapján megállapított mértéke.

Társadalompolitikai füzetek (6. köt. 1—3. sz., Budapest 1938, m.). — *Földes B.*: Társadalompolitikai és gazdaságerkölcsei reflexiók. — *Lehner R.*: A munkaidőkorlátozás értéke. — *Hiltscher R.*: A tőke és munka békéje.

Társadalomtudomány (19. évf. 1—3. sz., Budapest 1939, m.). — *Trócsányi Gy.*: Néperő, nemzeterő, államerő. — *Thirring L.*: Szeljegyzetek újabb élveszületési mozgalmunk statisztikai térképéhez. — *Marót K.*: Jog és nép.

The Quarterly Journal of Economics (53. köt. 4. sz., Cambridge, U. S. A. 1939, ang.). — *Choh-Ming Li.*: A nemzetközi kereskedelem elmélete ezüstvaluta esetén. — *Dunlop J. T.*: Az ár rugalmassága és a monopólium foka. — *Bronfenbrenner M.*: A kollektív kereskedelem közgazdasági szempontból.

Ungarische Jahrbücher (19. köt. 1. sz., Berlin 1939, ném.). — *Flachbarth E.*: Magyarország területi gyarapodása 1938—39 telén. — *Farkas Gy.*: A vezető szellemi rétegek struktúrája Magyarországon, 1867—1900.

Városok Lapja (34. évf. 6. sz., Budapest 1939, m.). — *Ortutay T.*: Ungvár, a „nagyváros”. — *Helle L.*: Nagy-Bécs területe. — *Csizmadia A.*: Pozsony. — (7. sz.). — *Alt J.*: Rozsnyó. — (9. sz.). — *Ruisz R.*: Városaink a visszacsatolt Felvidéken. I. — *Austin H. R.*: Angol közfürdők és uszodák. — (10. sz.). — A városi vámok kérdése. — *Ruisz R.*: Városaink a visszacsatolt Felvidéken. II. — (12. sz.). — *Magyar P.*: A dopolavoro. — *Valló S.*: Ruszin földön, a testvérközségekben. — Városi kislakások építése Zürichben. — (15. sz.). — Berlin. — (16. sz.). — *Marquet A.*: Bordeaux. — *Magyar P.*: A magyarországi szabadidő-mozgalomról. — (17. sz.). — *Steiner V.*: A francia városok és községek pénzügyi szervezete. — (18. sz.). — *Steiner V.*: A francia városok és községek pénzügyi szervezete. — Az építőipar válsága Svájcban. — (19. sz.). — A városok költségvetésének alakulása. — *Steiner V.*: A francia városok és községek pénzügyi szervezete. — (20. sz.). — *Lukács Ö.*: A városok szociális munkája. — *Ruisz R.*: A városi közüzemek létesítése és fejlődése.

Világgazdasági Szemle (5. évf. 1. sz., Budapest 1938, m.). — *Varga I.*: A gazdasági helyzet alakulása. — (2. sz.). — *Varga I.*: Népelelmezési problémák. — (3. sz.). — *Varga I.*: A német gazdasági csoda. — (4. sz.). — *Varga I.*: A világkereskedelem alakulása. — (5. sz.). — *Varga I.*: Az ötéves terv. — (6. sz.). — *Varga I.*: Az új ipari forradalom. — (8. sz.). — *Varga I.*: Népelelmezési problémák. — A magyar búza problémája. — (9. sz.). — *Varga I.*: A magyar gazdasági helyzet alakulása. — (12. sz.). *Varga I.*: A csehkrona átszámítási kulcsa. — A felvidéki hitelszervezet visszacsatolása. — A faellátás jövője Magyarországon. — (6. évf. 5. sz.). — *Vaszary I.*: Ipari és mezőgazdasági termelésünk és a magyar életszínvonal. — A területnagybodás közgazdaságtana. — Közös magyar-lengyel határ gazdasági következményei. — Lengyelország iparosodása. — (6. sz.). — Az új búzapolitika. — Áruforgalmunk a cseh-morva protektorátussal. — (8. sz.). — *Vaszary I.*: A VI. Nemzetközi Mezőgazdasági Ipari Kongresszus és Magyarország. — Külkereskedelmi mérlegünk és devizagazdálkodásunk. — A búzakivitel problémája. — (9. sz.). — Jugoszláv-olasz kereskedelmi viszony. — (10. sz.). — *Megay K.*: A mezőgazdasági munkások özvegyeinek járadékban részesítése. — Az európai széngazdálkodás átalakulása.

Volk und Reich (15. évf. 1. sz., Berlin 1939, ném.). — *Leibrock O.*: Nagy-Németország és Délkelet-Európa. — *Finger F.*: Térképek a délkelet-európai államok gazdaságáról. — *März J.*: Délkelet-Európa gazdasági élete 1918 óta. — *Müller H.*: Lettország katolizálása. — *Riedl F.*: Szlovákok és kárpátorosok Magyarországon. — (2. sz.). — *Klocke H.*: Magyarország útja a reformokhoz. — *v. Mecsér E.*: Magyar földbirtokpolitika. — *Kunder A.*: Gazdaságpolitikai célkitűzések és feladatok az új Magyarországon. — *Schittenhelm P.*: A nemzetiségi kérdés Magyarországon. — *Riedl F.*: A zsidótörvény Magyarországon. — *Riedl F.*: A magyar népcsoport a Német Birodalomban — (3. sz.). — *Riedl F.*: Külföldi magyar kultúrkapcsolatok. — *Poralla C.*: Lengyelország pénzügyi politikája új utakon. — Népeségi viszonyok a balti államokban. — (4. sz.). — *Bonfert A.*: A romániai német népcsoport feladata. — (5. sz.). — *März J.*: Délkelet-Európa gazdasága 1918 óta. — A balti államok külkereskedelmi helyzete. — (6. sz.). — *Proeller K.*: Lengyelország pénzügyi és gazdasági helyzete a mozgósítás nyomása alatt. — (8. sz.). — *Raschhofer H.*: Lengyelország és a kisebbségvédelem. — *Seraphim P. H.*: Lengyelország gazdasági helyzete és gazdasági módszerei. — (9. sz.). — *Gesemann G.*: A bolgár nép élettere. — *Kojucharoff I.*: A bolgár közgazdaság főbb vonásai. — *Bagrjanoff I.*: A mezőgazdasági fellendülés Bulgáriában.

Weltwirtschaftliches Archiv (49. köt. 2. sz., Jena 1939, ném.). — *Montgomery A.*: Konjunktúraváltozások Finnországban és Svédországban 1932—1937. — *Marchal F.*: A francia pénzügy. — *Schorer E.*: A svájci frank leértékelése. — *Pertot V.*: A balkánállamok külkereskedelmének fejlődési irányai. — (3. sz.). — *Kuske B.*: Népcsoportok és „világgazdasági tér”. — *Casper K.*: Magyarország textilipara. — *de Arlandis I.*: Az új Portugália pénzügye és gazdasága. — (50. köt. 1. sz.). — *Craen G.*: Állam és hitel Belgiumban. — *John-*

ston I.: Írország agrárpolitikája. — *Mirkovich N.*: Jugoszlávia népességének fejlődése. — *Pfleiderer O.*: 5. Nemzetközi Mezőgazdaság-tudományi Kongresszus. — (2. sz.). — *Maunier R.*: A francia gyarmatbirodalom vámrendszerének történelmi fejlődése. — *Lösch A.*: A nemzetközi kereskedelem új elmélete. — *Dillner G.*: A mezőgazdasági piac rendezésének jövedelempolitikai jelentősége. — *Rath K. W., Predöhl A. és Mayer H.*: A közgazdaság felé való orientáció mint a közgazdasági elmélet feladata. — *Brinkmann C.*: A társadalomgazdasági szintézis kérdése.

Wirtschaft und Statistik (19. évf. 1. sz., Berlin 1939, ném.). — Az építőgazdaság költségei 1936-ban és 1937-ben. — Németország, Anglia és az Egyesült Államok Latin-Amerika külkereskedelmében. — A világ népessége. — (2. sz.). — A növénytermelés fejlődése Németországban és Európa egyéb országaiban. — A világ vasipari termelése 1938-ban. — A német külkereskedelem 1938-ban. — Az értékpapírpiac 1938-ban. — A pénzügyi piac 1938-ban. — (3. sz.). — A német külkereskedelem áruk szerint 1938-ban. — A kötelező betegpénztárak 1938-ban. — (4. sz.). — Háromszázötven munkásháztartás gazdasági számadása. — Az 1938. évi aratás végeredményei. — A teherforgalom 1938-ban. — Költségalakulás és üzemi szerkezet a vendéglátóiparban. — (5. sz.). — Gazdaságok a Német Birodalomban. — A német külkereskedelem országok és országcsoportok szerint 1938-ban. — A takarékpénztárak 1938-ban és 1939 elején. — (6. sz.). — A Cseh-Morva Protektorátus. — Memel. — A kerékpárforgalom 1936/37-ben. — A részvénytársaságok 1938-ban. — A népesség valószínű alakulása a Német Birodalomban. — (7. sz.). — A nagynémet nemzetgazdaság 1932—1939. — A tengerihal ellátás 1938-ban. — A memeli kikötő. — A születések 1937-ben és 1938-ban. — A népiskolák 1938-ban. — (8. sz.). — Munka és jövedelem. — Háromszázötven munkásháztartás gazdasági számadása 1937-ben. II. — Házasságkötések, születések és halálos esetek 1938-ban. — (9. sz.). — A sokgyermekes anyák. — A fontosabb vendéglátóországok idegenforgalma 1937/38-ban. — Az 1938. évi könyvtermelés. — (10. sz.). — A világkereskedelem 1938-ban. — Paraszttelepülések 1938-ban. — A törvényes betegbiztosítás 1938-ban. — (11. sz.). — Az 1938. évi építkezések. — Vámbevételek 1938-ban. — Az államvasút személyforgalma 1938-ban. — A munkanélküliség külföldön. — (13. sz.). — A Birodalom népessége 1939-ben. — A nyilvános népgondozás 1937/38-ban. — A bűnözés 1938-ban. — (14. sz.). — A gabona, a malomipari és takarmánycikkek árai az 1939/40. gazdasági évben. — A nemzeti jövedelem az egyes országrészekben és a porosz tartományokban 1936. évben. — (15. sz.). — A kórházak 1937-ben. — (16. sz.). — A gümőkórhalandóság a Német Birodalom egyes területein 1934—1936-ban. — (17—18. sz.). — A jövedelem rétegződése a Német Birodalomban.

Zeitschrift für schweizerische Statistik und Volkswirtschaft (75. évf. 2. sz., Bern 1939, ném.). — *Kaufmann P.*: Statisztikai kutatások a kiskereskedelemben. — A svájci részvénytársaságok osztalékai 1937-ben. — *Honegger H.*: Közgazdaságelméleti kutatások Svájcban. — *Gumbel E. J.*: A legnagyobb értékek statisztikai elmélete.

K Ü L Ö N F É L E

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Ügybeosztás. — Répartition des services.

Elnök: Dobrovits Sándor dr. miniszteri osztályfőnök.

Elnök helyettese: Szigeti Gyula dr. miniszteri tanácsos.

Elnöki osztály.

Osztályvezető: Dubravszky László dr. miniszteri segédtitkár.

Ügyköre: A szolgálat belső rendjének felügyelete, személyzeti ügyek, költségvetés, munkaköltségek központi ellenőrzése, statisztikai kihágások, házgondnokság, elnöki titkárság, Tiszti Cím- és Névtár, Gazdasági Hivatal (gazdasági ügyek, házipénztár, segédhivatal).

I. központi osztály.

Osztályvezető: Elekes Dezső dr. miniszteri titkár.

a) igazgatási alosztály.

Ügyköre: Országos Statisztikai Tanács, Hivatalos Statisztikai Munkaterv, az összes hivatalos statisztikai adatgyűjtések és azok eredményeinek nyilvántartása, központi tájékoztató és adatközlő szolgálat, a sajtó és a statisztikát népszerűsítő ügyek, STUD, községi statisztikai törzskönyv, Évkönyv, Zsebkönyv, Kormányjelentés, Államtudományi Intézet, Szociográfiai Intézet.

Alosztályvezető: Jáнки Gyula dr. miniszteri segédtitkár.

b) tanulmányi alosztály.

Ügyköre: Magyar Statisztikai Szemle, Magyar Statisztikai Közlemények, tanulmányi csoport, szakvizsgák, továbbképzés, tanintézeti statisztikai oktatás, Hungaria Aeterna, nemzetközi statisztikai ügyek, fordító csoport, közreműködés statisztikai kongresszusokon, archivum, időszaki sajtóstatistikai.

Alosztályvezető: Elekes Dezső dr. miniszteri titkár.

II. népességstatisztikai osztály.

Osztályvezető: Thirring Lajos dr. miniszteri titkár.

a) népszámlálási alosztály.

Ügyköre: Népszámlálás, Országos Községi Törzskönyvbizottság, Helységnevtár.

Alosztályvezető: Thirring Lajos dr. miniszteri titkár.

b) népmozgalmi alosztály.

Ügyköre: Népmozgalmi, közegészségügyi, vándorlási statisztika, honosítások és elbocsátások statisztikája, embermérés és fajkutató, meteorológiai statisztika.

Alosztályvezető: Barsy Gyula dr. miniszteri segédfogalmazó.

III. szociális osztály.

Osztályvezető: Mozolovszky Sándor dr. miniszteri tanácsos.

a) társadalombiztosítási alosztály.

Ügyköre: Társadalombiztosítási statisztika, lakóházépítés, állami gyermekmenhelyek, mentőegyesületek, öngyilkossági esetek, halálos kimenetelű bal-esetek, árvaházak, egyesületek, sportlétesítmények, vendégforgalom, fürdő- és egyéb gyógy- és üdülőhelyek statisztikája, névmagyarosítás statisztikája.

Alosztályvezető: Mozolovszky Sándor dr. miniszteri tanácsos.

b) munkásstatisztikai alosztály.

Ügyköre: Munkanélküliség, ipari és mezőgazdasági munkabérek, idénymunkások vándorlásának, munkaviszonyok és munkásjóléti intézmények, munkaviszályok, munkaperek statisztikája.

Alosztályvezető: Hollós István dr. miniszteri segédtitkár.

IV. mezőgazdasági statisztikai osztály.

Osztályvezető: Szöllösy Zoltán dr. miniszteri titkár.

Ügyköre: Vetésterületi statisztika, elemi csapások, terméseredmények statisztikája, cséplési, szőlészeti, gyümölcsstermelési, kertgazdasági statisztika, nagyobb gazdaságok alkalmazottainak statisztikája, állatvásári, tejüzemi, vadászati, birtokforgalmi, mezőgazdasági üzemi statisztika, telekkönyvi forgalom, kataszteri adatok statisztikája.

Osztályvezetőhelyettes: Soós Imre dr. miniszteri segédtitkár.

V. ipari és közlekedésszatisztikai osztály.

Osztályvezető: Farkasfalvy Sándor dr. miniszteri tanácsos.

a) ipari alosztály.

Ügyköre: Bányászati és kohászati statisztika, ipari és kereskedelmi kamarák, ipartestületek statisztikája, gyáripari és középipari, üzemi és termelési statisztika (évi és havi), részvénytársasági statisztika, korlátolt felelősségű társaságok statisztikája, közszállítási statisztika, készletstatisztika, hűtőházak és tárházak statisztikája, bányászati, kohászati és ipari üzemek alkalmazottainak foglalkozásszerinti statisztikája.

Alosztályvezető: Szalay Zoltán miniszteri fogalmazó.

b) közlekedéssziszti alosztály.

Ügyköre: Közúti statisztika, városi és községi közúti vasutak, géperejű járművek, autobus- és tehergépkocsisziszti a, vámhatáron át közlekedő járművek statisztikája, benzinfogyasztási statisztika, távolsági forgalmat lebonyolító vasutak, korlátolt közforgalmú iparvasutak, hajózható víziutak, folyami és téli kikötők, hajózási vállalatok, a csepeli petróleum-kikötő forgalmának statisztikája, tengerhajózási vállalatok statisztikája, nemzetközi viszonylatú hajó- és áruforgalom, posta-, táviró-, távbeszélő- és rádiósziszti a, légiforgalmi statisztika, közúti balesetek statisztikája.

Alosztályvezető: Petrichevich-Horváth Miklós br. dr. miniszteri segédtitkár.

VI. külkereskedelmi sziszti alosztály.

Osztályvezető: Farkas János dr. miniszteri tanácsos.

Ügyköre: Külkereskedelmi statisztika, Budapest gabona- és lisztforgalmának, a nyilvános áruraktárak és szövetkezeti gabonaraktárak forgalmi statisztikája, gabona- és lisztkészletsziszti a, hűtőházakban tárolt élelmiszerek statisztikája.

Osztályvezetőhelyettes: Pap László dr. miniszteri titkár.

VII. pénzügyi és ársziszti alosztály.

Osztályvezető: Szigeti Gyula dr. miniszteri tanácsos.

Ügyköre: Hitelintézetek, községi háztartások, kézirélogkölcsonök, fizetésképtelenségek és óvatolt váltók sziszti a, biztosításiügyi és tüzkársziszti a, ársziszti a.

Osztályvezetőhelyettes: Szönyi Gyula dr. miniszteri osztálytanácsos.

VIII. kultúrsziszti alosztály.

Osztályvezető: Asztalos József dr. miniszteri tanácsos.

Ügyköre: Népoktatási statisztika, közép- és felsőfokú iskolák sziszti a, szakoktatási statisztika, egyéb közoktatás sziszti a, értelmiségi népesség sziszti a, egyéb kultúrsziszti a, egyházi és hitéleti statisztika.

IX. könyvtári és jogszolgáltatási osztály.

Osztályvezető: Szabó Béla dr. miniszteri tanácsos, a könyvtár igazgatója.

Ügyköre: A Hivatal nyilvános könyvtára és térképgyűjteménye szolgálatának ellátása. Nyomdák nyilvántartása és a Hivatalt megillető sajtótermékek kötelespéldányok beszolgáltatásának ellenőrzése, kiadványcsere intézése. Jogszolgáltatási statisztika, javítónevelő intézetekből kihelyezett növendékek sziszti a.

X. térképészeti osztály.

Osztályvezető: Sipos Sándor dr. kormánytanácsos, szerződéses alkalmazott.

Ügyköre: Sziszti a ábrázolások készítése, konjunktúrakutatás.

Magyar Sziszti a Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Résumé. Dans la séance du 28 novembre 1939, tenue sous la présidence de M. Jules de Konkoly Thege, président de la Société Hongroise de Statistique, M. Charles Jordan, membre ordinaire, a fait une conférence ayant pour titre le Rôle du calcul différentiel dans la statistique.

Puis, M. Jules de Konkoly Thege a exposé ses remarques au sujet de la conférence.

*

A Magyar Sziszti a Társaság 1939 november 28-án Konkoly Thege Gyula elnökle alatt előadóülést tartott, amelyen Jordan Károly r. tag „A differencia-számítás szerepe a sziszti akában” címen tartotta meg előadását.

Konkoly Thege Gyula elnök üdvözölte az előadót abból az alkalomból, hogy „Calculus of finite

differences” című nagyszabású munkája megjelent. A könyv újabb nagy nemzetközi sikert jelent nemcsak a szerző számára, hanem a magyar tudománynak is. Örömet fejezi ki, hogy a Társaság egyik tagja arat ily világsikert. Az előadás ízelítőt kíván adni a most megjelent munkából, amely különösen a sziszti a szempontjából nagyhasznú.

Jordan Károly r. tag megtartotta előadását, amelyet folyóiratunk más helyén közlünk.

Elnök megköszönve az értékes előadást, felhasználja az alkalmat egy régebben érlelődő javaslata előterjesztésére. A felső matematikában a statisztikusok nagy többsége járatlan. Ezek, ha gyakorlati példák gyűjteménye állana rendelkezésükre, számításukat adott esetben bizonyára leegyszerűsíthetnék. Felkéri az előadót, hogy ha van rá lehetőség, állítson össze egy ilyen, a statisztikus számára útmutatást nyújtó példatárát.

Tableau économique international, 1938.¹⁾

ország, Németország), az újabb állapotot tüntetik fel, illetve a jegyzetekben utalunk a változásokra.

A táblázat az előző évi táblázattal szemben néhány állam adataival bővült.

Automobilállomány ²⁾ Nombre des automobiles ²⁾	Egy automobilra eső lélekszám — Habitants pour 1 automobile	Aranytartalék ³⁾ Réserve-or ³⁾	Bankjegyforgalom ²⁾ Billets de banque en circulation ²⁾	Állami bevétel Recettes de l'État	Állami kiadás Dépenses de l'État	A pénzegységek Unités monétaires			Bankamatláb ³⁾ Taux en banque ³⁾	Nagykeresk. index ⁴⁾ Indice des prix de gros ⁴⁾	Mégélhetősi index ⁵⁾ Indice du coût de la vie ⁵⁾	Pays	Numéros d'ordre
						megnevezése désignation de ces unités	1929. évi aranyparitása pengőben — parité-or en pengős	1929. évi aranyparitásának értéke 1938 átlagában 9%-ban - valeur moyenne, en 1938, de la parité-or, 9%					
1.000		1,000.000 P (pengős)	az illető állam pénzegységének millió értékében en millions (unités monétaires des pays resp.)			en 1929			1929 = 100				
29.853	4	49.009	6.856	5.669	6.793	Dollár	5.718	59.1	1.00	82.5	83.3	Etats-Unis	1
275	46	1.458	1.328	170	170	Peso	2.427	45.4	3.50	109.4	92.0	Argentine	2
758	9	6	49	119	119	Fontsterling	27.825	47.3	4.25	92.2	87.2	Commonw. d' Austr.	3
234	35	1.961	4.517	2.346	2.639	Belga	0.795	71.8	2.61	74.0	93.8	Belgique	4
4	909	.	288	301	301	Boliviano	2.087	6.2	6.00	.	.	Bolivie	5
170	281	109	4.810	4.071	4.066	Milreis	0.684	28.9	.	123.1	127.7	Brésil	6
107	3.162	926	1.880	1.218	1.218	Rupia	2.087	59.2	3.00	67.6	106.0	Inde anglaise	7
5	1.343	80	4.082	7.829	7.829	Leva	0.041	99.1	6.00	65.4	60.1	Bulgarie	8
73	134	320	8.042	10.120	10.117	Cseh korona	0.169	69.1	3.00	80.9	98.6	Tchéco-Slovaquie ⁴⁾	9
44	105	97	841	1.667	1.667	Aranypeso	0.696	25.1	4.50	224.6	168.7	Chili	10
154	24	183	482	713	713	Dán korona	1.532	48.1	4.00	104.1	106.0	Danemark	11
350	24	743	21	47	46	Fontsterling	27.825	58.8	3.50	90.0	93.8	Union Sud-Afric.	12
34	470	183	20	39	32	"	28.538	59.3	.	78.7	86.7	Egypte	13
6	191	51	56	106	106	Eszt korona	1.532	59.8	4.50	85.3	93.6	Estonie	14
46	84	91	2.086	5.211	5.110	Finn márka	0.144	50.6	4.00	105.4	87.6	Finlande	15
2.251	19	8.205	108.532	66.388	66.565	Francia frank	0.224	43.4	2.76	104.1	125.5	France	16
14	501	91	7.239	14.519	15.106	Drachma	0.074	40.8	6.00	123.0	113.0	Grèce	17
74	824	268	188	.	.	Hollandi forint	2.298	80.8	3.00	57.1	52.6	Indes Néerland.	18
12	1.295	86	803	2.614	2.614	Rial	0.51	40.2	.	121.5	131.4	Iran	19
65	45	.	18	38	38	Fontsterling	27.825	59.3	3.00	.	98.5	Etat libre d'Irlande	20
181	388	555	2.755	4.804	4.804	Yen	2.850	33.7	3.29	114.3	110.1	Japon	21
19	829	194	7.699	12.942	12.942	Dinár	0.101	77.5	5.00	77.8	69.5	Yougoslavie	22
1.375	8	652	207	490	550	Dollár	5.718	58.7	2.50	82.2	84.1	Canada	23
46	9.201	63	1.408	1.001	1.001	Kinai dollár	2.388	30.2	.	146.0	139.4	Chine	24
26	317	80	86	91	91	Aranypeso	5.565	34.0	4.00	.	113.3	Colombie	25
10	2.321	.	.	.	.	Yen	2.850	33.7	.	.	.	Corée	26
44	92	.	.	76	76	Aranypeso	5.718	.	.	.	.	Cuba	27
44	785	286	1.866	2.526	2.526	Zloty	0.641	99.3	4.50	58.4	60.6	Pologne	28
7	290	57	158	199	199	Lat	1.103	59.3	5.00	94.1	87.0	Lettonie	29
3	745	34	170	368	368	Lita	0.572	99.4	.	.	52.4	Lituanie	30
24	375	124	863	1.335	1.335	Pengő	1.000	99.3	4.00	86.8	87.8	Hongrie ⁵⁾	31
99	190	.	569	446	446	Aranypeso	2.850	26.2	.	126.4	.	Mexique	32
2.611	18	9.086	505	1.026	1.026	Fontsterling	27.825	59.3	2.00	88.8	95.1	Grande-Bretagne	33
152	57	3.356	993	887	1.056	Hollandi forint	2.298	80.8	2.00	72.1	82.5	Pays-Bas	34
1.816	42	97	10.388	.	.	Márka	1.362	99.6	4.00	77.1	81.6	Allemagne ⁶⁾	35
91	32	274	504	636	636	Norvég kor.	1.532	54.1	3.51	102.7	103.1	Autriche	36
468	93	652	18.956	24.561	29.316	Lira	0.301	59.0	4.50	100.3	98.0	Norvège	37
27	243	74	136	175	175	Sol	2.287	33.8	6.00	110.3	97.5	Italie	38
48	141	234	2.441	2.815	2.813	Escudo	0.253	59.1	4.50	98.7	86.3	Pérou	39
27	721	452	39.467	39.933	39.933	Leu	0.034	72.3	3.84	78.3	74.6	Portugal	40
125	197	1.773	9.212	.	.	Peseta	0.839	22.5	5.00	114.9	.	Roumanie	41
76	55	2.361	1.751	512	601	Svájci frank	1.103	70.0	1.50	75.8	85.1	Espagne	42
219	29	1.086	1.061	1.642	1.642	Svéd korona	1.532	55.5	2.50	92.8	97.8	Suisse	43
673	253	.	11.256	132.638	131.138	Rubel	2.942	.	.	.	.	Suède	44
11	1.457	97	220	250	250	Török font	2.757	97.2	4.75	61.1	70.4	U. R. S. S.	45
262	6	80	17	36	36	Fontsterling	27.825	47.6	2.21	102.1	94.6	Turquie	46
64	33	234	94	91	91	Aranypeso	5.913	36.8	.	.	.	Nouvelle-Zélande	47
30	118	177	116	335	335	Bolivar	1.103	95.9	.	75.6	.	Uruguay	48
												Venezuela	48

¹⁾ Pour quelques pays, chiffres d'avant 1938. — ²⁾ A la fin de l'année. — ³⁾ Moyenne annuelle. — ⁴⁾ Du territoire de la Tchéco-Slovaquie, laquelle a cessé d'exister en mars 1939, il a été réincorporé 24.073 km² à la Hongrie et rattaché à l'Allemagne, 29.110 km², à la Pologne 1.080 km²; en outre, on a rattaché, du territoire de l'Etat tchéco-slovaque, au Reich allemand 48.947 km², constituant le territoire du Protectorat de Bohême-Moravie, et la Slovaquie devint un Etat autonome, avec 37.307 km². — ⁵⁾ Pour le territoire et la population, territoire actuel de la Hongrie; pour les autres données, Hongrie selon le traité de Trianon. Les chiffres des finances publiques se rapportent, par leur nature, au territoire de l'époque où ils ont été recueillis, sauf les chiffres de fin d'année qui se rapportent à la Hongrie agrandie de la région nord réincorporée. — ⁶⁾ Pour les chiffres concernant le territoire et la population, territoire actuel du Reich allemand (y compr. le Protectorat de Bohême-Moravie); pour les autres chiffres, Reich allemand d'avant l'accord de Munich, conclu en 1938.

Finnország népességi és gazdasági statisztikája.

Statistique démographique et économique de la Finlande.

Több mint száz évvel a magyar honfoglalás után, a XI. század elején következett be a finnek honfoglalása. Azonban a független finn birodalom csak a XII. század közepéig állt fenn. 1154-től 1809-ig Finnország a svéd királyságnak volt része, majd 1809-től 1917-ig autonóm nagyhercegség volt az orosz birodalomban. A finn nemzet 1917. december 6-án proklamálta önálló államiságát, melyet minden ország (Szovjetoroszország is) elismert. 1919-ben lett köztársaság.

Finnország területe (a Laatokka-Ladoga tó nélkül) 382.801 km². Területének 9·0%-a (34.324 km²) belvíz és 73·6% (25·3 millió hektár) erdőség. Népessége 1937 végén 3.834.662 főt tett ki. Nép-sűrűsége, csak a 348.477 km² szárazföldet véve alapul, km²-enként 11·0. Finnország Norvégia (nép-sűrűsége 9·2) után Európa leggyéribben lakott országa.

Az élveszületések és halálozások száma, valamint a természetes szaporodás 1751-től így alakult Finnországban:

Év (évek átlaga)	Élve- születések	Halá- lozások	Természetes szaporodás
	e z e r l é l e k r e		
1751—1760	44·9	29·1	15·8
1801—1810	36·3	31·9	4·4
1821—1830	38·2	24·9	13·3
1851—1860	35·9	28·7	7·2
1861—1870	34·4	32·2	2·2
1871—1880	37·0	22·2	14·8
1881—1890	35·0	21·1	13·9
1891—1900	32·2	19·7	12·5
1901—1910	31·1	17·9	13·2
1911—1920	25·4	17·8	7·6
1921—1930	22·2	14·1	8·1
1926—1930	21·2	13·9	7·3
1931—1935	18·4	12·6	5·8
1935	18·5	12·0	6·5
1936	18·1	13·1	5·0
1937	18·9	12·3	6·6
1938	20·0	13·1	6·9

Az élveszületések aránya e 180 esztendő alatt egyre jobban csökkent. Ennek megfelelően a természetes szaporodás, bár a halálozások aránya javult, erősen visszaesett. Abszolút számokban a természetes szaporodás az utóbbi években emelkedést mutat. 1933: 17.087, 1934: 21.395, 1935: 24.572, míg a világháborút közvetlen megelőző években még 40.630 és 35.374 közt ingadozott. A múlt század hatvanas éveiben a halálozások rendkívül magas száma járványos megbetegedések következménye volt.

Finnország népessége az élveszületések jelenlegi alacsony száma mellett is 1865-től 1930-ig 83·4%-kal szaporodott. (Magyarország népessége a trianoni területen 73·2%-kal növekedett kb. ugyan-ezen idő alatt, 1869—1930 között.)

A csecsemőhalandóság ezer élveszülöttre 1937-ben Finnországban 69 (Magyarországon 134) volt.

Finnország nemzetiségi szempontból eléggé egységes. A lakosság 89·4%-a finn, 10·1%-a svéd és 0·5%-a egyéb anyanyelvű. A népesség anyanyelvi¹⁾ megoszlásáról az utolsó hét népszámlálás a következő képet adja. (Lásd a köv. oldalon lévő táblát.)

A svéd anyanyelvűek száma 1890-től stagnál. Ennek magyarázata, hogy néhány év óta igen sok svéd vándorol Svédországba. Az utóbbi évek során különösen a finnországi fiatal svéd nők vándoroltak ki nagy számban, akik háztartási alkalmazottak szegődnek Svédországba. Az 1938-ban kivándoroltak száma 1.286 volt, ezek 65·5%-a volt nő. A 16—30 éves korú nők 41%-kal voltak képviselve az összes kivándorlók közt. Anyanyelvi megoszlás szerint 55·1% volt finn és 43·9% svéd.

A svéd és lapp nyelvű lakosság csökkenésének oka az is, hogy e népcsoportok tagjai gyakran házasodnak össze finnekkel és ezáltal feladják anyanyelvüket. Az inkább városiak svédeknel a nők házas termékenysége is sokkal alacsonyabb, mint a finn nőké. Az 1920. évi népszámlálás megállapította, hogy ezer finn anyanyelvű nőnek 30 évi házasság alatt összesen 606 leánygyermek született, míg ezer svéd nőnek csak 557.

A lappok lassankint felhagynak nomád életmódjukkal és beolvadnak a finn népbe.

Érdekes az orosz kisebbség számának alakulása. Oroszok a finn-orosz határmenti területen, különösen Viipurin (Viborgs) tartományban laknak nagyobb számban (11%). 1910-ben Finnország még orosz felségterület volt, ez is magyarázza az orosz anyanyelvűek aránylag magas számát. Az önálló állam létrejötte után a finnországi oroszok egy része Szovjetoroszországba költözött, viszont 1920 és 1930 közt orosz emigránsok telepedtek le Finnországban. A finn hivatalos statisztikai kiadványok még most is külön említik a volt cári és a szovjetoroszországi származású oroszokat.

Bár a svéd kisebbség igen kedvező elbánásban részesül, a finn nyelv a svédvel szemben évről-évre tért hódít. A városi lakoságnak csaknem fele azonban most is bírja a svéd nyelvet, mely a finn mellett az ország második hivatalos nyelve. A hivatalos kiadványok finnül és svédül jelennek meg, sőt a helységneveket is e két nyelven használják.

1937-ben Finnország népességének 78·5% volt vidéki és 21·5%-a városiak. Legnagyobb városok

¹⁾ A finn népszámlálási utasítás szerint anyanyelvnek az a nyelv adandó meg, amelyet a meg-számlált a legjobban beszél.

Népszáml. év	Finn		Svéd		Orosz		Német		Lapp		Egyéb	
	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%	szám sz.	%
1865 . . .	1,580.000	85·7	256.000	13·9	4.000	0·2	1.200	0·1	.	.	2.045	0·1
1880 . . .	1,756.381	85·3	294.876	14·3	4.195	0·2	1.720	0·1	.	.	2.263	0·1
1890 . . .	2,048.545	86·0	322.604	13·6	5.795	0·2	1.674	0·1	.	.	1.522	0·1
1900 . . .	2,352.990	86·9	349.733	12·9	5.939	0·2	1.925	0·1	1.336	0·1	639	0·0
1910 . . .	2,571.145	88·0	338.961	11·6	7.339	0·2	1.794	0·1	1.659	0·1	299	0·0
1920 . . .	2,754.228	88·7	340.963	11·0	4.806	0·1	2.378	0·1	1.603	0·1	1.125	0·0
1930 . . .	3,022.257	89·4	342.916	10·1	8.216	0·2	3.719	0·1	2.113	0·1	1.527	0·1

voltak 1937-ben: Helsinki-Helsingfors (293.237), Tampere-Tammerfors (74.736), Viipuri-Viborg (73.917) és Turku-Åbo (72.981).

Felekezetek szerint a lakosság így oszlik meg: ág. ev. 96·0%, görögkeleti 1·8%, egyéb 2·2%.

Finnország lakói általában nagyműveltségűek. A 15 éven felüli lakosságból csak 0·9 analfabéta. Az 1937—38. tanévben 354.756 tanköteles (7—15 éves) gyermek látogatta az alsó- és felsőfokú (polgári) elemi tanintézeteket, ahol 11.394 tanító oktatta őket. A növendékek közül 24.369, a tanítók közül 1.125 volt svéd anyanyelvű. A közoktatásban a svéd kisebbségnek különösen kiváltságos helyzete van. Az 1936—37. tanévben Finnországnak 6.393 finn és 812 svéd nyelvű alsófokú állami elemi iskolája, 5.017 finn és 554 svéd nyelvű felsőfokú állami elemi (polgári) iskolája, valamint 19 finn, 24 svéd és 4 „egyéb“ (ebből 1 német) magán elemi iskolája volt. Ugyanebben a tanévben 175 finn és 43 svéd tanítási nyelvű középiskola, 9 finn és 3 svéd nyelvű felsőfokú szakiskola, 42 finn és 15 svéd nyelvű főiskola, 1 finn és 2 svéd nyelvű kereskedelmi akadémia működött Finnországban.

1937-ben az országban 175 politikai napilap jelent meg finn, 23 svéd és 1 finn és svéd nyelven. Ezenkívül 494 finn, 101 svéd, 82 finn és svéd és 8 „egyéb“ nyelvű időszakos sajtótermék jelent meg a finn köztársaságban.

1936-ban, az utolsó országgyűlési választásokon az 1,173.382 érvényes szavazat közül 131.440 (11·2%) esett a svéd pártra, mely a 200 tagú finn parlamentben 18 taggal van képviselve.

Finnország kereső népességének 59·6%-a ős-termeléssel, 16·8%-a iparral és 4·3%-a kereskedelemmel foglalkozik.

Az ország összterületének csak 6·6%-a (2·2 millió hektár) van mezőgazdaságilag megművelve, mely termelési ágak szerint így oszlik meg: széna 51·7%, zab 17·7%, rozs 9·4%, árpa 4·7%, burgonya 3·4%, egyéb 13·1%. A földbirtokok földtulajdon szempontjából ezt a megoszlást mutatják: 52·1% magánbirtok, 39·7% állami birtok, 6·5% részvénytársasági birtok és 1·7% községi birtok. A bevett földterület birtoknagyság-kategóriák szerint így alakul:

0·3— 10 hektár . . .	33·4%
10 — 50 „ . . .	52·1 „
50 —100 „ . . .	8·4 „
100 hektáron felül . . .	6·1 „

Finnország haszonállatállománya 1937-ben így oszlott meg: 380 ezer ló, 1.925 ezer szarvasmarha, 504 ezer sertés, 1.072 ezer juh, 10 ezer kecske és 100 ezer rénszarvas.

Finnország gazdagsága erdőségeiben rejlik. Fakészlete 1.620 millió m³. Az összes fákból 1.557 millió drb kerülhet eladásra; ebből fenyőfa 1.383 millió drb (88·8%) és lombfa 174 millió drb (11·2%). Az évi gyarapodás 44·4 millió m³.

Az iparvállalatok száma 1937-ben 4.246 volt, melyek 207.506 munkást foglalkoztattak. Az ipari termelés értéke 21.076 millió finn márka (markkaa) volt.

Finnország 1939 január-augusztusi külkereskedelmében 5.481 millió finn márka behozattal szemben 5.760 millió finn márka kivitel áll.

A behozatalban a következő áruk részesedése volt a legnagyobb:

	Millió finn márka
Vas és acél	615
Ásványi égőanyagok és ásványolajok	538
Gépek és készülékek	443
Gépkocsik	404
Villamos gépek és készülékek	324
Gyapjú	280
Műselyem	248

A kivitel legfontosabb cikkek szerint így oszlott meg:

	Millió finn márka
Nyers és megmunkált fa	2.290
Papirosanyag	1.327
Papiros és papiroslemez	1.045
Tej, tejtermékek, tojás, méz	391

Az összbehozatal egyötöd része Németországból származott, míg a kivitel kétötöd része Nagy-Britanniába irányult. Magyarországról a behozatal értéke 28·6 millió finn márka volt, míg a kivitel 9·8 millió finn márkát tett ki.

Az Orosz-szovjetbirodalom területén élő finnek jelenlegi számát nem ismerjük pontosan, mert az 1939 januári népszámlálás nemzetiségi adatait még nem tették közzé. Így az 1926. évi népszámlálásra vagyunk utalva, jöhet időközben a lélekszám 147 millióról 170 millió fölé emelkedett, ami a finn kisebbség helyzetét is sok tekintetben módosítja.

Finnország gazdasági jelzőtáblája. — Tableau économique de la Finlande.

Megnevezés — Spécification	Egység Unités	1934	1935	1936	1937	1938
Terület — Territoire	km ²			882.801		
Népesség — Population	absz. szám nombres absolus	3,762.026	3,786.844	3,807.163	3,834.662	.
Népmozgalom — Mouvement de la population						
Házasságkötés — Nouveaux mariages	‰	7.3	7.6	7.9	8.5	.
Elveszületés — Enfants nés vivants	"	18.1	18.5	18.1	18.9	20.0
Halálozás — Décès	"	12.4	12.0	13.1	12.3	12.1
Természetes szaporodás — Accroissement naturel	"	5.7	6.5	5.0	6.6	6.9
Mezőgazdaság — Agriculture						
a) Vetésterület — Superficies ensemencées						
Zab — Avoine	1000 ha	474.6	471.0	449.8	455.2	462.9
Téli búza — Froment d'hiver	"	23.3	24.3	23.8	26.5	28.2
Tavaszi búza — Froment de printemps	"	27.1	46.2	60.4	86.2	102.4
Kétszeres — Méteil	"	15.4	16.1	15.6	8.7	8.7
Árpa — Orge	"	131.6	127.3	129.6	121.0	121.8
Rozs — Seigle	"	246.4	241.8	232.8	241.4	235.9
Széna — Foin	"	1.055.2	1.086.0	1.130.9	1.144.9	1.160.0
Burgonya — Pommes de terre	"	83.3	82.6	86.9	86.8	91.6
b) Termelés — Récoltes						
Zab — Avoine	1000 q	7,763	6,089	6,925	7,275	8,170
Téli búza — Froment d'hiver	"	411	449	440	584	583
Tavaszi búza — Froment de printemps	"	481	703	991	1,502	1,976
Kétszeres — Méteil	"	279	235	248	145	140
Árpa — Orge	"	2,086	1,659	1,852	1,760	1,990
Rozs — Seigle	"	3,948	3,495	3,082	4,314	3,681
Széna — Foin	"	30,709	33,128	34,529	35,468	40,800
Burgonya — Pommes de terre	"	11,394	12,690	14,329	13,875	13,200
Vaj — Beurre	1000 hl	24	24	28	30	.
Tej — Lait	"	23,154	23,755	24,006	25,829	.
Ipari termelés — Production industrielle						
Papirosanyag — Pâte à papier	1000 t	1,568	1,728	1,976	2,131	.
Papír és papíroslemez — Papier et carton	"	508	553	653	762	.
Cement — Ciment	"	241	284	351	433	.
Villamos energia — Energie électrique	millió kw.-óra million de kWh.	1,846	2,095	2,322	2,786	.
Nyersvas — Fonte et ferro-alliages	1000 t	8	11	13	24	.
Acél — Acier	"	38	45	42	48	.
Rézérc — Minerai de cuivre	"	10.6	14.4	13.9	14.3	.
Ezüst — Argent	t	.	1.9	1.8	1.7	.
Arany — Or	kg	.	.	155	125	.
Pirit — Pyrites	1000 t	274	352	370	351	352
Kénsav — Acide sulfurique	"	18	20	23	23	27
Mészsuperfoszfát — Superphosphates de chaux	"	49	51	55	55	62
Ipari termelési index						
Indice de la production industrielle						
Általános index — Indice général	1929 = 100	116.7	125.0	139.0	155.6	155.6
Textil — Textiles	1935 = 100	.	100	104	128	125
Cipő — Chaussures	"	.	100	103	126	127
Bőr — Cuirs	"	.	100	94	112	94
Fémek, gépek — Métaux et machines	"	.	100	114	129	144
Építési anyagok — Matér. de construct.	"	.	100	119	141	152
Cellulóza — Cellulose	1934-36 = 100	92	96	112	124	124
Fűrészelt fa — Bois scié	"	106	94	100	108	85
Kereskedelem és közlekedés						
Commerce et transports						
Behozatal — Importations	1,000.000 finn márka *)	4,776.4	5,344.4	6,369.0	9,306.4	8,607.3
Kivitel — Exportations	"	6,226.0	6,240.5	7,222.6	9,379.7	8,398.0
Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet — Excéd. des imp. sur les exp. (—) ou des exp. sur les imp. (+)	"	+ 1,449.6	+ 896.1	+ 853.6	+ 73.3	—209.3
Vasútvonalhossz — Longueur des chemins de fer	km	5,711	5,756	5,765	5,906	.
Kereskedelmi flotta — Marine marchande						
a) hajóállomány — navires marchands	drb. — unités	4,006	3,851	3,713	3,431	580
b) tonnatartalom — tonnage	1000 t	542	519	526	544	580
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur en service	drb. — unités	38,571	40,571	42,994	49,211	55,955
Arstatisztika és pénzügy						
Statistique de prix et finances						
Nagykereskedelmi index — Indice des prix de gros	1929 = 100	91.8	92.5	95.7	112.6	105.4
Megélhetési index — Indice du coût de la vie	"	80.2	81.4	81.5	85.6	87.6
Aranytartalék — Réserve-or	1,000.000 finn márka *)	323	472	815	635	1,128
Devizák — Devises	"	1,436	1,325	1,486	2,082	2,293
Bankjegyforgalom — Billets de banque en circulation	"	1,277	1,381	1,630	2,052	2,086
Takarékbetétek — Dépôts d'épargne	"	.	.	5,873	6,934	7,781
Bankkamatláb — Taux en banque	‰	4.4	4.0	4.0	4.0	4.0
Államadósság — Dette publique	1,000.000 finn márka *)	3,382	3,166	3,119	3,452	3,251
Egy lélekre eső aránya — Proportion de cette dernière pour 1 habitant	finn márka *)	930	836	819	900	.
Állami bevétel — Recettes de l'Etat	1,000.000 finn márka *)	4,135	4,559	4,870	5,985	5,535
Állami kiadás — Dépenses de l'Etat	"	4,101	4,533	4,861	5,898	5,433

*) marks finnois.

Az 1926. évi adatokat az alábbi táblázatban foglaljuk össze nemcsak magukra a finnekre, hanem a velük legközelebről rokon népekre vonatkozólag is.

Nemzetiség	A Szovjet állampolgárai közül az oldalt megnevezett népi eredetű				Az összes népesség (a külföldi honosokkal együtt) nyelvi megoszlása
	összesen	e b b ó l		orosz nyelvű szám sz.	
		eredetének megfelelő nyelvű sz. sz.	%		
Finn	19.467	16.538	85.0	2.408	153.472
Pétervári finn	115.234	112.566	97.7	2.593	
Ingri (Ijory)	16.137	14.184	87.9	1.937	
Vót	705	684	97.0	21	
együtt	151.543	143.972		6.959	153.472
Karéliai	248.120	236.971	95.5	10.875	239.564
Összesen	399.663	380.943		17.834	393.036

A pétervári finnek nem annyira a cári fővárosban, mint inkább annak környékén, a finn öböl

partvidékén élnek. Az orosz statisztika az ingriek és a kihálóban levő vótok nyelvjárását is a finnekhez sorozza. Ezek beszámításával 151.543 szovjet állampolgárságú finn közül 143.972 (95%) volt népi eredetének megfelelő nyelvű, míg 6.959 (4.6%) eloroszosodott. Az összes népességből — a külföldi honosokkal együtt — 153.472 volt finn nyelvű. Finn állampolgár csak 4.090 élt a Szovjetunió területén és ezek közt is bizonyára akadtak svéd anyanyelvűek is, úgyhogy a fennmaradó legalább 5.500 finn anyanyelvű túlnyomó többsége nem lehet más mint elfinnesedett orosz. A karéliaiakat már nyelvi szempontból is külön mutatja ki az orosz statisztika. Karélia „autonóm“ szovjetköztársaság 269.734 lakosa közül csak 100.781 (37.4%) volt karéliai nemzetiségű, míg 153.967 (57.1%) orosz, tehát a 248.120 karéliai nemzetiségű szovjetalattvalónak csak 40.6%-a élt a saját nemzetiségének nevét viselő területen, azonban ott is a finn önállóságot követő karéliai szabadságharc leverése után végrehajtott mesterséges népcseré által az oroszoktól kisebbségbe szorítottva.

Ruh György.

Személyi hírek. — Nouvelles.

A Budapesti Közlöny 1939 november 25-i száma közli, hogy vitéz *Fábrý* Dániel dr. okl. közgazda, m. kir. tábornok, a Magyar Statisztikai Társaság rendes tagja, a budapesti m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdaságtudományi karán a „Népesedési és gazdasági statisztika a nemzetvédelem szolgálatában“

című tárgykörből egyetemi magántanárrá kinevezett.

Cseh-morva protektorátus. A protektorátus prágai Állami Statisztikai Hivatalának elnöke, *Auerhan* J. 1939 április 15-én nyugalomba vonult; helyette a Hivatal vezetője *Boháč* A. lett, aki már elődjének betegsége alatt is ellátta a hivatalvezetői munkakört.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1939. október hó. — *Chiffres d'octobre 1939.*

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzótábla.

Rajzok a gazdasági jelzótáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres d'octobre 1939:

Le nombre et la proportion des nouveaux mariages (6.672 et 8.6 pour 1.000 habitants dans la Hongrie de Trianon, 7.563 et 8.8‰ dans la Hongrie agrandie en vertu de la sentence de Vienne) ont été inférieurs aux chiffres d'octobre précédent. Pour le nombre et la fréquence des naissances vivantes (14.206 et 18.4, respectivement 16.290 et 18.9), on constate une régression par rapport à septembre 1939 et au mois d'octobre de l'année d'avant. Le nombre et la proportion des décès (sur le territoire selon le traité de Trianon, 9.631 et 12.5‰, sur celui de la Hongrie

agrandie en vertu de la sentence de Vienne, 10.855 et 12.6‰) ont un peu grandi comparativement à septembre, et légèrement baissé par rapport au mois d'octobre précédent. — L'accroissement naturel de la population (4.575 et 5.9‰, respectivement 5.435 et 6.3‰) a été un peu inférieur au chiffre d'octobre de l'année d'avant.

Le nombre des chômeurs inscrits par les syndicats ouvriers a été de 11.458, accusant une diminution par rapport à septembre dernier et à octobre 1938 (— 1.5% et — 15.5%). On y voit une grande amélioration comparativement au mois d'octobre 1938 (où d'ailleurs le nombre des sans-travail ne

Az 1926. évi adatokat az alábbi táblázatban foglaljuk össze nemcsak magukra a finnekre, hanem a velük legközelebről rokon népekre vonatkozólag is.

Nemzetiség	A Szovjet állampolgárai közül az oldalt megnevezett népi eredetű				Az összes népesség (a külföldi honosokkal együtt) nyelvi megoszlása
	összesen	e b b ó l		orosz nyelvű szám sz.	
		eredetének megfelelő nyelvű sz. sz.	%		
Finn	19.467	16.538	85.0	2.408	} 153.472
Pétervári finn	115.234	112.566	97.7	2.593	
Ingri (Ijory)	16.137	14.184	87.9	1.937	
Vót	705	684	97.0	21	
együtt	151.543	143.972		6.959	153.472
Karéliai	248.120	236.971	95.5	10.875	239.564
Összesen	399.663	380.943		17.834	393.036

A pétervári finnek nem annyira a cári fővárosban, mint inkább annak környékén, a finn öböl

partvidékén élnek. Az orosz statisztika az ingriek és a kihálóban levő vótok nyelvjárását is a finnekhez sorozza. Ezek beszámításával 151.543 szovjet állampolgárságú finn közül 143.972 (95%) volt népi eredetének megfelelő nyelvű, míg 6.959 (4.6%) eloroszosodott. Az összes népességből — a külföldi honosokkal együtt — 153.472 volt finn nyelvű. Finn állampolgár csak 4.090 élt a Szovjetunió területén és ezek közt is bizonyára akadtak svéd anyanyelvűek is, úgyhogy a fennmaradó legalább 5.500 finn anyanyelvű túlnyomó többsége nem lehet más mint elfinnesedett orosz. A karéliaiakat már nyelvi szempontból is külön mutatja ki az orosz statisztika. Karélia „autonóm“ szovjetköztársaság 269.734 lakosa közül csak 100.781 (37.4%) volt karéliai nemzetiségű, míg 153.967 (57.1%) orosz, tehát a 248.120 karéliai nemzetiségű szovjetalattvalónak csak 40.6%-a élt a saját nemzetiségének nevét viselő területen, azonban ott is a finn önállóságot követő karéliai szabadságharc leverése után végrehajtott mesterséges népcseré által az oroszoktól kisebbségbe szoríttva.

Ruh György.

Személyi hírek. — Nouvelles.

A Budapesti Közlöny 1939 november 25-i száma közli, hogy vitéz *Fábrý* Dániel dr. okl. közgazda, m. kir. tábornok, a Magyar Statisztikai Társaság rendes tagja, a budapesti m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdaságtudományi karán a „Népesedési és gazdasági statisztika a nemzetvédelem szolgálatában“

című tárgykörből egyetemi magántanárrá kinevezett.

Cseh-morva protektorátus. A protektorátus prágai Állami Statisztikai Hivatalának elnöke, *Auerhan* J. 1939 április 15-én nyugalomba vonult; helyette a Hivatal vezetője *Boháč* A. lett, aki már elődjének betegsége alatt is ellátta a hivatalvezetői munkakört.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1939. október hó. — *Chiffres d'octobre 1939.*

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzótábla.

Rajzok a gazdasági jelzótáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres d'octobre 1939:

Le nombre et la proportion des nouveaux mariages (6.672 et 8.6 pour 1.000 habitants dans la Hongrie de Trianon, 7.563 et 8.8‰ dans la Hongrie agrandie en vertu de la sentence de Vienne) ont été inférieurs aux chiffres d'octobre précédent. Pour le nombre et la fréquence des naissances vivantes (14.206 et 18.4, respectivement 16.290 et 18.9), on constate une régression par rapport à septembre 1939 et au mois d'octobre de l'année d'avant. Le nombre et la proportion des décès (sur le territoire selon le traité de Trianon, 9.631 et 12.5‰, sur celui de la Hongrie

agrandie en vertu de la sentence de Vienne, 10.855 et 12.6‰) ont un peu grandi comparativement à septembre, et légèrement baissé par rapport au mois d'octobre précédent. — L'accroissement naturel de la population (4.575 et 5.9‰, respectivement 5.435 et 6.3‰) a été un peu inférieur au chiffre d'octobre de l'année d'avant.

Le nombre des chômeurs inscrits par les syndicats ouvriers a été de 11.458, accusant une diminution par rapport à septembre dernier et à octobre 1938 (— 1.5% et — 15.5%). On y voit une grande amélioration comparativement au mois d'octobre 1938 (où d'ailleurs le nombre des sans-travail ne

montrait qu'une baisse de 2% sur le chiffre du même mois précédent).

La production de sucre, représentant 799 mille q, a grandi de 744 mille q par rapport au mois précédent et de 237 mille q (+ plus de 42%) par rapport à octobre 1938.

La production d'énergie électrique de la Ville de Budapest a diminué malgré des causes saisonnières favorables. La quantité du courant produit a été de 32.3 millions de kWh contre 34.1 millions au mois précédent et 33.1 millions en octobre 1938 (—5.4% et —2.4%). Pour le courant électrique distribué pour l'éclairage privé, on constate une diminution. En ce qui concerne l'électricité distribuée pour mouvoir des machines, elle a été de 19 millions de kWh (+0.7 million par rapport à septembre, +3.4 millions par rapport à octobre 1938: +3.9% et +21.8%). Le nombre des consommateurs d'électricité s'est élevé à 275.705 (+1.831 par rapport à octobre précédent).

Les importations ont représenté 37.7 millions de pengős; les exportations, 51.8 millions. Les importations ont dépassé de 12%, les exportations de 17%, celles d'octobre 1938. L'actif de la balance — 14.1 millions — dépassa de 3.7 millions celui d'octobre de l'année dernière.

On a vu entrer bien moins de matières premières extra-européennes qu'auparavant. Quant au coton brut, aux laines brutes et peignées, au jute brut, au caoutchouc brut, aux peaux brutes, aux métaux bruts, et surtout à la ferraille, l'importation a sensiblement diminué.

C'est grâce à l'exportation agricole, y compris les produits de l'élevage, que notre exportation eut un bon résultat. Nos ventes ont particulièrement augmenté pour les animaux de boucherie et de trait (+4.4 millions de pengős). Les circonstances furent défavorables pour l'exportation des articles industriels, surtout pour ceux de l'industrie lourde.

Le trafic ferroviaire, grâce à une assez bonne conjoncture économique et à des causes saisonnières, a été favorable. La quantité des marchandises transportées fut de 2.817 mille tonnes contre 2.478 mille en septembre et 2.351 mille en octobre précédent (+13.7% et +19.8%). Par rapport à octobre précédent, on voit une augmentation encore plus considérable (+ plus de 30%) pour les tonnes kilométriques-marchandises. Le nombre des voyageurs a monté à plus de 9 millions, contre 8.7 millions au mois précédent et 7.7 millions en octobre 1938 (+5.8% et +19.9%).

Le trafic postal a progressé par rapport au mois d'octobre de l'année dernière (lettres et autres correspondances, +16.3%; colis, +23.7%; mandats, +26%; le montant de ces derniers a dépassé de 19.4% le chiffre de l'année précédente). Le nombre des télégrammes a augmenté de 18.6%; celui des communications téléphoniques, de 2.3%.

Les prix de gros, ayant fléchi en mai et en juin derniers, montaient depuis. L'indice des prix de gros a atteint en octobre dernier son point culminant de cette année (87.5), surpassant celui d'octobre précédent de 0.5 point. Le prix des produits agricoles montait légèrement. L'indice des matières et produits industriels s'est élevé à 94.5 (+1.6 point par rapport à octobre 1938). La disparité entre le niveau des prix industriels et celui des articles agricoles a été donc de 18.3% (contre 17.2 au mois précédent et 18.2 en octobre 1938).

L'indice du coût de la vie baissa à 102.2 (—0.1 point par rapport à septembre dernier, — presque ½ point comparativement au mois d'octobre 1938). La diminution a été due à la baisse des vivres vendues dans le petit commerce, dont l'indice, tombant à 94.2, a diminué de 0.2 point par rapport à septembre (—0.4 point comparativement à octobre 1938).

La circulation fiduciaire a sensiblement décliné. Elle a représenté 1.032.3 millions de pengős (—54.7 millions par rapport à septembre 1939, +238.8 millions par rapport à octobre 1938). Le montant des effets escomptés et des avances, diminuant de 2.5 millions, est tombé à 624.5 millions; il a augmenté par rapport au mois d'octobre de l'année précédente de 145.3 millions. L'encaisse métallique de la Banque Nationale de Hongrie est tombée à 207.2 millions de pengős du fait du décroissement du stock de devises et autres monnaies (—14.7 millions de p.). En octobre 1938, l'encaisse métallique représentait 198.8 millions.

A la Caisse d'épargne postale et dans les établissements de crédit membres de l'Institut Central des Sociétés Financières, les dépôts d'épargne ont monté à 671.2 millions de p. (+23.7 millions); les dépôts sur comptes courants, à 826.8 millions (+28.4 millions).

L'ensemble de ces dépôts s'est élevé à 1.498 millions, contre 1.446 millions en septembre dernier et 1.387 en octobre 1938.

Le nombre des nouvelles insolvabilités a été de 67 (par rapport à septembre dernier, +30, soit +81.1%). Toutefois, par rapport au mois d'octobre 1938, il a diminué de 25.6%. Les passifs des concordats privés et judiciaires montaient à 2.5 millions (+770 mille pengős, soit +44.7% comparativement à septembre, —29.3% par rapport à octobre 1938).

Le nombre des lettres de change protestées a diminué (— plus de 9%), contrairement à ce qu'on voit pour les insolvabilités. Par rapport au mois d'octobre 1938, il a baissé de plus de 36%. Le montant des lettres de change protestées a été de 1.5 million de pengős (+76 mille pengős, soit +5.4% comparativement à septembre; —24.7% par rapport au mois d'octobre 1938).

Népmozgalom.

Kárpátaljai népmozgalmi adatgyűjtésünk 1939 október havában 657 házasságkötésről, 1.826 élveszületésről és 813 halálesetről számolt be, ami az összes népességhez viszonyítva 11·6‰-es házasságkötési, 32·3‰-es élveszületési és 14·4‰-es halálozási gyakoriságnak felel meg. A természetes szaporulat ennek megfelelően 1.013 fő, ill. 17·9‰ volt. A trianoni terület és a bécsi döntéssel visszatért északi határsáv adatait alábbi összeállításunk részletezi:

	Trianoni terület	Visszacsatolt északi terület ¹⁾	Együtt ¹⁾
Házasságkötés	6.672	891	7.563
" ezer lélekre	8·6	10·1	8·8
Élveszületés	14.206	2.084	16.290
" ezer lélekre	18·4	23·5	18·9
Halálozás	9.631	1.224	10.855
" ezer lélekre	12·5	13·8	12·6
Egy éven aluli elhalt	1.733	270	2.003
" " " száz élveszületésre	12·2	13·0	12·3
Gümőkórban elhalt	775	89	864
" " ezer lélekre	1·00	1·01	1·00
Természetes szaporodás	4.575	860	5.435
" " ezer lélekre	5·9	9·7	6·3

¹⁾ Kárpátalja nélkül.

A bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország területén a házasságkötések száma (7.563) és arányszáma (8·8‰) magasabb volt, mint az előző hónapban. Az élveszülettek száma 16.290, ezer lakoshoz viszonyított arányszáma pedig 18·9‰ volt, kisebb tehát, mint egy hónappal korábban. Október havában e területen 10.855 haláleset történt; a halálozási arányszám (12·6‰) némileg romlott. A természetes szaporulat (5.435 fő, 6·3‰) gyengébb volt, mint az előző hónapban.

Összehasonlítva a trianoni terület és a bécsi döntéssel visszatért terület népmozgalmi adatait, a trianoni rész házasságkötési gyakorisága (8·6‰) októberben alacsonyabb volt, mint a bécsi döntés területén (10·1‰). A visszacsatolt északi területen jóval magasabb volt — mint az előző két hónapban is — az élveszületési arányszám (23·5‰), mint a trianoni területen (18·4‰). A visszatért terület halálozási arányszáma (13·8‰) az előző hónappal szemben egy árnyalattal kedvezőtlenebbül alakult és gyengébb, mint a trianoni terület 12·5‰-es, az előző havinál szintén rosszabb eredménye. A Felvidék visszatért részén valamivel kedvezőtlenebb volt a csecsemőhalálozás is (száz élveszületésre 13·0 egy éven aluli elhalt esett), mint a trianoni területen (12·2%). Ezer lélekre a bécsi döntés területén ezúttal 9·7 főnyi természetes szaporulat esett; ez az arányszám jóval meghaladja a trianoni terület jelzőjét (5·9‰).

A trianoni területen a házasságkötések száma (6.672) és gyakorisága (8·6‰) alacsonyabb volt,

mint 1938 októberében (7.089, ill. 9·2‰). Az élveszületések száma (14.206) és ezer lakoshoz viszonyított arányszáma (18·4‰) kisebb volt, mint az előző hónapban (15.703, ill. 21·1‰), vagy mint egy évvel korábban (14.455, ill. 18·8‰). Halottaink száma 9.631 lélek, ezer lakoshoz viszonyított arányuk pedig 12·5‰ volt, némileg kevesebb tehát, mint az előző év októberében (9.759, ill. 12·7‰), de szeptemberhez képest (8.710, ill. 11·7‰) némi visszaesés mutatkozik. Az egy évnél fiatalabb halottak száma 1.733, száz élveszületésre eső arányuk pedig 12·2% volt; 1938 októberének megfelelő adata valamivel kedvezőtlenebb volt (1.942, ill. 13·4%). Kisebb volt az 1—6 éves halottak száma (512) is, mint egy évvel korábban (538), a 7 évnél idősebb halottak száma (7.386) azonban némileg emelkedett úgy az előző október (7.279), mint az előző hónap (6.232) adatával szemben. A fertőző betegségek kevesebb áldozatot szedtek, mint egy évvel korábban; gümőkóros halottaink száma (775) és ezer lakoshoz viszonyított aránya (1·00‰) alatta marad az 1938 októberi adatoknak (797, ill. 1·04‰). Emelkedett az előző évhez képest az influenzában elhaltak száma (27). Az egyéb halálokoknál emelkedést látunk a rákos, tüdőlobos és szervi szív-bajos halálozások számánál. A trianoni terület októberi természetes szaporulata 4.575 fő volt, ezer lakosra tehát 5·9 főnyi természetes szaporulat jelentkezett. Ez az eredmény valamivel kedvezőtlenebb, mint az előző év megfelelő hónapjéé volt (4.696, ill. 6·1‰).

Munkapiac.

A gazdasági élet az elmúlt hónapokban újabb lendületre tett szert s az emelkedő irányzat üteme mindjobban meggyorsult. A magyar gazdaságstatisztikai számsorok legnagyobb része október hó folyamán újabb tetőpontot ért el. A munkapiaci helyzet is lényegesen kedvezőbb, mint volt egy évvel ezelőtt. A *szociáldemokrata és a keresztényszocialista szakszervezetek* által együttesen kimutatott munkanélküliek száma október hó végén 11.458-at tett s ezzel Magyarországon a munkanélküliségi számsor újabb mélypontot ért el. A kedvező évszaki erők még októberben is éreztették hatásukat s a munkanélküliség, ha kis mértékben is, de mégis hanyatlott (— 1·5%). A múlt év ugyanazon időpontjához képest azonban az ipari termelés fokozódása folytán, lényegesen javult a helyzet s igen jelentős arányú csökkenés következett be a munkanélküliek számsorában. A hanyatlás 15·5%-ot tett (— 2.097). 1938 október végén az előző évihez képest a hanyatlás mindössze csak 2% volt. Mi sem bizonyítja jobban tehát a gazdasági konjunktúrának időközben bekövetkezett fölfelé való ívelését, mint éppen az a körülmény, hogy különösen az év közepe óta lefolyt időszakban a mun-

kapiaci helyzet lényegesen javult s a szakszervezeti munkanélküliek száma minden hónap végén lényegesen alacsonyabb volt a múlt évinél.

A kimutatott munkanélküliek 57·7%-a (6.616) Budapestre, 42·3%-a pedig (4.842) vidékre esett. Az előző havival szemben Budapesten 4·9%-os csökkenés, vidéken ellenben 3·5%-os emelkedés következett be.

Foglalkozás szerint csökkenés észlelhető a munkanélküliek számában az előző hó végével szemben a vasiparban (—20·9%), az élelmezési iparban (—9·1%), a faiparban (—12·1%), a ruházati iparban (—47·3%) és az egyéb iparban (—22·5%). Emelkedett a munkanélküliek száma az építőiparban 15·0%-kal, a szellemi munkásoknál 7·2%-kal, a sokszorosító iparban 43·9%-kal, a bőr- iparban 6·7%-kal és végül a szállodaiparban 30·8%-kal. A sokszorosító iparban jelentkező emelkedő irányzat jórészt a lapok terjedelmének korlátozásával áll összefüggésben.

Termelés.

Cukortermelés. A fogyasztási adó alá eső cikkek közül a tárgyalt hóban nagy lendületet vett a cukor termelése, mely teljesen szezonjelleggel bír. A termelés tetőpontja mindíg ősszel, illetve télen következik be, míg nyáron teljesen szünetel a termelés. A cukortermelési kampány különben már szeptember hóban megindult, de a termelés igen szűk keretek között mozgott. Csak október hóban vette kezdetét a nagyobb arányú termelés, mely 799 ezer q-t tett, 744 ezer q-val haladva meg az előző havit s 237 ezer q-val a tavalyit. A múlt évvel szemben jelentkező több, mint 42%-os növekedés a visszacsatolt területeken lévő cukorgyárak termelőképességével van összefüggésben.

Elektromosáramtermelés. Budapest székesfőváros elektromos műveinek áramtermelésére és áramellátására vonatkozó adatok vizsgálata azt mutatja, hogy a termelés ugyan október hó folyamán a kedvező évszaki erők ellenére is hanyatlott, de az ipari célokra felhasznált áram mennyisége mégis emelkedett. A *termelt áram* mennyisége összesen 32·3 millió kwó-ra rúgott az előző havi 34·1 és a múlt évi 33·1 millió kwó-val szemben (—5·4%, —2·4%). A *motorikus célokra felhasznált* áram mennyisége 19 millió kwó-ra rúgott, 0·7 millió kwó-val haladta meg az előző havit s 3·4 millió kwó-val a tavalyit (+3·9%, +21·8%). A *magánvilágítási célokra elosztott* áram mennyiségénél ellenben visszaesés mutatkozik. Az ily célokra felhasznált áram mennyisége 5·3 millió kwó-t tett, szemben az előző havi 5·6 millió kwó-val (—6·7%), a múlt évihez képest (5·2 millió kwó) ellenben itt is mutatkozik némi, 1·6%-ot kitevő emelkedés.

Az *elektromosáramfogyasztók* számsora továbbra is emelkedő irányzatot mutat. Egy hó leforgása alatt 1.831-gyel 275.705-re emelkedett az áramfogyasztók száma, a múlt év ugyanezen időpontjához képest pedig 6.169 volt a növekedés.

Kereskedelem és közlekedés.

Külkereskedelem. Az október havi forgalom 37·7 millió pengős behozatali, 51·8 millió pengős kiviteli eredménnyel zárult. A behozatal 12%-kal, a kivitel 17%-kal volt magasabb értékű a múlt évinél. A 14·1 milliós aktív egyenleg 3·7 millióval haladta meg a tavalyit.

Behozatalunkban feltűnik a tengerentúli nyersanyagok elmaradása. Nyers pamutból (114 vagón) 60%-kal, nyers jutából (3·4 vagón) 92%-kal, gyapjúból 36, fésült gyapjúból 90, nyersbőrből (48 vagón) 65, nyers kaucsukból (16 vagón) 75%-kal, nyersfémekből (262 vagón) 10%-kal csökkent az importunk a múlt évihez képest, s csak cserzőanyagkivonatból szereztünk be jelentékenyen többet. Nyers és ócskavasbehozatalunk (18 vagón), amely részben szintén külföldi árukból tevődik össze, csak 3%-át tette a tavalyinak. Csökkent azonban a romániai származású nyers ásványolaj importja is (374 vagón, —63%), mintahogy nyers és megmunkált fából is (2.082 vagón) 44%-kal kevesebbet hoztunk be. Mintegy az előző havi kiesés pótlására erősen növekedett a műrost (112 vagón), a műselyem (43 vagón), a papirosanyag (647 vagón), valamint a koksiz importja (4.555 vagón). A készáruk közül az *automobilbeszerzések* (68 vagón) érdemelnek említést, melyek mintegy 6-szorosát tették a múlt évinek.

Kivitelünk jobb alakulása az agrárcikkeknek köszönhető, amelyek közül főként a vágó- és igásállatok tétele mutat jelentős (4·4 millió pengős) emelkedést. Több cikknél mutatkozott ezenfelül még kisebb mértékű javulás, így a paprikánál (+520 ezer P), a rozsnál (+500 ezer P), a búzánál, bükkönynél, vajnál, olajos magvaknál stb., a mezőgazdasági ipari termékek közül pedig a malátánál és a lisztnél (+610, ill. +600 ezer P). Az iparcikkek, különösen a nehézipariak elhelyezése általában kedvezőtlen volt, kivéve a bárdolt és fűrészelt fa (+580 ezer P), s a vasfélgyártmányok (+360 ezer P) tételét. Bauxitbányászatunk szintén kedvező kiviteli eredményt ért el.

Vasúti forgalom. A gazdasági tevékenység fokozódása folytán, de évszaki behatásokra is, a vasúti teheráruforgalom a tárgyalt hó folyamán rendkívül megélenkült. A *szállított áruk mennyisége* 2.817 ezer tonnára rúgott s ezzel a szállított áruk számsorában újabb tetőpont jött létre. Az előző havival szemben 13·7%, a múlt évihez képest pedig 19·8% volt a javulás. Az

árutonnakilométer számsorainál a tavalyihoz képest még nagyobb arányú, több, mint 30%-os növekedés mutatkozik. A *megrakott teherkocsik száma* 11 ezerrel 191 ezerre emelkedett, a mult évit pedig 32 ezerrel múlta felül (+ 6·3%, + 19·9%). Az utasforgalom is rendkívül élénk volt, úgyannyira, hogy a szállított utasok számsorában szintén újabb tetőpont jött létre. 9·2 millió utas került szállításra; szemben a szeptember havi 8·7 és a mult évi 7·7 millióval (+ 5·8%, + 19·9%).

Postaforgalom. A posta tevékenységére vonatkozó számsorok alakulása nem mutatott egyöntetű képet. Egy-két számsornál az előző havihoz viszonyítva árnyalati vagy csak csekély mérvű hanyatlás mutatkozik, míg a többi számsorban mérsékelt vagy nagyobb arányú emelkedés volt észlelhető. A mult évihez képest azonban kivétel nélkül minden számsor növekedést ért el, egy-némelyike pedig igen számottevően gyarapodott. A *levélküldemények darabszáma* 119 ezer darabbal 51.949 ezerre esett (— 0·2%), a tavalyihoz képest azonban 7.285 ezer db. volt a növekedés (+ 16·3%). A *csomagküldemények* október havi gyarapodása sokkal jelentősebb volt és meghaladta a 10%-ot. A mult évihez képest is 23·7%-os javulás mutatkozik. A *postautalványok száma* 1·3 millió darabra rúgott s az előző havit 7·9%-kal haladta meg. A *postautalványok összegénél* a tárgyalt hónapban mindössze csak 1·5%-os emelkedés volt észlelhető. A mult évvel szemben azonban az előbbi számsornál 26·0%-os, az utóbbinál pedig 19·4%-os gyarapodás jött létre. A levélküldemények darabszámán kívül hanyatlás mutatkozik a *táviratok darabszámánál* is. Október hó folyamán összesen 349 ezer darab távirat adatott fel, 15 ezerrel kevesebb, mint az előző hónapban, de kereken 55 ezerrel több, mint tavaly (— 4·1%, + 18·6%). A *budapesti helyibeszélgetések száma* egy hó leforgása alatt 12·2 millióra rúgott s csak árnyalattal állott magasabban az előző havinál (+ 0·1%), a mult évihez képest azonban 2·3%-os emelkedés jött létre.

Áralakulás.

A nagykereskedelmi árak, amelyek május, június hó folyamán süllyedtek, a következő hónapokban megszilárdultak s az árjavulás októberben is folytatódott. Ennek folytán az átlagos árszínvonal megfigyelésére szolgáló 1929 = 100 alapra számított új hivatalos *nagykereskedelmi árindex* egy ponttal 87·5-re, az idei legmagasabb szintre emelkedett s a tavalyi állásához képest is félpontos növekedés mutatkozott. Az áralakulás egyébként nem volt egyöntetű. A *mezőgazdaság és állattenyésztés* termékeire vonatkozó csoportindex csak árnyalati javulást ért el s a hó végén 75·9-en állott az előző havi 75·8 és a mult évi 75·3-del szem-

ben. Az *ipari anyagok és termékek* indexe ellenben 1·1 ponttal 94·5-re emelkedett, a mult évinél pedig 1·6 ponttal állott magasabban. Az általános nagykereskedelmi árnívó emelkedését tehát főleg az ipari termékek és pedig úgy a nyersanyagok, mint a gyártmányok árjavulása idézte elő. Meg kell említeni, hogy a mezőgazdasági termékek áralakulása sem volt egyöntetű, amennyiben az „állati eredetű” termékekre vonatkozó alcsoport-index 0·6 ponttal 66·8-ra esett s a mult évinél is 1·3 ponttal állott alacsonyabban, a „növényi eredetű” termékek árszínvonala pedig csak igen mérsékelt növekedést ért el, amit az alcsoportindex 0·4 pontos növekedése juttatott kifejezésre. A hó végén ez a csoportindex 80-on állott s a tavalyihoz képest is 1·4 pontos emelkedés mutatkozott. A mezőgazdasági termékek és az iparcikkek ára között fennálló különbséget kifejezésre juttató „agrárrolló” széjjelebb nyílt. A két árszínvonal közötti diszparitás tehát október hó folyamán, az ipari anyagok gyorsabb ütemű áremelkedése folytán, valamivel nőtt s 18·3%-ot tett, az előző havi 17·2 és a mult évi október hó végi 18·2%-kal szemben.

Megélhetési költségek indexe. Az élelmezési cikkek kiskereskedelmi árának több hónap óta tartó stagnációja folytán a megélhetési költségek indexe csaknem változatlan maradt. Az index a hó végén 102·2-en állott az előző havi 102·3-del szemben, a mult évihez képest azonban közel félpontos süllyedés mutatkozik. A megélhetési költségek indexének október havi árnyalati hanyatlását az élelmezési cikkek árának lassú lemorzsolódása idézte elő. A vonatkozó csoportindex egy hó leforgása alatt 0·2-del 94·2-re süllyedt s a mult évinél is csak 0·4-del állott alacsonyabban. A megélhetési költségek indexének többi komponensei változatlanul az egy hó előtti színvonalon állottak.

Pénz és hitel.

A Magyar Nemzeti Bank által kibocsátott *bankjegyek* mennyisége október hó végén 1.032·3 millió pengőre rúgott. Egy hó leforgása alatt az állomány 54·7 millió pengővel hanyatlott, a mult év ugyanazon időpontjához képest azonban még így is 238·8 millió pengős megduzzadás jelentkezik. A *leszámított váltók és előlegek* állaga mérsékelt arányú süllyedést szenvedett s a hó végén 624·5 millió pengőt tett, 2½ millióval kevesebbet, mint az előző hó végén. Az egy év előttihez képest azonban 145·3 millióval duzzadt meg. A Bank *aranytartaléka* változatlanul 124·1 millió P volt, a *devizák és valuták* összege azonban 14·7 millióval 83·1 millióra esett s így az *összes érckészlet* 207·2 millió P-re rúgott, az előző havi 221·9 és a mult évi 198·8 millió pengővel szemben. A *kamat-tételek* továbbra is változatlanok.

Gazdasági jelzőtábla.*)

M e g n e v e z é s	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	
Népmozgalom. ⁶⁾												
1	Házasságkötés	szám	6.613	6.107	7.769	5.652	3.870	5.125	6.171	7.089	7.658	6.114
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·8	8·2	10·1	7·7	5·0	6·7	8·3	9·2	10·3	8·0
3	Élveszületés	"	14.818	14.728	15.046	14.296	14.980	14.901	15.272	14.455	13.360	13.777
4	Élveszületés 1000 lélekre	"	19·8	19·6	19·6	19·4	19·5	19·4	20·6	18·8	18·0	17·9
5	Halálozás	"	10.566	10.759	11.669	10.056	10.082	10.802	9.475	9.759	8.946	10.234
6	Halálozás 1000 lélekre	"	14·1	14·3	15·2	13·6	13·1	14·1	12·8	12·7	12·1	13·3
7	Egy éven aluli elhalt	"	1.999	1.972	2.058	1.737	1.988	2.559	1.986	1.942	1.444	1.603
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	13·4	13·3	13·7	12·1	13·3	17·2	13·0	13·4	10·8	11·6
9	Gümőkórban elhalt	"	1.082	1.033	1.341	1.143	958	865	748	797	726	847
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·45	1·38	1·75	1·55	1·25	1·13	1·01	1·04	0·98	1·10
11	Természetes szaporodás	"	4.252	3.969	3.377	4.240	4.898	4.099	5.797	4.696	4.414	3.546
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·7	5·3	4·4	5·8	6·4	5·3	7·8	6·1	5·9	4·6
13	Kivándorolt	"	128	134	146	96	110	141	188	118	137	143
14	Visszavándorolt	"	40	19	39	11	19	18	11	10	8	20
Munkapiac.												
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.170·5	1.151·5	1.159·3	1.195·2	1.195·4	1.217·2	1.224·2	1.151·4
Ebből:												
16	Férfi	"	—	—	776·6	760·3	773·1	805·3	792·9	809·6	813·6	761·1
17	Nő	"	—	—	393·9	391·1	386·2	389·9	402·5	407·5	410·6	390·3
Munkánélküli:												
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	14.279	16.703	18.767	19.191	19.134	15.534	12.889	12.664	12.953	16.103
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	8.030	9.694	10.299	10.915	10.834	10.140	8.175	7.677	8.043	9.758
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	945	1.093	1.022	1.214	1.205	1.115	946	891	990	1.041
21	Szakszervezeti munkánélküli együtt	"	15.224	17.796	19.789	20.405	20.339	16.649	13.835	13.555	13.943	17.144
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:												
22	Munkahely	szám	18.106	17.214	16.638	15.378	15.174	18.645	24.571	21.799	15.969	14.010
23	Munkakereső	"	48.359	47.426	46.445	45.415	45.454	47.659	47.413	45.328	43.631	49.216
24	100 munkahelyre esett munkakereső	"	269	283	279	295	299	255	192	207	273	352
25	Munkaközvetítés	"	14.356	13.650	13.310	12.505	11.99	15.082	18.085	16.411	12.637	12.078
26	100 munkahelyre esett közvetítés	"	79·4	79·8	80·0	81·3	79·1	80·9	73·6	75·3	79·3	86·2
Felajánlott órabérek:												
27	Bádogos	Pengő	0·58	0·62	0·60	0·62	0·66	0·64	0·65	0·66	0·67	0·65
28	Asztalos	"	0·51	0·55	0·56	0·56	0·54	0·54	0·57	0·55	0·55	0·57
29	Szabó	"	0·55	0·62	0·62	0·58	0·60	0·65	0·63	0·68	0·65	0·68
30	Kőműves	"	0·63	0·70	0·65	—	0·70	0·68	0·70	0·77	0·78	0·78
31	Napszámos	"	0·35	0·39	0·34	0·36	0·38	0·39	0·45	0·46	0·41	0·41
32	Gyári munkásnő	"	0·23	0·24	0·24	0·25	0·24	0·24	0·24	0·24	0·25	0·25
33	Napszámosnő	"	0·28	0·33	0·30	0·34	0·31	0·31	0·38	0·34	0·34	0·30
Termelés.												
34	Kőszén	1.000 q	764·2	868·4	849·7	781·6	836·1	819·0	876·4	942·4	934·5	935·6
35	Barnaszén ⁴⁾	"	6.712·6	6.921·5	5.630·7	5.300·7	5.581·8	6.240·3	7.280·5	8.495·8	8.715·1	8.525·2
36	Vasérc és vassalak ⁴⁾	"	241·3	248·0	227·2	252·1	259·0	232·2	295·6	241·3	279·3	220·0
37	Finomításra való nyers vas	"	298·3	279·1	271·6	300·4	277·6	292·3	326·2	172·1	285·7	276·9
38	Szesz	1.000 hl.	38·7	27·8	20·2	6·4	3·8	12·1	0·5	18·6	53·2	72·3
39	Cukor ⁴⁾	1.000 q	92·5	93·1	0·0	0·0	0·0	0·0	1·2	562·0	543·6	10·9
Budapest Szfőv. Elektromos Művei												
40	Villamosáram ⁵⁾	1.000 kw. óra	28.851	30.004	27.306	25.282	26.486	27.956	29.810	33.055	35.019	36.215
41	Motorikus célra elosztott áram ²⁾	"	13.485	13.975	13.387	12.918	13.459	14.189	14.935	15.610	15.509	15.316
42	Magánvilágítási célra elosztott áram ²⁾	"	5.765	5.942	5.452	4.899	3.992	3.344	3.938	5.180	5.966	7.932
43	Egyéb célokra elosztott áram ³⁾	"	3.918	4.211	3.694	3.629	3.818	3.400	4.016	4.454	5.024	5.257
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	266.637	266.717	266.616	267.456	268.544	269.536	271.711	273.597

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32.) — ¹⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. Az 1939 január havától a népmozgalmi adatokban a visszacsatolt felvidéki rész adatai is bennfoglaltatnak. — ²⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — ³⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik. — ⁴⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. 1938 november és december havában a visszacsatolt felvidéki bányák termelése barnaszénből 118.3 ezer q, vasércből 723.7 ezer q volt — ⁵⁾ A vásárolt árammennyiséggel együtt. — ⁶⁾ Kárpátalja nélkül.

Tableau économique.*)

1 9 3 9										Unités	Désignation	
január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre			
											Mouvement de la population.⁶⁾	
7.207	9.159	5.120	6.439	9.591	5.476	4.611	6.630	6.557	7.563	nombre	Mariages	1
8·4	11·8	6·0	7·8	11·1	6·6	5·4	7·7	7·9	8·8	"	Mariages pour 1000 habitants	2
16.750	15.359	17.814	16.419	16.490	15.243	15.511	16.961	17.966	16.290	"	Nés vivants	3
19·5	19·7	20·7	19·8	19·2	18·4	18·0	19·7	21·6	18·9	"	Nés vivants pour 1000 habitants	4
15.285	13.012	13.312	12.445	10.973	10.382	10.312	10.096	9.879	10.855	"	Décès	5
17·8	16·7	15·5	15·0	12·8	12·5	12·0	11·7	11·9	12·6	"	Décès pour 1000 habitants	6
2·056	2·034	2·330	2·459	1·872	1·917	2·030	2·247	2·190	2·003	"	Décédés au-dessous d'un an	7
12·3	13·2	13·1	15·0	11·4	12·6	13·0	13·2	12·2	12·3	"	Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.	8
1.375	1.346	1.546	1.464	1.344	1.101	1.004	810	791	864	"	Décès par tuberculose	9
1·60	1·73	1·80	1·76	1·56	1·33	1·17	0·94	0·95	1·00	"	Décès par tuberculose pour 1000 habitants	10
1.465	2.347	4.502	3.974	5.517	4.861	5.199	6.865	8.087	5.435	"	Accroissement naturel	11
1·7	3·0	5·2	4·8	6·4	5·9	6·0	8·0	9·7	6·3	"	Accroissement naturel pour 1000 habitants	12
173	210	184	191	190	133	218	192	22	212	"	Émigrés	13
15	7	13	13	30	30	8	25	9	19	"	Émigrés rentrés	14
											Marché du travail.	
1.166·7	1.189·8	1.183·5	1.232·6	1.273·5	1.214·5	1.242·7	1.273·7	.	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.	15
771·6	788·6	783·3	830·7	860·1	814·8	841·0	864·9	.	.	"	Dont:	
395·0	401·3	400·2	401·9	413·4	399·7	401·7	408·8	.	.	"	Sexe masc.	16
								.	.	"	Sexe fémin.	17
											Chômeurs:	
20.965	20.929	20.122	19.899	18.664	16.924	15.842	14.064	10.904	10.736	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18
11.830	11.656	11.505	11.158	10.178	9.304	8.976	8.209	6.225	5.894	"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19
1.087	1.090	1.146	884	807	842	827	726	732	722	"	Aux syndicats soc. chr. de Budapest	20
22.052	22.019	21.268	20.783	19.471	17.766	16.669	14.790	11.636	11.458	"	Chômeurs syndiqués au total	21
											Bureaux de placem., offic. et privés grat.:	
13.069	13.533	16.970	18.652	19.447	19.726	19.206	21.920	19.040	.	nombre	Offres d'emploi	22
54.262	57.418	58.107	53.795	50.046	46.876	44.846	42.670	41.712	.	"	Demandes d'emploi	23
414	424	342	288	257	238	233	195	219	.	"	Demandes pour 100 offres d'emploi	24
11.031	11.182	13.714	14.579	14.810	15.355	14.935	15.608	13.026	.	"	Placements	25
84·4	82·6	80·8	78·2	76·2	77·8	77·8	71·2	68·4	.	"	Placem. pour 100 offres d'emploi	26
											Salaires horaires offerts:	
0·62	0·65	0·55	0·62	0·62	0·65	0·62	0·69	0·74	0·74	pengós	Ferblantiers	27
0·56	0·48	0·51	0·53	0·56	0·57	0·59	0·61	0·61	0·68	"	Menuisiers	28
0·58	0·62	0·62	0·66	0·64	0·62	0·66	0·76	0·68	0·69	"	Tailleurs	29
0·78	.	.	0·78	0·78	0·78	0·79	0·79	0·86	0·90	"	Maçons	30
0·39	0·42	0·46	0·40	0·42	0·48	0·46	0·44	0·47	0·48	"	Journaliers	31
0·26	0·26	0·29	0·27	0·29	0·30	0·29	0·29	0·29	0·33	"	Ouvrières de fabrique	32
0·34	0·31	0·30	0·35	0·35	0·33	0·37	0·37	0·36	0·40	"	Journalières	33
											Production.	
887·4	800·0	901·1	832·7	907·8	884·1	820·7	980·7	1.028·1	1.037·2	1.000 q	Houille	34
9.253·6	7.896·4	8.090·6	6.701·4	6.565·3	6.208·0	6.566·3	7.626·3	8.588·2	9.270·3	"	Lignite ⁴⁾	35
491·8	494·1	618·5	485·1	598·1	485·9	529·4	592·7	495·3	532·2	"	Minerai de fer et scorie de fer ⁴⁾	36
284·1	332·7	401·4	355·5	408·4	337·4	326·0	369·5	286·4	288·5	"	Fonte à affiner	37
72·6	57·9	50·7	42·1	46·1	25·2	19·5	31·3	2·2	15·3	1.000 hl	Alcool	38
0·0	0·0	0·0	0·0	0·2	0·0	0·2	0·2	54·5	799·0	1.000 q	Sucre ⁴⁾	39
											Usines Electr. de la V. de Budapest:	
35.563	31.160	33.415	28.809	30.543	29.540	30.112	31.122	34.128	32.269	1.000 kWh	Energie électrique ⁵⁾	40
15.099	14.892	13.716	15.350	14.157	16.538	16.920	14.502	18.290	19.008	"	Energie él. distr. comme force motrice ³⁾	41
8.528	8.688	7.644	6.913	5.657	4.964	4.323	1.669	5.637	5.261	"	Energie él. distr. pour l'éclairage privé ³⁾	42
5.191	4.612	4.970	4.089	4.474	3.414	3.728	168	3.833	4.154	"	Energie él. distribuée à d'autres fins ³⁾	43
273.972	274.174	274.567	274.689	273.914	273.002	273.819	274.043	273.874	275.705	nombre	Consommateurs d'énergie électrique	44

*) Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926-1932). — ¹⁾ Les moyennes annuelles sont provisoires. Les chiffres du mouvement de la population comprennent, à partir de janvier 1939, ceux de la zone septentrionale rétrocedée. — ²⁾ Sans les villes situées aux environs de Budapest. — ³⁾ Y compris les villes situées aux environs de Budapest. — ⁴⁾ A partir de janv. 1939, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. En nov. et déc. 1938, on a produit sur ce territoire 118·3 mille q de lignite et 723·7 mille q de minerai de fer. — ⁵⁾ Y compr. le courant acheté. — ⁶⁾ Non compris la Subcarpathie.

M e g n e v e z é s	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	34·9	40·3	34·5	34·4	34·8	32·0	31·5	33·7	40·9	45·0
E b b ó l:												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	779·0	905·6	923·5	1.078·0	984·1	717·9	714·4	372·1	828·1	661·1
47		1.000 P	4.212	5.056	5.504	6.217	5.718	4.265	3.459	2.285	5.131	4.031
48	Szén	1.000 q	436·4	482·7	460·1	449·6	456·6	441·5	406·9	145·9	338·1	587·1
49		1.000 P	1.234	1.380	1.292	1.265	1.277	1.225	1.102	436	978	1.654
50	Papiros és papirosárúk	q	52.079	57.585	51.005	55.261	60.213	59.547	33.169	40.927	74.070	78.107
51		1.000 P	1.826	2.353	1.752	2.009	2.178	2.055	1.239	1.431	2.317	2.473
52	Nyers pamut	q	22.267	22.009	13.077	20.036	17.462	13.907	16.793	28.744	34.325	30.565
53		1.000 P	1.895	2.257	1.135	1.710	1.470	1.127	1.470	2.420	3.003	2.757
54	Gépek és készülékek	q	5.300	6.126	6.922	6.756	3.625	7.357	4.443	4.331	3.936	8.079
55		1.000 P	1.434	1.642	2.090	1.692	1.405	2.107	1.646	1.617	1.351	2.772
56	Nyers bőr	q	13.174	13.198	13.303	12.198	13.638	12.556	16.404	14.028	11.086	14.596
57		1.000 P	1.688	2.462	1.666	1.555	1.592	1.465	1.862	1.719	1.410	1.614
58	Nyers dohány	q	1.297	1.059	1.997	5.211	707	—	137	942	271	573
59		1.000 P	523	399	1.053	1.710	304	—	13	488	159	78
60	Selyem és selyemfonál	q	2.012	3.236	1.468	1.372	2.242	2.164	2.217	2.367	2.718	2.249
61		1.000 P	721	1.060	529	548	857	782	733	796	948	771
62	Ásványolaj	1.000 q	174·6	233·4	240·6	135·1	215·3	222·5	185·8	138·9	112·5	161·7
63		1.000 P	1.345	1.698	1.794	1.000	1.592	1.570	1.344	1.057	946	1.284
64	Pamutszövet	q	474	586	379	349	498	461	443	499	748	623
65		1.000 P	299	373	307	272	247	244	279	303	379	326
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	43·5	49·0	39·9	36·5	38·2	46·8	56·6	44·1	40·1	44·5
E b b ó l:												
67	Szarvasmarha	drb.	4.555	8.960	6.547	5.617	5.421	3.230	2.154	2.047	1.659	1.773
68		1.000 P	1.960	3.138	2.690	2.398	2.449	1.549	1.023	1.045	844	910
69	Baromfi	q	20.948	21.769	7.748	8.209	7.632	9.210	14.640	28.786	44.450	62.142
70		1.000 P	2.200	2.139	927	981	867	1.033	1.574	3.036	4.720	5.990
71	Búza	1.000 q	363·4	299·0	108·7	40·7	19·8	571·7	1.542·1	863·3	424·7	141·1
72		1.000 P	5.692	5.191	2.231	851	415	8.250	24.274	13.081	5.841	1.745
73	Liszt	1.000 q	29·3	48·6	10·3	59·8	2·7	2·9	5·4	31·7	78·5	66·8
74		1.000 P	692	1.189	233	1.312	55	52	83	716	1.980	1.665
75	Villamos gépek és készülékek	q	2.230	2.549	1.826	1.395	1.715	2.099	2.295	3.236	2.264	3.439
76		1.000 P	2.121	2.371	1.781	1.519	1.850	2.045	2.226	3.092	2.387	3.048
77	Sertés	drb.	19.075	13.774	21.419	21.252	30.896	26.270	9.978	13.304	15.923	31.452
78		1.000 P	2.874	2.028	3.072	3.101	4.510	3.963	1.459	2.126	2.617	5.315
79	Prémbőr, kikészített	q	332	395	354	404	520	460	434	451	253	212
80		1.000 P	592	856	744	539	734	838	808	744	465	531
81	Tojás	q	11.736	9.551	26.348	17.494	6.684	1.990	3.043	951	3.055	3.745
82		1.000 P	882	767	2.063	1.418	566	155	258	71	324	240
83	Toll	q	2.132	2.650	1.525	1.104	1.913	1.941	1.207	2.031	1.918	3.489
84		1.000 P	1.097	1.539	548	464	839	857	601	1.050	1.139	2.022
85	Friss gyümölcs	1.000 q	25·6	32·6	0·0	6·0	33·4	147·3	90·6	26·6	1·2	0·8
86		1.000 P	816	805	1	384	1.871	3.830	2.836	695	61	82
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 8·6	+ 8·7	+ 5·4	+ 2·1	+ 3·4	+ 14·8	+ 25·1	+ 10·4	— 0·8	— 0·5
Vasúti forgalom: ^{1) 4)}												
88	Szállított áru ^{2) 3)}	1.000 t.	1.668	1.635	1.510	1.421	1.459	1.885	2.123	2.351	1.974	1.594
89	Árutonna-kilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	220·1	218·4	199·5	184·0	187·2	243·2	274·4	238·6	264·3	222·9
90	Megrakott teherkocsi ²⁾	szám	108.445	113.891	101.751	98.187	104.855	129.665	145.256	158.940	135.305	111.996
91	Szállított utas ²⁾	1.000	6.274·1	6.713·1	6.829·8	6.523·7	6.398·8	6.891·6	7.244·8	7.715·5	7.200·5	7.255·4
92	Utaskilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	191·0	206·1	227·6	217·4	210·2	226·4	238·0	219·5	208·8	210·4

¹⁾ 50 q-n alul. — ²⁾ 500 pengőn alul. — ³⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ⁴⁾ Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — ⁵⁾ Az utolsó 12 hónap adatai ideiglenesek. — ⁶⁾ 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész forgalmával együtt.

1 9 3 9										Unités	Désignation	
január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	julius Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre			
Commerce et transports.												
Commerce extérieur :												
39.4	39.3	43.3	38.5	40.7	42.0	40.0	42.8	30.0	37.7	1,000.000 p	Importations totales	46
Dont :												
587.7	972.6	668.4	679.4	509.7	506.0	398.5	396.6	129.0	208.2	1.000 q	Bois bruts et ouvrés	46
2.986	3.856	2.921	2.970	2.978	3.310	2.431	2.579	784	1.219	1.000 p	Charbon	47
660.8	954.8	844.6	679.1	555.6	651.5	533.3	573.9	464.9	549.6	1.000 q	Papier et articles en papier	48
1.872	2.782	2.516	1.987	1.661	1.829	1.512	1.682	1.393	1.644	1.000 p	Coton brut	49
33.208	65.761	46.751	54.609	70.763	58.674	79.474	74.425	49.344	104.068	q	Machines et appareils	50
1.007	2.069	1.708	1.934	2.200	1.907	2.378	2.297	1.698	3.288	1.000 p	Peaux brutes	51
30.938	20.391	22.934	23.757	33.328	22.342	25.059	23.473	12.696	11.443	q	Tabacs bruts	52
2.767	1.618	1.920	1.938	2.738	1.944	2.093	2.046	1.121	1.103	1.000 p	Soie et fils de soie	53
3.568	4.478	4.203	5.720	4.433	4.641	4.216	4.995	5.979	3.848	q	Huile minérale	54
1.424	1.751	1.609	2.153	1.654	1.801	1.990	1.899	1.866	1.512	1.000 p	Tissus de coton	55
13.297	12.737	14.249	18.460	17.672	20.597	22.988	21.368	10.162	4.846	q	Exportations totales	56
1.477	1.441	1.623	1.968	1.997	2.430	2.600	2.236	1.128	704	1.000 p	Dont :	57
532	377	242	14	760	4.642	2.656	1.865	1.640	5.404	q	Bêtes à cornes	58
247	195	29	4	243	2.148	1.039	694	603	2.030	1.000 p	Volaille	59
2.458	2.392	3.122	2.542	2.862	2.929	3.252	3.389	3.871	4.391	q	Froment	60
755	785	1.050	1.046	996	1.332	1.028	1.106	1.236	1.512	1.000 p	Farine	61
92.6	216.7	227.8	129.4	215.5	180.0	206.2	199.4	104.7	39.5	1.000 q	Machines et appareils électriques	62
699	1.699	1.663	1.056	1.769	1.548	1.794	1.913	997	422	1.000 p	Porcs	63
308	487	660	643	531	546	511	538	523	842	q	Pelleteries apprêtées	64
184	304	439	409	372	378	312	385	429	544	1.000 p	Oeufs	65
50.1	49.6	42.8	49.0	46.8	43.5	48.1	61.1	37.8	51.8	1,000.000 p	Excédent des imp. (—) ou des exp. (+)	66
3.251	2.723	2.710	3.151	6.635	11.567	9.741	7.241	6.848	6.497	tête	Plumes	67
1.723	1.514	1.564	1.572	2.748	4.917	4.150	2.908	2.827	2.553	1.000 p	Fruits frais	68
21.888	17.159	12.284	8.062	5.553	6.375	5.573	8.063	8.047	23.520	q	Marchandises transportées ²⁾ , ³⁾	69
2.497	1.952	1.370	859	656	767	780	1.129	1.235	3.230	1.000 p	Tonnes kilom. ²⁾ , ³⁾	70
372.4	770.1	461.8	644.9	643.7	437.3	527.5	1.590.9	1.255.8	1.252.0	1.000 q	Wagons chargés ²⁾	71
5.087	12.405	6.531	6.729	6.245	4.416	573.8	22.231	11.497	13.452	1.000 p	Voyageurs transportés ²⁾	72
18.2	22.6	40.4	82.2	63.6	46.7	8.0	3.2	32.2	87.9	1.000 q	Voyageurs kilomètres ²⁾ , ³⁾	73
439	574	1.042	2.066	1.562	1.114	65	35.0	350	1.311	1.000 p		74
1.367	1.268	931	1.614	1.019	1.799	1.278	1.927	1.539	1.963	q		75
1.852	1.746	3.566	2.088	1.260	1.788	1.532	2.370	1.876	2.462	1.000 p		76
46.099	27.096	28.305	39.759	41.695	31.461	32.780	24.172	21.821	27.534	tête		77
7.659	4.547	4.760	6.708	7.042	5.309	5.544	4.082	3.688	5.094	1.000 p		78
132	146	273	366	330	393	445	459	149	172	q		79
252	382	709	913	572	672	727	815	152	310	1.000 p		80
1.430	18.425	24.091	27.662	14.186	5.208	2.976	606	997	440	q		81
116	1.840	1.744	2.740	1.437	548	255	54	122	60	1.000 p		82
4.072	2.906	3.753	2.471	3.489	3.624	2.289	2.737	2.076	2.063	q		83
2.013	1.153	1.431	1.245	1.712	1.595	899	1.527	1.180	1.248	1.000 p		84
0.6	0.7	0.2	0.1	0.4	29.1	146.1	234.4	78.8	45.0	1.000 q		85
73	104	20	11	18	1.266	5.236	4.772	1.288	653	1.000 p		86
+ 10.7	+ 10.3	- 0.5	+ 10.5	+ 6.1	+ 1.5	+ 8.1	+ 18.3	+ 7.8	+ 14.1	1,000.000 p		87
Trafic des chemins de fer¹⁾ 4)												
1.606	1.524	1.599	1.591	1.747	1.731	1.865	2.331	2.478	2.817	1.000 t.		88
224.0	210.4	217.5	235.4	261.9	230.4	232.4	316.9	334.4	375.6	1,000.000 km		89
109.237	101.543	112.346	113.447	124.519	127.811	138.753	165.829	179.233	190.547	nombre		90
6.799.6	6.738.9	6.856.0	8.016.5	8.132.3	8.213.5	8.086.9	8.350.0	8.740.2	9.248.3	1.000		91
183.6	182.0	185.1	276.4	280.4	254.9	251.0	294.1	288.0	263.1	1,000.000 km		92

¹⁾ Au-dessous de 50 q. — ²⁾ Au-dessous de 500 pengós. — ³⁾ Les moyennes annuelles sont provisoires. — ⁴⁾ A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé.

M e g n e v e z é s		Egység	1937	1938	1 9 3 8							
			átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	
Postaforgalom: ⁴⁾												
93	Levélküldemény ²⁾	1.000 db	39.197	42.779	39.099	36.111	38.350	39.124	43.945	44.664	50.241	59.729
94	Csomagküldemény	"	817·9	889·0	768·9	773·0	784·4	816·9	950·5	1.001·6	1.020·4	1.368·9
95	Postautalvány	1.000 db	857·6	907·9	846·4	830·8	915·1	909·8	889·9	1.023·8	929·9	1.098·5
96		1.000 P	59.534	64.054	56.308	60.228	63.049	66.688	65.675	72.593	67.822	79.024
97	Távirat	1.000 db	235·0	262·5	251·7	262·9	268·3	301·3	320·1	293·9	288·7	301·7
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	10.706	11.168	11.080	11.519	10.910	10.091	10.878	11.924	11.626	11.527
99	Helyközi beszélgetés	"	392·5	470·1	412·5	454·7	513·8	554·4	580·7	574·3	497·9	501·3
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	114.987	115.976	116.374	116.804	117.748	118.552	121.617	123.584
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	396.220	395.175	393.490	393.540	395.159	402.244	411.468	419.233
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	139.135	138.880	138.136	137.685	138.011	140.192	142.854	145.316
Áralakulás. ⁵⁾												
Nagykereskedelmi árindex:												
103	Főátlag	1929 = 100	86·3	86·8	89·3	87·7	85·8	86·1	87·4	87·0	85·2	85·0
104	Mezőgazdaság és állattenyésztés termékei	"	69·0	73·4	77·8	74·3	71·8	73·3	76·4	75·3	71·8	72·1
105	Állati eredetű termékek	"	68·5	65·6	64·0	59·8	62·2	65·4	67·1	68·1	66·1	64·9
106	Növényi eredetű termékek	"	69·2	76·9	84·2	80·9	76·2	76·9	80·6	78·6	74·4	75·4
107	Mezőgazdasági ipar termékei	"	106·2	103·0	110·6	109·6	101·8	100·0	100·4	100·1	96·7	95·3
108	Gyarmatárúk	"	118·6	122·1	121·9	121·9	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2
109	Ipari anyagok és termékek	"	95·2	93·3	93·1	93·0	92·9	92·7	92·9	92·9	92·9	92·6
110	Nyersanyagok	"	99·3	99·7	98·3	99·2	99·2	98·9	99·2	99·6	99·4	99·1
111	Gyártmányok	"	94·4	92·5	92·4	92·1	92·1	91·8	92·1	92·1	92·1	91·8
112	Tüzelő anyagok	"	103·4	103·8	104·0	103·6	103·5	103·4	103·8	103·9	103·9	103·9
113	Agrárrolló ³⁾	"	26·9	20·6	15·8	19·3	22·0	20·2	17·0	18·2	22·0	21·5
Megélhetési index:												
114	Összesen lakbérrel	1913 = 100	102·5	103·1	104·5	102·7	101·6	101·7	103·0	102·6	102·4	102·1
115	Összesen lakbér nélkül	"	107·6	108·4	110·2	107·9	106·4	106·6	108·2	107·8	107·4	107·1
116	Élelmezés	"	93·9	95·4	97·8	94·8	92·7	92·9	95·3	94·6	94·2	93·7
117	Ruházat	"	136·6	135·0	136·0	134·1	134·1	134·1	134·3	134·3	134·3	134·3
118	Fűtés, világítás	"	137·5	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1
119	Lakás	"	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Nagykereskedelmi árak:												
120	Búza tiszavidéki 78 kg-os	P/q	20·42	21·25	23·98	23·28	20·23	20·25	20·50	20·68	20·38	20·40
121	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	19·19	16·59	18·45	16·55	15·65	14·78	14·95	14·95	14·30	14·10
122	0-ás liszt	P/kg	0·38	0·38	0·40	0·41	0·37	0·37	0·37	0·38	0·37	0·37
123	2-es „	"	0·37	0·37	0·39	0·40	0·36	0·36	0·37	0·37	0·36	0·36
124	6-os „	"	0·30	0·31	0·34	0·35	0·30	0·30	0·31	0·30	0·30	0·29
125	Tengeri, tiszántúli származású	P/q	11·89	15·43	15·60	17·00	18·58	19·25	19·12	16·95	13·10	12·80
126	Marhabús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·85	1·59	1·52	1·42	1·38	1·52	1·63	1·56	1·49	1·42
127	Borjú	P/kg élőszul	1·07	0·97	0·86	0·79	0·82	1·07	0·94	1·00	1·00	0·93
128	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	1·12	1·06	0·99	0·86	0·99	1·06	1·11	1·13	1·08	1·05
129	Sertézsír	P/kg	1·70	1·60	1·62	1·60	1·55	1·55	1·74	1·55	1·55	1·56
130	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·34	1·39	1·13	1·20	1·27	1·37	1·54	1·57	1·79	1·75
131	Borjúbőr	P/kg	2·54	1·75	1·70	1·60	1·60	1·60	1·65	1·67	1·67	1·67
132	Marhabőr	P/kg	1·53	1·14	1·10	1·10	1·10	1·15	1·20	1·20	1·20	1·15
133	Nyers gyapjú A/AA minőségű	"	1·90	1·64	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60
134	Nyers pamut, amerikai	"	1·86	1·50	1·40	1·53	1·51	1·46	1·43	1·50	1·52	1·49
135	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
136	Kőszén, porosz	"	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80
137	Vörösréz	P/kg	1·65	1·27	1·14	1·21	1·29	1·27	1·35	1·40	1·35	1·35
138	Ólom	"	0·72	0·48	0·40	0·38	0·42	0·42	0·50	0·50	0·50	0·48
139	Őn	P/q	672·08	527·14	463·50	494·40	504·70	504·70	515·—	566·80	566·80	566·80
140	Árpa takarmányozásra I. r.	"	16·10	16·87	17·15	16·50	16·20	16·48	18·38	18·50	18·30	16·10
141	Zab I. r.	"	17·22	17·36	16·80	17·25	17·90	16·45	18·33	19·35	19·20	18·65
142	Burgonya, Ella	"	5·19	6·97	9·—	8·—	6·50	6·50	6·60	6·25	6·15	8·—
143	Maláta	"	36·08	28·42	31·—	29·—	27·—	25·—	25·—	25·—	25·—	24·—
144	Cukor, kocka	"	128·25	124·54	128·25	128·25	128·25	128·25	128·25	128·25	106·—	106·—

¹⁾ Az évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az ajánlott küldemények is bennfoglaltatnak. — ³⁾ A mezőgazdasági és állattenyésztési termékek és az ipari gyártmányok ára közötti diszparitást jelzi. — ⁴⁾ 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész forgalmával együtt. — ⁵⁾ Új mérlegelt nagykereskedelmi árindex.

1 9 3 9										Unités	Désignation	
január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	julius Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre			
Trafic postal :⁴⁾												
46.979	43.084	55.267	50.757	51.363	45.560	47.237	50.764	52.068	51.949	1.000 unités.	Correspondances ²⁾	93
915·0	894·3	1.003·5	987·3	1.023·5	989·5	1.024·6	1.040·0	1.120·9	1.239·3	"	Colis	94
1.008·9	1.003·4	1.149·2	1.117·4	1.161·8	1.172·3	1.159·5	1.178·9	1.195·6	1.289·9	1.000 unités	} Mandats-poste	95
61.887	67.701	70.590	71.268	75.535	74.679	76.741	80.970	85.370	86.648	1.000 p		
276·9	246·0	309·5	292·7	331·0	321·4	349·4	412·5	363·5	348·5	1.000	Télégrammes	97
12.183	11.621	10.663	11.720	12.060	11.968	11.433	10.425	12.185	12.203	1.000	Conversations locales à Budapest	98
476·1	452·7	510·6	548·2	648·7	608·3	664·6	717·6	716·1	676·3	"	Conversations interurbaines	99
124.145	124.491	125.276	126.354	127.386	127.985	128.637	129.262	130.433	131.372	nombre	Postes téléphoniques principaux	100
452.651	461.959	465.510	467.997	468.184	470.334	468.290	467.920	470.930	476.818	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	101
147.605	148.981	149.067	149.471	149.427	149.303	148.727	148.260	149.239	150.598	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	102
Mouvement des prix.⁵⁾												
Indice des prix de gros :												
85·1	85·2	86·0	86·2	85·5	84·9	85·3	86·3	86·5	87·5	1929 = 100.	Moyennes générales	103
72·8	73·3	75·6	76·0	74·5	73·3	74·3	76·3	75·8	75·9	"	Produits de l'agriculture et de l'élevage	104
64·6	65·4	64·1	63·9	64·5	63·8	64·6	66·0	67·4	66·8	"	Produits d'origine animale	105
76·5	76·9	80·8	81·5	79·1	77·7	78·8	81·0	79·6	80·0	"	Produits végétaux	106
95·4	95·0	95·0	94·8	93·3	92·4	91·5	92·4	92·7	93·8	"	Produits de l'industrie agricole	107
122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·3	242·0	"	Denrées coloniales	108
92·2	92·1	92·0	92·0	92·1	92·2	92·4	92·6	93·4	94·5	"	Matières nécess. à l'indust. et prod. industr.	109
98·8	99·2	99·0	99·3	99·4	99·7	99·8	100·4	104·4	105·5	"	Matières premières	110
91·3	91·0	90·9	90·9	91·0	91·1	91·3	91·4	91·6	92·9	"	Objets fabriqués	111
103·6	103·5	103·5	102·7	102·1	102·0	102·0	101·8	101·6	101·6	"	Combustibles	112
20·3	19·5	16·8	16·4	18·1	19·5	18·6	16·5	17·2	18·3	"	Ciseaux agricoles ³⁾	113
Indice du coût de la vie :												
101·4	100·9	100·7	101·1	101·1	101·6	101·1	102·3	102·3	102·2	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	114
106·1	105·5	105·2	105·8	105·7	106·4	105·8	107·3	107·3	107·2	"	Au total, non compris le loyer	115
92·2	91·3	90·9	91·8	91·6	92·7	91·9	94·3	94·4	94·2	"	Alimentation	116
134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	"	Vêtement	117
138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	137·7	137·7	136·7	136·4	136·4	"	Chauffage et éclairage	118
86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	"	Logement	119
Prix de gros :												
20·50	20·50	20·90	20·75	20·50	19·85	19·80	19·95	20·08	20·15	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	120
14·05	13·85	14·78	14·60	13·50	13·20	14·25	14·10	14·10	14·13	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	121
0·37	0·37	0·37	0·37	0·37	0·36	0·36	0·37	0·37	0·38	1 kg, en pengós	Farine No 0	122
0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·35	0·35	0·36	0·36	0·36	"	" No 2	123
0·30	0·29	0·29	0·29	0·28	0·27	0·26	0·26	0·27	0·27	"	" No 6	124
13·95	14·43	16·40	17·05	16·75	16·68	18·05	19·58	18·80	19·25	1 q, en pengós	Maïs, de la région d'au delà de la Tisza	125
1·53	1·50	1·58	1·57	1·56	1·61	1·64	1·62	1·71	1·71	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	126
0·89	0·92	0·79	0·82	0·95	0·87	0·83	0·86	0·84	0·81	1 kg de poids vif, en p.	Veaux	127
1·02	0·99	1·00	1·01	1·04	1·04	1·06	1·15	1·13	1·16	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kilos	128
1·54	1·50	1·50	1·40	1·40	1·44	1·46	1·56	1·68	1·68	1 kg, en pengós	Saindoux	129
1·53	1·25	1·15	1·15	1·17	1·22	1·21	1·39	1·40	1·88	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé	130
1·70	1·70	1·70	1·75	1·75	1·70	1·70	1·75	1·75	1·75	"	Cuir de veau	131
1·20	1·20	1·20	1·28	1·25	1·25	1·25	1·30	1·32	1·32	1 kg, en pengós	Cuir de boeuf	132
1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·70	"	Laine brute	133
1·47	1·50	1·46	1·49	1·60	1·65	1·68	1·58	1·88	1·86	"	Coton brut, américain	134
3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	1 q, en pengós	Lignite, indigène	135
6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	—	—	—	—	"	Houille, prussienne	136
1·29	1·29	1·29	1·29	1·29	1·29	1·29	1·29	1·80	1·80	1 kg, en pengós	Cuivre	137
0·48	0·48	0·48	0·48	0·48	0·48	0·48	0·58	0·67	0·80	"	Plomb	138
566·80	566·80	566·80	566·80	566·80	566·80	566·80	587·05	590·—	761·20	1 q, en pengós	Étain	139
16·15	16·15	17·18	18·33	16·75	14·68	16·38	16·95	16·80	16·80	"	Orge fourrag., de 1er ordre	140
19·35	19·58	22·73	22·78	23·—	22·58	18·43	20·35	19·25	19·13	"	Avoine de 1er ordre	141
8·—	8·15	8·25	8·10	7·75	8·15	8·75	7·90	7·90	7·90	"	Pommes de terre dites Ella	142
24·—	24·—	24·—	25·—	25·—	25·—	25·—	25·—	29·—	29·—	"	Malt	143
106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	"	Sucre en morceaux	144

¹⁾ Les moyennes annuelles sont provisoires. — ²⁾ Y compris les lettres recommandées. — ³⁾ Indique la disparité entre les prix agricoles, y compr. les produits de l'élevage, et les prix industriels. — ⁴⁾ A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — ⁵⁾ Nouvel indice pondéré des prix de gros.

Megnevezés	Egység	1937	1938	1 9 3 8								
		átlag Moyennes		május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	
145	Ácsolt épületfa	P/m ³	64·83	69·29	70—	70—	70—	70—	70—	70—	69—	69—
146	Len I.	P/kg.	2·23	2·04	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05
147	Kender	P/kg.	1·10	1·04	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02
148	Rotációs-papiros	P/q	34·12	30·16	29·50	29·50	29·50	29·50	29·50	28·50	28·50	28·50
149	Tűzifa	P/q	3·78	3·66	3·60	3·60	3·65	3·65	3·70	3·75	3·75	3·80
Pénz és hitel.												
Magyar Nemzeti Bank:												
150	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	583·6	581·1	581·8	606·3	853·4	793·5	806·5	863·8
151	Leszámitolt váltók és előlegek	"	—	—	470·3	438·8	391·1	398·8	567·3	479·2	462·2	511·1
Érckészlet:												
152	Arany	1,000.000 P	—	—	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	94·1	124·1
153	Deviza és valuta	"	—	—	72·7	71·9	78·6	75·6	135·0	114·8	100·5	96·8
154	Összesen	"	—	—	165·0	155·9	157·7	159·7	219·1	198·8	194·5	220·9
155	Fedezeti arány	%	27·4	25·9	24·1	27·1	27·2	26·5	25·0	25·1	25·0	25·0
156	Leszámitolási kamatláb	"	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0
157	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	"	4·0-6·50	4·25-6·50	4·25-6·5	4·25-6·5	4·25-6·5	4·25-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5
158	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
159	Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2
Betétállomány:												
Takarékbetét:												
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	128·1	125·2	129·7	130·9	106·7	107·3	113·9	121·1
161	A PK. budapesti pénztárainál ³⁾	"	—	—	588·6	619·0	619·5	618·9	506·3	522·9	545·3	563·8
162	Összesen ³⁾	"	—	—	716·7	744·2	749·2	749·8	613·0	630·2	659·2	685·9
Folyószámlabetét:												
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	60·9	56·5	51·6	61·4	64·3	70·9	80·7	83·1
164	A PK. budapesti pénztárainál ³⁾	"	—	—	632·7	644·4	661·0	675·9	663·3	685·7	681·9	664·1
165	Összesen ³⁾	"	—	—	693·6	700·9	712·6	737·3	727·6	756·6	762·6	747·2
Betétek együtt:												
166	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	189·1	181·7	181·2	192·3	171·1	178·2	194·7	205·2
167	A PK. budapesti pénztárainál ³⁾	"	—	—	1.221·2	1.263·4	1.280·5	1.294·8	1.169·5	1.208·6	1.227·2	1.227·7
168	Összesen ³⁾	"	—	—	1.410·3	1.445·2	1.461·7	1.487·1	1.340·6	1.386·8	1.421·9	1.433·9
169	A 30 legn. vidéki pénzt. betétállománya	"	—	—	113·1	115·5	116·4	119·2	105·3	109·6	113·1	117·1
Tőzsde:												
170	Részvényindex ⁴⁾	1926 = 100	162·4	111·1	113·2	113·3	106·8	105·6	116·7	123·0	102·7	82·1
171	Eladott részvény	szám	356.512	195.908	217.973	177.159	171.761	85.335	140.250	207.281	196.227	225.711
172	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	25·4	12·3	12·3	11·2	12·9	6·3	8·6	12·1	13·2	12·1
Hitelbiztonság:												
173	Csőd ⁵⁾	szám	3	3	1	2	3	4	—	3	2	8
174	Magán- és kényszeregyesség ⁵⁾	"	61	76	83	97	83	60	57	87	83	8
175	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz. Ebből:	"	64	79	84	99	86	64	57	90	85	8
176	Új fizetésképtelenség Budapesten	"	20	25	31	19	19	30	15	32	28	2
177	Magán- és kényszeregyesség aktíva	1.000 P	1.274	1.833	2.050	1.888	900	2.628	934	2.444	2.646	1.781
178	Magyarországon passzíva	"	2.024	2.888	3.314	3.149	1.514	4.153	1.549	3.525	3.785	3.000
179	Magán- és kényszeregyesség aktíva	"	574	963	1.090	548	270	2.046	354	1.030	776	86
180	Budapesten passzíva	"	929	1.568	1.783	933	528	3.399	601	1.525	1.463	1.48
181	Óvatolt váltók Magyarországon	szám	2.838	3.342	3.209	3.433	3.397	3.507	3.932	4.460	3.691	3.56
182	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	1.426	1.448	1.459	1.240	1.437	1.433	1.469	1.959	1.615	1.44
183	Óvatolt váltók Magyarországon	szám	1.355	1.432	1.391	1.472	1.379	1.535	1.654	1.742	1.505	1.55
184	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	774	748	817	636	673	748	687	1.012	718	70
Zálogházi forgalom:												
185	Zálogfelvétel Magyarországon	1.000 tétel	255	255	271	275	266	258	244	236	232	22
186	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 P	5.157	5.123	5.451	5.607	5.343	5.069	4.971	4.778	4.712	4.50
187	Zálogkiváltás Magyarországon	1.000 tétel	249	261	264	244	253	260	301	303	262	26
188	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 P	5.052	5.262	5.270	5.034	4.971	5.066	6.251	5.839	5.269	5.33
189	Zálogálladék Magyarországon	1.000 tétel	—	—	1.427	1.458	1.471	1.469	1.412	1.346	1.317	1.27
190	Zálogálladék Budapesten	1.000 P	—	—	28.570	29.142	29.514	29.518	28.238	27.176	26.619	25.78
191	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	7.455	8.219	8.124	7.993	10.052	8.993	9.476	8.905	8.957	5.06

¹⁾ 1938 június hótól váltópénzkészlet nélkül. — ²⁾ 1938 június hótól havi átlag. — ³⁾ Az 1936. évi május havától közölt új sorozat a Pénztáraini Központ kötelekbe tartozó budapesti pénztáraineknél elhelyezett betétállományt jelzi. — ⁴⁾ Csak 18 részvény alapján számítva. — ⁵⁾ Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzőtt meg. — ⁶⁾ A visszacsatolt felvidéki rész fizetőszközével együtt.

1 9 3 9										Unités	Désignation	
január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szépt. Sept.	okt. Octobre			
69.—	69.—	69.—	69.—	69.—	69.—	70.—	71.50	73.—	73.—	1 m ³ , en pengós	Bois de construct., charpenté	145
2.05	2.05	2.05	2.05	2.05	2.05	2.05	2.05	2.05	2.09	1 kg, en pengós	Lin de 1er ordre	146
1.02	1.02	1.02	1.02	1.02	1.02	1.02	1.02	1.02	1.07	"	Chanvre	147
28.50	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	1 q, en pengós	Papier p. rotatives	148
3.80	3.75	3.75	3.60	3.40	3.40	3.35	3.35	3.35	3.35	"	Bois à brûler	149
Monnaie et crédit.												
Banque Nationale de Hongrie :												
831.1	816.3	888.5	895.6	868.0	884.9	879.4	1.038.3	1.087.0	1.032.3	1,000.000 p	Circulation des billets de banque	150
470.7	466.8	505.6	512.3	458.6	438.4	417.9	576.4	627.0	624.5	"	Effets escomptés et avances	151
Encaisse métallique :												
124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	1,000.000 p	Or	152
94.0	88.0	87.4	102.2	94.9	93.6	93.5	101.3	97.8	83.1	"	Devises et monnaies	153
218.1	212.1	211.4	226.3	219.0	217.6	217.5	225.4	221.9	207.2	"	Total	154
26.5	26.4	25.1	25.1	25.4	25.3	25.3	24.1	.	.	%	Proportion de la couverture	155
4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	"	Taux d'escompte	156
4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	"	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	157
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	158
2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	"	Taux de dépôts à vue	159
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
124.8	131.4	132.0	131.9	134.9	135.7	140.0	136.4	123.4	129.4	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	160
567.0	576.0	554.8	558.8	571.5	590.5	601.4	556.8	524.1	541.8	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ¹⁾	161
691.8	707.4	686.8	690.7	706.4	726.2	741.4	693.2	647.5	671.2	"	Total ²⁾	162
Dépôts s. comptes courants :												
76.9	78.1	83.8	78.8	82.1	86.9	77.8	86.8	94.3	100.5	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	163
647.0	633.6	621.1	630.9	639.6	654.4	686.8	682.5	704.1	726.3	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ³⁾	164
723.9	711.7	704.9	709.7	721.7	741.3	764.6	769.3	798.4	826.8	"	Total ³⁾	165
Ensemble des dépôts :												
201.7	209.5	215.9	210.7	217.0	222.6	217.8	223.1	217.6	229.9	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	166
1.214.0	1.209.5	1.175.8	1.189.7	1.211.2	1.244.9	1.288.2	1.239.4	1.228.2	1.268.1	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F. ³⁾	167
1.415.7	1.419.0	1.391.7	1.400.4	1.428.2	1.467.5	1.506.0	1.462.5	1.445.8	1.498.0	"	Total ³⁾	168
117.1	117.5	116.0	115.7	117.2	123.1	124.7	115.0	110.1	114.4	"	Dép. dans les 33 princ. établ. de c. de prov.	169
Bourse :												
91.0	94.7	84.3	88.3	84.5	76.7	75.6	78.0	102.1	108.2	1926 = 100	Indice des actions ⁴⁾	170
198.782	113.350	88.495	62.112	57.617	87.198	63.531	41.629	448.912	120.983	nombre	Actions vendues	171
9.2	6.0	5.9	4.6	3.5	4.3	3.6	2.5	32.1	9.9	1,000.000 p	Montant des livraisons et des récept.	172
Sécurité du crédit :												
4	1	4	3	4	2	—	2	2	8	nombre	Faillites ⁵⁾	173
111	69	88	74	54	54	40	20	35	59	"	Concordats privés et judiciaires ⁶⁾	174
115	70	92	77	58	56	40	22	37	67	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie	175
Dont :												
32	22	31	18	17	12	9	4	6	10	"	Nouv. insolvabilités à Budapest	176
1.798	1.788	2.911	1.612	23.928	2.367	617	178	1.263	1.912	1.000 p	Concord. privés et judiciaires (actifs	177
2.984	2.829	3.743	2.827	25.628	3.485	1.054	333	1.721	2.491	"	en Hongrie (passifs	178
614	1.116	693	663	23.215	1.412	90	32	213	527	"	Concord. privés et judiciaires (actifs	179
1.075	1.709	1.201	1.268	24.446	1.300	182	64	410	552	"	à Budapest (passifs	180
3.204	2.665	3.553	3.290	2.890	2.772	2.467	2.626	3.134	2.849	nombre	} Lettres de change protest. en Hongrie	181
1.614	1.235	1.780	1.721	1.457	1.018	1.174	1.250	1.400	1.476	1.000 p		182
1.470	1.270	1.581	1.424	1.307	1.118	938	1.020	1.192	1.092	nombre	} Lettres de change protest. à Budapest	183
875	689	1.014	946	803	518	576	602	617	753	1.000 p		184
Mouv. des monts-de-piété :												
247	215	227	245	236	233	229	211	199	205	1.000 reconn.	} Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	185
4.847	4.266	4.639	4.713	4.743	4.938	4.657	4.367	4.289	4.485	1.000 p		186
252	232	245	234	244	220	225	240	265	265	1.000 reconn.	} Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	187
5.435	4.771	4.888	4.416	4.738	4.576	4.353	4.756	5.517	5.247	1.000 p		189
1.271	1.254	1.236	1.246	1.238	1.252	1.256	1.227	1.161	1.101	1.000 reconn.	} Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	189
25.199	24.694	24.445	24.712	24.747	25.109	25.414	25.025	23.797	23.034	1.000 p		190
9.817	6.905	7.259	6.029	6.790	6.037	6.322	6.002	6.168	5.232	reconnais.	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	191

1) Depuis juin 1938, sans le stock de monnaies division. — 2) Depuis juin 1938, moyenne mensuelle. — 3) A partir de mai 1936, série relative aux dépôts placés dans les établissements budapestois membres de l'Institut Central des Sociétés Financières. — 4) Seulement d'après les cours de 18 actions cotées à ce moment. — 5) Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — 6) Y compr. le territoire septentr. rétrocedé.

A *betétállomány* a szeptember havi átmeneti hanyatlás után ismét emelkedő irányzatot vett. A *takarékbetétek* állaga 23·7 millióval 671·2 millióra emelkedett, a tavalyinál pedig 41 millióval állott magasabban. A *folyószámlabetétek* összege március óta fokozatosan emelkedett. A javuló irányzat októberben is érvényesült, az állomány 28·4 millió pengős gyarapodást ért el s így a hó végén a folyószámlabetétek állaga 826·8 millió pengőt tett, s a tavalyinál is 70·2 millió pengővel állott magasabban. A Postatakarékpénztárnál és a P. K. kötelékébe tartozó budapesti pénzüzeteknél elhelyezett összes betétek összege a hó végén 1.498 millió P-re rúgott az előző havi 1.446 és a múlt évi október hó végi 1.387 millió P-vel szemben.

Tőzsde. A budapesti értéktőzsdén jegyzett részvények hosszantartó árfolyamhanyatlása július végén megállott. Ezt követőleg előbb lassú, később pedig gyorsabb ütemű árfolyamemelkedés vette kezdetét. Az árfolyamemelkedések október hónapban is folytatódtak. A hivatalos *részvényindex*, mely július végén 75·6-del érte el legmélyebb állását, a tárgyalt hónapban további 6·1 ponttal 108·2-re emelkedett. Az október havi nagyobb arányú árfolyamemelkedéseket azonban a szeptember havinál sokkal mérsékeltebb tőzsdei forgalom kísérte. Az *eladott részvények darabszáma* kereken csak 121 ezerre rúgott, s az előző havinak felét sem érte el. A múlt év októberében — a tőzsdei besszperiódus alatt — is sokkal erőteljesebb volt a forgalom, mert kereken 207 ezer részvény cserélt kezét. A *szállítások és átvételek* összege a tárgyalt hónapban 9·9 millió P-t tett az előző havi 32·1 millió pengővel és az egy év előtti 12·1 millió pengővel szemben.

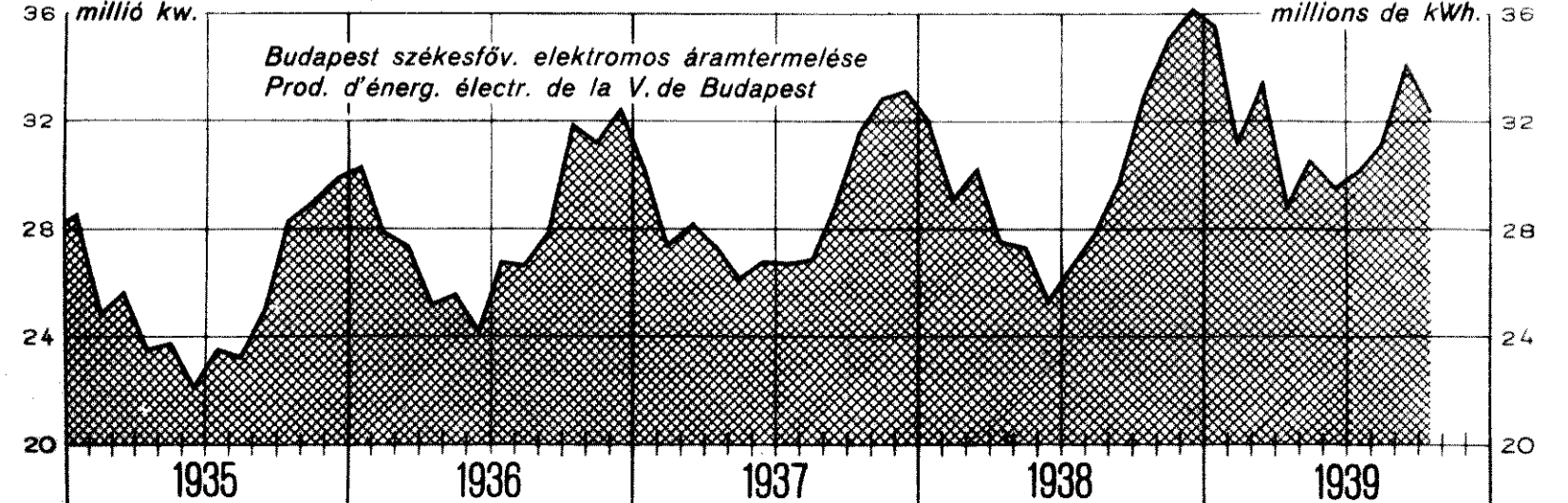
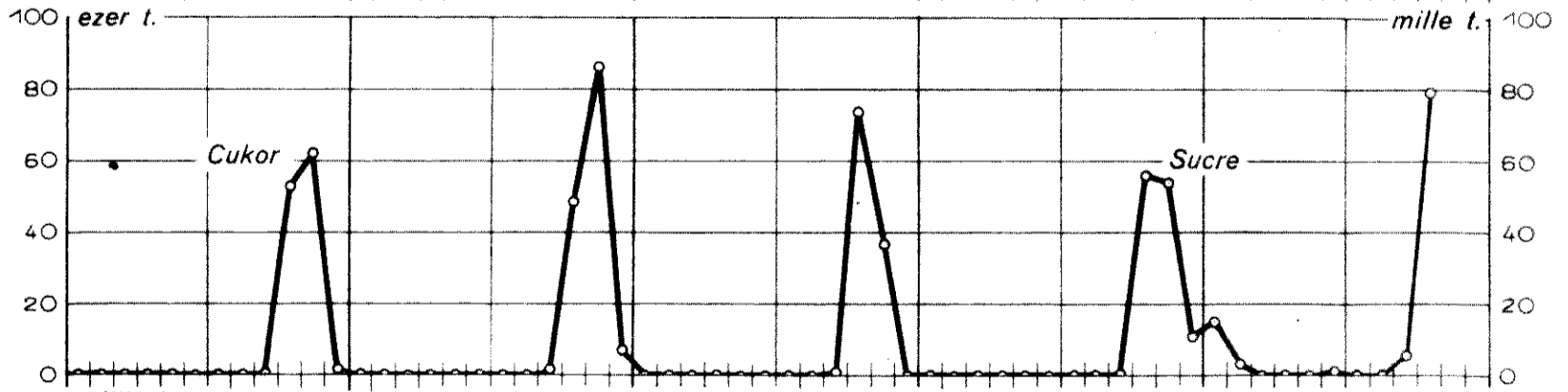
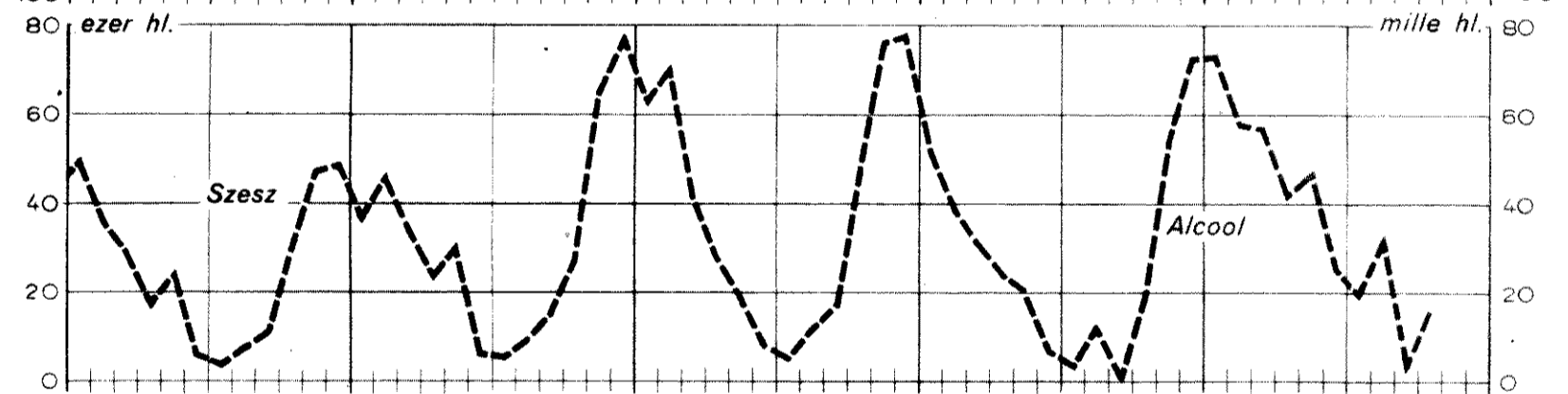
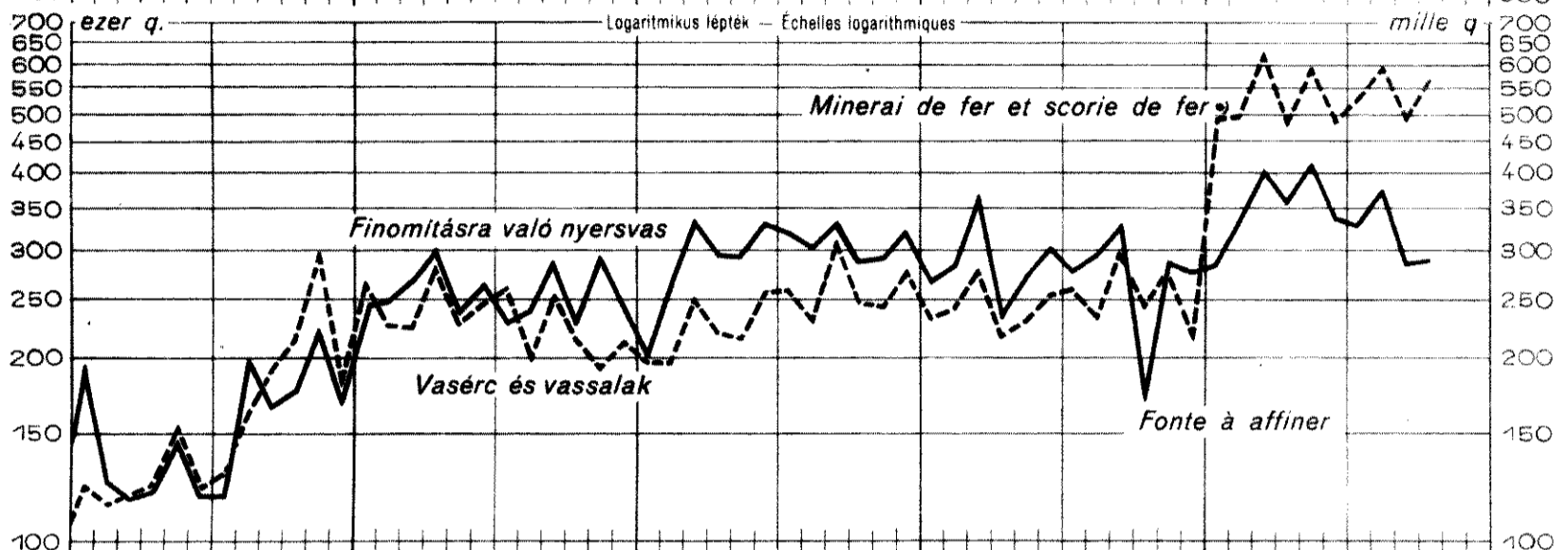
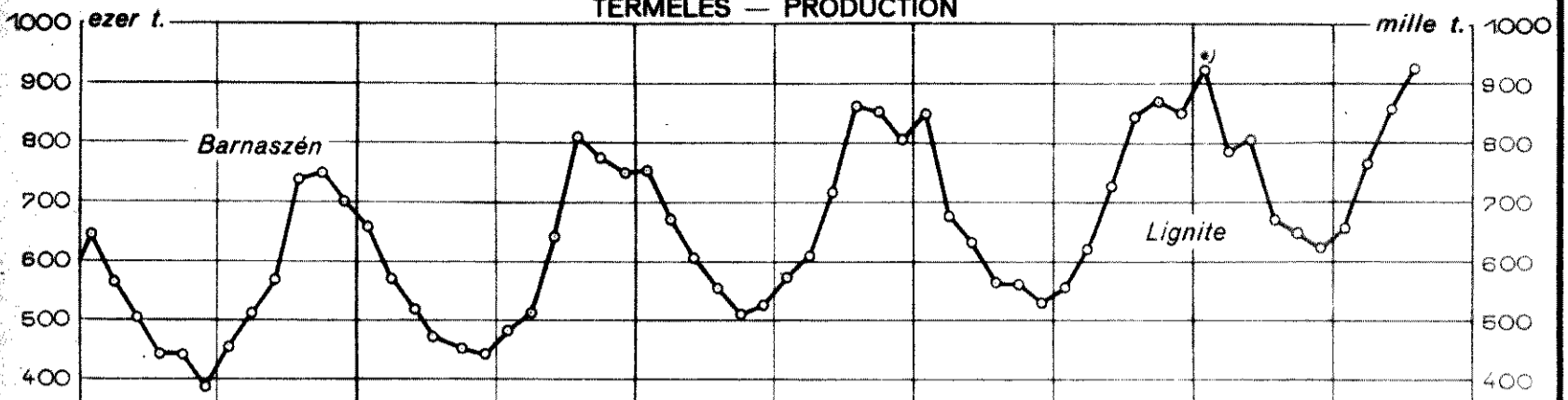
Hitelbiztonság. Október hó folyamán idényszerű behatásokra a hitelbiztonsági viszonyok né-

mileg megromlottak s ez a körülmény a fizetési képtelenségek számának jelentős arányú emelkedésében is kifejezésre jutott. Összesen 67 új *fizetési képtelenségi eset* fordult elő, mely az előző havit 81·1%-kal multa felül, a múlt évihez képest azonban 25·6% volt a hanyatlás. A kimutatott új fizetési képtelenségből 8 a csődökre, 59 pedig a *magán- és kényszeregyességekre* esett. A *magán- és kényszeregyességek passzívái* a kényszeregyességek számának emelkedése következtében szintén megduzzadtak. A passzívák összege 770 ezer pengővel 2·5 millió P-re nőtt (+ 44·7%), a tavalyinál azonban 29·3%-kal állott alacsonyabban. A *váltóóvások száma*, ellentétben az új fizetési képtelenségek számával, növekedés helyett visszaesést szenvedett. Összesen 2.849 darab váltó került óvatolásra, 285-tel kevesebb, mint a megelőző hónapban és 1.611-gyel kevesebb, mint tavaly (— 9·1%, — 36·1%). A *váltóóvások összegének* alakulása némi eltérést mutat, amennyiben október hónapban a váltóóvások összege 76 ezer pengővel 1.476 ezer pengőre, tehát 5·4%-kal emelkedett. A tavalyihoz képest azonban ez a számsor is jelentős arányú, közel 25%-os hanyatlást mutatott.

Zálogházi forgalom. A postatakarékpénztár kötelékébe tartozó budapesti zálogházakban az elzálogosított tárgyak tételszáma 6 ezerrel 205 ezerre emelkedett. A zálogjegyekre kifizetett összegek 4·5 millió P-t fizettek ki, mely összeg 196 ezer P-vel haladta meg az előző havit. A zálogkiváltások tételszámainál nem következett be változás. A zálogkiváltások összege ellenben 270 ezer P-vel 5·2 millió P-re esett. A zálogálladék a hó végén valamivel 23 millió P felett állott s több, mint 760 ezer P-s csökkenést mutatott az előző havival szemben, a múlt évihez képest pedig igen jelentős, 4·1 millió P-s hanyatlás volt észlelhető.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

TERMELÉS — PRODUCTION

* 1939 januártól a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. — A partir de janv. 1939, y compris la production de la zone nord réincorporée.